

BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU

**AVRUPA
TOPLULUĞU
ÜLKELERİNDE
AİLE POLİTİKASI**

BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU

**AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE
AİLE POLİTİKASI**

Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası

T.C.
BAŞBAKANLIK
AİLE ARAŞTIRMA KURUMU BAŐKANLIĐI

Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası

DERLEYEN
W. Dumon

1991
ANKARA

T.C. BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU BAŐK. YAYINLARI

Genel Yayın No : 69

Seri : Bilim Serisi / 8

ISBN : 975-19-0426-9

Redaksiyon : Dr. C. Doğan, E. Özensel, S. Güneő,
A. R. Kalaycı, E. Özdemir Dizgi-

Baskı : Reyhan Bas. Yan. Tan. Ltd. Őti.

SUNUŞ

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, kuruluş tarihi olan 1990'dan beri, "Aile ve aile politikaları" kavramlarına açıklık getirmek ve bu yolda ülkemizin içinde bulunduğu durumu tespite yönelik ciddi ve süratli bir mesâînin içine girmiş bulunuyor. Türk düşüncesi daha ziyade bir konuyu ve problemi soyutlamaya, onu soyut bir platforma çekmeye çok müsait bir geleneğe sahip olduğu için, aile konusu da soyut ideolojik tartışmalara oldukça müsait bir imkân taşıyor. Tecrübelerimiz bize onu göstermiştir ki, bu ideolojik tartışmalar, sanıldığı kadar realize edilebilir alternatif politikalara dönüşmeye de fazla bir şans tanımıyor: Örneklerine çok sık şahit olduğumuz aile aleyhtarlıkları ve aile övgülerinde olduğu gibi..

Bunun için aile ve aile politikalarının daima kendi gerçekliğinden koparılmadan ele alınması ve yürütülmesi gerekiyor.

Tabii ki ailenin sosyal, ekonomik, psikolojik ve kültürel konumunun iyi tespit edilmesi halinde, yani bu tür sağlıklı verilerin üzerine aile politikaları inşa edilebilir. Aile Araştırma Kurumu bu anlamda, ülkemizde ailelerimizin durumu, ekonomik seviyeleri, karşılaştıkları çıkmazlar ve halen de, Türk ailesinin batı toplumlarındaki çözülmüş ailelere göre güçlü olan taraflarını ortaya çıkarmayı amaçlayan, kapsamı hayli geniş saha araştırmaları yürütmektedir: Bu araştırmaların ulaşacağı sonuçlara Kurum olarak bizim olduğu kadar, sosyal bilim çevrelerinin ve özellikle Türk Kamu idarelerinin büyük ihtiyacı bulunmaktadır. Çünkü değişik kamu idareleri tarafından realize edilen bir takım politikalar, sonuçta ailelere uzanmakta, bu küçük sosyal ünite üzerinde olumlu veya olumsuz tesirler üretmektedir.

Bunun yanı sıra Kurum, çeşitli batı ülkelerinde ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesi yolunda geliştirilmiş bütün uygulamaları da tetkik ederek, ülkemizdeki uygulamalara ciddi me hazlar oluşturmak ihtiyacını duymaktadır. Elbette bir araştırmanın amacı bizatihi kendisi değil, araştırmanın "denekleri" sayılabilecek ailelere, götürülecek hizmetler için gerçekçi bir zemin ve imkân yaratmak olacaktır.

*Bu ihtiyaçla, başta Avrupa Topluluğu ülkelerinde yürürlükte olan aile politikalarının ciddi şekilde takibi gerekmiştir. Gelişmiş batı ülkelerinin bu yolda aldığı mesafe ve geliştirdiği hizmet deneyimleri, gerçekten incelenmeye değer görülmüştür. Bu ülkelerde sosyal politikaların doğrudan "aile merkezli" politikalara dönüştüğünü, elinizdeki tercümeyi tetkik edince anlamak zor olmasa gerekir. Bu mânâda "**Karşılaştırmalı Ülkeler Panaromasi**" adını verdiğimiz telif bir çalışmamız ise, yakında Kurum yayınlarımız arasında neşredilecektir. Batı Avrupa ülkelerinin de dışına çıkarak bu*

çalışmada; Birleşik Amerika, Japonya, Sovyetler Birliği ve İslâm ülkelerinden Mısır'ın da içinde bulunduğu geniş bir yelpazede, yürürlükteki "aile politikaları"nın sağlam bir panoraması verilmektedir.

Bu çalışmaların tekiki sonunda Türkiye'de aileye dönük politikaların ne kadar zayıf, dağınık ve bütünlükten yoksun olduğu daha açık bir şekilde far edilecektir. Bu zayıflığın ve dağınıklığın altında yatan asıl sebep; bizde ailenin canlı, müşahhas, etki eden, etkilenen, sosyal kültürel ve ekonomik bir temel ünite olarak devlet politikası kapsamına tam olarak girmeyişinden, yani ona ilişkin gerçekçi politikalar geliştirecek birim ve ünitelerin bulunmayışından kaynaklanmakta idi. Ülkemizde yönetim politikaları arasında aile, âdeta kaybolmuş bir ünite!

Aile Araştırma Kurumu'nun kuruluşudur ki, politikacılarımız başta olmak üzere, bilim adamlarımızı, iktisatçıları ve çeşitli kamu idarelerini kademe, aile konusunu düşünmeye ve aileye destek anlamında birşeyler yapmaya sevkeder olmuştur. İşte bu safhadan sonra aile konusu, çeşitli birimler nezdinden birbirinden habersiz ve kopuk olarak ortada kalmayacak, canlı bir kamuoyu tarafından sürekli beslenecek ve takip edilecektir.

Bu açıdan, hemen derhal doğum, ölüm ve çocuk yardımları; çalışmayan eş yardımları, herhangi bir okula devam eden çocuklar ve gençler için gerçekleştirilen eğitim transferleri, Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı sosyal yardımı olan "65 yaş maaşı"; şehit, dul ve yetimleri için bağlanan çok çeşitli ve merkezli aylıklardan tutun da, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve bağlı vakıfları aracılığıyla yürütülen transferler arasında sağlam köprüler kurulup, bunların yeniden gözden geçirilmesi; bu hizmetlerin takip ve denetimiyle muhatap kişi ve ailelerin sağlıklı tesbitinden tek bir kuruluşun sorumlu kılınması ve bu yoldan, ülkemizde câri "**sosyal politikalar**" ın bütünlükçü bir karaktere kavuşturulması, büyük bir ihtiyaç olarak ortadadır.

Aile Araştırma Kurumu geçtiğimiz bir buçuk yıl içinde, ülkemizdeki dağınık uygulamaların doğurduğu zaman, tecrübe ve kaynak zayıyatını görerek, bu alanlarda bütünlükçü politikalara nasıl varılabileceği hususundaki çalışmalarını, özenle ve büyük bir hızla sürdürmektedir. Ve bu arada Avrupa Topluluğu, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler bünyesinde aileye ilişkin her türlü çağdaş gelişmeleri de yakından takip etmektedir.

Dr. Necmettin TURİNAY
Aile Araştırma Kurumu Başkanı

GİRİŞ

Bu kitap, Avrupa Topluluğu'na üye on iki ülkenin aile politikaları hakkında genel bir fikir vermektedir. Raporda yer alan hususlar, 1989 yılı ortalarından sonraki durumu kapsamaktadır. Aile Politikası kavramının tanımı, yönetimlerin tutumuna bağlı olduğundan, o tarihten bu yana bazı değişikliklerin olması ihtimal dışı değildir; özellikle bu ihtimal o günlerden bu yana hükümet değişiklikleri olan ülkeler için daha da kuvvetlidir.

Bu çalışmada Aile Politikası terimi, hükümetler tarafından aile konusunda belirli amaç ve hedefleri olan her türlü hareket ve faaliyetler olarak ele alınmıştır. Her ne kadar raporda "nüfus politikası" terimi özellikle kullanılmışsa da metin içinde aile politikası ile olan ilişkisi bakımından ele alınmakta ve öyle anlaşılmaktadır.

Avrupa Topluluğu ülkelerinde hâlen geçerli olan Aile Politikaları hakkındaki bu kitap, her ülkenin araştırmacıları tarafından hazırlanan millî nitelikteki raporları içine almaktadır. Kitabın sonunda Avrupa'da Aile Politikaları hakkında genel bazı düşüncelerin yer aldığı bir değerlendirme bölümü bulunmaktadır.

W. Dumon

Leuven, 31.08.1989

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	I
BELÇİKA	1
C. Selis ve W. Duman (<i>Çev. Dr. M. Ruhi ESENGÜN</i>)	1
Genel yaklaşım	1
Kurum Olarak Ailenin Yeri	1
Nüfus ve Aile Politikasında Rol Alan Kesimler	2
Belçika'da Nüfus Politikası.....	2
Belçika'da Aile Politikası.....	4
Belçika'da Aile Politikasının Tarihçesi	5
Aile ve Çalışma Hayatı.....	7
Mali Kaynak Aktarımı	8
Vergi Kanunları	8
Sosyal Güvenlik.....	9
Gayri Maddi Refah Politikasındaki Değişiklikler	9
Sonuç	10
Özet.....	11
DANİMARKA	15
J. SOREN (<i>Çev. Y. Doç. Dr. İsmail ÖĞRETİR</i>)	
Aile Modelleri.....	15
Nüfus Politikasının İhmali	16
Çocuk Gelişimine Duyulan İlgi	20
Danimarka Aile Politikasının Ana Başlıkları	21
Çalışma Saatleri	21
Gündüz Bakım	23
Doğum İzni	24
Çocukların Hastalığı	25
İskân.....	25
Çocuklu Ailelere Yapılan Sosyal Yardımlar	26
Gelir Desteği.....	26
Kamu Yardımı	27
Gündüz Bakım Ücretinde indirim.....	28
Sonuç	28
Özet.....	30

İRLANDA	31
R. O'HIGGINS (<i>Çev. Y. Doç. Dr. ismail ÖĞRETİR</i>)	
Aile Politikası / Nüfus Politikasına Genel Bir Bakış	31
Açık / Üstü Kapalı Politika	31
Politika Düzeyleri, Hükümet, Bölgesel Yönetim, Yerel Yönetim	32
Yeterli Gelir	33
Sağlık Koruması	35
Eğitim	36
İskan	36
Kadınların Statüsü	37
Çocukların Korunması	37
Çocuk Bakımı / Gündüz Bakım	38
Aile Danışmanlığı	38
Aile / Nüfus Politikasına Destek veya Muhalefet	39
Alınmış Mevcut Tedbirler ve Gelecekteki Hükümet Girişimlerine Ait Beklentiler	40
Özet	41
 BÜYÜK BRİTANYA (BİRLEŞİK KRALLIK)	45
M. WICKS ve R. CHESTER (<i>Çev. Ahmet BEŞE</i>)	
Genel Yaklaşım	45
Nüfus Politikası	46
Aile Politikası	49
Politika Araçları	52
Aile Politikası Hakkında Tartışma	53
Aile Perspektifi	55
Sonuç	56
Özet	57
 LUXEMBOURG	59
G. ALS. (<i>Çev. Mehmet YAZGAN</i>)	
Luxembourg'da Nüfusun Durumu	60
Uluslararası Doğurganlık Bunalımı	60
Luxembourg'da Aile Politikasının Niteliği	62
Aile ve Sosyal Dayanışma	64
Aile Politikasında Belli Başlı önlemler	66

Dar anlamdaki aile yardımları	67
Çalışan kadın lehine alınan önlemler.....	68
Uygulama ve yorumlamada ortaya çıkan sorunlar.....	69
Son zamanlardaki yaklaşımlar.....	72
özet	73

FEDERAL ALMANYA..... 75

C. HÖHN (Çev. Yar d. Doç. Dr. Ekrem YILDIZ)

Aile Politikası	75
Aile Politikasının Kısa Tarihçesi	76
Hedef Kitleler	79
Nüfus Politikası	79
Nüfus Politikasının Kısa Tarihçesi	80
Aile Politikası ve Nüfus Politikası ilişkileri	80
Aile Politikasıyla ilgili Mevcut önlemler.....	81
Gelir Eşitliği	81
Sosyal Politika	81
Ailenin Yerini Alan Bakım Hizmetleri.....	82
Diğer Hususlar	82
Sağlık Politikası ve Diğer Politikalar Arasındaki Çakışma ve Aykırılıklar	82
Aile Politikasının Kurumsal Yönleri	83
Özel Organizasyonlar	83
Sosyal Gruplar	83
Aile ve Nüfus Politikalarının Etkileri	84
Nüfus Politikalarının Etkileri.....	84
Diğer Politikaların Etkileri	84
Özet.....	85
Mevcut Aile Politikası Çerçevesinde Alınan Önlemler	85
Aile Politikasıyla ilgili Kurumlar	85
Aile ve Nüfus Politikalarının Etkileri	85

FRANSA

J. COMMAILLE (Çev. Mehmet YAZGAN)

Genel Yaklaşım	87
Aile Politikasının Araçları	88
Aile Politikasının Öğeleri	89
Ailenin Sosyo-Politik Yapısı	90
Güncel Yönelimler ve Aile Politikasındaki Yaklaşımlar	91

YUNANİSTAN 93

H.SYMEONİDOU (Çev. Y. Doç. Dr. Ruhi ESENGÜN)

Genel Yaklaşım	93
Aile Kanunu.....	95
Evlilikte Eşler Arasındaki İlişkiler	96
Evliliğin Bozulması	97
Ebeveyn ve Çocuklar Arasındaki İlişkiler.....	97
Evlü Olmayan Anneler	98
Evlüt Edinme, Küçüklerin Vesayeti ve Velayeti Konusundaki Hak ve Yükümlülükler	98
Gelir Eşitliğı yada Gelirin Sürekliliğı Bakımından Aile Politikası	99
İşyeri Politikası.....	99
Vergi Sistemi Aracılığıyla Gelir Sağlama ve Vasıtasız Vergilendirme	102
Vasıtalı Vergilendirme	102
Sosyal Güvenlik Vasıtasıyla Sosyal Gelirin İdamesi..	103
Refah Sistemi Yoluyla Sosyal Gelir Sağlanması.....	106
Sosyal Sigorta.....	106
Konut Kredisi	108
İşsizlik Yardımlarıyla İlgili Kanunlar.....	110
Yaşlıların Bakımı.....	110
özel İhtiyaç Sahibi Kişiler	112
Dönüş Yapan Göçmenler İçin Alınan Önlemler	113
Sosyal Hizmetler Aile Hayatının özendirilmesi Geliştirilmesi ve İslahı.....	114
Aile Hayatı Eğitimi.....	114
Aile Danışma Hizmeti	115
Ailenin Görevlerini Yüklenecek Hizmetler	116
Siyasi Partilerin Durumu ve Hükümetin Projeleri.....	117
özet.....	119

İTALYA 121

P. DONATİ (Çev. Y. Doç. Dr. Ruhi ESENGÜN)

Genel Yaklaşım	121
İtalya'da Resmi Nüfus ve Aile Politikaları	122
Faşist Dönem (1925-1988).....	123
Savaş Sonrası Birinci Dönem (1949-1970)	124
Üçüncü Dönem (1974-1988)	126
Hukuki Reform	126

Refah Hizmetleri.....	127
Ekonomik Yaklaşım	128
Nüfus Konusunda Eğilimler ve Aile Biçimleri	130
Nüfus Konusundaki Eğilimler	130
Aile Biçimleri	132
Sosyo-Demografik Değişikliklerle Sosyal Politikalar Arasındaki Karşılıklı Etkileşim.....	134
Sosyal Politikaların Sonucu Olarak Sosyo-Demografik Değişiklikler	135
Aile Politikasına Üç Temel Yaklaşım	138
Yeni Toplumcu Yaklaşım (Sol Politika)	138
Yeni Modernist Yaklaşım (Yeni Liberalist Politika)	139
Yeni Dayanımcı Yaklaşım (Sosyal Katolik Politika)	139
Şimdi İtalyan Aile Politikasının Başlıca Özellikleri ve Sorunları	140
özet.....	144

İSPANYA..... 149

S. DEL CAMPO (Çev. Ekrem YILDIZ)

Genel Yaklaşım.....	149
Anayasa'da Aile	149
Medeni Kanun Reformları	150
Çocukların Eşitliği ile Ebeveynlerin Hak ve ödevleri	150
Evlat edinme	152
Reşit Olma	152
Evlilik Şekilleri, Evlenme ve Boşanma Yaşı.....	152
Diğer Medeni Reformlar.....	154
Ceza Yasası Reformları	154
Gebelikten Korunma.....	154
Kürtaj.....	155
Diğer Değişiklikler	156
Aile Yardımları ve Mali Destekler.....	156
özet.....	157

PORTEKİZ..... 159

M. NAZARETH (Çev. Mehmet YAZGAN)

Genel Yaklaşım.....	159
Son On Yılda Portekiz'deki Aile Politikasının Görünümü	159
Portekiz'de Aile Politikası; Yeni Eğilimler	161

Demografik Veriler	163
Nüfus	163
Doğurganlık	163
Yıllık Ölüm Oranı	163
Evlenme Oranı	164
Göçler	164
Aile Yardımları	165
Ekonomik Düzeydeki Önlemler	166
Çalışmayla ilgili önlemler	168
Sağlıkla İlgili Önlemler	169
Eğitimle ilgili Önlemler	169
Özet	169

HOLLANDA.....171

J.M.C. JONKER (Çev. İsmail ÖĞRETİR)

Genel Yaklaşım	171
Nüfus Politikası	173
Nüfus Politikasının Kısa Tarihçesi	174
Nüfus Politikasının Amaç ve Tedbirleri	176
Görüş Açılımları	177
Aile Politikası	178
Şimdiki Durum	178
Aile Politikasının Kısa Tarihçesi	180
Aile Politikasının Amaç ve Hedefleri	182
Gelir Eşitliği	183
Sosyal Hizmetler	184
Görüşler : Bir Aile Politikasından Beklentiler Nelerdir ?	186
Özet	188

AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE AİLE POLİTİKALARI GENEL DEĞERLENDİRME..... 191

W. DUMON (Çev. M. Ruhi ESENGÜN)

Aile Politikasına Genel Yaklaşım	191
Avrupa'da Aile Politikası Konusunda Alınan Önlemler	193
Güçlendirme Politikaları	193
Vergilendirme	194
Sosyal Güvenlik	195
Sosyal Yardım	195

Gayri Maddi Refah Politikası.....	196
Aile Hayatı ile ilgili Eğitim	196
Ailelerin Yerini Alacak Hizmet ve Kurumlar	197
Aile Politikası ile Rakip Politika Alanları Arasındaki Çakışmalar ve İhtilaflar...	197
Nüfus Politikası.....	198
Kadınları Özgürlük Politikası	198
Sosyal Refah Politikası.....	199
Aile Politikasının Organizasyonu	200
Aile Politikasının İşlerliği ve Etkileri	202
Aile Politikasında Son Eğilimler	202
Sonuçlar	204

kişinin ünvanı "Sosyal İşler ve Sağlık Bakanı" dır. Aile politikasının ele alınmış ve yürütülme biçimi bu işin, Hollandaca konuşulan bölgede daha açık bir şekilde anlaşıldığını göstermektedir. Bunun böyle olduğunun bir başka göstergesi de "Aile Yüksek Konseyi"nin ve aynı zamanda Flaman bölgesinde "Nüfus ve Aile Araştırmaları Enstitüsü"nün bulunmasıdır. Öte yandan Frankofon bölgede aile politikası genel olarak refah politikasının bir parçası olarak mütalaa edilmektedir. Aile politikası sadece ulusal ve yerel seviyede uygulanmakla kalmayıp aynı zamanda eyalet ve ufak topluluklar (ce-maatler) düzeyinde de ele alınmaktadır. Cemaat düzeyinde başlıca iki kurum tarafından yürütülmektedir: Bunlar Cemaat Konseyi ve Sosyal Faaliyetler Halk Merkezleridir. Cemaat Konseyleri'nin çoğu ailelere maddî ve manevî yardımlar yapmaktadır: Her doğum için para yardımı ve günlük bakım tesisleri gibi. Sosyal Faaliyetler Halk Merkezleri ise en çok yardıma muhtaç personelin bakımından sorumludur.

Nüfus ve Aile Politikasında Rol Alan Kesimler

Aile ve nüfus politikası, iki savaş arasındaki dönemde de olduğu gibi hemen, hemen bütün kesimler tarafından, ama özellikle halkın katolik kesimince desteklenmektedir. Bu politikayı geliştiren ve hâlen daha da ileri götürmeğe çalışanlar bu kesimin politika alanındaki temsilcileridirler. 1946'dan bugüne kadar aile sorunlarından sorumlu olan bakanlar iki katolik partinin birinden seçilmişlerdir. Bu arada 1968-1971 yılları arasında ve 1988'de olduğu gibi kısa dönemler için üç ,dört kez bu görevin sosyalist bakanlarca üstlenildiği olmuştur. Özellikle CVP son seçimde yayınladığı parti programında ailenin politik bir sorun olarak ele alınması üzerinde önemle durmuştur. Programdaki mesajlardan biri "Seçmen, aileye verdiğimiz önemli yere dikkat etmeli ve bizi bu özelliğimizle tanımalı" ifadesidir. Ayrıca VU gibi Flaman milliyetçisi parti ile Vlaams Bloku da 1987 seçimlerinde aileye son derece önemli yer ayırmışlardı.

Belçika'da Nüfus Politikası

Durgun bir seyir takip eden ölüm oranı, ortalama insan ömrünün gittikçe artması ve düşük doğurganlık oranı nedeniyle ülkemiz nüfusunun yenilenmesinin kolay olmayacağı anlaşılıyor. Doğum oranı 1964'de 2,71'den 1985'de 1,5'e düşmüştür. Buna karşılık, yaşlı ve aktif olmayan nüfus artış göstermiştir. Hâlen 2,1 olan ölüm oranına bakılırsa, nüfusumuzun şimdiki yenilenme hızını muhafaza edebilmek için kadın başına doğum oranının dikkatle göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Şu andaki aile fertleri sayısı göz önüne alınırsa bütün ailelerin % 35'inin üç veya daha fazla çocuğa sahip olması gerektiği görülüyor. Üç veya daha fazla çocuğa sahip aile sayısı 1964-1985 yılları arasında % 26,4'ten % 16,9'a düşmüştür. Bu tür bir demografik gelişme refah devletine ulaşılmasında bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Eğitimden, toplum sağlığı ve emeklilik haklarının düzenlenmesine kadar hemen, hemen bütün sektörlerin çalışmaları, kuşaklar arası dayanışma ilkesine dayanır. Mesela, Belçika'da

emeklilik düzeni, bölümlere ayırma diye nitelendirilen bir sistemden oluşur: Emeklilik ödeneklerinin mali kaynağı, emeklilik çağına gelmiş olanların bireysel olarak veya grup içinde tasarruf ettikleri miktarlara göre değil, hâlen mevcut olan aktif nüfusun yaptığı ödeme miktarlarına dayanılarak belirlenir.

Bu tür bir gelişmenin politika belirleme yönünde etkileri olacaktır. Finans bakımından kuşaklar arası yardımlaşma ve dayanışma göz önüne alındığında, yeni bir işsizlik ve sosyal sigorta sisteminin uygulanabilmesi amacıyla yapılan ve sayıları gittikçe artan talepler karşılanamamaktadır. Gerçek anlamda emeklilik ödenekleri gerçek ücretlere paralel olarak artmıştır. Ancak bu olgu, işsizlik ödenekleri için böyle değildir. Dahası, "emeklilik maaşlarını kim ödeyecek?" sorusu sürekli olarak ortaya atılmaktadır. Belçika'da ekonomik krizin sona ermesinden bu yana bireysel emeklilik keseneklerinin artırılması eğilimi gittikçe kuvvet kazanmıştır. Bu kesenek ya da tasarruflar bankalar ve şirketler gibi özel kesimden olduğu kadar, emeklilik tasarrufu ile ilişkili olarak vergi indirimleri biçiminde devlet kesiminden de elde edilmektedir.

Serbest pazar sorunlarını çözebilmek amacıyla da erken emeklilik teşvik edilmektedir.

Bunlara ilâveten, yaşlılarla ilgili nasıl bir politika izlenmesi gereği ortaya çıkıyor. Belçika'da gençler gurubunun karşısında daha yaşlı insanlardan oluşan nispeten güçlü gruplar ortaya çıkmakla kalmamakta, aynı zamanda bu yaşlı nüfus içinde bir tür yaşlanma süreci yaşanmaktadır. En yaşlı gruptakilerin sayısı (85 veya daha yukarı) artmaktadır. Bu konuda yapılan ön değerlendirmeler ve tahminler 2000 yılında 60 yaşın üstündekilerin toplam nüfusun % 22,1'ini teşkil edeceğini göstermektedir. Özellikle 60'lı yıllardan itibaren bireylerin gayri maddî refahına önem veren politikalar, bir ünite olarak aile üzerinde eskisi kadar yoğunlaşmamış, yaş veya cinsiyet gibi daha geniş kapsamlı sosyal kategorilere yayılmıştır. Yaşlılara kanunun garantisi altında gelir sağlamak gibi malî önlemler yanında Belçika'da yaşlılara yönelik politika, yeterli bir hizmet ağının geliştirilmesi üzerinde odaklaşmıştır. Bu konudaki politik mesaj, hastanın mensup olduğu toplum veya grup içinde değil, yabancı olmadığı bir ortamda bakım ve tedavisinin yapılmasını tercih eden düşünceden yanadır. Son zamanlarda, resmî ve gayri-resmî yardımların birlikte yapılmasını sağlayacak olan "evde bakım" düşüncesinin geliştirilmesine daha fazla dikkat sarf edilmektedir. Ailenin bireyleri arasındaki bu gayri-resmî yardım, kuşaklar arasındaki dikey bağların, mesela boşanma nedeniyle, zayıfladığı zamanlarda daha çok gereklidir. Doğum oranının düşmesi, ailedeki yaşlı kişilerin güveneceği, daha az sayıda çocuk sahibi olan ve bakım hizmetlerinin büyük bölümünü gören, ancak ev dışında çalışan daha fazla sayıda kadının bulunması sonucunu doğurur. Doğum oranının azalması, doğum oranını yükseltmek lehinde bir politika izlenip izlenmemesi sorusunu ortaya çıkarıyor. Bu konu, hükümetin 1987 yılında resmî bir tebliğ yayınlaması sonucunu doğurdu. Burada hükümetin doğum veya ölüm oranlarını doğrudan etkileyemeyeceği, sadece "çocuk ve aile için dostane bir ortam" yaratabileceği ifade ediliyordu. Böylelikle, aile içindeki kuşaklar arası dayanışmayı mikro düzeyde canlı tutabilecek ve dayanışma düzenine yapılacak sert müdahalelerden kaçınabilecekti.

Hükümet, ailelerin çocuk sahibi olma yolundaki kararlarının mâli nedenler kadar aile otoritesinin etkisinden kurtulma faktörünün de etkisiyle alındığına inanıyor. Yapılan araştırmalar, günümüzde çok sayıda kadının istedikleri çocuk sayısına ulaşamadıkları (doğurganlık açığı) gerçeğini kanıtlayacak sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Buna karşılık, 20 yıl önce ailelerin çoğu istediklerinden fazla çocuk yapabiliyorlardı (doğurganlık fazlası). Doğurganlık açığı, kısmen büyük ailelerin geçimlerini sağlamada gerekli olan yüksek giderlerden, kısmen de bir işte çalışırken çocuklara da bakmak zorunda olmak gibi problemlerden etkilenmektedir. Bir işte çalışırken çocukların bakımı ile de ilgilenebilmeyi bir arada yürütme yönünde alınan önlemler, kadınlara daha geniş haklar tanınması ve ailenin otoritesinden kurtarılması konusundaki eğilimlere paralellik gösteriyor. Öngörülen projeler şu hususları içeriyor : işe izinli olarak ara verme imkânlarının genişletilmesi, part-time çalışma için daha fazla yer ve zaman ayrılabilmesi, vergi indirimi gibi önlemlerle kadının evde yaptığı işlerin resmen tanınması ve çocuk bakımı araç-gereçlerinin ve tesislerinin iyileştirilmesi. Nüfus ve Aile Araştırmaları Merkezi'nin yaptığı son araştırmalar doğurganlık açığının, kadının sadece ev dışında çalışması ve bu işin güçlüklerine bir de daha fazla çocuğa bakma zahmetinin eklenmesiyle meydana gelen durumlardan kaynaklandığı gerçeğini ortaya koyuyor. Bu iki işin bir arada yürütülmesi zahmetini hafifletecek önlemlerin nüfus hareketlerinde pek az etkisi olacaktır.

Doğum oranının artırılması yönünde her iki cinsin geleneksel rolüne dayandırılan ya da cinsiyeti hesaba katmayan, ancak yine de aynı ölçüde etkili olan politikalar, feminist hareketler tarafından şiddetle reddediliyor.

Belçika'da Aile Politikası

Altmışlı yıllardan beri çoğu Batı ülkesinde olduğu gibi geleneksel aile modelinin bozulduğu gözlenmektedir. Bu gerçek, doğum ve ölüm oranlarında bir evrim olduğu zamanlara rastlamaktadır. Evlilik öncesi bir arada yaşama alışkanlığının artması, ailenin parçalanması (boşanma) olaylarının çoğalması, bunun sonucu olarak da yeni aile oluşum süreçlerinin ortaya çıkması (yeniden evlenme, evlilik sonrası birlikte yaşama gibi) aile formasyonunun temel unsurlarını teşkil ediyorlar. Belçika'da son yirmi yılda evlenmelerin sayısında azalma (1972'de 74,352'den 1985'de 57,559'a düşmüştür) ve boşanma sayısında artışlar (1960-1986 arasında evli her 10.000 kadından boşananların sayısı 20'den 73'e çıkmıştır) görülmüştür. Evlilik dışı birlikte yaşayanların sayısına dâir bir istatistik bilgi yoktur. Araştırmaya dahil edilen bütün kadınların % 10'u evlilik dışı beraberlik yaşamışlardır. Grup içindeki boşanan kadınların % 40'ının evlilik sonrası birlikte yaşama tecrübesi vardır. Boşanan çiftlerin yeniden evlenmesi ise nisbeten yeni bir olaydır. Son yıllardaki evliliklerin toplam sayısının % 18'ini yeniden evlenenler oluşturmaktadır. Ailenin çözülmesi sürecinin etkisiyle iki aile tipinin ortaya çıktığı görülmüyor: tek kişinin oturduğu evler ve tek ebeveynli aileler.

"Politika" terimi devletin aldığı ve aileleri etkilemek için doğrudan aile üzerinde yoğunlaşan önlemleri kapsıyor. Aile politikası ise, sadece aile konusunda devletin aldığı ve doğrudan onu etkileyen (ve böylece hükümetlerin aktif ve bilinçli müdahalesini gerektiren) önlemleri değil, aynı zamanda aileyi hedef almasa da onun üzerinde istenmeyen etkiler yapabilecek önlemleri de içine alıyor. İşsizlik tazminatının düzenlenmesi, sağlık ve bakım hizmetlerinin aksamaması ve bozulması bunlar arasında sayılabilir.

Belçika'da Aile Politikasının Tarihçesi

Belçika'da aile politikasının tarihçesi birbirini izleyen üç aşama ile belirginlik kazanır: ekonomik iyileştirme politikası, gayri maddi refah politikası ve bu ikisinin karması bir politika.

Genel olarak, birinci aşamada aile politikası ile kadın hakları politikasının birbiriyle çeliştiğini söyleyebiliriz. İkinci aşamadan itibaren aile politikası daha kapsamlı bir duruma gelmiş ve gayri maddi refah politikasını da kapsamıştır. Bu evrimin nedeni, yeni aile birimlerinin gelişmesi olmuştur. Altmışlı yıllardan beri aile hareketleri organizasyonları yanında toplumda aile politikasında daha aktif olan yeni grupların ortaya çıktığı gözlenmiştir. Bunun örnekleri arasında feminist hareketler sayılabileceği gibi BGMK (Boşanmış Erkekler ve Küçük Yaştaki Çocuklarına İlgi Grubu) gibi erkeklerin oluşturduğu topluluklar da sayılabilir.

Hâlen uygulanmakta olan politikada, malî desteği ön plâna alan ve aileye önem veren eski politikaya kısmî bir dönüş vardır. Öte yandan, altmışlı ve yetmişli yıllarda görülen ve aile politikasıyla ters düşen, kadınlara daha fazla haklar tanınması amacına yönelik programlar da takip edilmekte ve en azından destek görmektedir. Böylelikle, hükümet politikasının bir parçası olarak, çok sayıda iddia, talep safhasından çıkıp gerçekleşme alanına intikal etmektedir. Bu aşamada, aile politikası ile kadın hakları hareketleri arasındaki çelişki yanında yeni görüş ve anlayışların ortaya çıktığı ve böylelikle aileyi etkileyecek ve aynı zamanda kadın haklarını hedef alan önlemlerin bütünleştirilmesinin arzu edildiğini görüyoruz.

Çocuk bakımı için para yardımı yapılması uygulaması, malî politikanın yürürlüğe konulduğu dönemlere kadar uzanır. Bu çocuk zammı sistemi sosyal tabakalaşmayı gizleyici bir perde olarak nitelendirilebilir ve ailenin gelirinden ziyade çocukların yüklediği külfetle ilişkilidir. Bu politika aynı zamanda doğrudan ücretlere yöneliktir. Çocuk zammı bir tür dolaylı ücret olarak görülmelidir. Zammı kadın aldığı halde aslında kocanın iş durumuna göre düzenlenir. Bunun altında yatan düşünce, kocanın karısına ve çocuklarına iyi bir hayat tarzı sağlayacak ölçüde kazancı olması gerektiğidir. Burada çizilmek istenen tablo çalışan bir baba-koca ve çocuklara bakan bir anne-ev kadınıdır. Bu uygulama, yetmişli yıllara kadar devam etti. O tarihlerde evli olmayan bir kadının çocuk zammı almağa hak kazanabilmesi, işinde elde ettiği verimliliğe bağlı idi. Gele-

cekte bu konuda yükselecek sesler çocuk zammının genelleştirilmesi lehinde olacaktır; bu da anne veya babanın statüsüne bakılmaksızın çocuğun hak sahibi bir kişi sayılması demektir. Diğer ülkelere kıyasla Belçika'da çocuk zammı ve çocuklar için yapılan vergi indirimi hayli yüksektir. RKW tarafından yapılan yeni bir araştırma, özel kişilerin elindeki global gelir içinde çocuk zammının payının 1980'de % 3,85'ten 1986'da 3,23'e düştüğünü gösteriyor. Bunun 1980'lerde yapılan ve çalışanlar için ödenecek çocuk zammı oranını dengeleyen tasarruf politikası gibi değişik faktörlerden ileri geldiği sanılmaktadır. Bu dönemde, sağlık koruma ve işsizlik gibi sosyal güvenliğin başka dallarına tahsis edilmiş olan bazı ilâve finansman kaynakları yaratıldı. Bu tasarruf önlemleriyle, çocuk sahibi aile sayısındaki azalmalar biçiminde bazı demografik evrim hareketleri gözlemlendi. Aslına bakılırsa, ciddi ve sert ekonomik politika uygulanması, çocuksuz ailelerden çok, çocuklu aileleri etkilemiştir. Dahası, çocuk zamları gelirlerdeki gelişmenin gerisinde kalmıştır.

Maddî amaçlı olmayan aile politikası, aslında bir bilgilendirme ve eğitim kampanyasıdır. Meselâ, gebelikten korunma konusunda teknik bilgiler vermeyi de içine alan aile planlamasıyla ilgili bilgi vermek gibi.

Son yıllarda yapılan bilgilendirme kampanyalarının büyük bölümü, 1985'de kurulmuş olan Yaşayan Çevre ve Sosyal Haklar Bakanlığı'nca düzenlenmiştir. Bu kampanyalar, çocukların istismarı, seksüel şiddet, işyerinde istenmeyen cinsel yakınlık, kız ve erkekler için öğrenim eşitliği, iş ve iş bulma piyasasında olumlu davranışlar gibi konuları ele alıyordu.

Yine bu dönemden itibaren yaşam ve aile, hatta cinsel problemlerle ilgili dayanışma merkezleri de kurulmuş ve çalışmalarına devam etmektedir. Aileye yönelik önlemlerin yerini çocuk bakımı, evin bakımı, ve idaresi ve geriatrik yardım biçimleri almaktadır.

Koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin aksine bu hizmetler ücretsiz değildir, ama gelir durumuyla sıkı sıkıya ilişkilidir.

Çocuk bakımı ile ilgilenen resmî sektör başlıca iki bölümden oluşuyor. Devletten tahsisat alanlar ve ödenek almayıp mahallî yönetimin denetimi altında olanlar. Devlet yardımı alan sektör, evlerini çocuk bakımına tahsis eden aileler için açılan kreşler ve verilen hizmetlerden ibarettir. Bunun yanında özel olarak çocuk bakım hizmeti sunan aileler ve özel kabul merkezleri (çocuk evleri) vardır. Bunlar Çocuk ve Aile Genel Müdürlüğü'nün gözetimi altında olup bu yönetime rapor vermek zorundadırlar. Devletten ödenek alan bu hizmetlerin özelliği anne-babalar, gelirleri oranında çocuk bakımı için ödeme yaparlar ve kapasiteleri oranında da vergi indiriminden yararlanırlar. Flander bölgesinde yapılan katkılar, ortalama 180.000 BF geliri olan aileler için günde çocuk başına 60 BF ile yılda 1.040.000 BF'dan fazla geliri olanlar için 405 BF arasında değişmektedir. Özel çocuk bakımı ücreti, bakım hizmetlerini veren kişiler tarafından serbestçe belirlenebilmektedir. 1988'de bu tür yerlerin sayısı 30.000 olarak hesaplandı halde, aynı yıl için Flanders bölgesinde üç yaşın altındaki çocuk sayısı 195.000 olarak

belirlenmiştir. Aile bireyleri ve özellikle büyükbabalar ve büyükanneler çocuklar için sağlanan bakım ve hizmetlerin yarından fazlasını vermektedir. Kadınların gittikçe daha fazla oranda iş dünyasına katılmaları ve tek ebeveynli aile sayısının artması yardımcı hizmetlere olan talebi gittikçe arttırmaktadır. Değişken iş saatlerine uygunluk sağlamak (meselâ hafta sonları çalışma gibi) konusunda yeni bakım ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır. 1988'deki vergi reformundan sonra çocuk bakımı masraflarının vergi indirimine tâbi olması konusu da dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Son zamanlarda politika yönünden alınacak önlemlerde birey yerine aileye gittikçe daha fazla oranda yer verildiğini görüyoruz. Bunun yetmişli yıllardaki ekonomik kriz nedeniyle olduğu kadar toplum düzeyinde "sağa kayma" olarak özetlenebilecek diğer gelişmelere de bağlı olduğu söylenebilir. Burada dayanılan temel ilke, bireysel düzeye indirilen politikanın, maliyetinin karşılanamaz ölçülere varmasıdır. Sonuç olarak üç ayrı kaynak tahsisi alanında yani, vergiler, sosyal güvenlik ve refah alanlarında önlemler alınmıştır. Ayrıca, aileye daha büyük miktarlarda mâli kaynaklar aktarılmıştır. Aynı zamanda, aile politikası ile kadınları aile otoritesinden kurtarma hareketlerini bağdaştırma girişimleri devam etmektedir. Daha önce özellikle aileye yönelik olarak alınan önlemler daha geniş çapta uygulanmağa başlanmıştır.

Aile ve Çalışma Hayatı

Yüksek ölçüde işsizlik olduğu dönemlerde aile hareketlerini düzenleyen kuruluşlar, mevcut iş imkânlarının bireylere göre değil, aile sayısına göre dağıtılmasından yanadırlar. Her ailenin bir-buçuk birim oranında iş sahibi olması gerekiyordu. Bu teklif Millî İstatistik Enstitüsü Fahrî Genel Direktörü Dereymaeker tarafından ortaya atılmıştı. Bunu savunanlara göre ücret karşılığı yapılan işlerin sınırlandırılması işsizlik sorununun çözümlenmesine yardımcı olacağı gibi, aileye çocuklarıyla beraber olmak, çocuklara ve yaşlılara daha etkili bakım yapabilmek için daha fazla zaman ayırmasına katkısı olacaktır. Şüphesiz bu önlemler henüz herhangi bir yasama girişiminin konusu olmuş değildir. Ancak, bunlar aile politikası ile ilgili değişmekte olan havayı sembolize ediyor.

Ebeveynlerin izinli olarak işlerine ara vermeleri konusunda ileri sürülen önerilere bir göz atacak olursak, feminist cepheden gelen itirazlar sebebiyle, bu önlemlerin çalışılan işe ara verme konusunda hazırlanacak geniş çaplı bir yönetmelik ve düzenleme içinde yer aldığını görürüz.

Belçika'da ebeveynlerin izinli ayrılması diye bir şey yoktur, işçiler ve kamu hizmetlileri işlerine en az altı ay, en çok beş yıl için ara verebilirler. İşi bırakma süresince ayda 10.500 BF ödeme yapılır. işi ara verme, hâlen özel sektörde bir hak olmayıp ancak kamu hizmetlilerine tanınmıştır. Ayrıca, işlerine ara veren kişilerin meslekleri ilke olarak tehlikeye maruz değildir, ama gerçekte durum farklıdır. İşine ara verenlerin % 96 sı kadındır. Bu gösteriyor ki çoğu durumlarda işe geçici olarak ara vermekle ebeveynin izinli sayılması durumu benzerlik göstermektedir.

Ebeveynin izinli sayılması hususunda alınan önlemlerin yanında, ev işleri ile ücret karşılığı yapılan işleri bağdaştırmayı kolaylaştıracak bir takım önlemler de, doğrudan olmasa da, son yıllarda alınmış bulunuyor.

İş imkânlarının kadınlar ve erkekler arasında yeniden dağıtımıyla ilgili olarak iş ve işçi bulma alanında (iş piyasasında) bazı olumlu ayırımlar seksenli yıllarda ortaya konulmuştur. Bunların hedefi, iş fazlasını kadınlara tahsis etmeği kolaylaştırmaktı. Meselâ, bazı kuruluşlara, aynı nitelikleri taşıyan erkek adaylara kadın adayları tercih etmek bakımından baskı yapılması gibi.

Bu eğilimin aksine, seksenli yıllarda evde ve aile çevresinde yapılan işlerin genel olarak tanınması yolunda toplu bir hareket mevcuttu. Evde yapılan işin değerinin kabul edilmesi iddiasını savunan kadın grupları ortaya çıktı. Flanders bölgesindeki adı TOGS (Ev işlerinde Çalışan Ana-Babalar, Aile ve Toplum Derneği) idi.

Bu çelişkili hareketler aynı politika içinde destek buluyor; olumlu kararların uygulanması yönünde karar alan bir bakan aynı zamanda aile içi çalışmalarını araştırmak amacıyla bir komisyon kuruyordu.

Mali Kaynak Aktarımı

Vergi Kanunları

Burada üzerinde önemle durulan kurum ailedir. Evlilik dışı birlikte yaşayan çiftlerin, evli çiftlere nazaran vergi bakımından daha avantajlı olmamaları gerektiği hususundaki istek ve iddialar gittikçe çoğalmaktadır. Bu konuda en çok aile hareketi kuruluşunun vurguladığı konu evliliğin daha avantajlı olması gerektiğidir. Kuruluşların vurguladığı bir başka hususda aile bireylerinin dağılması yerine bir araya getirilmeleridir. Bu da aile politikasında bireylere, özellikle kadınlara daha çok hak tanınması gerektiği düşüncesinden etkilenmiştir. 1 Aralık 1988'de çıkan vergi reformu kanunu, evlilerin aleyhine olan vergi uygulamasına son verilmesi, ev işlerinden vergi indirimi yapılmasının yeniden değerlendirilmesi, çocuklara iyi davranılması konusunda önlemler alınması, vergiden muaf olacak alt gelir sınırının yükseltilmesi ve vergi oranlarının düşürülmesi gibi noktalar üzerinde duruyordu. Vergi reformu ile birlikte, aileden ayrılan bireylerin yeniden bir araya gelmesi olayları birden hızlandı. İki kişinin para kazandığı ailelerde toplu halde görülen birleşmelerin yanında sadece tek kişinin kazanç sağladığı aileler için de bir tür dağılma sistemi getirildi. Burada sözünü ettiğimiz şey, evlilik payı dediğimiz şeydir; burada çalışan eşin ücretinin bir bölümü (en çok 270.000 BF kazanan kişinin maaşının % 30'u) evde çalışan eşe verilir. Çocuklar lehine alınan önlemlere gelince, ailenin büyüklüğü de hesaba katılmak kaydıyla, bakmakla yükümlü olduğu çocuklar için vergi indirimi yapılır. Bu hususta ikinci bir önlem de çocukların bakımı için ayrılan paranın vergiden muaf tutulmasıdır. Üç yaşından küçük çocuklar için bu % 80'e kadar çıkabilir.

Aynı zamanda üç yaşın altındaki her çocuk için yılda 10.000 BF'na kadar varan bir vergi indirimi, çocuk bakımı için vergi indiriminden yararlanamayan ailelere tanınır.

Sosyal Güvenlik

Özellikle işsizlik sektöründe asıl ilgi ve önem aile reisi kavramı üzerinde yoğunlaşır. İşsizlik tazminatı ailenin konumu ve yapısı ile bağlantılıdır. Kadınlar ve gençlerin bu tür politikaların kurbanı olduğu düşünülür. Tek ebeveyninden ibaret ailelerde, ailenin reisi çoğunlukla kadındır (% 81). Tek ebeveynli aileler çoğu kere işsiz birisinin yönetiminde olabilir ve bunların yüzdesi refah durumuna bağlı olarak, iki ebeveynli ailelerinkinden çok yüksektir.

Son koalisyon hükümeti programında (Temmuz 1989) analık sigortası adı altında yeni bir sigorta getirildi. Analık sigortasıyla ilgili sigorta sistemi, bütün işverenlerden alınan % 12 lik bir kesinti ile finanse ediliyordu.

Gelecekteki sosyal güvenlik politikası üzerindeki hâlihazır tartışmalar ise temel bir gelir kaynağı sağlama konusu üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Seksenli yıllarda kişilerin refahı için ödenen ödeneklerden faydalanmak amacıyla anne-babalardan ve çocuklardan gelecek talepler birdenbire artabilecektir. Aynı zamanda, özellikle refah sektöründe hazırlanmış bulunan yönetmeliklere, meselâ çocuk zamları konusunda, yeni yorumlar getiriliyordu. Refahın yayılması gibi konularda yetkili olan iş mahkemelerince alınmış kararlar vardı. Bu kararlara bağlı olarak, çocuk bakmakla yükümlü olan ve Sosyal Çalışma Kamu Merkezi'nden yardım almağa hak kazanan kadınlar, çocuklarının bakımı için daha az tazminat almağa başladılar.

Hükümetin, bireysel haklar olarak kabul edilen haklar konusunda, ailenin durumuna göre gittikçe daha olumsuz bir biçimde değişiklikler yaptığı açıkça görülüyordu.

Gayri maddi Refah Politikasındaki Değişiklikler

Son on yıl içinde, sorumluluğun toplumdan alınıp aileye yüklenmesi yolundaki eğilimler, sağlık koruma ve bireylerin refahı alanında kuvvetle hissedilmeğe başlanmıştır. Bu eğilim, genel olarak koruma ve bakımla ilgili bütün alanlar için geçerlidir. Altmışlı yıllardan itibaren bu eğilim, ev halkının bakımı ve korunması üzerinde yoğunlaşmıştır. Tek, tek kişilerin hastalık halinde bakım ve tedavisi konusunda olduğu kadar, bu maksatla toplumun yapacağı tasarruf da göz önüne alınırsa bu eğilimlerin haklılığı ortaya çıkıyordu.

Öte yandan, aileye verilen evde bakım ödeneklerinin maddî ve gayri maddi maliyeti bakımından, maliyet faktörünün gittikçe daha geniş bir biçimde kabul edilmeğe başladığını gözliyoruz. Bunun maliyeti, doğrudan ve dolaylı masraflardan ibarettir. (meselâ bakım işini üstlenenlerin ücret kaybı gibi). Maddî olmayan maliyet ise çocuk

bakımına ayırdığı zaman ve çeşitli yükleri paylaşması ile özellikle ailenin kadın fertlerine yüklenen maliyettir.

Toplum gruplarının birçoğu bu tür aile bakımı ve himayesi için malî hizmetler dahil yeni bir aile politikası getirmek suretiyle bu meseleyi hükümetlerin düzene koyması gerektiği üzerinde ısrarla durmaktadır.

SONUÇ :

Birçok Avrupa ülkesinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan "aile bakanlıkları" Belçika ve Batı Almanya'dakiler hariç hemen, hemen ortadan kalkmıştır. Bu olay, geleneksel aile politikası üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran ve kurumsal olduğu kadar toplumdaki etkisi yönünden de nispeten güçlü olan aile hareketi kuruluşlarının varlığı ile aynı döneme rastlar.

Belçika'da aile üzerinde yoğunlaşan bu politika, altmışlı yıllara kadar ve yetmişli yıllar içinde nadir bulunan maddî ve gayri maddî mal ve hizmetlerin yeniden dağılımı ile ilgilenen bir politika olarak kabul edilmiştir. Gittikçe artan bir biçimde sadece kamu transferleri değil özel transferler de aile politikasına dahil edilmiştir. Boşanma kanunları gibi sorunlar aile politikasının ilgi sahalarının bir bölümünü oluşturmaktadır. Alınan önlemlerin hepsi toplumdan kuvvetli destek görmemiştir. Araştırmalar gösteriyor ki, iş alanında yapılan değişiklikler, çocuk bakımı gibi kolektif hizmetlerin daha fazla yayılmasına tercih edilmektedir. Çalışan kadınların, evde çocuklarıyla birlikte kalmasına izin veren, işlerin kadın ve erkekler arasında bölüştürülmesi gibi oldukça geleneksel bir görüşten kaynaklanan önlemler merkezî bir konum kazanmıştır. Bu görüş, part-time çalışma, esnek çalışma saatleri, ücretten kesinti yapılmadan çalışma saatlerinin kısaltılması gibi önlemlerle ilgilidir. Malî önlemler hepsine tercih edilmektedir. Bu önlemler sırasıyla: Katma değer vergisi, ev eşyası satın alınmasında uygulanan indirimler, ev kadınları için emeklilik sistemi kurulması, ev kadınları için sabit bir ödenek ödenmesi ve daha yüksek miktarda çocuk zammı verilmesidir.

Seksenli yıllardaki aile politikası çok yönlü bir politika olarak nitelendirilebilir. Bu politika ile belirli çözüm yollarının esneklik kazanması mümkün olmakta ve bu politika baskı gruplarının gücüne ve ailenin rolü konusundaki görüşlerine, kadının konumuna ve evde yapılan işlerle ücret karşılığı yapılan işlerin birbirinden ayrılması gibi düşüncelere dayanmaktadır. Bu da kadınların ev dışında çalışması konusunda iki yönlü bir tutumu içine alan yaygın bir politika izlenmesine yol açmaktadır. Buradaki belli başlı ilkelerden biri ailelerin seçme özgürlüğüne sahip olması gerektiğidir. Ailenin özerkliği korunmalıdır. Politika sorunu, ev işleri ile ev dışında yapılan işin, çocukların kendi ana-babaları tarafından eğitilmesi ile başkalarının onlarla ilgilenmesi düşüncesini bağdaştırmaktır. Çoğu kez, önlemlerin özenle uygulanması "önlem paketleri" hazırlanması sonucunu doğurur. Ücretliler çocuk bakımı için uygulanan vergi indiriminin yararlanır; bu hizmetlerden yararlanamayan aileler daha fazla vergi indirimi alırlar.

Hükümetin görevi, hiçbir grubun aleyhine olmaksızın seçme hakkı tanıyan önlemlerin alınmasıdır. En azından, kadınlara hak verme politikalarının etkisinde kalan "çoğulcu" eğilimler ortaya çıkmamıştır. Durum öyle bir istikamette gelişmiştir ki, aile ile ilgili olan ve gittikçe artan önlemler, aile hareketi kuruluşlarının olduğu kadar kadın hakları taraftarlarının taleplerini de karşılamadıkça esneklik kazanamayacaklardır.

Ne var ki, burada üzerinde önemle durulan bireysel seçme özgürlüğü yerine, aile içinde seçme özgürlüğüdür. Aile merkezî bir konumdur. Altmışlı ve yetmişli yıllarda tartışmasız olarak bireysel hak kabul edilen hakların zaman geçtikçe aile veya evin durumu ve konumuna ilişkin olduğu düşüncesi gittikçe kuvvet kazanmaktadır.

ÖZET

1980'deki devlet reformundan bu yana bireylere maddî destek sağlamak da dahil bireylerle ilgili sorunlar federal cemaatlerin yetkisine bırakılmıştır. Aynı zamanda, "ailelere ve çocuklara yapılacak her türlü maddî-manevî yardımı kapsayan" aile politikası, bireylerle ilgili sorunların bir bölümünü teşkil etmektedir. Güvenlik (çocuk zammı), maliye (vergi indirimi ve aile yardımları) ve yargı (aileyi terk veya kürtaj) gibi konular ise merkezî hükümetin yetkisinde bırakılmıştır. Bununla birlikte, yetki ve sorumlulukları ayıran çizgi her zaman kesin ve belirli olmamış, bu da merkezî ve yerel yönetimler arasında yetki çatışmasına yol açmıştır.

Belçika'daki nüfus politikasının belli başlı sorunlarından biri yaşlı nüfusun artışıdır. Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, neredeyse yerinde sayan ölüm oranı, ortalama yaşam süresinin uzaması ve düşük doğum oranı yüzünden Belçika'da nüfus artık yenilenmemektedir.

Bu demografik evrim, bir refah devleti kurma ve yaşatma alanında çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Eğitimden sağlık-koruma ve emeklilik haklarına kadar hemen, hemen bütün sektörler, kuşaklararası dayanışma ilkesine dayandırılmıştır. Kuşaklararası böyle maddî bir dayanışmaya bağlı olarak, işsizlik tazminatı ve sosyal güvenlik sisteminin kabulü ve uygulanması konusunda gittikçe daha fazla ısrarla durulmaktadır, ikinci olarak, yaşlı vatandaşlarla ilgili bir politika izlenmesi ihtiyacı da kendisini kuvvetle hissettirmektedir. Belçika'da genç nüfusa nazaran yaşlı nüfusta daha büyük bir artış olmakla kalmayıp aynı zamanda yaşlı nüfus içinde de ayrıca bir ihtiyarlaşma süreci kendini göstermektedir. Yaşlı vatandaşlara kanunların teminatı altında gelir sağlamak gibi malî önlemlerin yanında Belçika'nın yaşlı vatandaşlarına yönelik politika, büyük ölçüde, geniş ve uygun bir tesisler şebekesi geliştirmeye amaçlamaktadır. Şu sıralarda, birçok hallerde yaşlılara ev ortamında bakılmasının tercih edilmesi gerektiğine olan inanç kuvvet kazanmaktadır. Düşüncedeki bu değişiklik, özellikle malî mülahazalar sebebiyle, bakım görev ve hizmetlerinin yeniden aile ortamına yüklenmesi ile aynı döneme rastlanmaktadır.

Düşmekte olan doğum oranına gelince, bir doğum teşvik politikası izlenip izlenmesi gerektiği sorusu ortaya çıkıyor. Hükümet 1987'de yayınladığı bir bildiri ile bu so-

ruya bir cevap vermiş oldu. Bu bildiride, yetkililerin doğum ve ölüm oranını doğrudan etkileyecek müdahalelerde bulunmayacakları iddia ediliyordu. Yapabilecekleri tek şey "aile ve çocukları lehinde bir ortam yaratmaktı. Böylece ailede mikro düzeyde yapılacak tercihlerle makro düzeyde kuşaklararası dayanışma canlı tutulacak, sonuç olarak dayanışma sistemi düzeyinde zorlayıcı müdahaleler önlenecekti". Ancak doğum teşvik lehindeki bu politika açık bir biçimde takip edilmiyor, hükümetin aktif bir politika uygulamasından çok konuya daha fazla ilgi duyduğunu gösteriyordu. En çok üzerinde durulan konu, planlanan ve istenilen çocuk konusu idi (gebeliği önleme, kürtaj gibi).

İstenilen çocuk konusuna verilen önem, sadece negatif doğum kontrolünü desteklemek yolunda alınan önlemlerde kendini gösteriyordu. Altmışlı yıllardaki negatif doğum kontrolü, seksenli yıllarda "üstün nitelikli bebek" biçiminde uygulanan bir tür "pozitif doğum kontrolü" ile tamamlanmış oluyordu. Bu son aşama ile ilgili olarak politika üzerinde pek az müdahaleler olmuştur.

Belçika'daki aile politikası ile ilgili olarak, doğum ve ölüm oranları alanındaki evrimin yanında ve bu evrim ile birlikte geleneksel aile modelinde bir çözülme ve bozulma gözlenmektedir. Evlenmeden önce birlikte yaşama olaylarının artması, ailenin parçalanması (boşanma) ve bunun sonucu olarak ailenin oluşma süreçleri (yeniden evlenme, evlilik sonrası bir arada yaşama gibi), ortaya çıkan aile oluşum biçimlerinin temelini teşkil eden örneklerdir. Bu süreçlerin etkisi altında gelişme gösteren iki çarpıcı aile tipi vardır: tek kişiden ibaret aileler ve tek ebeveynli aileler.

Belçika'da aile politikasının tarihçesi, birbirini izleyen üç aşama gösterir : Bunlar sırasıyla sağlık ve refah politikası, iyileştirme (mutluluk sağlama) politikası ve bu ikisinin karması politika.

Genel olarak, birinci aşamada aile politikası ile kadın hakları politikasının birbiriyle çatışan amaçlara yöneldiğini söyleyebiliriz. İkinci aşamadan itibaren aile politikası bir hayli yaygınlaştırılmış ve genel bir iyileştirme politikası içinde mütalaa edilmiştir. Bu evrimin nedeni, yukarıda sözü edilen yeni aile biçimlerinin ortaya çıkmasıdır. Ayrıca, altmışlı yıllardan sonra toplumda aile hareketinin yanında, aile politikası alanında etkin olan yeni gruplar varlığını göstermeğe başlamıştır. Günümüzde izlenen politikada aileye daha çok önem veren önceki politikaya kısmî bir dönüş olduğuna şahit olduğumuzu söyleyebiliriz. Öte yandan altmışlı ve yetmişli yıllarda kadınlara daha fazla haklar tanınmasını savunan ve bu yönüyle aile politikası ile çelişen politikayı, kadınlara daha fazla haklar tanınmasını amaçlayan ikinci bir özgürlük dalgası izlenmiş, daha doğrusu önceki politika bununla tamamlanmıştır. Bu ikinci hareket, hak arama taleplerinin çoğunun, basit isteklerde bulunma düzeyinden çıkıp, hakların bir devlet politikası olarak kavranması düzeyine yükselmesidir. Bu aşamada, aile politikası ile kadınlara özgürlük politikasının çatışması yanında yeni görüşler sahneye çıkmaktadır. Bu görüşler, ailenin lehine ve çıkarına olan önlemlerle kadınlara daha geniş hak ve özgürlükler tanınması sorunlarını birleştirmeyi ve bütünleştirmeyi kapsıyor.

Ailenin gelirini ön plana alan politikalar döneminden beri, çocuk zamları ile ilgili düzenlemeler ilke olarak aynı kalmıştır. Çocuk zammı sistemi, çocukların aileye yüklediği yükü hesaba katan ancak ailenin kaynaklarını göz önüne almayan bir sistem olarak nitelendirilebilir.

Altmışlı yılların sonu ve özellikle yetmişli yılların ilk yansından itibaren, birtakım önleyici ve tedavi edici girişimler devam ede gelmiştir. Bunlar temelde, gebeliği önleme konusunda teknik bilgiler de dahil, aile planlamasıyla ilgili bilgilendirme ve eğitim kampanyalarını kapsamaktadır. Bunun yanında, cinsel sorunlar da dahil olmak üzere, yaşam ve aile problemleriyle ilgilenen danışma büroları açılması da bu tarihlere kadar uzanır.

Aileyi ön plana alan önlemler, aile ve yaşlı vatandaşlar için çeşitli biçimlerde günlük bakım ve evde yapılacak yardımlarla ilgiliydi. Koruyucu ve tedavi edici önlemlerin aksine bu hizmetler parasız olmayıp, alınan ücretler ailenin geliri ile sıkı sıkıya ilişkiliydi.

Kısmen yetmişli yıllardaki ekonomik kriz yüzünden olmakla birlikte "toplumda sağa kayma" terimi ile özetlenebilecek başka gelişmelere de bağlı olarak aile birimi son zamanlarda uygulanan politikalarda alınan bir dizi önlemlerde temel unsur olarak bireyin yerini almıştır. Bu dönemde yükselen en şiddetli itiraz birey düzeyine indirilen politikanın maliyetinin karşılanamaz oluşu konusundaydı. Böylece, üç ayrı düzeyde finans aktarımı yolunda önlemler alınıyordu : Vergiler, sosyal güvenlik ve sosyal refah. Ayrıca, mali yükleri de içeren daha büyük külfetler hükümetten aileye geçmiş oluyordu.

Finans aktarımlarından ve ebeveynlerin geçici olarak işten ayrılması alanında alınan önlemlerden sonra, son yıllarda; sadece dolaylı yoldan da olsa ailenin durumu ile profesyonel işlerin daha iyi bir kombinasyonunu mümkün kılan bir dizi önlem alınmıştır. Bu önlemlerin asıl hedefi mevcut iş imkânlarının yeniden dağıtılmasıydı. Bu önlemler arasında, çalışma saatlerinde indirim yapılması, çalışma saatlerinin esnek duruma getirilmesi ve part-time çalışma imkânları yaratılması yer alıyordu. Kadınlarla erkekler arasında iş imkânlarının yeniden dağıtılmasına gelince, seksenli yıllarda bu konuda (iş bulma pazarında) iki cins arasında olumlu bir ayırım yapabilmek amacıyla önlemler alınmıştı. Bu eğilimin aksine, seksenli yıllarda genel olarak evde ve ailede yapılan işlerin resmen tanınması amacına yönelik toplu bir hareket var olagelmiştir.

Sorumluluğu toplumdan alıp aileye verme eğilimi, sağlık ve refah sektöründe, özellikle de bakımla ilgili tüm sektörlerde fazlasıyla hissedilmeğe başlanmıştır. Altmışlı yıllardan itibaren, aile içi bakım ve tedavi üzerinde önemle durulmaktadır.

Çoğu Avrupa ülkesinde Aile işleri Bakanlığı, zamanla önem ve değerini kaybetmiş, ancak Belçika ve Federal Almanya bu konuda istisna teşkil etmiştir. Bu da, muhtemelen gerek kurumsal olarak gerek güç bakımından nispeten kuvvetli olan ve çalışmalarını ilke olarak geleneksel aile tipini ön plana alan aile politikası üzerinde yoğunlaştıran aile kuruluşlarının varlığı ile ilgilidir.

Seksenli yıllarda ön plana çıkan asıl güç, ailenin tercih hakkının ve aile özerkliğinin güvence altına alınması yolundaki hareketti. Ailelerin ev içinde veya dışında çalışma seçeneklerinden birini tercih hakkı olmalı ve aileye çocuklarını kendisinin yetiştirmesi ya da günlük olarak bir kişi veya kurumun bakımına terk etmesi seçeneği tanınmalıydı. Alınan önlemler çoğu kez "önlemler paketi" biçiminde oluyordu : Meselâ, ev dışında çalışanlar için evde yapılan bakıma ayrılan masrafların vergi indirimine tâbi olması gibi. Bu önlemlerden yararlanamayan aileler ayrıca ilâve bir vergi indirimi alıyorlardı. Hükümetin görevi, hiçbir gruba ayrıcalık tanınmaksızın ailelere bu tercih hakkını sağlayacak önlemleri hazırlamaktı.

Bununla birlikte, ailelerin tercih hakkı özgürlüğü üzerinde, ya da aile içinde bireysel seçme özgürlüğü yerine bu hakkın aileye tanınması üzerinde önemle duruluyordu. Aile merkezî bir konumdaydı. Altmışlı ve yetmişli yıllarda tartışmasız olarak bireysel nitelikte kabul edilen haklar gittikçe artan bir biçimde aileye bağlı veya ev ve aile şartları içinde mütalaa edilmeye başlanmıştır.

DANİMARKA (*)

J. SOREN (**) Y. Doç. Dr.
ismail ÖĞRETİR

Aile Modelleri

Son otuz-kırk yıldır Danimarka toplumu önemli ölçüde değişmiştir. Bu, ekonomide, sanayinin yapısı ve iş piyasasında, iletişimde, eğitimde v.b. böyledir. Bu arada ailenin yapısı da değişikliğe uğramıştır. İstatistikler evlenme ve çocuk doğum oranlarında düşme, boşanma ve evlilik dışı çocuk oranlarında yükselme göstermektedir. (Çocuk doğumlarının yaklaşık % 45'i evlilik dışıdır.) Bugün evliliklerin % 20-25'inin çözüldüğü ve bütün çocukların % 14'nün ise hayatlarının ilk 7 yılında ana-babalarının boşanmasından etkilendiği tahmin edilmektedir. Bir de, hakkında pek az bilgimiz olan "tescil edilmemiş boşanmalar" bulunmaktadır. Çok sayıda boşanma demek, iki tip yeni ailenin ortaya çıkmış olması demektir. Bir yetişkin ve bir veya daha fazla çocuktan oluşan tek ebeveynli aile ve boşananın yeni arkadaşlıkları sonucu doğan yeniden kurulmuş aile.

(*)

Bu maktele Danimarka'daki nüfus politikası, daha doğrusu bir nüfus politikasının bulunmadığı hakkındadır. Bununla birlikte, öncelikle-resmi bir tanımdan yoksun olmasına rağmen-siyasal tartışmalarda meşhur bir deyim olan aile politikası ile ilgilidir. Danimarka'da aile politikasının amacının ana-babaları ebeveyn olarak desteklemek olduğu altı çizilerek belirtilmektedir. Makale, Danimarka aile politikasının en önemli bazı başlıklarını kısaca tanımlamaktadır.

(**)

Danimarka Sosyal Araştırma Milli Enstitüsü, Kopenhag.

Ancak şurasını vurgulamak gerekir ki, çok sayıda boşanma ve evlilik dışı çocuğa rağmen, 0-17 arası çocukların çoğunluğu, ister resmen evli olsunlar, ister birlikte yaşasınlar, asıl ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte yaşamaktadırlar.

Tablo-1

0-17 Yaş arası çocuklarda, her iki asıl ebeveyniyle, üvey bir ailede veya tek ebeveynli ailede yaşama oranı. (1985/86)

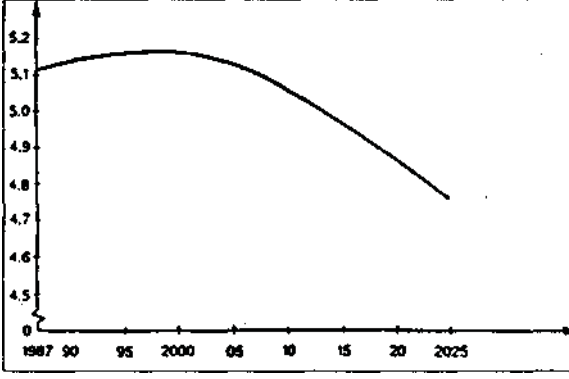
Cocuğun Yaşı	Her İki Biyolojik Ebeveyn %	Üvey Aile Ebeveyn %	Tek %	Toplam %
0-2 Yaş	86	8	6	100
3-6 Yaş	78	11	11	100
7-14 Yaş	78	11	11	100
15-17 Yaş	73	12	16	101
0-17 Yaş	78	11	11	100

Kaynak : Christoffersen ve diğerleri, 1987, s. 43.

Aile modellerindeki değişikliklere rağmen çekirdek aile hâlâ yaşamaktadır. Sosyal kabul gören yeni aile tipleri ortaya çıkmıştır: Tescil edilmemiş evlilikler, tek ebeveynli aile ve yeniden kurulan aile. Rakamlardan anlaşılacağı gibi çekirdek aile, çocuklar için hâlâ hakim çevredir; büyük çoğunluk yeni aile çevrelerinde yaşamamakta veya ebeveynleri arasında boşanmaya şahit olmamaktadır.

Nüfus Politikasının İhmali

Çocuk doğum oranlarındaki düşme, diğer Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Danimarka'da da yeni bir durum meydana getirmiştir. 1981-84 arası dönemde Danimarka, son 150 yıl içerisinde ilk defa doğurganlık açığı yaşamıştır. Yani ölüm sayısı doğum sayısından fazla olmuştur. Azalan doğum oranı gelecekte Danimarka'nın hacminde önemli miktarda bir düşüşe neden olacaktır.

İnsan Sayısı Milyon Olarak

Şekil 1.

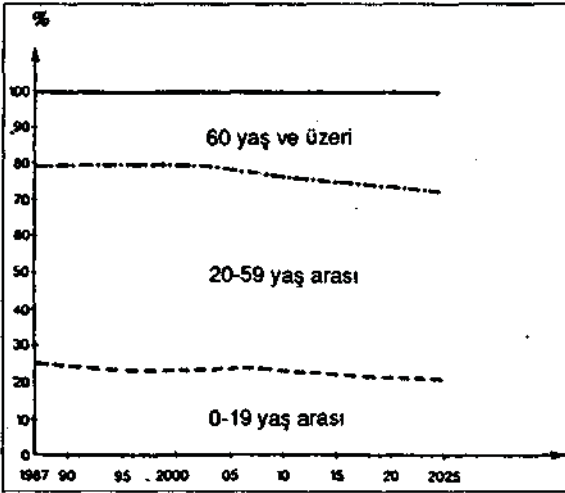
Danimarka nüfus hacmi 1987-2025

Kaynak:

P.C. Matthiessen, 1988, p. 52.

2025 yılına kadar nüfustaki toplam düşüş 350.000 civarında olacaktır. Bugünkü 5,1 milyon ile karşılaştırılırsa o zaman Danimarka'da 4,8 milyondan daha az insan bulunacaktır. Hesaplama sürdürüldüğünde nüfus hacmindeki düşüş yılda % 0,75'e ulaşacaktır. Bu da, yalnızca 70 yıl içinde nüfusun yarıya inmesi ile sonuçlanacaktır.

Ayrıca gelecekte farklı yaş gruplarındaki insan sayısında da değişiklikler meydana gelecektir.

Şekil 2.

Farklı yaş gruplarında nüfus dağılımı

Kaynak:

P.C. Matthiessen, 1988, p. 59

Bu yüzyılın geri kalan kısmında çocukların ve genç insanların nüfustaki payları % 25'den % 23'e düşecektir. 20-59 yaş grubunun payları nispi olarak % 55'den % 57'ye çıkarken daha yaşlıların nüfus oranları değişmeyecektir.

• Gelecek yüzyılda ise yaşlı nüfusun payı önemli ölçüde artarken en genç yaş grubu ile 20-59 yaş arası grup sayısında azalma olacaktır. Çocukların, gençlerin ve yaşlı insanların tedarikleri, genellikle vergilendirme sırasında, çalışan insanların gelirlerinden yapılan transferle sağlanmaktadır. Bu yüzden aktif olarak çalışmakta olan insanlardan alınanlarla geçimi sağlanan insan sayısı çok olursa, hayat standardına etkisi büyük olacaktır.

Doğum sayısındaki düşüklük, azalan bir nüfus görüntüsü ve değişik bir nüfus kompozisyonunun gelecekte topluma getireceği yükler hakkında tartışma ve spekülasyonlara yol açmıştır. Şimdiye kadar başlıca ilgilenilen şey, yaşlılık aylıkları ve "emeklilik ödenekleri" olurken, doğum oranı, ölüm sayısı ve göç hacmini içeren uzun süreli bir nüfus politikasına bu konuda Danimarka'da bir gelenek bulunmadığı için, pek az önem verilmiştir. Aslında uygun bir nüfus politikası mevcut değildir.

Zaman içerisinde doğum ölüm ve göç miktarlarını etkileyen bir çok adım atıldığı halde bunların arkasındaki nedenin nüfus gelişmesiyle pek az ilişkisi vardır. Örneğin kürtaja izin veren kanun çıktığında (1973'den itibaren) maksat, çocuk sayısında doğacak sonuçlar düşünülmeden plansız doğum sayısını azaltmaktır. Bu arada, doğal olarak nüfus büyümesinden söz etmeye gerek yoktur. Aynı şekilde Danimarka'da ölüm oranını düşürmek için kapsamlı bir sağlık servisi kurduk, çünkü ölüm oranındaki düşüklük kendi içerisinde iyi bir şey gibi görünmektedir.

Aslında politikacıların ve diğerlerinin Danimarka'da nüfus büyümesi ile ilgili kaygıları, yalnızca 1960'lı yılların sonundan beri üçüncü dünya ülkelerinden büyüyerek yapılan "göçlerle" başlamıştır. Ve bu ülkelerden göçü durdurma ile ilgili işlemlere 1973'de başlanmıştır.

Bu, öncelikle bu ülkelerden gelen göçmenlerin farklı bir kültür ve farklı alışkanlıklara sahip olmalarından, örneğin daha fazla çocuk doğurmalarından dolayıdır. 1975 ile 1978 yılları arasındaki dönemde Danimarkalı kadınlar ortalama 1,7 çocuğa sahip olurken Pakistanlı kadınlar 7, Türk kadınları ise 4,5 çocuğa sahiptirler. O zamandan beri Pakistanlı ve Türkiyeli kadınların doğurganlık seviyesindeki düşüş, Danimarkalı kadınlara göre daha yüksek olduğu halde ortalama çocuk sayısı Pakistanlılar arasında üç, Türk kadınlar arasında 2,5 kat fazladır.

Göçmen ailelerdeki yüksek doğurganlık oranı genellikle, Danimarka'daki nüfus sorununa bir çözüm olarak değil, daha çok bir tehdit olarak görülmektedir. Bunun nedeni, bazı yerlerde göçmenler ve çocuklarının entegrasyonu ile ilgili sorunların bulunmasıdır, çünkü göçmen aileler belediyeler arasında çok dengesiz dağılmışlardır. Bütün millet düşünüldüğünde göçmenlerin (yabancı yurttaşların) sayısı fazla değildir. İskandinav yurttaşlardan olan büyük grup dahil toplam nüfusun % 2,9'udur.

Danimarkalı nüfusunu gelecekte koruyabilmek için her Danimarkalı kadının ortalama 2,1 çocuk doğurması gerekmektedir. 1950'lerde ve 1960'ların ilk yansında kadın başına ortalama % 2,6 çocuk doğmaktaydı. 1980'lerin başında ise bu sayı 1.4'e kadar düşmüştür.

Toplum, doğurganlık oranını çeşitli şekillerde artırmaya girişebilir-örneğin küçük çocuklu ailelerin şartları düzeltililebilir ancak şüphesiz bu güç bir iştir.

Düşük oranda doğurganlığın en önemli açıklamalarından birisi, muhtemelen küçük çocuklu annelerin iş piyasasına artan oranlarda katkıda bulunmalarıdır.

Tablo 2.

**Ekonomik faaliyet statüleri ile 0-6 yaşındaki çocukların anneleri
(Yüzde olarak) (1974-1985)**

	1974	1985
Ev kadınları	43	8
Öğrenciler	3	2
25 saatin altında çalışma	16	13
25-39 saatlik iş	13	24
En az 40 saatlik işi olanlar	16	35
İşsizler v.b. *	2	17
Belirsiz **	6	2
Toplam	99	101

Hastalar ve emekliler dahil **

Değişen haftalık iş saatleri dahil

Kaynak : Christoffersen, 1987, p. 53

1974'de küçük çocuğa sahip annelerin % 43'ü ev kadını iken 1985'de paylan yalnızca % 8 idi. Dahası, çok daha büyük bir oranı (% 35) tam gün çalışmaktayken 1974'de bu oran % 16 idi.

Bu yüzden aileleri yalnızca bazı ekonomik kaynakları onlara aktarmak suretiyle daha fazla çocuk yapmaya teşvik etmenin mümkün olduğu şüphelidir. Aile yardımlarının gelir kaybını telafi edecek şekilde artırılması bile daha fazla doğumu garantileyemez. Doğurganlıktaki düşüklük yalnızca genç ailenin maddî şartlarından değil, aynı zamanda toplumdaki kapsamlı değişikliklerden kaynaklanmaktadır; kadının değişen rolünün bunda pek az payı vardır. Bu rolü kadın, çocuk sahibi olduğu zaman iş piyasasında mevcut şartlar var oldukça sürdürebilmektedir; erkeğin rolü ise pek fazla değişmemektedir.

Çocuk Gelişimine Duyulan İlgî

Son birkaç yıl içinde, Danimarka'da çocuklu aileler ve özellikle küçük çocuklu (0-6 yaş) aileler büyük dikkatlerin odak noktası olmuştur. Bu durum, hem genel tartışmalarda, hem de merkezî hükümet ve bölgesel yetkililer seviyesindeki siyasal görüşmeler için geçerlidir. 1988'de küçük çocuklu ailelerle ilgili kurulan iki resmî komite görevlerini tamamlayıp raporlarını hükümete sunmuşlardır. Buna ek olarak, 1988'in sonuna doğru hükümete aile politikası alanındaki kararını belirten bir demeç yayımladı. Bugünlerde aile hayatı ve iş hayatı, ebeveynleri çalışan çocukların bakımı ile ilgili sorunlar ve çocuklu ailelerin malî şartlan konuları ile ilgili ek kararlar açıklanması için hükümete baskı yapılmaktadır.

Her ne kadar "aile politikası" deyimini siyasî tartışmalarda durmadan tekrarlanıp duyulursa da Danimarka dilinde bunun resmî bir tanımı olmadığı gibi, bu kavramın kabul edilmiş bir anlamı da yoktur. Burada bu kavramın tanımlanmasına girilmeyecek ama aile politikası deyimini kabul gören kullanılışına bağlı olarak açıklanacaktır.

Danimarka'da, aile politikası çocuklu ailelere destek tedbirleri ile ilgilidir ve hedef "ana-babalara ebeveyn olarak işlevlerinden dolayı destek" vermektir. Yaşlı üyelerinin bakımından sorumlu olduğu farz edilen aileler için destek tedbirleri, nadiren aile politikası başlığı altında düşünülmektedir. Aile politikası, aileye destek vermek için düzenlenen bir dizi tedbir anlamına gelmekte, ayrıca ailenin tek ,tek bireyleri arasındaki ilişkileri düzenleyen yasal imkânları kapsamaktadır.

Danimarka aile politikası, küçük ve okul çağında çocuğu olan ailelere önem vermiştir. Aile politikası bağlamında çocuk çağı sınırı 15 ile 18' e kadar uzanmaktadır. Yaşça büyük gençler için yardım, genellikle genç yetişkinler başlığı altında yapılmaktadır; sağlanan bu menfaat ve yardımlar onların "eğitimi" ile bağlantılıdır. Bu yüzden de aile politikasından çok eğitim politikasının içine girmektedir. Kabul edildiği gibi, ikinci kategorideki yardımların amacı, aile politikası çatısı altında mevcut yardımlarinkine benzemektedir, ancak bunlar gençlerin kendilerine verilmektedir. Bunun ötesinde, yardım alanların asıl aileleri ile birlikte yaşama şartı aranmamaktadır. Bununla birlikte, bu ayırım çok katı bir şey değildir.

Böylece Danimarka aile politikası bağlamında bir ailenin iki nesli vardır: baba, anne ve çocuklar (veya doğacak çocuk); boşanmış anneler veya babalar ve çocukları (çocuğu olmayan boşanmış gebe anneler dahil); çocuğu kendi evlerinde evladı gibi büyüten aileler; evlat edinen aileler. Resmî nikâhsız beraber yaşayanlar da genellikle evli sayılmaktadırlar.

Son dönem tarihimizde, çeşitli zamanlarda belirli gruplar - boşanmış genç anneleri de içine alan, evli olmayan aile reisine sahip aileler, çok çocuklu aileler ve ekonomik açıdan yoksul aileler - özel toplumsal refah tedbirlerine konu olmuştur.

Aile politikası tedbirleri aileye bir grup olarak ya da aile içerisindeki bireylere teker ,teker yöneltilebilir; aileye dönük bir tedbir ebeveynleri, anne babalara ait otorite

bağlamında kendilerine ayrılan işlevleri yerine getirmede desteklemeyi amaçlayan bir tedbirdir.

Danimarka aile politikasının kökleri aslında sosyal ve sağlık tedbirlerine duyulan ihtiyaç kuramına dayanmaktadır: zayıfların korunması, hatalı kalkınmanın önlenmesi ve gelir farklılıklarını dengeleme. Eğitim sisteminin üst seviyelerindeki sosyal dengesizliği giderme tedbirleri-daha önce belirtildiği gibi-ülkenin eğitim politikasının bir parçası olarak düşünülürken, zorunlu okul çağı öncesinde ve eğitimlerinin ilk yıllarında bulunan çocuklar için "ana okulu ve ana-babaları çalışan çocuklar için diğer bakım kuruluşları'nın sağlanması aile politikası çerçevesinde kalmaktadır.

Denî bakış açılarının Danimarka'daki aile politikası tartışmalarını hemen hiç etkilemediğini vurgulamak gerekir. "Modern aile" öyle kabul edilmiştir ki, aile politikası hiç bir zaman sıcak bir siyaset konusu yapılmamış ve bir kurum olarak resmî nikâhlı orta sınıf aileler ve onların korunması, tartışmaların ana konusu olmamıştır. Bir tartışma olduğu ortadadır ve her perdeden aşın görüşler ileri sürülmüştür ama bu, aile politikasında önemli bir unsur olmamıştır. Örneğin "Ortak vesayet" resmî nikâhlı "anne-babalara" değil de, boşanmış ebeveynler gibi gayri meşru birlikte yaşayan ebeveynlere de tanındığı zaman asıl tartışma konusu boşanma durumuydu (bu çocuğa mı yoksa yalnızca babaya mı faydalı olacaktı) evlenmemiş babanın durumu değildi. Çocuk için ailenin önemi ve temel yetişkin hayat hedeflerine ulaşmakta taban oluşturan ailenin uygunluğunu tanımada, aile politikası çerçevesinde aile, bir amaç olmaktan çok bir araçtır. Bu açıdan, aile politikası ile çocuk bakımı politika ve programları arasında zayıf bir bağlantı söz konusudur.

Danimarka Aile Politikasının Ana Başlıkları

Daha önceki sayfalarda, aile politikasını küçük çocuklu ailelere destek veren bir politika olarak tanımlamaya özen göstermiştik. Bununla birlikte, çocuklu ailelerin şartlarının çerçevesini önemli ölçüde çizen iş piyasasıdır ve aile politikasında en önemli kararların çoğunu parlamento değil, birlikler ve işveren kuruluşları almaktadır-örneğin çalışma saatleri hakkındaki kurallar.

Çalışma Saatleri

Danimarka'da aile politikası hakkındaki tartışmanın en göze çarpan konusu çalışma saatleri olmuştur. Çocuklu ailelerin çalışma saatlerinin azaltılması, bu ailelerin durumlarının iyileştirilmesi için genellikle bir ön şart olarak görülmüştür. Daha önce de belirtildiği gibi, kadınları bugün 15 yıl öncekinden daha fazla çalışmaktadır. 0-11 yaş arası çocuklara sahip ailelerin tümünün % 40'ında hem baba hem anne mesleklerinde haftalık 38 saat çalışmaktadır. Küçük çocuklu aileler-çocuklarının bakımı dahil-ev işlerine çok fazla zaman harcadıkları için genellikle zaman açısından çok sıkıştırlar.

Kadınlarla erkekler arasında hâlâ "ev işi ve ücretli iş dağılımı bakımından dengesizlik" söz konusudur. Erkeklerden çok daha fazla sayıda kadın part-time çalışmakta ve ev işinin büyük bir bölümüyle meşgul olmaktadır. Ancak eğer iş piyasasındaki işle ev işi yan yana konursa "erkeklerin çalışma saatleriyle kadınlarıki hemen, hemen aynıdır".

Asıl sorun, çalışma zamanıyla çocuklara ve aileye ayrılan zamanın dağılımı konusunda, ana-babaların (özellikle annelerin) istekleri ile gerçekler arasında büyük bir uçurumun varlığıdır. Hiç kuşkusuz bir çok kadın, bir yandan iş, gelir ve özgürlük duygusu diğer yandan çocuklara ve aile hayatına göstermesi gereken ilgi arasında büyük bir gerilim yaşamaktadır.

Küçük çocuk sahibi kadınlara ne tür ayrıntılı bir aile yapısını tercih ettikleri sorulduğunda, 1970-1985 arası dönemde kayda değer bir değişiklik olduğu görülmüştür (eke batanız). 1970'de annelerin % 31'i, babanın sabahdan akşama kadar çalıştığı annenin ise evde çocuklarla birlikte olduğu bir aile tipini tercih ettiklerini söylemişlerdi. Aynı oran 1985'de %11'e düşmüştür. 1985'de, hem babanın hem annenin part-time çalıştığı, çocukların ana okuluna gittiği bir aileyi tercih ettiğini söyleyenlerin sayısı % 46'dan aşağıya düşmüştür. Oysa bu aile tipi 1970'te yalnızca % 15 tarafından yeğleniyordu. Küçük çocuklu annelerin büyük bir bölümü 1970'te olduğu kadar (% 31) 1985'de de % 33, "bir buçuk iş çözümü"nü yani babanın tam gün annenin part-time çalışması ve çocukların yarım gün kreşlerde kalması formülünü tercih etmişlerdi.

Hem babanın hem de annenin part-time çalıştığı aile tipinin artarak destek görmesi şeklinde aile yapısındaki tercihlerde bir değişikliğin olduğu açıkça bellidir. Bununla birlikte, asıl gelişme bunun tam tersi olmuş, küçük çocuklu kadınlar da dahil, tam gün işlerde çalışan kadın sayısı artmıştır. Bir başka deyişle, isteklerle gerçekler arasındaki uçurum gittikçe büyümüş ve küçük çocuklu ebeveynler için çalışma saatleri artmıştır.

Ana-babalar için artmış olan çalışma saatlerindeki önemli bir azalma çocuklu aileler için büyük bir gelişme olacaktır. Ve bu, annelerin çoğunun arzu ettikleriyle uyum içerisinde olacaktır. Bu, ailenin hayat kalitesini ve birbirlerine ayıracakları zaman, sevgi bağları ve ait olma duygusu gibi maddî olmayan şeylerin dağılımını da ilgilendirmektedir.

Ancak çalışma saatlerinin azaltılması, uygulamada güç bir iştir. Daha önce söz edildiği gibi, Danimarka'daki çalışma kuralları iş piyasasındaki toplu bir pazarlığın sonucudur ve parlamentoda yasa değişikliği büyük bir el uzatma olarak değerlendirilecektir. 1987'de Danimarka'da haftalık toplam iş saati 40'tan 39'a indirilmiştir. Bu daha sonra 38'e düşmüştür.

Bununla birlikte, bu indirim çocuklu ailelerin sorunlarını çözmeyecek kadar sınırlı kalmıştır. Hiç kuşkusuz bu aileler için daha kısa çalışma saatleri yakın gelecekteki aile politikasının ana konusu olmaya devam edecektir.

Gündüz Bakım

Küçük çocuklu anneler arasındaki yüksek istihdam oranı, özellikle küçük çocuklar için "gündüz bakım" ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu ihtiyaç 1970'lerde ve 1980'lerde hızla artmış ve bu dönemde kamuya ait gündüz bakım merkezlerinde beş kat fazla yerleştirme gerçekleşmiştir.

Bugün 0-6 yaş grubu çocukların % 55'i belediyeler tarafından sağlanan kamuya ait gündüz bakım yerlerinde bakım görmektedir. Kamuya ait gündüz bakım kreşleri (0-2 yaş), bölgesel olarak yönetilen evde bakımı (genellikle 0-2 yaş, ama ayrıca 3-6 yaşındaki çocuklar) ve ana okulları (3-6 yaş arası) nı kapsamaktadır. Kreş ve evde bakım için yıllık ücret ortalama 14.000 KR. iken ana okulları için yaklaşık yıllık 10.300 KR.'dur. Ancak ücretler yöreden yöreye büyük ölçüde değişmektedir.

Çalışıyor olsalar bile ebeveynlerin kendilerinin çocuklarına gösterecekleri ilgi de oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların % 21'i bu şekilde bakım görmektedir. Özel olarak evde bakım çocukların % 10'unu içine almaktadır. Büyükanne ve dedelerin genç ailelere destek açısından oldukça önemli bir rolü vardır : çocuk hasta olduğunda yardımcı olurlar ve çocukların % 8'inin düzenli olarak bakımını üstlenmişlerdir.

Tablo 3.
0-6 yaş grubu çocuklar için gündüz
bakım tipleri (1985)

	Yüzde	Tahminî çocuk sayısı (n)
Halka ait gündüz bakım (kreşler, ana okulları, para destekli evde bakım)	55	208.000
Özel evde bakım		
Yasa dışı evde bakım *	10	39.000
Büyükanne-dede/akraba	8	29.000
Bakıcı	3	13.000
Ebeveynlerin kendileri		
Ebeveynlerin nöbetleşe çalışmaları	4	16.000
Çalışmayan bir ebeveyn	5	20.000
Evde ücretli bir iş yapan ebeveyn	3	11.000
Ev kadını anne	5	19.000

Doğum izinli anne	4	14.000
Diğer/belirsiz	3	11.000
Toplam	100	380.000

* Vergi ödenmediği anlamında

Kaynak : Christoffersen, 1987, p. 53.

1979'dan önce, okul öncesi sınıfları kurmak bölgesel yetkililere bırakılmıştı. Bununla birlikte 1979'da okula başlayan bütün çocukların % 75'i okul öncesi bir sınıfa devam ediyordu. Aynı yıl çıkan bir kanun, belediyelerin 6 yaşındaki bütün çocuklara okul öncesi sınıfta bir yer bulmasını zorunlu duruma getirmiştir. Bu, halkın gündüz bakım ihtiyacını azaltmıştır. Yine de- gündüz bakım imkânlarının gelişmesine rağmen-bir çok aile, çocukları için gündüz bakım yerleri bulmakta hâlâ sıkıntı çekmektedir. Rakamlara göre 0-7 yaş grubu 39.000 çocuk yasadışı gündüz bakıma tabî tutulmaktadır. Danimarka Sosyal Araştırma Ulusal Enstitüsü'nün bir raporuna göre (Christoffersen ve arkadaşları, 1987), bu yaş grubundaki çocuklar için 60.000-70.000 yere daha ihtiyaç vardır.

Asıl sorun, hükümetlerin aldığı tedbirlerin (örneğin belediye yatırımlarının kısıtlanması gibi), sırada bekleyenlerin sorunlarının yöresel yetkililerce çözülmesini güçleştirmiş olmasıdır. Hükümetler alternatif gündüz-bakım düzenlemeleri hakkında farklı tarafsız teklifler vermişler, bölgelerde ancak pek az sayıda çocuğu kapsayan farklı denemeler yapmışlardır.

Doğum İzni

1983 yılında Danimarka'da "doğum izni" uzatılmıştır. Şimdi, kadınların doğumdan 4 hafta önce işten ayrılma hakları vardır. Bebek doğduktan sonra ise anne 14 hafta işe gelmeyebilir; ondan sonra ise her iki ebeveyn de ek olarak 10 haftalık doğum iznini paylaşabilirler. Bu, babanın çocuğuna ilk zamanlarda yakınlaşmasını sağlayabilmektedir.

Bir çok anne 14 hafta boyunca tam ücret almakta, daha sonra ise yalnızca bir ebeveyn verilen para yardımları görmektedir. Ancak işten ayrı kaldığı süre içerisinde baba, bebeğin doğumundan ya da eve dönmelerinden sonra 2 haftaya kadar para yardımına hak kazanmaktadır. Babaların yaklaşık % 40'ı bebeğin doğumundan sonra iki hafta izin alırken yalnızca yaklaşık % 2'si doğum izninin geri kalan kısmını anneye paylaşmaktadır. Bunun muhtemel nedeni, eğer doğum izninden yararlanmak isterlerse babaların gelirleri açısından önemli bir kayba uğramalarıdır. Bununla birlikte, uzun bir doğum izninin kendisi de, iş piyasasında sorunlara ve ayrımlara neden olmaktadır.

Böylece, uygulamada iş piyasasındaki şartlar, cinslerin geleneksel rolleri ve yetersiz mali tazminat (para yardımları) babaların doğum izni kullanma fırsatından yoksun

bırakmıştır. Onların yerine uzatma, kadınlar tarafından kullanılagelmiştir. Eşitlik açısından Eşit Fırsatlar Komisyonu ve Çocuk Komisyonu'nun teklif ettikleri, kadınlara aktarılması mümkün olmayacak şekilde babaların 13 haftalık doğum izni kullanması muhtemelen daha etkili olacaktır.

Kamu sektöründe erkek ve kadınların doğum izni sırasında tam ücret almalarının 1989'da işçi ve işveren arasındaki toplu sözleşmelerle güvence altına alındığını burada zikretmeliyiz. Özel sektör de ise durum böyle değildir.

Çocukların Hastalığı

Her iki ebeveyni de iş piyasasıyla yakın ilişkisi bulunan çocuklu aileler için -ki bu ailelerin 10'da 9'u demektir- "çocuğun hastalığı" bir bakım sorunu haline gelmektedir. Hasta çocuk, normal gündüz bakım imkânlarını kullanamaz. Ebeveynlerden birisinin bu yüzden -en azından çocuğun hastalığının ilk günü- evde kalması gerekir ve iş sözleşmeleri sayesinde bunu yapabilmektedir.

Çocukları hasta olduğu zaman ebeveynlerin işe devam etmemeleri ile ilgili temel kural, ebeveynlerden birinin başka türlü bakım sağlanıncaya kadar- en çok bir gün olsa bile -çocuğun yanında kalmasını garanti etmektedir. Bu kural yalnızca devlet sektörü için geçerlidir. Özel sektörde her ne kadar çeşitlilikler bulunmaktaysa da, çocuğu hasta olduğu ilk günde bir ebeveyn evde kalma hakkını veren kural, 12 yaşın altındaki çocuklarla ve en az bir yıl deneyimli işçilerle sınırlıdır.

Bir hükümet raporuna (1988) göre çocukların hastalığı sorunu henüz çözülmüş değildir. İzlenmesi gereken en yapıcı yolun gündüz bakım kuruluşlarında hastalığı, örneğin daha iyi temizlik ve aşılama programları yaparak, daha iyi ve daha sağlıklı yapı malzemeleri kullanarak, sınırlamak olduğu vurgulanmaktadır.

Hükümet, gündüz bakım kuruluşlarında-özellikle de gündüz kreşlerinde- çocuklar arasındaki aşırı hastalık sayısının, geleneksel kuruluşların fayda ve zararları konusunda bir tartışma zemini hazırladığını vurgulamaktadır. Hükümete göre, bu gündüz bakım sözleşmelerine alternatif oluşturan şeyler de açıkça, ön yargısız olarak değerlendirilmelidir.

İskân

Genellikle çocuklu ailelerin, nüfusun geneline göre daha iyi evleri vardır. Yani, bu tür aileler en eski iskân yerlerinde daha az yaşamakta ve daha büyük oranda oturdukları eve sahip bulunmaktadırlar (yaklaşık 2/3'ü).

Küçük çocuklu aileler için iskân şartları 1974'den beri geliştirilmiştir. O yıl ailelerin % 36'sında en azından kişi başına bir oda ve fazladan bir oda bulunmaktaydı. 1985'de bu oran % 43'e fırlamıştır.

iskân konusunda da hâlâ küçük çocuklu aileler kategorisinde önemli farklar vardır.

Tek ebeveynlerden ev sahibi olanların sayısı, evli ve birlikte yaşayan çiftlere göre çok daha azdır. Fakat aynı zamanda tek ebeveynli grup içerisinde bile iskân açısından önemli farklar bulunmaktadır. Genellikle tek başına evi geçindiren ve ekonomik hareketliliği olmayan anneler, diğer çocuklu ailelerle karşılaştırıldığında, kesin olarak daha adi evlerde yaşamaktadırlar.

Ortalama % 50 olan "kira" ailenin devamlı giderlerinin önemli bir parçasını temsil etmektedir. Genelde daha yüksek kira daha iyi iskân demektir. 1986 rakamlarına göre ve DEK olarak aylık kira tek ebeveynler için 2.400 DEK, tek gelirli çiftler için 3.400 DEK ve çift gelirli çiftler için 4.300 DEK'e kadar çıkmaktadır.

Danimarka'da çocuklu ailelerin iskân şartlarını himaye eden yasa ve yönetmelikler yalnızca kiralanan evlerle ilgilidir; kiralık evler genellikle kasabalarda ve dış mahallelerde yer almaktadır ve bu, Danimarka'daki evlerin yaklaşık yarısı demektir.

Kiralık evlerin büyük bir bölümü kâr amacı gütmeyen iskân kurumları tarafından inşa edilmiştir. Bu pay çeşitli zamanlarda düzensiz olarak değişmiştir fakat zamanımızda bütün kiralık evlerin çoğunluğunu temsil etmektedir. Kâr amacı gütmeyen kurumlar belirli imtiyazları kullanmaktadırlar; vergiden muaftırlar ve imtiyazlı borçlanma vadeleri sağlayabilirler. Diğer yandan bu kurumların düşük gelirli ailelere uygun evler inşa etmeyi üstlenmeleri, kira politikalarında ise çocuklu ailelerin, evlenmemiş annelerin, emeklilerin ve diğer dar gelirli ailelerin ihtiyaçlarına özel özen göstermeleri gerekmektedir. Ancak, kâr amacı gütmeyen iskân kurumlarının bile dar gelirli ailenin karşılayabileceği fiyatlarda evler yapamaması bugün bir sorun durumundadır.

Kâr amacı gütmeyen iskâna ek olarak, dar gelirli ve çocuklu ailelere kira yardımı için yasal tedarikler vardır: para yardımı hem özel hem de kâr amacı gütmeyen iskân için yapılmaktadır. Kira yardımı evin, hane halkı sayısına göre en küçük ölçüde olmasını ve belirli bir standardı tutturmasını gerektirmektedir; bu gerekler çocuklu ailelere iyi bir evde yaşamalarını sağlamak için düzenlenmektedir. Kira yardımlarının miktarı, ailenin toplam gelirine, kiranın miktarına ve çocuk yardımı alan çocuk sayısına bağlıdır. Para yardımı en fazla kiranın % 15'i, artı her çocuğa % 15 daha olabilmektedir.

Çocuk Komisyonu (1971-1981), iskân masraflarını karşılama yanında kira yardımı tedariklerinde de değişiklikler yapılmasını önermiştir. Kiralık evlerde oturan bütün çocuklu ailelere yapılan genel yardım yerine, ister kiracı olsun ister ev sahibi ailelerin sosyal ihtiyaçlarına daha uygun bir tahsisat yöntemini ortaya koymak daha iyi bir düşünceydi. Ancak Çocuk Komisyonu'nun teklifleri uygulanmamıştır.

Çocuklu Ailelere Yapılan Sosyal Yardımlar

Gelir Desteği

1 Temmuz 1987'den itibaren 18 yaşın altındaki bütün çocuklar kendiliğinden 5.000 DEK almaktadırlar. Bu ödenek için gelire bakılmaz ve vergilendirilmez.

Tek ebeveynli ailelerde 18 yaşın altındaki çocuklar ayrıca genel aile ödeneğine yapılan eklere hak kazanmaktadır.

Çocuklara yapılan normal yardımlar uygulamada bütün tek ebeveynli ailelerin ve anne babadan her ikisinin erken emekli maaşı aldığı ailelerin çocuklarına verilmektedir. Bunun miktarı ise çocuk başına yıllık yaklaşık 4.000 DEK'tir.

"Çocuklar için ekstra yardım" talep üzerine tek ebeveynli ailelere verilmektedir. Bunun miktarı çocuk sayısına bakılmaksızın yıllık 4.000 DEK'tir.

"Çocuklar için özel yardım" kendiliğinden A: Ana-babasız çocuklara, yaklaşık 4.000 Dek ve B : Yalnız bir ebeveyni sağ olan çocuklara, her iki ebeveyni de erken emekli aylığı alan çocuklara ve babası belli olmayan evlilik dışı çocuklara ödenmektedir. Bunun miktarı, çocuk bakımı için yapılan normal katkı ile aynı olan çocuk başına yaklaşık 7.000 DEK'tir. Ek çocuk yardımları üç ayda bir ödenir, vergilendirilmez ve gelir kontrol edilmez.

Aile ödeneklerine ait mevcut sistem 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe girmiş ve genelde çocuklu ailelere takdire değer bir artışla yardımlar yapılmıştır. Bu sistem, gelir kontrolünü öngören ve yürürlüğe girdiği 1971'den beri değerini önemli ölçüde yitirmiş bir programın yerini almıştır.

Kamu Yardımı

Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Danimarka'da da kamu, kendi geçimlerini sağlayamayan ailelere yardım etmektedir. Şimdiki sosyal yardım yasası 1976'da yürürlüğe girmiştir. Bundan amaç, işten çıkarılma, eşlerden birinin ölümü ve hastalık gibi ani olaylardan doğan ihtiyaçların karşılanmasıdır. Geçim için malî yardım, hastalık, kaza veya gebelik ve doğum gibi durumlarda, emeklilik aylığı, işsizlik sigortası ya da günlük para yardımı almayanlara yapılmaktadır. 1 Temmuz 1987'de yasada yapılan bir değişiklikle malî yardımın o tarihten itibaren, bireysel değerlendirmeye değil, belirli seviyelere göre yapılacağı belirlenmiştir. Bu değişikliğin amacı, belediyeler arasındaki farklılıkları en aza indirmek ve yönetimi kolaylaştırmaktır.

Geçim için malî destek bir "temel yardım", bir "iskân yardımı" ve 18 yaşın altındaki çocuklar için bir "çocuk yardımı"ndan oluşmaktadır. Eş ve çocuklara karşı sorumluluğu olmayan 18-22 yaşındaki gençler için "temel yardım" asıl miktarın yarısı kadardır. Toplam malî destek aylık 5.200 DEK'i aşmayacaktır.

Nispî olarak çok sayıda yalnız yaşayan ebeveyn kamu yardımı almaktadır. Dört tek ebeveynden biri aylık sosyal yardım alacaktır (1986'da 23.000 kişi). Büyük çoğunluk, biraz yada hiç mesleki eğitimi olmayan işsizlerdir (%80). Bunların % 60'ı en az üç yıl, %40'ı ise beş yıldan daha fazla süreler için bölgesel refah vasıtalarıyla temasa geçmişlerdir. Tek ebeveynlerin bu grubu sosyal yardıma son derece muhtaçtır. Bunların para ve işsizlik ile ilgili sorunlarına ek olarak bir çok başka sorunlarına da pek sık rastlanmaktadır. Örneğin hastalık ve çocuklarla ilgili sorunlar gibi. Onun için bu tek ebe-

veynlerin büyük bir bölümünün malî yardımın ötesinde yardıma ihtiyaçları vardır. Kendine güvenlerini kazandırmak ve eğitim ve iş imkânları sağlamakla başlayan bazı rehabilitasyon faaliyetlerine de sık, sık gerek duyulmaktadır.

Gündüz Bakım Ücretinde İndirim

Ana-babalar, konuya ait gündüz bakım imkânlarının toplam masraflarının yaklaşık üçte birini ödemektedirler. Daha önce söz edildiği gibi fiyatlar belediyeler arasında önemli ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Eğer ailede birden fazla çocuk gündüz bakıma muhtaçsa bazı belediyeler fiyat konusunda daha ılımlı davranmaktadırlar. Eğer ailenin geliri 135.000 DEK'ten azsa ücrette indirim yapılır, eğer 40.000 DEK'ten daha azsa, o zaman gündüz bakım parasızdır.

1987'de tek çocuklu ailelerin ortalama gelirinin 261.000 DEK olduğundan burada söz etmek gerekir. Ocak 1987'de kamuya ait gündüz bakım evlerindeki çocukların % 22'si indirimden yararlanırken bunların yansı parasız bakılmaktaydı. İndirimlerin büyük bir bölümü tek ebeveynlere ayrılmaktadır, ancak bunların sayısı bilinmemektedir.

Kamuya ait gündüz bakım evlerindeki tek ebeveynli ailelerin oranı, çocuklarla bir başka kişinin meşgul olması gereğinden, ücretlerdeki indirimden ve bir çok belediyelerde tek ebeveynlere öncelik tanınmasından dolayı ortalamanın üzerindedir.

SONUÇ

Danimarka'da, kapsamlı sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak, küçük çocuklu ailelerin durumunda da son yıllarda bir çok değişiklikler meydana gelmiştir. Demografik bilgilere göre, değişiklikler yüksek boşanma oranı ve düşük doğurganlık oranını içine almaktadır. Aslında, son 150 yıl içerisinde Danimarka'da ilk kez, 1981-84 döneminde doğurganlık açığı meydana gelmiş, ancak bunun sonucunda açık bir nüfus politikası belirlenmemiştir.

Bununla birlikte, çocuk ve çocuklu aileler Danimarka'da dikkatleri üzerlerinde toplamaktadır ve değişen hükümetler ve yerel yönetimler çocuklu ailelerin, özellikle tek ebeveynlerin, durumlarını geliştirmek amacıyla bir dizi girişimde bulunmuşlardır. Tabii ki aile politikasının amacı çocukların yetiştirilip geliştirilmesi için iyi bir zemin hazırlamaktır.

Çocuklu ailelerin şartlarını önemli ölçüde iş piyasasındaki gelişmeler belirlemektedir ve Danimarka'daki aile politikası tartışmalarının en önde gelen konusu da çalışma saatleridir. Günümüzde, ana-babaların (özellikle de annelerin) arzularıyla, çalışma zamanı ve çocuk ve aileye ayrılması gereken zaman dağılımı gerçekleri arasında bir uçurum bulunmaktadır.

Aile politikasındaki diğer konular, doğum izni ile ilgili kurallar, çocuk hastalandığında ebeveynlerin evde kalma imkânları, gündüz bakım, iskân şartları ve çocuklu ailelere sosyal yardımlar olmuştur.

Son on yılda tutarlı bir politika uygulamak güç bir iş olmuş ve çocuklu aile aksamalarının yanında gelişmeler de yaşamıştır. Bazı alanlarda yalnızca pek az şey meydana gelmiştir. Bunun önemli bir nedeni belediyelerin içinde bulunduğu ekonomik **durumdur**.

Larsen Ailesi

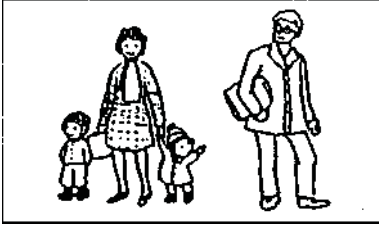
Bayan Larsen bir ev hanımıdır ve Bay Larsen tam gün çalışmaktadır. Çocuklara yarım gün bakılmaktadır.

Hansen Ailesi

Bayan Hansen'in tam gün işi vardır. Bay Hansen evde kalıp çocuklara bakmaktadır.

Olsen Ailesi

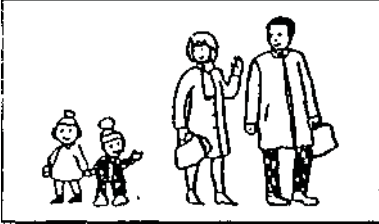
Bay-Bayan Olsen'in ikisi de yarım gün çalışmakta, çocuklar kreşte bakılmaktadır.

Sorensen Ailesi

Bay Sorensen tam gün çalışırken Bayan Sorensen'in part-time işi vardır. Bu arada çocuklar bir kreştedir.

Jensen Ailesi

Bayan Jensen ev hanımıdır Bay Jensen tam gün çalışmaktadır. Çocuklar anneleriyle evde kalmaktadır.

Petersen Ailesi

Hem Bay hem de Bayan Petersen tam gün işe giderlerken çocuklar bir kreştedirler.

1970, 1975 ve 1985 yıllarında küçük çocuklu annelerin tercih ettikleri aile tipine karşı tutumları (Yüzde olarak).

Aile tipi	1970	1975	1985
Jensen	31	25	11
Larsen	22	7	6
Olsen	15	27	46
Sorensen	31	38	33
Petersen	1	2	3
Hansen	0	1	0
Toplam	100	100	99
Görüşülen kadın sayısı	1.739	1.840	1.034

Kaynak: Christoffersen ve arkadaşları, 1987.

ÖZET

Danimarka'da kapsamlı sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı olarak, küçük çocuklu ailelerin durumunda da son yıllarda birçok değişiklikler meydana gelmiştir. Demografik bilgilere göre değişiklikler yüksek boşanma oranı ve düşük doğurganlık oranını içine almaktadır. Aslında, son 150 yıl içerisinde Danimarka'da ilk kez, 1981-84 döneminde doğurganlık açığı meydana gelmiş ancak bunun sonucunda açık bir nüfus politikası belirlenmemiştir.

Bununla birlikte, çocuk ve çocuklu aileler Danimarka'da dikkatleri üzerlerinde toplamaktadır ve değişen hükümetler ve yerel yönetimler çocuklu ailelerin, özellikle tek ebeveynlerin, durumlarını geliştirmek amacıyla bir dizi girişimde bulunmuşlardır. Tabii ki aile politikasının amacı çocukların yetiştirilip geliştirilmesi için iyi bir zemin hazırlamaktır.

İRLANDA

K. O'HIGGINS* Y. Doç. Dr.
İsmail ÖĞRETİR

Aile Politikası / Nüfus Politikasına Genel Bir Bakış Açık / Üstü

Kapalı Politika

Ailenin doğal olarak toplumun birinci ve asıl birimi olduğu 1937 Anayasası'nda tanınmış olmasına rağmen, Üçüncü Program, -Ekonomik ve Sosyal Gelişme 1969-1972, sosyal politikanın ve dolayısıyla aile politikasının bir parçasını oluşturacağı Sosyal Gelişmeyi içeren ilk programdı. Bu, programın, ihtiyaçların en fazla olduğu sosyal sektörleri belirleme girişiminde bulunması ve bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik düzenli ve sistematik bir gelişmeyi sağlamak için çaba göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu tür bir planlama sonuca hiç erişmemiştir. O zaman planlamaya yardım edecek pek az veri bulunmaktaydı; oysa, bibliyografiden de anlaşılacağı gibi, sonradan çok miktarda veri elde edilmiştir.

Bu yüzden İrlanda'daki sosyal politikanın bir özelliği eşgüdümün yetersizliğidir. Bu amaçla bazı projeler başlatılmaktadır ve birtakım uzmanlar bir yandan İrlanda'daki eşgüdümlü bir sosyal politikanın eksikliğini eleştirirlerken, diğer yandan daha önceden mevcut birtakım konuların, politika talimatları veya politika üzerine etkiler olarak belirlenebileceğini kabul etmişlerdir.

Mc. Cashin (1988, s. 24) bu durumu şöyle özetlemektedir : "Birbirini izleyen hükümetler, kapsamlı bir strateji olmaksızın ve ellerindeki rapor ve araştırmalara uygun cevaplar bulmadan politik kararlar almışlardır". Kendisi ayrıca politikayı bilgilendirmesi

Ekonomik ve Sosyal Araştırma Enstitüsü, Dublin.

gereken "ilkeler" konusunda hiçbir kapsamlı tartışmanın yer almadığına ve politik gelişmenin her keresinde, izlemekte olduğu yola döndüğüne işaret etmektedir. Sosyal politikanın bir parçası olarak aile politikası da aynı şekilde, eşgüdümlü bir yaklaşımın eksikliğinden etkilenecektir.

Politika Düzeyleri, Hükümet, Bölgesel Yönetim, Yerel Yönetim

Nüfus bakımından küçük bir ülke (3,5 milyon kişi) olan İrlanda Cumhuriyeti hiçbir büyük ulusal ya da federal bölgeye sahip değildir.

Aile politikasının unsurları yeterli gelir, sağlık koruması, eğitim, iskân ve kadınların statüleri ve çocukların korunması gibi daha spesifik başlıklar olarak görülebilir. Merkezî hükümetin Sağlık, Sosyal Refah¹, Eğitim, Çevre (İskân için) ve Adalet Bakanlıkları, aile politikasının düzenlenmesinden sorumlu olacaktır. Sağlık hizmetleri alanında ülke, yönetim kolay olsun diye, sekiz Sağlık Kurulu bölgesine bölünmüştür, ama kapsamlı politika her alanda benzer olacaktır.

Politikanın uygulanmasında asıl sorumluluk yöneticilere düşecektir. Örneğin, 1988 Çocuğun Konumu Yasası'nı Millet Meclisi'nden politika hakkında karar verenler geçirmişlerdi, oysa onun uygulanmasını izlemek Sağlık ve Adalet Bakanlıklarının sorumluluğundadır.

Millî Ekonomik ve Sosyal Konsey (NESC) gibi bazı daimî danışma kurulları hükümet tarafından oluşturulmuştur. NESC, hükümetin adayları yanında, çiftçilik, işveren ve sendika çıkarlarını temsil edenleri de içermektedir. Bu kurul, millî ekonominin randımanlı gelişmesi ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesi ile ilgili ilkelerin tartışıldığı bir forum düzenlemekte ve istek üzerine hükümete tavsiyelerde bulunmaktadır. Sosyal politika konusunda bir çok yayınları vardır. Diğer bir danışma kurulu ise Millî Sosyal Hizmetler Kurulu'dur. Sağlık Bakanına sosyal hizmetler konusunda tavsiyelerde bulunmak, hizmetlerden halkın nasıl yararlanabileceği konusunda halkın bilgilendirilmesini sağlamak, yöresel enformasyon hizmetlerini ve diğer gönüllü sosyal hizmetleri geliştirmek, gönüllü ve resmî kurullar arasındaki eşgüdümü sağlamak bunun sorumluluğundadır. Bu kurulların her ikisinin de politikayı uygulama sorumlulukları bulunmamaktadır ve böyle bir yetkileri de yoktur.

Merkezî hükümetin yasamada ve politikada yapacağı değişiklikleri dayandırması için gerekli spesifik verileri toplamak üzere Sosyal Refah Komisyonu gibi diğer bazı danışma kurulları da oluşturulmuştur. Bunlar raporlarını yayınladıktan sonra dağılırlar ve politika uygulama konusunda herhangi bir yetkileri bulunmamaktadır.

⁽¹⁾ İrlanda'da "Sosyal Refah" deyimini, Sosyal Refah Bakanlığı tarafından yönetilen ve temelde sürekli gelir sağlamak anlamına gelen tasarımlarla ilişkili olmuştur.

Nüfus politikasına gelince, herhangi bir resmî nüfus politikası mevcut değildir. Hükümet, nüfusun hacmini, büyümesi ve yaş dağılımını etkileyecek açık politikaları benimsememiştir. % 30'u 15 yaşın altında olan İrlanda, şu anda Avrupa'nın en genç nüfusa sahip ülkelerinden biridir. Resmî olmayan politikanın hedefleri ise şimdilik tatmin edici görünen nüfus büyümesini ve doğurganlık oranlarını korumak, uzamsal dağılımı ayarlamak ve göç akımını durdururmaktır. Mevcut nüfus büyümesi ve doğurganlık oranlarını korumakla ilgili olarak hükümetler doğurganlık oranının korunması için çocuk yardım programı gibi müdahalelerde bulunmuşlardır. Doğumu özendiren, doğum parası ve doğum izni gibi diğer bazı önlemler de mevcuttur.

Aile planlaması hizmetleri, aslında herhangi bir karara bağlanmış hükümet girişiminden değil, yıllardır halktan gelen baskılar sonucu nihayet 1979 Sağlık Kanunu ile yasalaştırılmıştır. Daha sonra Sağlık Kanunu'nda yapılan değişikliklerle gebeliği önleyici tedbirler üzerindeki kısıtlamalar hafiflemiştir. 1985'de "tıbbî olmayan gebeliği önleyicilerin" 18 yaşın üzerindeki herkese reçetesiz satışı yasalaştırılmıştır. Bundan önce, gebeliği önleyicileri doktor reçetesiyle evli çiftler alabiliyordu. 1979'dan beri bu önleyicilerin üretimi ve ithali için lisans gerekmektedir. Doğum kontrol hapları ise âdet görmeyi düzenleyici olarak her zaman piyasada bulunmaktaydı.

Katolik Evlilik Tavsiye Servisi yetkilileri, aile planlamasının "doğal" yöntemleri konusunda kendi tavsiyelerinden yararlanan kişi sayısında dramatik bir azalma olduğunu bildirmişlerdir.

Uzamsal dağılımı dengeleme konusuna gelince, Dublin'e olan göçler ve tarım kesiminden nüfusun durmadan boşalması sonucu ortaya çıkan uygunsuz uzamsal dağılım modeli ile ilgili sorunlarla savaşmak üzere Endüstriyel Kalkınma Dairesi himayesinde bölgesel bir politika uygulanmıştır. Bu politikanın hedefleri, mevcut nüfusun doğal artışını barındıracak şekilde başkentin geliştirilmesi, diğer sekiz büyük şehir merkezinin genişletilmesi, her bölgede stratejik öneme sahip büyük kazaların geliştirilmesi ve İrlanda dili konuşan yerlerin geliştirilmesi için özel tedbirlerin sürdürülmesidir. Diğer bir önlem ise Hükümet dairelerindeki bazı bölümlerin yönetimini merkezden uzaklaştırmak olmuştur.

Göç akışını durdurmak hedefi ile ilgili olarak ise istihdamı artırmak için çabalar harcanmaktadır. Göç oranının yüksekliği belirlenince göçmen hizmetleri üzerine tavsiyelerde bulunmak üzere bir komite görevlendirilmiştir.

Aile Politikasına dönersek, aile politikasının çeşidi unsurları burada incelenecektir.

Yeterli Gelir

Son elli yıl içerisinde, aile gelirleri alanında çok sayıda, bireylere yönelik politika müdahaleleri olmuştur. Mc. Cashin (1988, s. 20) bu değişikliklerin net olarak getirdiklerini şöyle belirtmiştir:

— Tek Ebeveynli Aileler kategorilerine yapılan bir dizi ödeme;

- Genel, vergilendirilmemiş, gelire bakılmaksızın verilen bir Çocuk Yardımı;
- Ailesi olan düşük ücretli işçiler için gelir kontrollü ödenek,
- Sosyal Refah ödemeleriyle bağlantılı, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişiye verilen, değişen miktarlarda ek gelir.

Çizelge 1, son elli yılda bireylere yönelik politika müdahalelerindeki anahtar girişimlerin kronolojik listesini vermektedir.

Çizelge 1 :

Aile Gelir **Politikası Girişimleri** ve Değişmeler *

Yıl

- 1935 Dul ve Yetim Aylıkları konu
- 1944 Üçüncü ve daha sonraki çocuklar için Çocuk Yardımı Programı kabul edildi (vergi sistemi aracılığıyla "geri alma" başlatıldı).
- 1952 Çocuk Yardımı ikinci çocuğa genişletildi. Çocuğa bakmakla yükümlülerin ek olarak aldıkları yardımlar birçok Sosyal Refah Programına dahil edildi.
- 1954 Gelir Vergisindeki "geri alma" kaldırıldı.
- 1963 Çocuk Yardımı birinci çocuğa genişletildi.
- 1966 Çocuk Vergisi Yardımı'nda yaş dağılımı uygulamasına başlandı.
- 1969 Çocuk Yardımı'nda Gelir Vergisinden "geri alma" kısmî olarak yeniden konu.
- 1970 Terkedilmiş Kadınlar için Yardım başlatıldı (Çocuğa bakmakla yükümlülük yaşı 16'dan 18'e yükseltildi) (dullar için 16'dan 21'e).
- 1973 Çocuk Yardımı'nda çok önemli artış-vergi verenlerin £ 2500'i aşan kazançlarından geri alma-Terkedilmiş Kadınlara Yardım başlatıldı. Evlenmemiş Annelere Yardım başlatıldı.
- 1974 "Geriye alma" sistemi kaldırıldı. Tutuklu Eşlerine Yardım başlatıldı. 11 yaşın üzerindeki çocuklar için daha yüksek vergi yardımı kaldırıldı.
- 1980 Murphy davasında Anayasa Mahkemesi Kararı.
- 1984 Aile Gelirine Katkı Kabul edildi.
- 1986 Çocuk Vergi İndirimi kaldırıldı. Çocuk Yardımında artış. Sosyal Refah'ta Eşit Davranış Yasası uygulandı. Yetişkinlerin ve çocuklara bakmakla yükümlü olanların haklarında yapılan değişiklikler.

Mc. Cashin, T., **İrlanda'da Aile Gelirine Destek : Eğilimler ve sorunlar, 1988.**
Bakınız referanslar.

Anayasa aile kurumunu özel bir dikkatle korumayı taahhüt etmektedir (Madde. 41, 3,1). Bu taahhüt, gelirleri tek bir gelir sayıldığı için evli çiftleri cezalandırırken bir arada yaşayan bir çiftin gelirlerinin ayrı ,ayrı değerlendirilip vergilendirilmesini sağlayan vergi yasasının geliştirilmesinin istenmesine yol açmıştır. Evli bir çiftin durumu anayasa mahkemesi tarafından anayasaya aykırı sayılmıştır (Murphy V. Başsavcı). Böylece vergi yasası değiştirilmiştir.

Şimdilerde aile gelirin e destek programları için en büyük sorunlardan birisi, işsizlik oranlarındaki hızlı ve gittikçe yükselen artışlardır. Bununla ilgili diğer bir sorun da, çalışarak alınan net gelir ile işsizlik tazminatı arasındaki farkın son derece az olması ve bunun çalışma dürtüsünü azaltması olarak görülebilir (Örneğin bakınız; Blackwell, 1988, s. 145). Kiely (1986, s. 153) çocuklu ailelerin, bir şartlar kombinasyonu aracılığı ile kendilerini bazen, refah sisteminden çıkıp iş ortamına dönmenin güç ve riskli olacağı bir yoksulluk tuzağına kaptırılmış olarak bulabileceklerini söylemektedir.

Blackwell (1988", s. 139), diğer uzmanların da söz ettiği ailelere gelir desteği sağlayan mevcut politikasındaki temel kusurları şöyle özetlemektedir:

- Herkese kabul edilebilir en düşük düzeyde bir yaşam standardı sağlama açısından verilen desteğin yeterli düzeyde olmaması,
- Aynı nesnel "ihtiyaç"a sahip aileler arasında gelir desteği düzenlemeleri açısından kabul edilemez farklılıkların olması,
- Tek ebeveynli aileler dahil, çocuklu ailelere verilen desteğin yetersiz kalması,
- Birbiriyle çakışan destek tiplerine, birbirinden bağımsız gelişmiş özel refah, vergi ve iskân politikalarına sahip bir sistemin sonucu ortaya çıkan randıman düşüklüğü ve maliye kayıtlarının bulunması,

Sağlık Koruması

Ülkenin kapsamlı bir sağlık politikası yoktur. Özellikle sağlığa yönelik politika, evlat edinme, çocuk besleme, çocukların evde bakılması gibi çocuklar için sağlanan kişisel sosyal hizmetleri içine alan toplumsal bakım hizmetleri alanında yürütülen politika ile olduğu kadar, aynı zamanda çocukların ailelerin yanına yerleştirilmesini denetleyen ve bu sorumluluğu alan ana babaların takip edilmesini öngören Uygun Kişi Yönetmeliği ile de çakışmaktadır. Alınan önlemler, halkın korunması ve özel sağlık korumasının vurgulanmasına, kurumsal korumadan kaçınıp, verimin artırılmasıyla sağlık harcamalarını aşağılarda tutmaya yöneliktir.

Geniş anlamda sağlık koruması Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Ancak daha önce de söz edildiği gibi sekiz tane bölgesel Sağlık Kurulu, kurumsal ve toplumsal ortamlarda sağlık politikasını yönetmektedir. Toplumsal bakımın sağlık hizmetleri politikalarının merkezî bir özelliği olması eskiden beri genel kabul görmüştür. Bununla birlikte, NESK'nin 84 No'lu Raporunun (1987, s. IX) ünsüzünde şuna işaret edilmektedir:

"Toplumsal bakım yaklaşımının genel tarafından açıkça kabulü bir yana bırakılırsa, toplumsal bakım hizmetlerindeki gelişmelerin yavaş ilerlediği ile ilgili ifadelere sık sık rastlanmaktadır."

Toplum korumasının dört kaynağı belirlenebilir (NESC, 1987, s. 30). Yalnızca (i) ve (ii) bu rapora uygundur.

(i) Resmî kaynaklar-sağlık kurulları aracılığıyla istihdam edilen profesyonel/Uzman kişiler-tarafından sağlanan hizmetler.

(ii) Gönüllü kaynaklar. Bunlar üçe ayrılır: a) Tam gün profesyonel ve diğer işçileri çalıştıran resmî olmayan kuruluşlar: Para toplamanın dışında, bu grupların faaliyetleri Sağlık Bakanlığı veya Sağlık Kurulları tarafından Bölüm 65 ödenekleri kanalıyla desteklenir. Bu tür kuruluşlar, hem resmî servislerden aldıkları fonların oranı hem de faaliyetlerinin alanı açısından önemli ölçüde çeşitlilik gösterirler, b) Ya tümüyle ya da çoğunlukla gönüllüler kullanarak hizmet veren ve Bölüm 65 ödenekleri veya para toplama ile desteklenen gönüllü kurullar c) Sağlık Kurulları'ndan yardım gören çocuğu kendi evladı gibi büyüten ebeveynlerin temsil ettiği örgütsüz gönüllü kesim.

(iii) Ticarî Kaynaklar: Alıcının kendisi tarafından evde ödenen yardım,

(iv) Resmî olmayan kaynaklar: a) aile tarafından sağlanan yardım ve destekler, b) arkadaşlar ve komşular tarafından sağlanan yardım ve destekler.

Eğitim

Eğitim söz konusu olduğunda, Breen (1984, s. 99)'in belirttiğine göre, 1960'ların sonunda düzene sokulan geniş kapsamlı reformlara rağmen, bunların temelinde var gözüken, eğitimle iş piyasası arasındaki ilişki sorunu ve eğitime katılma oranlarındaki sınıf farklılıkları konusu gibi kaygıların ne derece yorumcuların ilgi merkezi olmağa devam ettiği hemen dikkat çekmektedir. Altmış reformlarında göz önünde bulunduran, öncekinden daha eşit eğitim fırsatları sağlama şeklindeki anahtar amaç beklenen derecede gerçekleştirilmemiştir.

İskân

İskân işine gelince, birbirini izleyen İrlanda hükümetleri, 1970'li yılların ortalarından beri her yıl 25.000 yeni konutun tamamlanmasını hedef almışlar ve bu hedefe ulaşmada devamlı olarak başarı göstermişlerdir, iskâna yapılan devlet yardımı ister ipotekler üzerindeki vergide indirim şeklinde olsun, ister nitelikli kamu konutları sağlama şeklinde olsun, bir çok aileye insanca yaşama şartlarına kavuşmada yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, örneğin Dublin bölgesinde nitelikli kamu konutlarına olan talep hiçbir zaman tam olarak karşılanamamaktadır; yerel yönetimlere ait konutların bekleme listesi devamlı olarak doludur.

İrlanda iskân sisteminin en dikkat çekici özelliği konutlarda sahiplerinin durmasıdır. 1981 "de konut mevcudunun yüzde yetmiş dördünde sahipleri oturmaktaydı, bu oran AT ülkeleri arasında en yüksekti, İrlanda'daki kendi konutunda oturanların çok yüksek düzeyde olduğuna (NESC Rapor No : 87 (1988)) işaret etmek, oturduğu eve sahip olmak isteyenlere yapılan oldukça cömert yardımların, ortalama ve ortalamanın altında gelire sahip olanlar da dahil olmak üzere, nüfus içerisindeki bir çok gruba ev sahibi olma imkânı sağladığını anlamaya yararmalıdır.

NESC Raporu (a.g.e. s. 9) kendi evinde oturanların çok sayıda olmasına katkıda bulunan nedenlere şunları da eklemektedir: araziye sahip olmak için verilen savaşımın tarihsel önemi, kırsal bölgelerde önemli bir "kendi yuvasını yapan" kesimin varlığı ve inşaat şirketlerinin, kişilerin ve hane halkının ortak birikimlerini değerlendirmedeki rolü. Buna ek olarak, diğer ülkelere oranla aile hacminin büyüklüğü, müstakil ve yarı bitişik bahçeli konutların genel tercih görmesi ve belli başlı kentsel yerleşimlerin dışında toprak arazinin nispi bolluğu yüksek düzeyde ev sahibi olmayı hep desteklemişlerdir.

Kadınların Statüsü

Kadınların Statüsü konusunda kurulan bir Komisyon 1972'de bulgularını rapor etmiştir. Onun araştırma sınırları içinde kadına karşı yapılan muhtemel ayrımların bütün yönleri bulunmaktaydı. 1975'de kurulan Kadın Temsilcileri Komitesi'nin amaçlarından biri ise Komisyon'un raporlarında yer alan tavsiyelerin uygulanmasını izlemektir. Bir Bakanlığa sunulan Komisyon rapor ve tavsiyelerinden anlaşılacağı gibi, bu rapordaki tavsiyelerin uygulanması özellikle başarılı olmuştur. Bir başka deyişle, bu raporda yer alan tavsiyelerin çoğu uygulanmıştır. Ancak, evli kadınların erkeklerle eşit şartlarda çalışmasını sağlayan, cinsler arasındaki eşitliğin temellerinden birisi sayılan gündüz çocuk bakımının sağlanması ve düzenlenmesi yolundaki bir tavsiye henüz uygulanmamıştır.

1977-yılında, 1974'de çıkan (Ücretlerde) Ayrım Karşıtı Yasa'ya bağlı olarak istihdam konusunda kadınlara karşı yapılan herhangi bir ayrımı izlemek ve kontrol etmek üzere bir istihdam'da Eşitlik Bürosu kurulmuştur.

İş gücündeki evli kadın oranının artmasının (Kennedy, 1989, s. 49), yalnızca evli kadınların değil 15 yaşın üzerindeki bütün kadınların çoğunluğunun "Ev İşleri" ile meşgul olduğu gerçeğinin gizlenmemesine işaret edilmektedir.

İrlanda'nın 1973'de AT'na girmesinden sonra kadınların istihdamı ile ilgili yönetmeliklerde bir dizi önemli değişiklik yapılmıştır. 31 Temmuz 1973'de, devlet hizmetinde evlilik engeli kaldırılmıştır. (Ücretlerde) Ayrım Karşıtı Yasa, (1974) kadınlarla erkeklerin ayrı işveren tarafından aynı işi yapmak üzere eşit ücretle işe alınması hakkını yerleştirmiştir. Temmuz 1977'de yürürlüğe giren İstihdamda Eşitlik Yasası, ilk işe almada, hizmet içi eğitimde veya terfi etme imkânlarının sağlanmasında cinsiyet ya da medeni durum ayrımı yapılmasını yasaklamıştır. Haksız Yere İşten Çıkarma Yasası,

(1977), işten çıkarmaların haksız sayılabileceği ölçütleri belirleyerek ve haksız yere işten çıkarılmış bir işçi için hüküm ve karar verme ve hatayı düzeltme sistemi sağlayarak, gebe işçiler dahil, bütün işçileri haksız yere işten çıkarmaya karşı korumaktadır. ,

Annelik Yasası, (1981), kadının doğumdan sonra işine dönme hakkını güvence altına almıştır. Yasa ayrıca, gebe işçilerin korunmasını da sağlamaktadır. Yasa onlara 14 hafta izin alabilme ve yeniden işine dönebilme hakkını vermektedir.

Çocuk Bakımı / Gündüz Bakım

Çocuk bakımı ya da gündüz bakım şu anda mevcuttur ama hem ne derece olduğu belli değildir hem de hemen tamamıyla örgütsüzdür. Bu, Mc Kenna (1988- s.95)'nin çocuk bakımı ve eşit fırsatlar adlı çalışmasında belirtilmiştir.

İrlanda'da devlet destekli çocuk bakımı, durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarına ayrılmıştır, diğer aileler özel sektörü kullanmak zorundadır.

Çocukların Korunması

Gayrimeşruluk statüsü, 1987'de çıkan ve evlilik dışı çocuklara mümkün olduğu kadar eşit haklar getiren Çocukların Statüsü Yasası'nın meclisten geçip yürürlüğe girmesinden beri kaldırılmış bulunmaktadır. Coughlan (1987, s. 152)'in işaret ettiği gibi, bu yasa özellikle veraset hakları ile ilgili adalet ve kamu politikasına ait karmaşık sorunlar doğurmaktadır. Coughlan ayrıca, mahkemelerin, bunların Anayasa'nın 41. maddesi'nde uzlaşıp uzlaşmadıklarına nasıl karar vereceklerinin ilginç olacağı kanısındadır. 1988 Evlat Edinme Yasası, İrlanda evlat edinme hukukunun tutucu karakterini bir dereceye kadar değiştirmiştir. Bu yasa, doğal olarak çok kısıtlı ve ender durumlarda bir ebeveyni veya hem annesi hem de babası yaşayan meşru çocukların bir yıllığına evlat edinilmesine izin vermiştir. O güne kadar İrlanda, Batı Avrupa'da meşru olarak doğmuş, bir ebeveyni ya da hem annesi hem babası yaşayan çocukların evlat edinilmediği tek ülkeydi.

Bir "Çocuk Bakımı Yasa Tasarısı" (1988), halen Millet Meclisi'nde görüşülmektedir. Bunun amacı, çocukların, özellikle de tecavüze uğramış, kötü davranış görmüş, ciddi şekilde ihmal edilmiş ve cinsel açıdan zarara uğramış çocukların bakımı ile ilgili hukuken güncelleştirilmesidir.

Aile Danışmanlığı

Aile danışmanlık hizmetleri (aile terapisi dahil), (i) özelliklere yöneltilbilir, (ii) diğer sosyal hizmetlerle birleştirilebilir veya (iii) özel bürolardan oluşabilir. Bu hizmetler devlet veya özel sektör tarafından desteklenebilir.

Devlet destekli özel aile merkezleri ve çocuk rehberlik klinikleri çoğunlukla Dublin'de yer almaktadır. Ancak bu hizmetlerin bulunduğu yerlerde, o bölgedeki toplum

refah servisleri gibi diğer sosyal hizmetlerle bütünleşmiştir. Bu hizmetleri yöneten Sağlık Kurullarını, Merkezî Hükümetin Sağlık Bakanlığı mali açıdan desteklemektedir.

Diğer aile danışmanlık hizmetleri, Katolik Evlilik Tavsiye Kurulu ve bir mezhebe bağlı olmayan Evlilik Danışma Servisleri gibi özel bürolar tarafından görülmektedir. Bu hizmetler eğitilmiş gönüllüler tarafından sağlanmakta ve ücret müşterinin takdirine bırakılmaktadır. Evlilik ve Aile Terapisi Enstitüsü gibi başka özel danışmanlık büroları da bulunmaktadır. Bu bürolar müşterilerinin gelirine göre değişebilen oranlarda ücret istemektedirler.

Bir aile için ayrı bir rehber plana uymayı kararlaştıran evli çiftler için Arabuluculuk Merkezi kurulmuştur. Bu, Hükümet tarafından desteklenmektedir ve deneme dönemi Haziran 1989'da sona erdiğinde hizmete devam edip etmeyeceği belli değildir.

Aile / Nüfus Politikasına Destek veya Muhalefet

İrlanda'da belli başlı siyasi partiler arasında büyük ideolojik farklılıklar yoktur. Onun için, aile politikası yaklaşımlarında, prensipte büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Aileye Anayasal bağlılık, aile politikasının temeli kabul edilmekte ve buna karşı hiçbir ses yükselmemektedir. Aile politikasına sosyal ortaklar tarafından muhalefet edildiğine dair herhangi bir delil de yoktur.

Kiliseler, Anayasa'da tanımlanan şekliyle aile politikasına, yani evliliğe dayalı aileye, özellikle destek vermektedirler. Nüfusun % 95'inin dininin kaynağı olan Roma Katolik Kilisesi, toplumsal konularda hiyerarşi düzenleyen bir Sosyal Refah Konseyi kurmuştur. Bu konsey Hükümete yoksulluk biçimleri ve sosyal politika, aile hukuku ve ceza politikası konularında bilgiler sunmuştur.

Değişen koşullar ve gerçeklere tepki olarak, evlilik dışı doğan çocukların ekonomik ihtiyaçlarını tanıyan sosyal refah kanununda da değişiklikler yapılmıştır. Yalnız annelere bazı şartlar altında özel bir gelir, kontrollü yardım (Evlennememiş Anneler Ödeneği) ödenmektedir. Bu, aile politikası alanında, 1973'de başladığı zaman ve sonrasında zaman, zaman tartışmalara yol açmış bir konudur. Evlenmemiş Ebeveynler ve Çocukları için Hizmetler Federasyonu evlenmemiş anneler üzerine bir raporunda, evlenmemiş anneleri bir grup olarak belirleyen özel yardımın, üstesinden gelmeye çalıştığı muhalefeti güçlendirdiği belirtilmiştir. Evlenmemiş annelerin daha genel bir yardım projesine dahil edilmiş olmaları gerektiği de ileri sürülmüştür.

Kişiyeye Yönelik Saldırıları Yasası (1861)'nin 58 ve 59'ncü bölümlerinde kürtaj yasaklanmıştır. 1983 yılında yapılan halk oylaması sonucu, kürtajın başlatılması engeli Anayasa'ya sağlam bir şekilde eklendi. Anayasa'ya eklenmesi teklifi, halk oylamasına götürülmeden önce çok miktarda, şiddetli tartışmalara yol açmıştı. Bir baskı grubu, Anayasa'ya özel bir kürtaj ve kürtaj danışma yasağı eklenmesini teklif etmiş ve kürtaj yanlısı bir grup buna şiddetle karşı çıkmıştı. Bu ikinci grup, yasa olduğu gibi kaldığı zaman onu değiştirmenin Anayasa maddesini değiştirmekten daha kolay olacağına inan-

maktaydı. Özellikle kürtajı dışlayan bir madde eklenmesi teklifi, halk oylamasına götürüldü ve büyük çoğunluk tarafından benimsendi.

Doğumu özendirici politikalar gibi nüfus politikasına özgü konulara tepkiler olumlu olmuştur ve yüksek derecede işsizliğin bulunduğu bir iklimde, çocuğa sahip evli kadınların çalışmayı sürdürmesini güvence altına alan doğum iznine karşı bazı küçük itiraz sesleri yükseldiyse de örgütlü bir muhalefet yoktur.

İş hayatının değişen kalıplan, aile politikası hakkında burada yalnızca değinebileceğimiz birtakım sorunlar doğurmaktadır. Blackwell (1988, s. 123)'in bu konudaki açıklamasına göre, bazıların ısrar ettiği gibi eğer anneler çocuklarına bakmak üzere iş gücünün dışında kalırlarsa sonuçta, Çocuk Yardımı ikinci bir gelir kaynağının yokluğunu karşılayamayacağı için ailenin yaşam standardında çocuksuz ailelerle karşılaştırıldığında bir düşme meydana gelecektir. Blackwell, bunun aksine "eğer hem anneler hem de babalar iş gücüne katkıda bulunacaklarsa bu, ana okulu ve diğer çocuk bakımı imkânlarının gereğini ortaya çıkarır" diye devam etmektedir.

Alınmış Mevcut Tedbirler (Seksenlerde) ve Gelecekteki Hükümet Girişimlerine Ait Beklentiler

Aile politikası konusunda seksenlerde alınan tedbirler, Devlet'in kuruluşundan beri aile politikasının belirgin özelliği olan parça ,parça bir yaklaşımı örnek almaktadır. Bu, hem bağımsız hem de devlet destekli sayısız araştırmanın varlığına rağmen böyledir. Ve "bu zamana kadar" alınmış tedbirlerin içerdiği ilke ve değerlerin gözden geçirilmesini ve eşgüdümünü gerektirmektedir.

Aileleri etkileyen önemli toplumsal değişiklikler meydana gelmiştir. Bu türden üç değişiklik, tek ebeveynli ailelerin çoğalması, kadınların (özellikle evli kadın) işgücüne katkısının artması ve aile bireyleri arasındaki işsizlik derecesidir.

Mc Cashin (1988, s. 17) aile gelirlerinin emekli ve yaşlılardan oluşan ailelere nispeten gerilemekte olmasını ve aileler arasındaki maddî yoksulluğun arttığına dair yaygın deliller olduğunu vurgulamaktadır. Mc Cashin (a.g.e. s. 191), 1973-1980 arası araştırılan (Devlet Sosyal Harcamaları kanalıyla yeniden dağıtım hakkında NESÇ'nin 85 no'lu Raporu 1973-1980) bu eğilimlerin 1980'den beri birkaç nedenden ötürü güçlendirilebileceğini söylemektedir.

- 1980'den beri belirli sürelerde gerçek kazançlar azalmaktaydı ve aileler bundan, emekli veya yaşlılardan oluşan hanelere göre daha fazla etkileneceklerdi;
- Çocuk vergi indirimlerinin gerçek değeri azalmaktaydı ve bu 1986'da kaldırıldı;
- İşsizlik, özellikle de uzun süreli işsizlik 1980'den beri artmıştı ve buna koşut olarak ailelerin işsizlik sigortası ve ek refah yardımlarına bağımlılığında büyümüştür.

1980'den beri, ailesi olan düşük ücretli işçilere Aile Gelirine Ek Yardım getirildi (1984); Çocuk Vergi İndirimi kaldırıldı, Çocuk Yardımı artırıldı (1986), Sosyal Refah

kapsamında Eşit Davranış yasası uygulandı ve çocuk ve yetişkinlere bakmakla yükümlülerin haklarında değişiklikler yapıldı (1986).

Evlilik, dışı çocuklara diğer şeylerle birlikte veraset haklarını başlıyan 1987 Çocukların Konumu Yasası ve belirli koşullar altında meşru çocukların evlat edinilebilmesine izin veren 1988 Evlat Edinme Yasası anayasal anlamda evlilik akdine dayanarak kurulan "aile"nin ve çocuklar üzerinde elinden alınmaz sürekli haklara sahip ebeveynlerin üstü kapalı bir şekilde yeniden tanımlanmasına işaret etmektedir.

Şimdilerde, Avrupa Konseyi ile Yoksullarla Mücadele Bürosu'nun ortaklaşa destekledikleri, Gelir Dağılımı, Yoksulluk ve Devlet Hizmetleri'nin kullanılışı konulu ulusal bir araştırma, Ekonomik ve Sosyal Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülmektedir. 1987'de yoksulluğun derecesinin ve yapısının güncel bir tablosunu çizmek ve nedenlerinin analizini yapmak amacıyla büyük bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, çocuklu ailelerin yoksul nüfus içindeki büyüyen önemine dikkat çekilmektedir. Bu sonuçlarla belli olan politika konularının Hükümet tarafından göz önünde bulundurulacağı umut edilmektedir.

1980'den beri işsizlik oranındaki dramatik yükselişin, reisi çalışmayan düşük gelirli hanelerin sayısındaki ani artışla yansıdığı gözlenmiştir. Artan işsizlik, yoksulluk getirmektedir. Bu da, ailelerin yoksulluğu sorununa saf bir biçimde aile / Sosyal refah politikası açısından bakılamayacağını ima etmektedir : Aile / sosyal refah politikasının içinde yer aldığı daha geniş makroekonomik bağlam onun etkisini önemli ölçüde belirlemektedir.

Gelecekteki Ulusal İyileşme Programı ile ilgili hazırlanan en son plan, 1987-1990 sonuna ait dönem için sosyal refah, sağlık eğitimi ve iskân konularındaki hükümet politikalarının temel hedeflerini gözler önüne sermektedir. Program, toplumumuzdaki sosyal dengesizliklerin belirlenip giderilmesi konusunda söz konusu dönemde kaydedilen ilerlemeyi planlamaktadır. Ekonomik ve sosyal yaşamdaki ciddi durumdan dolayı Hükümet ile sosyal kuruluşlar arasında, ekonomiyi canlandırmak ve birleşik çabalar yoluyla sosyal dengeyi geliştirmek için anlaşma sağlanmıştır. Gelişme Stratejisi 1987-1990 başlıklı NESR raporu bu tür çabalara hakim olması gereken ilkeleri gözler önüne sermektedir.

ÖZET

Aile politikası, çocukların konumu gibi hukuk alanı içine giren konular da dahil sosyal refah politikası, sağlık politikası ⁽³⁾ eğitim politikası ve iskân politikasını kapsamaktadır.

⁽³⁾ İrlanda'da "sosyal refah" deyiimi, Sosyal Refah Bakanlığı tarafından yönetilen ve temelde sürekli gelir sağlamak anlamına gelen tasarımlarla ilişkili olmuştur.

Küçük nüfusuyla (3,5 milyon kişi) İrlanda Cumhuriyeti'nin belli başlı ulusal veya federal bölgeleri yoktur. Aile politikasının düzenlenmesinden merkezî hükümete bağlı bakanlıklar Sorumludur. Sağlık koruması alanında, yönetim kolaylığı için ülke sekiz Sağlık Kurulu bölgesine ayrılmıştır, ancak genel politika her birinde benzer olacaktır. Politikanın uygulanması ise, yöneticilerin sorumluluğunda olacaktır.

Nüfus Politikasına gelince, resmî bir nüfus politikası yoktur. Hükümet nüfusun hacmini, büyümesini veya yaş dağılımını etkileyecek herhangi bir açık politikayı benimsememiştir.

İrlanda'daki belli başlı siyasî partiler arasında büyük ideolojik farklılıklar bulunmamaktadır. Bu yüzden, onların aile politikasına yaklaşımlarında prensipte büyük bir farklılık yoktur. Aileye Anayasal bağlılık, aile politikasının temeli kabul edilmektedir ve buna herhangi bir itiraz sesi yükselmektedir. Aile politikasına sosyal kuruluşların muhalefet ettiklerine dair bir delil de yoktur.

Yaklaşık son on yılda önemli toplumsal değişimler meydana gelmiştir. Ve bunların sosyal /aile politikası ile ilgili çağrışimleri bulunmaktadır. Bu değişmelerin en önemlileri arasında (i) ailelerdeki işsizlik oranı; (ii) tek ebeveynli ailelerin çoğalması ve (iii) kadınların (özellikle evli kadınların) iş gücüne katkılarının artması vardır.

Bu değişimlere tepkiler ise şöyledir:

(i) İstihdamı artırma girişimleri artmıştır. Söz konusu işsizlik oranı göç düzeyinde çok büyük artışlara yol açmıştır. Göç edenlerin net sayısı 30.000 civarındadır; bu da nüfustaki doğal artışa denktir. Yüksek oranda göç'ün olduğu kabul edilerek göçmen hizmetlerinde danışmanlık yapmak üzere bir komite görevlendirilmiştir.

Resmî olmayan nüfus politikasının amaçları, nüfus büyümesinin ve yeterli görülen verimlilik oranlarının korunması, uzamsal dağılımın düzenlenmesi ve göç akımının durdurulması olacaktır.

(ii) Değişen koşullar ve gerçekler doğrultusunda, toplumsal refah yasasında evlilik dışı doğan çocukların ekonomik ihtiyaçlarını tanıyan değişiklikler yapılmıştır. Yalnız annelere, belirli koşullar altında, geliri kontrol edilerek özel bir yardım (Evlenmemiş Anneler Yardımı) ödenmektedir.

1981 Kişiyeye Yönelik Saldırıları Yasasının 58 ve 59'uncu bölümleri kürtajı yasaklamaktadır. 1983'de yapılan bir halk oylaması sonucu, kürtajın getirilmesi engeli Anayasa'ya sağlam bir şekilde eklendi.

(iii) İş gücüne evli kadınların katılması dikkat çekecek derecede artmıştır. Bu artış yaş gruplarına göre incelendiğinde en büyük artışların genç yaş gruplarında olduğu ortaya çıkar. Hiç kuşkusuz bu, evlilik engelini kaldırılması ve kadının doğum izni ve doğumdan sonra işine geri dönme haklarını güvence altına alan Annelik Yasası'nın 1981'de yürürlüğe girmesi sonucudur.

Aile politikası, yeterli gelir, sağlık koruması, eğitimde fırsat eşitliği, yeterli iskân ve çocukların bakımı ve korunmasından sorumlu olacaktır.

Yeterli Gelir

Son kırk yıl içerisinde, aile gelirleri alanında bireylere yönelik çok sayıda politika müdahaleleri olmuştur. Mc Cashin (1988, s.20) bu değişikliklerin net olarak kazandırdıklarını şöyle belirtmiştir:

- Tek ebeveynli aileler kategorilerine yapılan bir dizi ödeme;
- Genel, vergilendirilmemiş, gelire bakılmaksızın verilen Çocuk Yardımı;
- Ailesi olan düşük ücretli işçiler için gelir kontrollü ödenek
- Sosyal Refah ödenekleriyle bağlantılı, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişiye verilen değişik miktarlarda ek gelir.

Blackwell (1988, s. 139), diğer uzmanların da söz ettiği, ailelere gelir desteği sağlayan mevcut politikadaki temel kusurları şöyle özetlemektedir:

- Herkese kabul edilebilir en düşük düzeyde bir yaşam standardı sağlama açısından verilen desteğin yeterli düzeyde olmaması;
- Aynı nesnel "ihtiyaç"a sahip aileler arasında gelir desteği düzenlemeleri açısından kabul edilemez farkların olması;
- Tek ebeveynli aileler dahil, çocuklu ailelere verilen desteğin yetersiz kalması;
- Birbiriyle çakışan, destek tiplerine, birbirinden bağımsız gelişmiş özel refah, vergi ve iskân politikalarına sahip bir sistemin sonucu ortaya çıkan randıman düşüklüğü ve maliye kayıplarının bulunması.

Sağlık Koruması

Ülkenin kapsamlı bir sağlık politikası yoktur. Spesifik olarak sağlığa dönük bir politika, evlat edinme, çocuk besleme, çocukların evde bakılması gibi çocuklara sağlanan kişisel sosyal hizmetleri içine alan toplumsal bakım hizmetleri alanında yürütülen politika ile olduğu kadar, aynı zamanda çocukların ailelerin yanına yerleştirilmesini denetleyen ve bu sorumluluğu alan ana-babaların takip edilmesini öngören Uygun Kişi Yönetmeliği ile de çakışmaktadır. Alınan önlemler, halkın korunması ve özel sağlık korumasının vurgulanmasına, kurumsal korumadan kaçınıp, verimin artırılmasıyla sağlık harcamalarını aşağılarda tutmaya yöneliktir.

Eğitim

Eğitim söz konusu olduğunda, Breen (1984, s. 99)'in belirttiğine göre, 1960'lann sonunda düzene sokulan geniş kapsamlı reformlara rağmen, bunların temelinde var gözükten, eğitimle iş piyasası arasındaki ilişki sorunu ve eğitime katılma oranlarındaki

sınıf farklılıkları konusu gibi kaygıların ne derece yorumcuların ilgi merkezi olmaya devam ettiği hemen dikkat çekmektedir. Altmış reformlarında göz önünde bulundurulan, öncekinden daha eşit eğitim fırsattan sağlama şeklindeki anahtar amaç beklenen derecede gerçekleşmemiştir.

İskân

İskân işine gelince, birbirini izleyen İrlanda hükümetleri, 1970'li yılların ortalarından beri her yıl 25.000 yeni konutun tamamlanmasını hedef almışlar ve bu hedefe ulaşmada devamlı olarak başarı göstermişlerdir, iskâna yapılan devlet yardımı, ister ipotekler üzerindeki vergide indirim şeklinde olsun, ister nitelikli kamu konutları sağlama şeklinde olsun, birçok aileye insanca yaşama şartlarına kavuşmada yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, örneğin Dublin bölgesinde, nitelikli kamu konutlarına olan talep hiç - bir zaman tam olarak karşılanamamıştır; yerel yönetimlere ait konutların bekleme listesi sürekli doludur.

Çocuk Bakımı / Gündüz Bakım

Çocuk bakımı veya gündüz bakım şu anda mevcuttur, ancak hem ne kadar olduğu belli değildir, hem de hemen tümüyle örgütsüzdür, İrlanda'da devlet destekli çocuk bakımı, durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarına ayrılmıştır, diğer aileler özel sektörü kullanmak zorundadır.

Çocukların Korunması

Gayrimeşruluk statüsü, 1987'de çıkan ve evlilik dışı çocuklara mümkün olduğu kadar eşit haklar getiren Çocukların Statüsü Yasası'nın meclisten geçip yürürlüğe girmesinden beri kaldırılmış bulunmaktadır. 1988 Evlat Edinme Yasası, İrlanda evlat edinme hukukunun tutucu karakterini bir dereceye kadar değiştirmiştir. Bu yasa, doğal olarak çok kısıtlı ve ender durumlarda, bir ebeveyni veya hem annesi hem de babası yaşayan çocukların bir yıllığına evlat edinilmesine izin vermiştir.

1988'de verilen bir "Çocuk Bakım Yasa Tasarısı" halen Millet Meclisi'nde görüşülmektedir. Bunun amacı, çocukların, özellikle de tecavüze uğramış, kötü davranış görmüş ciddi şekilde ihmal edilmiş ve cinsel açıdan zarara uğramış çocukların bakımı ile ilgili hukukun güncelleştirilmesidir.

BÜYÜK BRİTANYA (BİRLEŞİK KRALLIK)

M.WICKS ve R. CHESTER

Çeviren : Ahmet BEŞE

Genel Yaklaşım

Aile politikası, nüfus politikası ve bunlar arasındaki ilişkiyi incelemek İngiliz yorumcusunu özel bir zorlukla karşılaştırır. Bunun nedeni, Birleşik Krallık (UK) bir nüfus politikasının ve aynı zamanda açık ya da siyasî anlamda bir "aile politikası"nın olmayışıdır. Onun için, her ne kadar bazı Avrupa Topluluğu (EC) ülkelerinin araştırmaları bu sorunları bazı ayrıntılarıyla millî hedefleri, siyaset biçimleri ve program uygulamaları açısından inceliyorlarsa da, bu durum Büyük Britanya'daki olaya hitab etmektedir. Bu-kısa raporun temeldeki amacı, İngiltere Birleşik Krallığı'nın nüfus politikasındaki mevcut eksikliğini açıklamak ve İngiltere bağlamında "aile politikası"nın ne anlama geldiğini ifade etmektir. Ancak daha önce "Büyük Britanya" teriminin açıklaması gereklidir.

Birleşik Krallık aslında dört ülkeyi içerir-İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda-Büyük Britanya deyiimi yalnızca ilk üçünü kapsar. Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'da görev yapan özel ve ayrı sorumlulukta devlet bakanları vardır; her ülkedeki bakanların yetki ve sorumluluğu ise farklıdır. Benzer şekilde, bu değişik ülkelerdeki yasama, yönetim ve sosyal imkânlar konularındaki ayrıntılar önemli bir farklılık göstermemekte ancak bunlar ayırt edici sosyal, kültürel ve tarihî faktörleri yansıtmaktadırlar. Her şeye rağmen, Büyük Britanya tek hükümeti olan bölünmez bir devlettir ve bünyesindeki ülkeler arasındaki ayrıntı farklılıkları nüfus ve aile politikası bakımından ayrıcalık göstermez.

Nüfus Politikası

Büyük Britanya'da nüfus politikası üzerine çağdaş, ya da yakın geçmişte yapılmış bir çalışma bulunmamasına rağmen, birkaç yüzyıldır İngiliz kamuoyunda ve siyasal tartışmalar içerisinde nüfus düzeyi ve niteliği üzerinde durulmuştur. Tarihi olarak Maltus'un eseri bunun en açık örneğini teşkil eder, fakat yirminci yüzyılda bile nüfusa duyulan ilgi bazen önemli ölçüde artmıştır.

1930'larda nüfus paniği diye tanımlanan bir olay yaşandı. Örneğin, bir tahmine göre, geçmişteki doğurganlık ve ölüm eğilimleri devam edecek olsaydı, İngiltere ve Galler'in nüfusu yüzyıl sonunda şimdiki hacminden on kat daha aşağıda olurdu. Nüfustaki yaş dağılımı üzerine de önemli bir kaygı vardı-yaşlı ve genç insanlar arasındaki denge konusunda; Mac Nicol'un belirttiği gibi, üçüncü bir faktör ise farklı doğurganlık konusudur: "Bu tür doğurganlık dağılımı üzerine yapılan istatistikler sonucunda halkın yoğun biçimde alt tabakadan çoğaldığı ve bir çok uzmanın tartıştığı gibi, eğer toplumdaki aşağı tabakanın zekâ düzeyi en düşük ise o zaman açıkça milli beyin gücünün yitirildiği ortaya çıkmaktadır" ⁽¹⁾.

Bu kaygılar, iki savaş arasındaki yıllarda aile yardımı hareketinin arkasındaki güç kaynağıydı. Refah Devleti konusunda sonraları İngiltere'nin önemli bir akademik yorumcusu olan Richard Titmuss (Kathleen Titmuss'la birlikte) **Parent's Revolt : A Study of the Declining Birth-rate in Acquisitive Societies** ⁽²⁾ adlı ilk kitabını yazdı. Bu kitabın sonuç paragrafı şu mesajı iletmektedir : "İngiliz halkı (kesin bir şekilde karşı çıkarak) mevcut sosyal ve ekonomik düzenin geçerli olmadığını göstermiştir. Fakat meydana gelmekte olan devrim oldukça sessizdir. Sıradan insan bu sessizliğe ne zaman son verecektir".

Birkaç yıl sonra, Eva Hubback **The Population of Britain**, adlı bir başka kitaba şunu ileri sürerek başlıyordu : "Savaşın yıkıcı etkisinden sonra bu ülkede ve dışında hayatı yeniden düzenlemeye yardım işlemi sırasında Hükümetimizi ve yurttaşlarımızı bekleyen sorunlar arasında hem sayıları hem de niteliği bakımından insanlarımızın geleceği kadar önemlisi bulunmamaktadır" ⁽³⁾.

William Beveridge, sosyal güvenlik üzerine ünlü savaş yılları raporunda ⁽⁴⁾, asıl önemli konunun doğum oranı olduğunu belirtmiş, savaş sonrası toplum, özellikle de kadının rolü üzerinde durmuştur.

0) MACNICOL, J. The Movement for Family Allowances 1918-45 : A Study in Social Policy Development, Heinemann 1980. ⁽²⁾ TITMUSS, R. & K. TITMUSS. Parents Revolt : A Study of the Declining Birth Rate in Acquisitive Societies, Secker and Warburg 1942. ⁽³⁾ HUBBACK, E.M. The Population of Britain, Pelican Books 1947. ⁽⁴⁾ Social Insurance and Allied Services, Cmnd 6404, HMSO 1942, para 15.

Beveridge, doğum oranındaki düşüklükten endişe ederek şunu ifade etti: "Bu oran çok yakın gelecekte bilgili olarak yükseltilmedikçe, nüfusta hızlı ve sürekli bir azalma kaçınılmaz olacaktır." Beveridge, bunun "çocuk bakımına ve anneliğin korunmasına sos-yal harcamalarda ilk sıranın verilmesini gerekli kıldığını" belirterek sözlerini sürdürmüştür. Modern eleştirmenlerin de bildirdiği gibi, bu türden görüşler temelde "cins ayrımı" yapıyordu ve feminist yazarlar savaş sonrası Refah Devleti'nin erkeksi bir kalıba nasıl döküldüğünü göstermek için bu rapordan alıntılar yapmışlardır. Beveridge'nin "önümüzdeki otuz yıl içinde anne olarak ev hanımlarını, dünyada İngiliz ırkının ve İngiliz ideallerinin yeterince devamlılığını sağlamak için önemli bir görev beklemektedir" ⁽⁵⁾ şeklindeki gözlemi kuşkusuz daha önceki bir çağa aittir.

İki savaş arasındaki yıllarda ve savaş yıllarında kamuoyu'nun ilgisi bir nüfus politikası başlatmak için yeterli olmamıştı, fakat nihayet 1944'de Kraliyet Nüfus Komisyonu'nun kurulmasını sağlamıştı. Bu komisyon geniş araştırmalar yaparak 1949'da etrafi telaşa veren türden olmasa da, daha önce belirtilen karmaşayı büsbütün ört-bas etmeyen bir rapor yayımladı ⁽⁶⁾ Komisyona göre nüfustaki azalma oldukça imkân dahilinde idi ve her şey öylesine kabul edilmemeliydi. Bu rapor, ıslaha yönelik çabalan ve en azından kısmen geniş ailelerin karşılaştıkları maddî güçlükleri savunuyor ve dışarıdan göçün desteklenmemesi gerektiğini öneriyordu. Bu arada, 1946 ve 1947 yıllarındaki doğum artışlarının en azından korkulan oranda nüfus azalmasını erteleyeceğini gösteriyordu; söz konusu rapor ise ne o zaman, ne de daha sonra önemli bir politik girişimi sağlamıştır.

Nüfusa İkinci Dünya Savaşı öncesi, savaş yılları ve hemen sonrasında gösterilen ilgi bir istisnadır. Savaş öncesi dönemin çoğundan günümüze değin nüfus politikası, Birleşik Krallık (UK) gündeminde olmamıştır, toplumda tartışmaya ve politik ilgiye de konu edilmemiştir. Bunun nedeni kısmen, 1945 yılından bu yana doğum oranının iki savaş arasındaki yıllardan yüksek oluşudur. Son yıllarda Tam Dönem Doğurganlık Oranı'nın 1930'lu yılların seviyesine dönmekte olduğu da bir gerçektir, (örneğin, 1976-80 arasında 1.78), ancak bu durum nüfusta azalma gibi endişelere yol açmamıştır.

Avrupa'daki koşullarıyla karşılaştırıldığında, Büyük Britanya nispeten yüksek kaba bir doğum oranına sahiptir. 1986'da (1000 kişide canlı doğum oranı) 13.3'dü; bu oran Fransa (14.1) ve İrlanda (17.4) dışındaki Avrupa Topluluğu (EC) ülkeleri arasında en yüksek olanıdır. Bunun da ötesinde, Büyük Britanya nüfusunun günümüz ile 2025 yılı arasında, 1986'da 56 milyon iken 60 milyona çıkması tasarlanmıştır. Özellikle Almanya ve İtalya gibi diğer Avrupa ülkelerinde, belirtilen zaman diliminde nüfusun düşeceği tasarlandığından, bu durum Büyük Britanya'nın 21. yüzyılın ilk çeyreği içinde Avrupa Topluluğuna bağlı ülkeler içerisindeki en büyük nüfusa sahip olacağı anlamına gelmektedir.

⁽⁵⁾ ibid, para 117.

⁽⁶⁾ ROYAL COMMISSION ON POPULATION, Repon, Cmnd 7695, HMSO 1949.

Bununla birlikte Büyük Britanya'nın neden bir nüfus politikası bulunmadığının ve kamuoyunun düşüncesinde bu tür sorunlara yer olmadığına belki de daha önemli nedenleri vardır. Arzu edilen aile hacmi ya da doğum oranı düzeyi hakkında kendilerine soru yöneltildiğinde, politikacıların çoğunluğu bu meselelerin temel olarak mahremiyet sınırları içinde kaldığı, ailelerin kendi kararları dahilinde bulunduğu şeklinde cevap verirler; politikacılar bu tür sorunlara karışmak istemezler. Eğer bir şey söylenirse, halkın büyük çoğunluğu Büyük Britanya'nın nüfusunun genel olarak çok fazla olduğunu ve ailelerin fazla çocuk yapmak için teşvik edilmemeleri gerektiğine inanırlar.

Bu türden yaklaşımlara neden olan nedir? Kırk beş yıl önce Alva Myrdal, İngiliz toplum hayatında aile değerlerinin vurgulanmayış nedenini, Büyük Britanya'daki doğrudan doğumu özendirici politikaların eksikliğine bağlıyor ve İngiliz sosyal felsefesindeki bireyciliğin kuvvetli etkisinin bu konuda bir anlamda sorumlu olmuş olabileceğini gözlemliyordu ⁽⁷⁾ Britanya'nın bir ada olması nedeniyle, coğrafya da bunda bir faktör olabilir. Yüzyıllar boyunca Britanya'nın askerî ve politik tarihi, örneğin Fransa, Belçika ve Almanya'ya kıyasla oldukça farklı olmuştur. Biz yalnızca, 1066'dan beri Britanya'nın herhangi bir istila tehlikesi yaşamadığını ve (ordulardan daha az iş yoğunluğuna sahip) Britanya deniz kuvvetlerinin önemini bu bölgedeki millî psikolojiyi etkileyen faktörler olarak düşünebiliriz. Buna bağlı olarak, köklü tarihiyle Birleşik Krallık, açık ve anlaşılır ilişkileriyle millî devlet olarak uluslararası anlamda kabul görmüştür. Nedeni ne olursa olsun, doğum oranı, aile hacmi ve nüfus düzeyi Birleşik Krallık'da (UK) ulusal potansiyelin göstergesi olarak algılanmamaktadır.

Nüfus hacmi bir politika ya da kaygı konusu olmamakla birlikte, bir ölçüde siyasi açıdan dikkatleri çeken iki demografik eğilim vardır. Bunlardan birincisi nüfusun değişen yaş yapısıdır. Diğer Avrupa Topluluğu ülkeleri gibi, Büyük Britanya son yıllarda, emeklilik yaşı üzerindeki nüfusun oranındaki önemli büyümenin ve bunların içindeki çok yaşlı nüfusun (75 yaş ve sonrası) son derece hızlı artışını yaşamıştır. Yirmi birinci yüzyıldaki yıllık ödeneğin getireceği malî yükün korkusu şimdiden Hükümetin, Devlet Gelirlerine Bağlı Emekli Maaşı Planında değişiklik yapmasına ve emeklilik için kendi kendine malî destek sağlamayı özendirmeye yönelik vergi politikalarının benimsenmesine neden oldu. Buna ek olarak, çok yaşlı grubun sağlık ve bakım hizmetlerine talebi özellikle büyüktür; Hükümet, çeşitli biçimlerde yaşlıların refahı açısından aile bakımının rolünü vurgulayıp onaylamaktadır. Bununla birlikte bu, geniş ailenin sosyal politika içerisinde resmî bir kavram durumuna geldiği, ya da aileyi bu korumacı role kaynaklık edecek başlıca politik girişimlerin üstlenildiği anlamına gelmez.

Politik olarak dikkati çeken (ve yine Avrupa Topluluğu ülkeleri tarafından paylaşılan) ikinci demografik eğilim, nikâh dışı doğum oranındaki (1987'de 23.2) artıştır. Buradaki konunun odak noktası, bu durumun yalnız yaşayan ebeveynlerle, bun-

⁽⁷⁾MYRDAL, A. Nation and Family, Kegan Paul, Trench, Tubner 1945, p. 9.

ların devletin gelir yardımına bağlı olarak büyüyen oranıyla ilişkisidir. Nikâh dışı doğumların aşağı yukarı yarısı evli olmayan ebeveynler tarafından, yine kendi adreslerine kayıt ettirilirlir, fakat bu olaya yirmi yaşın altındaki annelerin durumunda daha az rastlanır; hükümet yetkilileri bazı genç annelerin evlilik dışı anne olmayı, ebeveynleri ile birlikte oturmaktan özgürlüğe kavuşmaya ve devletin kesesinden kendi yerleşimlerini sağlamaya bir yol olarak gördüklerine inanırlar. Sonuç olarak, tek ebeveynli aileler hükümet politikası kayıtlarının gündemde olan konusudur. Fakat yine de bu durum herhangi kapsamlı bir aile veya nüfus politikasının bir bölümünü oluşturmayacaktır.

Nihayet bu noktada, Büyük Britanya'da göçlerin genellikle nüfus politikası açısından tartışılmadığı belirtilmelidir. Aslında sayı konusuna sık sık başvurulmaktadır, fakat bunun nedeni nüfus çoğalmasıyla ilgili bir endişeden çok değişik kültür ve renkteki çok geniş insan kitlesini barındırmakta karşılaşılabilecek güçlüklerdir. 1962'den beri bir dizi Parlamento Kanunu, özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinden olmak üzere Büyük Britanya'ya göçün giderek kısıtlanmasını sağlamıştır. Bunun bir sonucu olarak, etnik azınlıklara bağlı birçok aile, akrabalıklarını ispat konusundaki güçlüklerden dolayı ailelerin yurt dışında yaşayan diğer üyeleriyle birleşmede güçlüklerle karşılaşmışlardır. 1989'un ortalarından başlayarak Hükümet, aile ilişkilerini kurmak için DNA analizinin (genetik parmakizi) geçerliliğini kabul etmiştir. Bu, kapsamına aldığı ailelerin sorunlarını azaltacaktır, fakat ülkeye göç oranını artırmaya yönelik hiçbir eğilim söz konusu değildir.

Aile Politikası

Büyük Britanya'nın açık bir aile politikası yoktur. "Aile Politikası" terimi genel ve yaygın kullanılan bir terim değildir; örneğin Fransa ve Belçika'da olduğu gibi etkili türden aile düzenlemelerine de rastlanmaz. Siyasî partilerin bu tür açık ya da ayrı aile politikaları bulunmamaktadır ve sosyal politika üzerine tartışmalar özellikle aile bağlamı içerisinde yer almamaktadır. Sosyal istatistiklerin çoğu aile boyutundan yoksundurlar ve Moss ve Sharpe'in ileri sürdükleri gibi ⁽⁸⁾, bu durum, politika sorunlarını ailenin bakış açısından görüp izleme konusunda güçlükler çıkarmaktadır. Birleşik Krallık, Kamerman ve Kahn'ın mukayeseli çalışmalarında ⁽⁹⁾ belirttikleri gibi, açık aile politikası olmayan ülkelerden birisidir.

Bu, politikacıların aileyi önemsiz görmeleri demek değildir. Aslında, geçtiğimiz on yıl içinde aile hakkındaki politik konuşmalarda fark edilir bir artış olmuştur. 1970'lerin sonlarından beri büyük politik simalar ailenin önemini kabul ettiler; aşağıdaki ifadeler bunu belirtmektedir.

⁽⁸⁾ MOSS, P. & D. SHARPE. "Family Policy in Britain" in The Yearbook of Social Policy in Britain 1979, ed by. M. BROWN & S. BALDWIN, Routledge and Kegan Paul 1980.

⁽⁹⁾ KAMERMAN, S. & A. KAHN (eds). Family Policy : Government and Families in Fourteen Countries, Columbia University Press 1978.

- "Biz aile için çalışan partiyiz" (Bayan Margaret Thatcher, 1977).
- "İşlerimizin başında aile refahı yer almalıdır" (Bay Patrick Jenkin, önceki Sosyal Hizmetler Devlet Bakanı, 1979).
- "Hükümet ve Kabinede kararlar alınırken hükümetin, kendi politikalarının aile üzerindeki etkisini bir bütün olarak ele alma konusunda yeterli olanı yapmış olduğuna inanmıyorum." (Bay James Callaghan, Başbakan, 1979).

Aile hakkındaki bu tür ifadeler bir dereceye kadar aile sorunlarının politik gündem içerisinde bir özellik kazanması demektir, fakat bu abartılmamalıdır. 1970'de Margaret Wynn, **Aile Politikası** adlı kitabında, "Büyük Britanya'da hiç bir siyasi parti kendisini ailenin sosyal ve ekonomik çıkarlarıyla özdeşleştirmedir" demiştir ⁽¹⁰⁾ bu durum yirmi yıl sonrasında da büyük ölçüde aynıdır.

Bununla birlikte, Büyük Britanya'da açık bir aile politikasının yokluğunun terminolojiyle açıklanması bir bakıma önemlidir. Geniş kapsamlı İngiliz sosyal ve diğer kamu hizmetleri, aileyi doğal olarak değişik yönlerden etkiler. Politikalar, açık seçik bir biçimde formüle edebileceği gibi, programlarda hiç söz edilmemek ya da dolaylı biçimde ifade edilmek suretiyle de oluşturulabilir ve Land ve Parker ⁽¹¹⁾ın yorumladıkları gibi, İngiliz sosyal hizmetleri, evlilik ve ailede bağımlılık ve sorumluluklar modeli üzerine kurulu birtakım tahminlere dayanmaktadır. Bununla birlikte çoğu aileye yardım amacı taşıyan bu sosyal hizmetlerin varlığına rağmen, kendi kendine yeten, kapsamlı bir program anlamında aile için özel hedefler belirleyen bir aile siyaseti yoktur. Açıkçası, gözle görülür, doğumu özendirici politikalar bulunmamaktadır. Alison McIntosh'un Batı **Avrupa'da Nüfus Politikası** adlı kitabında bildirdiği gibi, Büyük Britanya'da bir çocuk yardımı sistemi olmasına rağmen, "Hiçbir zaman doğumu özendirici bir eğilim olmamıştır ve istenmeyen doğum özendirici bir etkinin kullanılması için ayrılan tahsisatın miktarı da son derece azdır" ⁽¹²⁾

Doğurganlık ve ailenin büyüklüğü üzerinde politikaların etkisi açısından bakıldığında zaman, gerçek bir analizden çıkacak muhtemel sonuç bu etkilerin geniş anlamda yansız olduğunu gösterir. Bir yanda aileleri çocuklarıyla birlikte destekleyen politikalar, diğer yanda ise çiftlerin aile genişliğini kısıtlamaya yönelik diğer hazırlık ve hizmetler vardır.

Birinci kategoride, sosyal güvenlik ödeneklerinin birtakım türleri bulunur; buna aile reisi hasta ya da işsiz olduğunda çocuklu ailelere verilen destek, bütün çocuklu ailelere ödenen çocuk yardımları sistemi ve Aile Kredisi Tasarımı gibi dar gelirli ailelere destek veren gelir kontrollü tedarikler dahildir.

(10) WYMN, M. Family Policy. Michael Joseph 1970.

(11) LAND, H. & R. Parker. "United Kingdom" in S. KAMERMAN & A. KAHN op. cit.

(12) MCINTOSH, C.A. Population Policy in Western Europe : Responses to Low Fertility in France, Sweden and West Germany, Sharpe 1983.

Bunun yanı sıra, doğum zamanı ve anneliğe hazırlık döneminde annelere destek yardımı da vardır ve küçük çocuklu annelerin iş piyasasındaki durumunu korumak üzere düzenlenmiş annelik yardımı ve istihdamı politikaları da bulunmaktadır.

Buna karşın, kadınların doğurganlıklarını kontrol etme hakkına sahip olmalarına dayanan aile planlama hizmetleri için devlet desteği vardır. Gebeliği önleyici öğüt ve çalışmalar Millî Sağlık Hizmetleri tarafından sağlanır; bu, yaygın biçimde pratisyenler tarafından gerçekleştirilir ve nüfus politikası hedeflerine yönelik olmasa da, konuyla ilgili istatistikî bilgiler düzenli olarak toplanır. Hem Millî Sağlık Hizmeti hem de özel bürolar aracılığıyla kürtaj imkânları mevcuttur ve bu imkânlar yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (1987'de 166 vak'a). Diğer Avrupa Topluluğunda da olduğu gibi, kürtaj ihtilaf konusudur, fakat bu ihtilaf nüfus sorunundan çok ahlakî konulan kuşatmaktadır. Büyük Britanya'da hiç kimse potansiyel nüfusu azalttığından dolayı kürtajın yanlış olduğunu tartışmamaktadır.

Çeşitli biçimlerde gelir desteği sağlayan millî projelerle birlikte aile refahı hizmetlerinin yerel olarak dağıtımı için devlet destekli düzenlemeler vardır. Bunlar, öncelikle belli başlı yerel yönetimlerin Sosyal Hizmetler Şubelerini (SSO) ilgilendirir. 1970'de yürürlüğe giren yasayla, SSO'ler daha önce dağınmış olan bir çok sosyal çalışma ve sosyal hizmet fonksiyonlarını bir araya getirdi ve bunlar herkese ulaştırılabilen (yani yalnızca kaza geçirmiş olanlara veya özürü olup çalışamayanlara değil), "toplum tabanlı ve aileye dönük bir hizmet" sağlamak amacını güdüyordu. Oluşturulan bu yapı uygulamada istenilen amaca ulaşamadı. Sosyal Hizmetler Şubelerinin, öncelikle çocuğun korunması ve yaşlıların refahı alanlarında yasal yükümlülükleri vardır, temelde sosyal kazalar ile ilgilenir ve özellikle çalışan sınıftan müvekkilleri bulunmaktadır. Son yıllarda, aile ortamı içerisinde bir takım trajik çocuk cinayetleri ve çocuğun cinsel anlamda suistimal edilmesine karşı artan ilgi, çocuğun korunması konularına özel bir ilgi uyandırdı. 1989'un ortalarında çocuğun korunması kanununun denetlenmesi ve reformu yeniden ele alınmaktadır; bunun bir amacı çocuğun ve ebeveynlerin hak ve çıkarları arasındaki uygun dengeyi araştırırken aynı zamanda hizmetleri geliştirmektir.

Yukarıda belirtildiği gibi, Büyük Britanya, Avrupa Topluluğu'na bağlı kimi ülkelerde mevcut olan aile düzenlenmesi türlerinden yoksun olmasına rağmen, sayısız gönüllü örgüt ve hayır kurumu aile refahının özellikleriyle ilgilenmektedir ve bunlar başlıca millî bürolardan küçük yerel kurullara kadar sıralanmaktadır. Bunların bazıları, ailenin sürekliliğinden danışmanlık hizmetlerine kadar çeşitli konularla ilgilenmektedir: Örneğin İlgili-Millî Evlilik Rehberliği, Katolik Evlilik Danışmanlığı Meclisi ve Yahudi Evlilik Meclisi bunlardandır. Çocuklara Baskının Önlenmesi Millî Derneği, Çocukların Derneği ve Barnardo gibi kuruluşlar ise çocuğun refahını hedef alır. Diğerleri ise ailenin özel kategorileriyle-örneğin Tek Ebeveynli Aileler Millî Konseyi- ya da aile sorunları veya deneyimlerinin özel biçimleriyle ilgilenir. Gönüllü örgütler, aile refahı hizmetlerinin tedarikinde ortaklaşa önemli bir rol oynarlar ve çoğu zaman ya hem

hükümet hem de yerel yönetimlerden, ya da yalnız birinden ödenek alırlar. Bununla birlikte devletin diğer harcamalarına kıyasla kullanılan para miktarı çok azdır ve gönüllü kuruluşlar gelirlerini büyük oranda kendileri artırırlar. Zaman ,zaman özel girişimler için Hükümet belirli oranda ödenek ayırır, ancak bu, her zaman uzun vadeli destek biçiminde değildir. Buna ek olarak, gönüllü kuruluşlar aile refah projelerini ya yerel yönetimlerin ortaklığıyla ya da bir kontratla ele alırlar.

Politika Araçları

Açık ve kapsamlı bir aile politikasının eksikliği düşünülürken Büyük Britanya'da aile için kamu politikasını dikkate alma, tasarlama ve uygulama yolunda tutarlı araçlar bulunmadığı söylenebilir. "Aile", hiçbir devlet başkanlığının ne adında ne de faaliyet alanında bulunmamaktadır ve hükümetin aile ile ilgili daireleri ile toplumsal bir birim olarak aile arasında bir uyuşma da yoktur. Aileyi etkileyen sorunlar çok çeşitli dairelerin sorumluluğundadır ve sonuçta bu dağınıklık, aile açısından bakıldığı zaman çakışma ve karmaşıklık meydana getirmektedir. Bunun bir örneği, (refaktan sorumlu) Sağlık Dairesi ile (eğitimle ilgili) Eğitim ve Bilim Dairesi arasında beş yaşın altındaki çocuklar için sorumluluk dağılımıdır. Bu dağılım, çağdaş aile ve çalışma kalıpları için uygun imkânlar bütünü tasarlama yanığıya neden olmaktadır. Değişik devlet daireleri tarafından başlatılan iskân, eğitim, sağlık ve gelir temini alanlarındaki, kişilerin gelirene bakılarak verilen çok çeşidi yardım bir araya gelerek, bir çok insanın kavrayamadığı karmaşık bir destek "sistemi" oluşturmaktadır. Benzer şekilde, bir devlet dairesi tarafından destek verilmesi uygun bulunarak yeterince fakir olarak görülen aile, Inland Revenue tarafından gelir vergisi verecek kadar iyi durumda olarak değerlendirilebilmektedir.

Onun için farklı daireler, spesifik sorunlar üzerinde dikkatlerini diğerlerinden habersiz yoğunlaştırarak, birbiriyle çakışan, kimi zaman da birbiriyle çelişen gelişmeler başlatmışlardır. Aileyi etkileyen farklı politikaların toplu etkisini izleyip değerlendiren ya da "Bu çember içindeki insanlarla ilgilenen planlama araçları yoktur. 1975'de Merkezî Politika inceleme Çalışanları (CPRS), Sosyal Politikaya Ortak Bir Yaklaşım adında bir rapor hazırladı. Bu, hizmetlerin daha iyi eşgüdümü ve ailenin başlıca örnek oluşturduğu özel sosyal gruplar hakkındaki politikanın toplam etkisinin daha iyi anlaşılması için çağrıda bulunuyordu. Buna rağmen henüz tutarlı bir politika ortaya çıkmadı ve CPRS şimdi yürürlükten kaldırılmış durumdadır. Aileyi etkileyebilecek tutarlı politikalar sunmaya yönelik çeşitli araçlar için değişik makamlardan öneriler vardır ve bunlardan ileride söz edilecektir.

Daha önce belirtildiği gibi, yerel düzeyde aile yardımı dağıtmak için başlıca devlet aracı yerel yönetim tarafından yönetilen Sosyal Hizmetler Dairelerinden oluşur. Bu dairelerin geniş faaliyet alanları vardır, fakat yerel yönetimin ulusal düzeyde varlığını sürdüren (iskân ve eğitim ile ilgilenen ayrı ,ayrı daireler gibi) bazı fonksiyonel bölümleri de bulunmaktadır. Bu durum, yine aile konumu ve ihtiyaçlarının çeşitliliğine kolayca

uymayan hükümet organizasyonu ile bir çok eşgüdüm güçlükleri ortaya çıkarır. Son yıllarda, bazı yerel yönetimlerde, birleşmiş iskân ve sosyal hizmetler daireleri vardır, fakat bunların getireceği sonucu belirlemek için henüz çok erkendir.

Hukuk alanı, aile hakkındaki sorumluluğun parçalandığı bir başka alandır. Birkaç değişik daire, aile hukukunun biçimlendirilmesi ve uygulanması ve ailenin dağılmasıyla gerek duyulan hizmetlerle ilgilenmektedir. Buna ek olarak, örneğin İngiltere ve Galler'de aile ile ilgili en az üç tane yetkili mahkeme bulunmaktadır: Yüksek Mahkeme, İl Mahkemesi ve Sulh Mahkemesi. Bunların güçleri ve çalışma yöntemleri farklıdır ve sonuçta bu, aileler için güçlükler çıkaran ayrılıklar, çakışmalar ve anormallikler meydana getirmektedir. Son zamanlarda yüzden fazla örgüt, meclis üyesi ve akademik uzman, Aile Mahkemesi'nin kurulması kampanyası için bir araya gelmişlerdir. Bu genel kavram oldukça fazla ilgi ve destek topladı. "Aile mahkemesi" terimi büyük ölçüde farklı düşünceyi de içine almaktadır. Bu konuda önerileri olan bazı kişiler mahkeme için hiçbir özel şartname olmamasını önerirler, ancak bunlar aile hukukunun işletilebilmesi için gerekli ruhsal bir ortamla ilgilenirler. Diğerleri, refah ve hüküm ve karar fonksiyonlarının, aile ile ilgili bütün konularla ilgilenecek tek kurumda birleştirilebilmesine yönelik yeni bir yapıyı ele almaktadırlar, fakat böyle bir mahkemenin asıl özellikleri ve tertibi henüz gerektiği biçimini almamıştır. Ancak diğer bir grup, mevcut aksaklıkları ortadan kaldıracak şekilde mevcut sistemin ölçülü ve verimli hale getirilmesini yeterli görecektir. Kesin hükümet planları henüz açıklanmamıştır. Fakat görünüme göre bunlar yeni bir yapı getirmekten çok mevcut olanı verimli kılma yönündedir. Aile mahkemesi savunucularının farklı düşündükleri bir başka boyutun bulunduğunu belirtmek gerekir. Genel olarak, daha tutucu çevrelerin görüşü, danışmanlık ve destek ile sorunlu evliliklerin kurtarılmasına yönelik bir mahkeme iken, diğerleri boşanmayı kolaylaştırıcı ve boşanma sonrası yerleşmelerin düzenlenmesi üzerinde dururlar. Bununla birlikte, bunların ortak düşünceleri düşmanca yöntemlerin eleştirisi ve yasal sistemin aile ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde oluşması arzusudur.

Aile Politikası Hakkında Tartışma

1970'lerden beri ve 70'lerde aile politikası kavramına ve aileye yönelik akademik, araştırma ve diğer çevrelerde yenilenen bir ilgi vardır. Bu ilgi, kısmen aile yoksulluğunun bilinci ve yine aileyi etkileyen politikaların parçalanmış olmasından dolayı gelişen ilgiden kaynaklanmaktadır. Başka bir itici güç, feminist ve diğer yazarların toplumda kadının durumuyla ilgilenmeleri şeklindedir. Bu, bir bakıma yaşlılar, özürlüler ve zihinsel hastalar için toplumsal korunmanın arzulanan ölçüde olmasına yönelik düşüncelerle bağlantılıdır. Feminist yorumcular, toplumda korumanın yalnızca, çoğu zaman kadın tarafından sağlanan aile bakımı anlamına gelmediğini unutmazlar. Bununla birlikte, aile politikası hakkında gelişen tartışmanın belki de en önemli faktörü 1970'ler ve 1980'lerin içinde görülür duruma gelen aile değişiminin gelişen şeklidir.

Çoğu yorumcuya göre, aile hayatındaki bir takım gelişmeler ve eğilimler kamu politikasına özel bir şekilde meydan okumaktadır. Örneğin, son derece artan boşanmalar, aile çöküşleri ve tek ebeveynli ailelerin artan sayısı bunlara dahildir. Analizcilerin sorduğu şey, Refah Devleti için bu gelişmelerin anlamıdır. Benzer şekilde, aile ve istihdam arasındaki ilişkide de bir değişim vardır. Gelecekte İngiliz ailesi -ve şimdiden bir çoğukadınlar arasında gittikçe daha fazla erkeğe benzeyen istihdam kalıplarının yaygınlaşmasıyla ikili çalışan bir aile olacaktır. Bu gerçekten çıkarılan politik anlamlar, örneğin çocuk açısından bakıldığında, nelerdir ? Burada bir çok gözlemci, diğer Avrupa Topluluğu Ülkelerine kıyasla Büyük Britanya'da çocuk bakımı etkinliklerinin nispeten zayıflığına dikkati çekeceklerdir. Aynı zamanda 50 ya da 60 yaşlarında çalışan işçilerin bir çoğunun yaşlı akrabalarına karşı bakım sorumluluklarının da bulunması artık anlaşılmakta ve bazıları bunun istihdam politikası ve uygulaması yönünden güçlü anlamlar taşıdığını düşünmektedir.

Büyük Britanya'da aile politikası hakkındaki tartışmaya ilgiyle, ama aynı zamanda biraz ihtiyatla yaklaşılmaktadır. Bu tedbirin bir kaynağı da "aile politikası"nı kucaklayan millî devletlerin bunu, ulusal çıkarlar için aileyi ustalıkla yönetmek üzere böyle yaptıklarının gözlemlenmesidir. Örneğin Nazi Almanya'sında çok gelişmiş bir aile politikası vardı. Günümüzde Çin'de zorlayıcı bir tek-çocuk politikası vardır ve diğer devletler (Doğu Avrupa devletlerinde de durum aynıdır) kadınların kendilerine, eşlerine ve diğer çocuklarına olan ilgilerinden çok, devletin ekonomik ihtiyaçlarını göz önüne alarak kadınların doğurganlığını izleyip değerlendirmişlerdir.

Bu tedbirin ikinci yönü, bir birim olarak aile üzerinde çok fazla durulursa, aile içerisindeki bireylerin tek, tek ihtiyaç ve çıkarlarının ihmal edilebileceği şeklindedir. Bir çok feministle birlikte bazı yorumcular, politika odağının bir kurum olarak ailenin üzerinde olmaktan çok, kadınlar (ve onların erkeklerle olan ilişkileri) üzerinde olması gerektiğini söyleyeceklerdir.

Bunlar "aileyi", kadının çocuklara ve yaşlılara bakma rolü üzerinde durarak kadının görevini ihmal eden, değerini azaltan bir ataerkil kurum olarak götürürler. Aynı zamanda çocuk haklarıyla ilgilenenler ve aile otoritesi üzerinde duranlar arasında fikir ayrılıkları vardır. Yine Aile İçin Millî Kampanya gibi diğerleri, aile hayatı için uygun bir destek dizisini tartışmaktadırlar; fakat bu, daha geleneksel açıdan ele alınır. Bu düşünce akımı, ortaya çıkan aile biçimlerindeki bazı değişikliklerle bozulmuştur ve hâlâ aileyi "yeniden moralize" etmek için politika araştırmaları yapan ve açıkça politik olan kişiler tartışmaya katılmaktadır.

Bu farklılıklarla, Büyük Britanya'da birçok kimse "aile politikasını" birleştirici olmaktan çok çekişmeli bulacaklardır. Bu konu, aile hayatı ile ilgilenen gönüllü kuruluşları birleştirmek üzere kurulmuş, Aile Forumu adındaki bir kuruluş tarafından ele alınmıştır. Bundan amaç, tartışmaya açık bir forumun sağlanması, fakat aynı zamanda politika yapanları etkileyip İngiliz siyasetine aile için bir ses kazandırmaktır. Bununla

birlikte, yukarıda belirttiğimiz görüş farklılıkları dışında bir başka güçlük (bir başka yerde tartıştığımız gibi) daha vardır: "Eğer Aile Forumu, İngiltere'deki bütün aileler için bir "akım" ya da bir tür baskı grubu şeklinde gelişirse, bu durum "siyasal eylem"den çekinen gelenekçi yerel kurulların desteğini almayı riske sokar." ⁽¹⁴⁾ Aile Forumu, şimdi, Aile Politikası Araştırmaları Merkezi ile karışıp birleşmiştir. Eğer bu, açık engellerden kaçınılabilirse, spesifik konular çerçevesinde birleşmeyi sağlarsa ve değişik grupların, hakkında köklü değişik pozisyonları benimsediği konular yok ederse belki de politika sürecinde bir aile bakış açısı gerektiği konusunda hükümeti zorlayıcı bir lobi durumuna gelebilir. Bu araştırmaya, sosyal ve ekonomik politika içerisinde güvenilir bir aile bakış açısı getirmek için öneriler sunan bazı mekanizmalardan söz ederek son verelim.

Aile Perspektifi

Sık tekrarlanan bir teklif Aile için bir Bakan atanması, ya da Aile Bakanlığının kurulmasıdır. Böyle bir Bakan / Bakanlık düşüncesi, bir çok çeşitli politikayı ailenin ihtiyaçları çizgisinde daha fazla toplamaya yarayacaktır. Bu düşünceden doğacak sorun, aileyi etkileyen meselelerin son derece geniş olmasıdır ve aile bakanlığı kolayca bütün her şeyin dairesi durumuna gelebilecektir. Ayrı bir Aile Bakanlığına karşı şiddetli tartışmalar devam etmekte ve en azından etkili biçimde bir oluşum şimdilik mümkün görülmemektedir. Diğer öneri paketi bir tür daimî konsey ya da komisyonun kurulmasıyla ilgilidir. Bu komisyon, aile hayatındaki gelişmeleri izleyecek, politik gelişmeler üzerine gözlem sağlayacak, tasarlanan siyasal değişimleri ilk aşamada değerlendirecek ve belki de gerekli araştırmaları cesaretlendirip yönetecek bir komisyon olacaktır. Bu tür bir idarenin mümkün olan yapısı, konumu ve işlevleriyle ilgili çeşitli fikirler öne sürülmektedir. Bu gönüllü bir daire mi yoksa, Parlamento tarafından haklar ve yetkilerle donatılan kanuna uygun bir kuruluş mu olmalıdır? Başlıca görevi hükümete tavsiyelerde bulunmak olan bir danışma kurulu mu yoksa, daha çok aile ile ilgilenen kuruluşları bünyesinde toplayan bir kuruluş mu olmalıdır? Üyeliği, konuyla ilgili doğrudan tecrübe edinmiş aile üyelerini mi kapsamalıdır? Şu anda bu konularla ilgili bir oy birliği yoktur; aynı zamanda bu tür bir konseyin kurulması yönünde etkili bir siyasal çaba da bulunmamaktadır.

Büyük Britanya'da, "aile etkisi beyanatları" kavramına da biraz ilgi duyulmaktadır. Bu kavram, Amerika Birleşik Devletlerinde doğmuştur, fakat 1970'lerde Gölge Sosyal Hizmetler Bakanı iken Patrick Jenkin ve daha önce Çocukların Yoksulluğu Aksiyon Grubu direktörü ve şimdi de Halkevi Sosyal Hizmetler Komitesi Başkanı olan milletvekili Frank Field'in de dahil olduğu bazı İngiliz politikacılar tarafından buna sahip çıkılmıştır. Aile Politikası Çalışma Merkezi'nin selefi ve bağımsız bir kuruluş olan

⁽¹³⁾ CENTRAL POLICY REVIEW STAFF, A Joint Framework for Social Policies, HMSO 1975.

⁽¹⁴⁾ WICKS, M. "A family cause" in Families in Britain, ed by. R. & R.N. RAPOPORT, Routledge and Kegan Paul 1982.

Aile Araştırma Komisyonu, bu teklifi şöyle tanımlamaktadır: "Aile etkisi beyanati basitçe, yeni bir aile politikasının arzu edilen etkisini ayrıntılarıyla açıklayabilir. Bu tür ifadelerdeki ümit ışığı bunların çağdaş aile hayatı ile daha fazla uyum içinde olan, ailenin işlevlerini daha çok hesaba katan ve ailenin istek ve ihtiyaçlarını karşılayan politikalara yol açmasıdır. Bu, belki de idealist bir düşüncedir ve etkileme beyanatlarının muhtemel önemini abartmak saçma olacaktır, fakat bu tür beyanatlar aile odaklı politika yapmayı cesaretlendirebilir" ⁽¹⁵⁾

Etkileme beyanatları üretme ihtiyacının bilincindeki resmî görevliler, aile hakkındaki düşüncelerin önemini politika sürecinin ilk aşamalarında, şimdikinden daha çok gündeme getireceklerdir. Parlamento sahnesinde iken, Parlamento üyeleri çıkar grupları ve araçlarla olduğu gibi, politika değişimlerini beyanatlar bağlamında düşüneceklerdir. Etkileme beyanatları kamu tartışmalarını da teşvik etmelidir. Daha sonra bunlar yayınlanmalıdır; ayrıca bunların daha önceki malî düşünceler ve devlet hizmetindeki personel üzerine beyanatlarla birlikte Parlamento Programının başında yer alması mümkündür.

Aile etkileme beyanatlarına dahil edilen faktör türleri aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Tek ebeveynli ve her iki ebeveynin çalıştığı aileler dahil değişik aile birimleri üzerine önerilen politikanın etkisi.
- Erkek ve kadın rollerinin dahil edildiği aile hayatı hakkındaki tahminler.
- Yeni politika ve mevcut ilgili politikalar arasındaki ilişki ve bu tedbirlerin giderek artan muhtemel etkisi.
- Yeni politikanın anlaşılabilmesi, ona ulaşabilme, karmaşıklık ve diğer sorunlar.
- Aileyle ilgili politik hedefler ve bunların izlenme ve değerlendirilme işlemleriyle birlikte nasıl başarılabileceği konusu.

Sonuç

Aile etkileme beyanatları nosyonu, ya da aile ile politika arasındaki ilişkinin izlenmesi, belirlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili herhangi bir başka spesifik düşünce İngiliz Hükümeti tarafından henüz ele alınmamıştır. Teklifler yapılmakta ve bunlar kimi zaman siyasal ve basın spekülasyonlarına konu olmaktadır, fakat uygulama yakınlarda mümkün görülmemektedir, ileride görülebilecek en mümkün senaryo mevcut politik parçalanma ve dolaylı olarak ifadeye ısrar etme şeklinde olacaktır; bu da belki de ailenin önemi hakkında siyasal güzel konuşmaların artırılmasıyla ve eğer politik yararları görülürse, bazı göz boyayıcı değişikliklerle olacaktır. Büyük Britanya'da aileyi çevreleyen ilgi, değer ve ideolojilerin farklılığı ve aile biçim ve işlemlerinde çağdaş

⁽¹⁵⁾ Families in the Future : A Policy Agenda for the '80 s, Final Report of the Study Commission, Study Commission on the Family 1983.

çoğulculuk, politikacılar ve politika yapıcılarının üzerinde, tamamiyle açık bir aile politikasını formülleştirme konusunda oldukça fazla cesaret kırıcı etki göstermektedir.

Özelliklerin dile getirilmesinden çok, aile ve aile hayatı için desteğe genel anlamda güven daha fazla rahatlık sağlamaktadır. Kuşkusuz 1949'da Eleanor Rathbone'un "... Aile için mevcut düzenlemelerimizde gelişigüzel olarak görülen şey, yüzeyde görüldüğünden daha çok, belki de kasıtlı bir amaçlama ve seçimin sonucudur, ancak bu, bilinç altında olan ve dolayısıyla ifade edilmemiş bir amaç ve seçimdir" ⁽¹⁶⁾ biçimindeki gözlemi şimdi de doğru olmasına rağmen, Büyük Britanya'da aile politikası, anlaşılması güç ve yorumlanmamış bir biçimde durmaktadır.

ÖZET

Büyük Britanya'da açık bir nüfus veya aile politikasının bulunmaması gerçeği, böyle bir politikanın amaçlarını, araçlarının özelliklerini ve sonuçlarını belirlemeyi, imkânsız olmasa bile, güçleştirmektedir. Bu makalenin başlıca amacı, Büyük Britanya'da neden bir nüfus politikasının olmadığını ve "aile politikası" nosyonunun İngiltere bağlamında ne anlama geldiğini açıklamaya çalışmaktır.

İki dünya savaşı arasındaki dönemin kısa bir aralığında nüfus konusu, Büyük Britanya'daki siyasal forumda nadiren tartışma ortamına getirilmiştir. Bu, büyük ölçüde, diğer Avrupa Topluluğu ülkeleriyle kıyaslandığında doğum oranının yüksek olması gerçeğinden kaynaklanır. Bunun da ötesinde, tahminlere göre, diğer Avrupa Topluluğu ülkelerinde azalan nüfus rakamları beklenirken, İngiliz nüfusu önümüzdeki 40 yıl içerisinde dikkate değer bir büyüme (+ 4 milyonluk ve % 7'lik bir artış) yaşayacaktır.

Büyük Britanya'da açık bir nüfus politikasının olmayışının daha köklü ikinci bir nedeni vardır: aile büyüklüğü ve doğum planlaması otoritelerinin müdahale etmemesi gereken özel konular olarak görülmektedir. Bu tutum birkaç faktöre bağlanabilir: Toplumsal felsefede güçlü bir bireyci eğilim, coğrafya açısından Büyük Britanya'nın bir ada olması gerçeği ve açıkça çizilmiş ve uluslararası tanınmış sınırlarının tayiniyle uzun tarihe sahip bir ülke olması ve bundan dolayı doğum oranı ve nüfus büyüklüğünün millî gücün göstergeleri olarak görülmemesi. Bütün sosyo-ekonomik politika üzerindeki akislerinden dolayı, son zamanların iki demografik eğilimi politikacıların dikkatini çekmiştir: nüfusun giderek yaşlanması ve nikâh dışı çocuk doğumu sayısındaki artış ve bunun sonucunda ortaya çıkan tek ebeveynli aileler. Diğer Avrupa Ülkeleri'ne kıyasla Büyük Britanya'da göç sorununa nüfus politikası açısından nadiren yaklaşmaktadır.

Büyük Britanya'da, aynı zamanda diğer Avrupa ülkelerinin aksine gerçek bir aile politikasından da söz edilemez. Spesifik bir aile politikası yoktur; lobiler gibi hareket eden geniş aile kuruluşları bulunmamaktadır, siyasî partiler seçim programlarına aile politikasını dahil etmemektedirler; v.s... Aile politikasının yokluğu kısmen bir terminoloji

(16) RATHBONE, E. Family Allowances (2 nd ed), Ailen and Unwin 1949.

sorunundan öteye gitmemektedir: bu ad altında özel bir politika izlenmemesi demek, elbette ki politik tedbirlerin aileyi etkilemediği anlamına gelmez.

İngiliz aile politikası temel olarak güçlerin parçalanmasıyla, açıklığın olmayışıyla, kısa süreli kararlarla, zıtlıklarla ve çakışmalarla karakterize edilir.

Son zamanlarda bilimsel ve akademik çevrelerde aileye yönelik yeni bir ilginin varlığı gözlemlenebilir. Bu yeniden uyanış, geleneksel aile modelinde birtakım köklü değişikliklerle yakından ilişkilidir, yani bir yanda boşanma sayısındaki artış ve dolayısıyla eksik aileler, öte yanda aile ve iş arasındaki değişen ilişki bulunmaktadır. Tutarlı ve eşgüdümlü bir aile politikasına talep gittikçe artmaktadır.

Bununla birlikte, bazı çevrelerde birtakım kuşkular bulunmaktadır. Geçmişteki örnekler (Nazi Almanyası) ve yine günümüzdekiler (Çin), aile politikası altında ailenin millî amaçlara ulaşmak için kullanıldığını gösterir. Bunun ötesinde, aileye gösterilecek olan çok büyük dikkatler, aile içerisindeki bireylerin ihtiyaç ve çıkarlarının göz ardı edilmesi demek olacaktır.

Aile perspektifi kapsamlı hükümet politikasına değişik biçimlerde eklenebilir.

ilk ihtimal bir "Aile Bakanı" atamak olabilir. Ancak gerçekte bütün tedbirler doğrudan ya da dolaylı olarak aileyi etkilediği için bu bakanın her şey ve aynı zamanda hiçbir şeyin üstünde bir yetkisi olacaktır.

İkinci bir seçenek, aile hayatındaki gelişmeleri izleyecek, aileyi ilgilendiren politik ölçüleri değerlendirecek kalıcı bir konsey ya da komisyonun kurulmasıdır.

Üçüncü bir strateji "Aile etkileme beyanati" kavramında yatmaktadır. Bu, değişik türdeki aileler üzerine bütün hükümet tedbirlerinin etkisini araştırmak için, politik tedbirlerdeki aile ve rol biçimleri konusunda üstü kapalı tahminleri açığa çıkarmak için, daha önceki tedbirlerle bağlantıları analiz etmek ve bunların etkisini araştırmak için ve aileye ilişkin politik hedefleri ve uygun stratejileri kesin ve açık biçimde formülleştirme için kalıcı bir değerlendirme ve politik bir araç demektir.

Uygulamada, bu araçların üçünden hiç biri kullanılmamıştır. Yine gelecek için, beklenilebilecek tek şey mevcut bölünmüşlüğü, yalnızca çok uygunmuş gibi görünen yapay değişiklikleriyle devamıdır. Aileye yönelik ilgi, değer ve ideolojilerin farklılık göstermesi ve aile biçimleri ve işleyişindeki çoğulculuk, İngiliz aile politikasının neden ifade edilemeyen ve kapalı bir politika olduğunu açıklamaktadır.

LUXEMBOURG

G. ALS * Çeviren : Mehmet
YAZGAN

Luxembourg'da Nüfus Durumu

Sanayileşmiş tüm ülkelerde olduğu gibi, Luxembourg'da da, son yirmi otuz yıldan beri, özellikle aşağıdaki belirtileriyle dikkati çeken verimlilikte düşüş ve aile bunalımları gözlemlenmektedir:

1968'den başlayarak, toplumsal verimlilik göstergesinin, nesillerin ikame düzeyinin altına düşmesi; nikâh dışı doğum oranında 1988'de % 12.1'e ulaşan sürekli bir artış; istatistiksel bir sayım yapma olanağı bulunmamakla birlikte 1978'de kürtağın serbest bırakılışı; serbest beraberlik sayısında aşım artış (1981 nüfus sayımında bu rakam 4.140 iken, o sıralarda evli çiftlerin sayısı 89.000 idi); boşanmalarda baş döndürücü artış (1988'de 780); bu rakam 1988'de evli nüfusun % 37.5'ini oluşturmaktadır; tek ebeveynli aile sayısında artış (1981 nüfus sayımı sırasındaki çekirdek aile sayısının yaklaşık % 10'u); önemli sayıda göçlerin devam etmesi.

Bununla birlikte, aşağıdaki iki husus, Luxembourg'un nüfusuyla ilgili durumu ortaya koymaktadır:

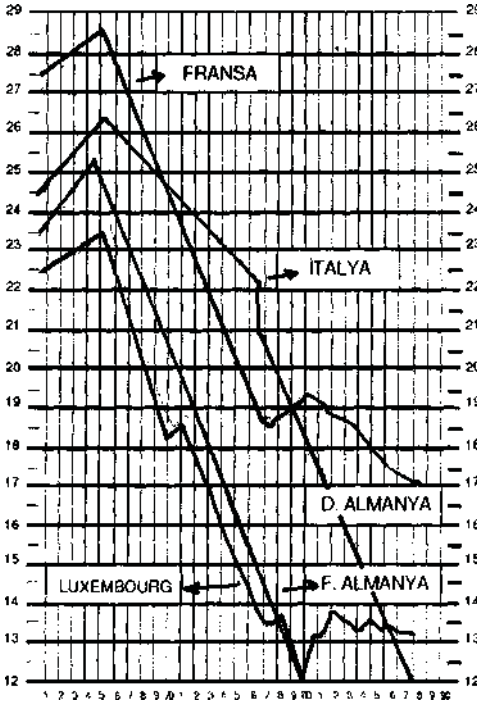
Doğurganlıktaki düşüşte göze çarpan erken gelişmişlik ve yoğunluk. İkame eşiği 1968'den itibaren düşmeye başlamış ve kadın başına doğurganlık asgarî 1.3 çocuğa kadar düşmüştü. Örneğin, 1976'da bu rakam, ikame eşiğinin % 30 altında bir seviye olarak 1.45 olmuştu. Böylece, geleneksel olarak daha yüksek bir doğurganlığa sahip yabancı nüfusun 1986'dan başlayarak Luxembourglulardaki doğurganlığın en alt düzeyine erişmesi ile, tahminlerde isabet kaydedilememiştir.

Luxembourg nüfusu içindeki yabancı oranı % 27'ye, yani üç komşu ülke (Fransa, Belçika, Almanya) nisbetinin üç katına, İsviçre'dekinin ise yaklaşık yarısına ulaşmıştır. Bu durum, özellikle Luxembourg'daki düşük doğurganlıktan ve ekonomik gelişmedeki hızdan, ikinci derecede de, Luxembourg'un Avrupa'nın bir bakıma başkenti olma (Avrupalı memurlar ve aileleri nüfusun yaklaşık % 45'ini oluşturmaktadır) özelliği taşımasından kaynaklanmaktadır.

Uluslararası Doğurganlık Bunalımı

Batı Avrupa'da, daha 1960'lı yılların başlarında aile başına ortalama 2.7 çocuk düşmekteydi. 1965'de başlayan azalma, giderek diğer ülkeleri de içine aldı. Bugün asgarî düzeyde kadın başına 1.3 çocukla İtalya ve Almanya'yı görüyoruz. Oysa Fransa ve İngiltere, en yüksek düzey olan 1.8 çocukla -ki bu rakam bile ikame eşliğinin % 15 altındadır- öteki uçta yer almaktadırlar. Sanayileşmiş hiçbir ülkede nesillerin ikamesi artık sağlanamamaktadır ve bu da, bu toplumların yaşlılığa ve uzun vadede çöküşe mahkum oldukları anlamına gelmektedir.

Luxembourg, kadın başına 1.45 çocukla en alt basamakta bulunmaktadır. 70'li yılların sonuna doğru küçük bir iyileşme olduysa da, bu zayıf kalmış ve bizi her halükârda nesillerin ikame eşliğinin % 33 altında bırakmıştır, öte yandan, geleneksel

olarak, yabancı "yerleşiklerin" ileri düzeyde doğurgan olduğu düşüncesinden hareket edilmeyle birlikte, iki doğurganlık oranında aşırı hızlı bir yavaşlama gözlenmektedir. Yabancılardaki doğurganlık, son zamanlardaki Luxembourg düzeyinin aşağısında kaldığını göstermektedir. (Bkz. Grafik 1).

Grafik 1
Kadın Başına Düşen Ortalama Çocuk Sayısı

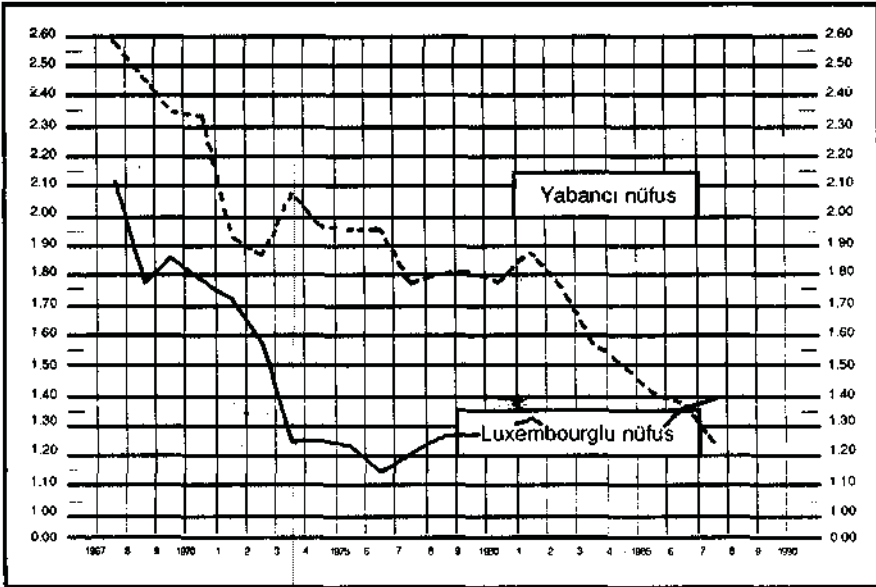
Yabancılardaki doğurganlık, geleneksel olarak Luxembourglulardakinden çok yüksek olmuştur. Fakat yakın zamanlarda bu grupta da görülen gelişme tüm tahminleri bozmuştur. Yabancılardaki oranın Luxembourglularınkine yavaş ,yavaş yaklaşacağı düşünüldüğü halde, bu işlem gerçekten çok çabuk olmuş, öyle ki, daha 1986'da, konjonktürel doğurganlık göstergesi iki kesim için de aynı, yani kadın başına 1.45 çocuk olmuştur ki bu da, kadın başına 2.1çocuk düşmesini gerektiren nesillerin ikamesinin oldukça altında bir değer demektir. 1987'de yabancılardaki doğurganlık 1.32, Luxembourg'ununki ise 1.26 oldu. Bu gelişmelerden şu iki sonuç ortaya çıkmaktadır.

Gerçek nüfusun çok az olması nedeniyle, her yabancı gruptaki doğurganlık oranını hesaplamak için kuşkusuz mümkün değildir. Bununla birlikte doğurganlığın, esas ülkelerde giderek hızla düştüğü biliniyor. Portekiz'de 1980'de 2.2 olan bu rakam 1986'da 1.6'ya; İtalya'da 1987'de 1.23'e, şimdi Luxembourg'da ise daha aşağıya düşmüştür. Dolayısıyla, çeşitli ulusal grupların Luxembourg'da düşük bir doğurganlık oranına sahip oldukları tahmin edilebilir.

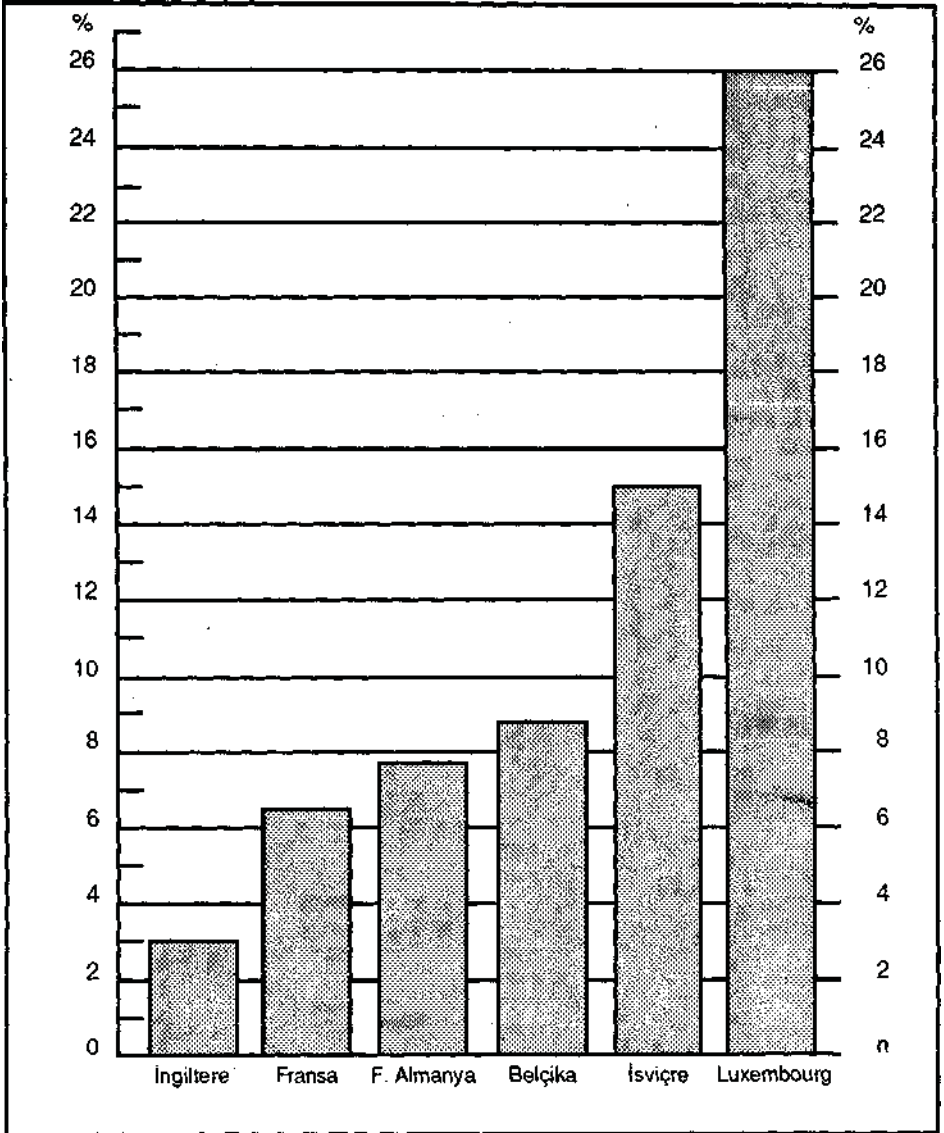
Ancak, yabancılardaki doğurganlık oranının son dönemlerde Luxembourglularınkinin altına düşmesi, 11 Aralık 1986 yasasının sonuçlarından kaynaklanmaktadır. 1987'de Luxembourg'da yaşayan yabancı anne ve babalardan olma 214 doğum, Luxembourglu olarak kabul edilirken, eski yasaya göre bu rakam yabancı olarak kabul edilmekteydi. (Bak. Grafik 2,3).

Grafik 2

Kadın Başına Düşen Ortalama Çocuk Sayısı (Konjonktürel Doğurganlık Göstergesi)

Grafik 3
1987'de Ülkelere Göre Yabancıların Oranı

Luxembourg'da Aile Politikasının Niteliği

Luxembourg'da, 1970'li yılların ortalarından beri nüfus hareketleriyle ilgili görüşler siyasal tartışmalarda belirli bir rol oynamakla birlikte; öte yandan, nüfusla ilgili kanıtlar

kimi kez, aile politikasıyla ilgili tedbirler öneren yasaların gerekçeli metinlerinde yer almış olmasına karşın, bu politika, peş peşe alınan tek amaçlı bir dizi önlemden oluşan toplumsal bir politika olarak kalmıştır. Bu durum neden kaynaklanmaktadır? ikisi, sırayla idarî koalisyonları oluşturan üç büyük parti arasından, özellikle ailenin toplumun nüvesi olarak taşıdığı temel rol üzerinde duran Sosyal Hristiyan Parti, aile politikası konusunda itici bir rol oynamıştır; buna, Katolik bir teşkilat olan Aile ve Halk Aksiyonu (AFP)'nun gazetecilik çalışmalarını da eklemek gerekir. Sosyal Hristiyan Parti'nin bir tekeli olarak ortaya çıkması karşısında, diğer partilerin takındığı çok özel tavrın yanı sıra ideolojik nedenlerle, aile politikasının toplumsal bir politika olarak kaldığı ve nüfus hareketleriyle ilgili tehlike sinyalleri veren özelliğine rağmen, bir nüfus bilim politikası olmadığını açıklamaktadır.

1970'li yılların ortalarına doğru nüfusla ilgili gelişmeler hâlâ dikkat çekiciydi. Çeşitli nedenlerle ortaya bir nüfus politikası koyamayan bir yığın girişim oldu. Bu düşünce hareketlerinin belli başlı evreleri şunlardı:

Sosyal Hristiyan Parti Olağanüstü Kongresi

Sosyal Hristiyan Parti, 1977'de ilk kez muhalefete düşmekle birlikte, çok kaygı verici olarak değerlendirilen demografik durumu ve bu bağlamda alınabilecek önlemleri görüşmek amacıyla olağanüstü bir kongre yaptı.

Calot Raporu

Aynı dönemde, Liberal Sosyalist hükümet'in başbakanı olan sayın Gaston Thorn, yabancı bir uzman olan INED (Nüfus Araştırmaları Ulusal Enstitüsü) müdürü Gerard Calot'yu, Luxembourg'un nüfusuyla ilgili duruma bir teşhis koymak ve çareler önermekle görevlendirdi. 1978'de sunulan Calot Raporu, kamu oyunda bir şok etkisi yarattı ve parlamentoda bir tartışma ya da hükümet nezdinde girişimler olmaksızın, kollokum, konferans ve basında makalelerin çıkmasına yol açtı.

Calot raporunun sonuçları neler olmuştu ?

- Calot'ya göre, bir gelişme hareketinin gerekliliğine inanan hükümet, öncelikle, kamu oyuna, ulus için bu hareketin sağlayacağı şeylerin önemini, özelliğini ve motivasyonlarını açıklaması gerekiyordu. Bu bakımdan, her kesime açık bir halk oturumu çerçevesinde bir haberleşme çabası kaçınılmazdı.
- Ulusçuluğu desteklemek için, Calot, üç aşamalı bir önlem paketi öne sürüyordu:
 - a) Kadının mesleğiyle anneliğini uzlaştırma imkânı sağlanması;
 - b) Maddî yardımlarla (aile yardımları ve vergi indirimi gibi) çocuklu ailelerin hayat düzeylerindeki düşüşü çocuksuz çiftlere göre asgariye indirmek; bu amaçla, sayın Calot, çocuklarla ilgili vergi yükümlülüklerinde belirli oranda indirim yapılabilmesi için, her çocuk başına ve her gelir düzeyine göre aile

yardımlarının ve vergi indirimlerinin hangi miktarlarda hesaplanması gerektiğini sağlayacak bir model geliştirmişti;

- c) Çocuklu aileler yararına lojman (kira) yardımı yapılması, kamu hizmetlerinde belirli indirimlerin sağlanması.

— Ülkenin halen ihtiyaç duyduğu göç olayıyla ilgili olarak :

- a) Yabancı iş gücüne bağımlılığın azaltılması için alınacak önlemler: düşük hizmetlerin yeniden değerlendirilmesi - makineleşme- anlayış değişikliği.
b) Tercihen sınır halkına başvurulması;
c) Yabancıların vatandaşlığa alınması ve entegrasyonlarının kolaylaştırılması.

24 Temmuz 1979 Tarihli Liberal Katolik Hükümet Politikası

Calot raporunun ertesinde kabul edilen bu programda, bir nüfus politikasına yakın ve nispeten sistemli bir aile politikasının özü bulunmaktaydı, işte bu programdan ilgili bölümler:

Aile, Sosyal Konut ve Toplumsal Dayanışma

Ülkenin kaygı verici nüfussal durumunun bilincine varılınca, çağdaş toplumda ailenin öncelikli bir rol üstlendiğinin de farkına varılır. Hükümet, aile politikasına ilk planda bir önem verecektir.

Haberleşme ve uygun eğitim araçları ile çocuk ve aile için daha elverişli bir çevre oluşturulmasına çalışılacaktır.

Toplumsal adalet amacıyla ve ailelerin maddi durumunu düzeltmek için, hükümet, değişik alternatifleri göz önünde bulundurarak, çok yıllık tutarlı bir program çerçevesinde icraatta bulunacaktır. Bundan böyle, ilk aşamada annelik tazminatının genelleştirilmesini, yani bu yardımın, kocasının kurumunda çalışan kadınlara da yaygınlaştırılmasını, ve belirlenecek koşullara göre, tüm annelere teşmil edilmesini ve bir gıda yardımı garanti fonu oluşturulmasını gerçekleştirecektir.

Daha sonra, program aşağıdaki şu hususları gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır:

- Ücretlerin genel seyri içinde aile yardımlarının payını sürekli göz önünde tutarak, aile yardımından yararlanan çocuk sayısının azalması halinde, son doğan çocuğa daha yüksek bir aile yardımının sağlanması;
— Hükümet, genç evli çiftlere de, gerekirse doğum yardımlarında oluşturulacak yeniden bir yapılanma suretiyle, bir borçlanma sisteminin getirilmesini önermektedir.
— Küçük yaştaki çocuklarının eğitimini sağlamak isteyen ebeveynlerin evlerinde kalmalarını teşvik için, hükümet, bir "evde eğitim yardımı" düzenlenmesini teklif etmektedir.

— Ayrıca genç annenin meslekî hakları mahfuz kalmak kaydıyla, ödeneğini hesaplamak için bir yıl süreyle işini bırakma izni verilmesi öngörülmektedir.

Hükümet, ailenin çıkarlarını göz önünde bulundurarak, eğitim yardımı ve sigorta hizmetlerini destekleyecek; ailenin yerleşmesi kreşler ve gündüz bakım evlerinin ıslahı amacıyla gerekli önlemleri alacaktır.

Çalışma koşullarını düzenleme çerçevesinde, ebeveynlerin, çocuklarının eğitimiyle ilgilenebilmelerini sağlamak için yarım gün çalışabilme imkânlarının getirilmesini de öngörmektedir.

Maalesef, 1980'li yılların başında patlak veren ikinci demir-çelik sanayi bunalımı, dikkatleri uzun vadeli sorunlardan çevirerek, maden sektörünü ve kamu finans kuruluşlarını derhal kurtarma sorunları üzerinde yoğunlaştı. Bunun sonucu olarak, programın önemli noktaları, örneğin evde eğitim yardımı ve yardımdan yararlanan çocuk sayısında azalma olması halinde son doğan çocuğa daha yüksek aile yardımı desteği vs. gibi tasarımlar gerçekleştirilemedi.

23 Temmuz 1984 Tarihli Hükümet Programı

Sosyalist Katolik hükümet programı (1984-1989) artık nüfus sorunlarına eğilmedi. Aile politikasıyla ilgili bölümler, kimi kez birbiriyle çelişen kavramlar arasında bir uzlaşma sergiliyorlardı. İşte ilgili bölüm :

Aile ve Sosyal Dayanışma

Hükümet, tüm uygun araçlarla, ailenin toplumda oynaması gereken temel ve önemli rolü desteklemeye çalışacak; özellikle çocuk için elverişli bir ortam sağlanması üzerinde durarak, gelir ve çocuk düzeyini de göz önünde tutarak, bir sosyal ayıklama politikası uygulayacaktır.

- özellikle düşük ve orta gelirli aileler için yaş dereceleri göz önünde bulundurularak, ikinci çocuktan itibaren aile gelirlerinin periyodik olarak ayarlanması.
- Aynı şekilde, aile geliri düşük kadınlar için annelik tazminatının artırılması.

Ebeveynlerin bakım evlerinde bulunmalarının teşviki, aile yararına eğitim yardım ve sigorta hizmetlerinin genişletilmesi, ailevi yerleşim, kreş ve bakım evleri sistemlerinin ıslahı, bu tutarlı sosyal adalet hizmetinin diğer belli başlı tezahürlerini oluşturmaktadır.

Kürtajla ilgili yeni bir mevzuat değişikliği üzerinde mutabakata varamayan hükümet, hem kürtajı önleyici etkili önlemler alma, hem de anne ve çocuk için uygun olumlu çözümler bulma konusunda elbirliği etti.

Nüfusla İlgili Tartışmalar ve Sosyal Güvenlik

Sanayiciler Federasyonunun isteği üzerine, iki sosyal güvenlik uzmanı (Sayın Rupert ve Kieffer), 1987 Kasım'ında "Luxembourg'da nüfus tartışmaları ve sosyal güvenlik

hakkında bazı düşünceler" adlı bir inceleme sundular. Bu rapor, nüfus yaşlanması nedeniyle sosyal güvenlik gelirlerinin nasıl artma eğilimi gösterdiğini ve finansmanın ancak vergi ya da sosyal aidatlarla artırılmasıyla sağlanabileceğini göstermekteydi. Sonuçta, raporda nüfus bileşeninin, örneğin sosyal konut, büyük alt yapı hizmetleri, sosyal güvenlik, iş ve eğitim pazarı gibi ilginç yasa tasarılarında daha çok yer alması önerilmekteydi.

Yabancıların Entegrasyonu İlgili Tartışmalar

Nüfus sorunuyla ilgili son bir gelişme de, Luxembourglu kimliği ve yabancı entegrasyonu hakkındaki tartışmalardı. Yabancı kesimin artması karşısında, milliyetçi tepkiler ortaya çıktı : 24 Şubat 1984 tarihli yasa ile, Luxembourg 'un resmî dilleri olan Fransızca ve Almanca'nın yanı sıra, Luxembourgca da millî dil haline getirildi; tabiiğin sağlanması için Luxembourg dilinin öğrenilmesi isteği; göçün frenlenmesi vs... Luxembourg dilinin savunulması için birçok teşkilât kuruldu ve 1989 Haziran idarî seçimlerinde ilk kez milliyetçi partilerin ortaya çıktığı görüldü.

Sonuç

Luxembourg'daki aile politikası şu özellikleriyle ortaya çıkmaktaydı:

1. Teşekkül ettiği ve ard arda işin içine giren önlemlerin çokluğu.
2. Genellikle birbirinden farklı kavramlar arasındaki uzlaşmacı özelliği. Siyasal partiler arasındaki görüş farklılıkları hem hedefler hem de biçimler çerçevesinde gelişme göstermektedir. Sosyalist parti çocuklara karşı eşitçi bir yaklaşımdan yanadır.
3. Biraz doğumdan yana olma özelliği. Şurası bir gerçek ki, 1 ilâ 3 çocuğa kadar olan aile yardımlarındaki tedricî artış, genel olarak çocuklarla ilgili masrafları yeterince karşılamamaktadır.

Şu gruplar ise güçlü bir aile politikasından yana idiler:

- Sosyal Hristiyan Parti ile Aile ve Halk Hareketi (Katolik);
- Aile masraflarının tamamen karşılanmasını isteyen Genel Kamu İşleri Konfederasyonu (CGFP);
- Son zamanlarda ortaya çıkan Ulusal Hareket Partisi.

Bununla birlikte, aile bunalımı, bu hak iddiaları kamu oyunda yeterli bir destek bulacak kadar çok ilerlemiş görülmektedir.

Aile Politikasındaki Belli Başlı Önlemler

Luxembourg'daki aile politikası, kamu harcamalarına aile tazminatlarını da sokan 8 Ağustos 1916 tarihli bir kanuna dayanmaktadır. Demir-çelik sektörü, o zamanlar benzer

bir uygulamayı benimsemektedir. Vergilerin ailenin boyutuna göre iyileştirilmesi işlemleri ise 26 Kasım 1927 tarihli bir yasaya dayanmaktadır. Ancak bu rejim, kişi başına üstlenilecek götürü bir indirimden ibaretti. Aile politikası, savaştan sonra bir aile bakanlığı ihdas edilmesiyle daha sistemli bir hal aldı. Aile tazminatlarıyla ilgili ilk büyük yasa 20 Ekim 1947 tarihini taşımaktadır ve çok daha sonraları yaş (1976), doğum yardımları (1977), annelik yardımları (1980), genç eşlere borç verilmesi (1984), özürlü çocuklar için özel yardımlar (1985), okula başlama yardımları (1986) ve eğitim yardımı (1988) gibi hususların da katılmasıyla ikmal edilmiştir. Aile yardımları içerisinde, dar anlamda kadının anneliğini ve mesleğini bir arada götürmesine ve hatta kendisini tamamen ailesine adanmasına imkân sağlayacak hususlar da yer almaktadır.

A) Dar Anlamdaki Aile Yardımları

1) Aile yardımı (allocation familiale) (1974)

Bu ödenek, bir çok değişik yasaya konu olup, 1985 tarihli yasa, çocuğun şahsî hukuyla ilgilidir. Aile yardımının miktarı, yardımdan yararlanan çocuğun ait olduğu aile grubuna bağlı olarak hesaplanmaktadır.

- Tek çocuk için : 410 franc
- 2 çocuk için : 1250 franc
- 3 çocuk için : 2750 franc

Ancak, 1948'de 100 gösterge rakamına göre belirlenen bu meblağlar, tüketim fiyatları endeksine bağlı olarak düzenli bir şekilde artırılmaktadır. Halen bu miktar 4.4 oranında artırılmış bulunmaktadır. (Bkz. Uygulama ve Entegrasyon sorunlarıyla ilgili ek not).

2) Doğum yardımı (1977)

Bu, her canlı çocuk doğumu için bir defaya mahsus olmak üzere ve her biri 3588 franclık (100 gösterge ile) üç dilim halinde ödenen, kadının hamilelik süresince 5 tıbbî muayeneye tabi tutulması halinde ayrıca ödenen bir yardımdır. Bu tedbirin asıl amacı, sürekli bir tıbbî gözetim öngörerek, hamile kadının ve bebeğin sağlık açısından güvenliğini sağlamaktır.

3) Genç çiftlere borç verilmesi (1984)

Bu önlemin amacı, pazardakilerden daha uygun koşullarla döşeme eşyası harcamalarının karşılanmasıyla, genç evlilerin yerleşmelerini kolaylaştırmaktır. Ayrıca, geri ödenecek miktar, ilk dört çocuğun doğumuna bağlı olarak, aşağıdaki şekilde belirlenen götürü bir dilime indirgenmiştir :

- İlk çocuk: 15.000 franc
- İkinci çocuk: 25.000 franc

- Üçüncü çocuk: 40.000 franc
- Dördüncü çocuk: 40.000 franc

4) Okula başlama yardımı (1986)

Bu yardım kapsamında, okulların başlaması dolayısıyla ve her yılın ağustos ayında ödenen yıllık bir yardım söz konusudur. Ödenekler, yaşa göre ve 100 gösterge rakamı üzerinden 400 ilâ 1600 franc arasında tedricî bir artış göstermektedir. Bu yardım, aile yardımı almaya hak kazanan ve ilk öğretim yılından başlayarak, her ders yılı başında katılımcı her çocuğa ödenmektedir. Bu yardım, sadece Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinde yaygınlık kazanmıştır.

B) Çalışan Kadın Lehine Alınan Önlemler

1) Doğum izni-Doğum yardımı

3 Temmuz 1975 tarihli yasa gereğince her çalışan kadının, 8 hafta doğum öncesi, 8 hafta da doğum sonrası olmak üzere 16 hafta (4 ay) ücretli izin kullanma hakkı vardır. Ödeme devlete ait olup, memure kadınlar için ödenen tam ücrete, asgarî ücretin beş misli bir tavanla kadın memur ve işçilere ödenen hastalık tazminatına eşittir.

4 aylık izin süresinin bitiminde kadın, bir yıl boyunca yeniden çalışmak kaydıyla, ücretsiz izne ayrılabilir. Kamu görevlerinde, kadının 15 yıllık bir dönem boyunca yeniden iş başı yapma hakkı vardır. 30.4.1980 tarihli yasa, ücretsiz bir iş yapan kadınlara ve yine kanunî doğum iznine rastlayan dönem boyunca ev kadınlarına nakdî bir yardım yapılmasını amaçlayan doğum tazminatını kabul etmiştir. Ayrıca, bu yardımın tutarı, ücretli kadınlara verileden daha az olup, 100 gösterge rakamı üzerinden haftalık 800 franctır (yaklaşık, ayda 15.000 fr. ya da asgarî ücretin yarısı).

2) Eğitim yardımı

Tartışmaları 8 yıllık bir döneme yapılan 1.8.1988 tarihli bir yasayla kabul edilen eğitim yardımı, 1989 Ocak ayından beri ödenmekte olup, ebeveynlerden birinin, ilke olarak çocuğunun tahsiline kendisini adanması için bir teşvik niteliği taşımaktadır. Bu ad altında, en azından iki yaşında çocukları olan ebeveynlere ödenen 2.000 franclık bir aylık ödeme söz konusudur. Bu yardım, evde bu yaş diliminde birden fazla çocuk olsa bile sadece bir kez ödenmektedir. Ödeme, annenin doğum yardımının kesildiği aydan itibaren, çocuğun iki yaşına bastığı aya kadar (o ay dahil) devam etmektedir. Çalışan hane halkının gelirinin yarısı (sosyal yardım ödenekleri çıkarıldığında kalan brüt gelir) aşığıdaki tavanı geçmemelidir:

- Bir çocuklu ailelerde asgarî referans ücretinin 3 katı;
- İki çocuklu ailelerde asgarî referans ücretinin 4 katı;
- Üç ve daha fazla çocuklu ailelerde asgarî referans ücretinin 5 katı.

Söz konusu gelir, kendisi için eğitim yardımı istenen çocuğun doğumundan önceki vergi yılına ait ortalama aylık gelirdir.

Not: Eğitim yardımı ilk çocuktan itibaren ödenmeye başlar ve kalabalık ailelere tahsis edilmez.

Bunun iki nedeni vardır : Bu tedbir kamu harcamalarına pahalıya mal olmakta ve nüfus politikasıyla ilgili pek olumlu bir etkisi bulunmamaktadır.

3) Kreşler ve özel anaokulları

Bu bakım evlerinin çoğunluğunun malî yükü devlet imkânlarıyla karşılanmakta ya da sübvansede edilmektedir. Bu kurumlar oldukça pahalıdır. Bir gündüz bakım evinin çocuk başına aylık ücreti 15.000 franc, sürekli kreşleri için ise 40.000 franctır.

4) Yarım gün çalışma

Yarım gün çalışmayı kolaylaştırmak için özellikle kamu kesiminde çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.

Uygulama ve Yorumlamada Ortaya Çıkan Sorunlar

Ailelere nakdî yardım konusunda karşılaşılan belli başlı sorunlar kısaca şöyle sıralanmaktadır:

1. Aile yardımlarının yaygınlaştırılması

Bu konuyla ilgili çalışmalar 4 safhada ele alınabilir

- 1916 yasası sadece devlet memurları, belediyeler ve demir yollar görevlileri için aile tazminatlarını ihdas etmiştir.
- Uygulama, 1947'de tüm ücretlilere yaygınlaştırılmıştır.
- 1954'de çıkarılan bir bakanlık karar, işsizleri de aile yardımı kapsamına almıştır.
- Nihayet 1964'de çıkarılan bir yasa, çeşitli kategorilere bağlı kişilere ödenen miktarları belli standartlara bağlamıştır.

2. Hayat pahalılığına göre ayarlama

Yardım miktarları ilk kez 17 Mart 1924 tarihli bir yasayla, hayat pahalılığı üzerinden ayarlanmaya başladı. Ülke 1947'deki temel yasayla da yeniden ele alındı ve aylık yardımların yanı sıra doğum yardımları (bir defalık) konusunda da sürekli uygulama geldi.

3. Aile yardımlarının dinamizasyonu

"Dinamizasyon" sözcüğünden gerçek ücretlerin gelişimine intibakı kastediyoruz.

Bu düşünce, 1964'e doğru, memur ve emekli gelirleriyle asgarî ücretin dinamizasyonu ilkesini gündeme getiren meşhur "tek yasa"nın çıkarılmasıyla ortaya atılmıştır. Mantiken, aile yardımlarının dinamizasyonu sorununa da bir çözüm getirilmeliydi. Gerçekten bu mesele de, belirli aralıklarla ortaya atıldı, ama dinamizasyon hiçbir zaman gerçekleştirilemedi.

4. Aile yardımları ve doğum yardımlarının özelliği

Aile yardımları başlangıçta bazı harcamaları karşılamayı amaçlayan bir "ek ücret" gibi değerlendirildi (zaten bunlar, belirli bir süre sadece ücretlilere mahsus idi)-ki bu, yardımların daima bir vergi olarak görüldüğü eleştiriye çok açık bir görüştü.

Yardımları ücretin bir bölümü haline getiren anlayıştan çıkarılabilecek birçok mantıklı sonuç vardır:

- Malî desteğin, ücretlinin dışında işveren tarafından ama muhtemelen devletin de yardımıyla sağlanması;
- Çocukları yabancı ülkelerde ikamet eden ücretlilerin yardımlarının yabancı ülkelere transferi;
- Gerektiğinde, ilk çocuk için yapılan yardımın kaldırılmasının engellenmesi.

Aksine, yukarıda da belirtildiği gibi, doğum yardımları demografik kanıtlarla doğrulanmış ve bu nedenle sırf devlet tarafından finanse edilerek, yabancı ülkelere ikamet eden çocuklar için öngörülmemiştir.

5. Finansman

Aile yardımları işverenlerin katılımıyla finanse edilmektedir. Buna ücretlinin katkısı yoktur. Bununla birlikte, devlet de işverenin finansmanına katılmaktadır. 1964'den beri devlet, tüm artışları kendi yükümlülüğüne almıştır; ta ki, aile yardımlarını % 50'lik bir kısmı devlete aittir.

Doğum yardımları da tamamen devlet tarafından karşılanmaktadır.

1947'deki yasa çıkarılmadan önce yapılan tartışmalar sırasında Devlet Konseyi bu yardımın tümüyle devletçe karşılanmasını önermişti. Vakıf, işveren ve devleti içine alan karma bir sistemde karar kılındı. Öte yandan, işveren katkıları iş kollarına göre değişmektedir. Örneğin, kalabalık aileli yabancı bir işçi gücüne sahip işletmelerde yüksek bir oran (%5) söz konusu iken, kademenin öteki ucunda, genç hizmetlileri kullanan özel hizmetlerde bu oran % 0.25 gibi çok daha düşük bir oranda kalmaktadır. Şimdi, çeşitli sektörler arasında bir ücret ayarlaması yoktur.

6. Tazminatların yabancı ülkelere transferi

a) Doğum yardımı

Bu yardımın nüfus hareketleri üzerindeki etkisi üzerinde durularak, yabancı ülkelere gönderilmesi yasaklanmıştır. Bu kanıt, aile bakanlarının konferansları sırasında Fransa ve

Belçika tarafından desteklenirken, İtalya, doğum yardımlarının çocukların esas ülkelerine transfer edilebilmesini savunmaktaydı.

b) Aile yardımları

Bunlar yabancı ülkelere gönderilebilmektedir. AET dahilinde, ödenen miktar işveren ülkeninki kadardır (AET'nin 1408 /71 ve 594 / 72 sayılı yönetmelikleri). Karşılıklı anlaşmalar, çocuklar kendi ülkelerinde (İspanya, Portekiz, Yugoslavya) ikamet ettikleri sırada, yabancı uyruklu işçilerin çocuklarına ödenen yardım miktarını da düzenlemiştir. Demografik açıdan, yabancı ülkelere aile yardımının ödenmesi eleştirilere yol açmaktadır.

7. Çocuk sırasına göre derecelendirme

II. Dünya Savaşı'ndan hemen önce, aile yardımlarında tecdricilik ilkesi bulunmaktaydı. Bu cümleden olarak, 1938 yılındaki bir yasa, ilk çocuk için ayda 150 franc, ikinci çocuk için 175 franc, ikinci çocuk için 175 franc, üçüncü çocuk için 198 franc, 4. çocuk için 246 franc (sonrası her çocuk için 24 franc fazla) olmak üzere bir yardım ödenmesini kabul etmişti. 20 Ekim 1947 tarihli yasadaki, ödenen yardım miktarları her çocuk için eşitti. Bu aylık yardım, çocuk sayısının artmasına bağlı olarak aile giderlerinde ortaya çıkacak artışı kesinlikle karşılamıyordu.

Daha sonraki gelişmeleri, yani sadece ilk çocuğa yardımı öngören bu dönemde ciddi bir hata işlendiği akla gelebilir. Ama aile politikasının günün şartlarına uygulandığı bir sırada bu nasıl mümkün olabilir? Bunu iki türlü açıklamak mümkündür : demografik düşüncenin yokluğu ve doğru hesapların yapılamayışı. Vergi indirimlerinin de eklendiği aile yardımlarının aile masraflarını karşıladığı kabul edilmekteydi.

Doğru hesapların 1965 yılından önce ortaya konulamamış olması mümkündür. O zamanlar, çocuk sayısı göz önünde bulundurularak hayat düzeyindeki farklılıklar hakkında ilk hesaplar yapılmaya başladı. Bunlar, 24 Temmuz 1967 tarihli yasanın gerekçelerinin açıklamasında belirtilmiş olup, bu yasa, grandükalık yönetmeliğince, o dönemde sadece 430 franc olan üçüncü çocuk için yapılan yardımın 1000 franca yükseltilmesini öngörmekteydi. Bu uygulama ancak 1972'de gerçekleştirilebildi (14 Aralık 1972 tarihli grandükalık yönetmeliği).

8. Doğum yardımı ve tıbbî muayene

20 Haziran 1977 tarihli yasa, doğum yardımı konusundaki mevcut mevzuatı değiştirerek, hamile kadınların ve küçük yaşta çocukların düzenli olarak tıbbî muayene-neden geçirilmesi maddesini ekledi. Halk sağlığı üzerindeki muhtemel yan etkileri de göz önüne alınırsa, bu yeniliğin nüfus hareketlerine olumlu bir katkısı vardır.

Doğum yardımı 6000 ilâ 9000 franc arasındadır. Üç dilim halinde ve aşağıdaki muayeneleri müteakiben ödenmektedir: en az bir yıldan beri Luxembourg'da yasal konu-

tu olan her hamile kadın, doğum öncesi yardımından yararlanmak için, hamileliği süresince en az beş tıbbî muayeneden ve bir diş muayenesinden geçmelidir. Tam anlamıyla doğum yardımından yararlanabilmek için, anne, hamilelikten itibaren sekiz hafta içinde, sağlık durumunun hamilelikle değişip değişmeyeceğini kontrol amacıyla bir doğum öncesi muayeneden geçmelidir. Luxembourg'da büyüyen her çocuk, iki kez doğum öncesi ve iki yaşına kadar da dört tıbbî muayeneden geçmek zorundadır.

Doğurma masrafları

Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 1. cildi ile değişikliğe uğrayan ve 29 Nisan 1951 tarihli yasayı değiştiren 2 Mayıs 1974 tarihli kanun, bir yandan doğum masraflarının karşılanmasını, öte yandan ek bir miktarın (halen 19.200 franc) tıbbî masraflar adı altında ödenmesini öngörmektedir.

Son Zamanlardaki Yaklaşımlar

Aile konusunda yeni seçeneklerin belirlenebilmesini görmek için, 18 Haziran 1989'da yapılan milletvekili seçimlerinden sonra yeni hükümetin kurulmasını beklemek gerekecektir. Kamu oyunun oldukça pasif yaklaşımı ve siyasal programların belirsiz özelliği göz önüne alındığında, anlamlı yenilikler pek az muhtemel görünecektir.

Yakın zamanlardaki birkaç önemli olay arasında şunları belirtebiliriz:

- 1988 yılı sonunda, aileyle ilgili tüm sorunların bilim dalları arasında incelenmesini gerçekleştirmeyi amaçlayan ve kâr gözetmeyen bir teşkilât biçiminde ortaya çıkan "Ailevi ve Sosyal incelemeler ve Araştırmalar Merkezi" kuruldu.
- 1.1.1988 tarihli yasayla, evdeki anne lehine eğitim yardımının benimsenmesi de önemli bir gelişmedir. "Aile ve Halk Aksiyonu'nda uzun vadeli beklentiler de, daha önce 1979 tarihli hükümet programında öngörülmekle birlikte, ancak ertesi yasama meclisi döneminde gerçekleştirildi. Ödenecek yardım miktarı önemsiz olmakla birlikte (yaklaşık ayda 9.000 franc) ilke olarak önemli bir yeniliktir. Nüfus hareketlerine olan etkisi ise, daha ilk çocuktan itibaren ödenmesi dolayısıyla, iki çocuktan fazlası için alınan aile politikası önlemlerinin çoğunda olduğu gibi, azalmıştır.
- 21 Nisan 1988 tarihli Hükümet Programını açıklarken, Başbakan şu beyanatta bulunmuştu : "Son yıllardaki aile politikası özellikle sosyal içerikli önlemlerle dikkati çekmiştir. Sıkıntı içindeki ailelere yapılan yardımlar, genel olarak aile göz önünde tutularak yapılan zorunlu girişimleri unutturmamalıdır. Belli başlı hedeflerden biri de karı-koca ve aile topluluklarını yüceltip korumaya yönelik çeşitli önlemlerin geliştirilmesidir.

Sonuç olarak, eğer nüfus durumuna çok sık başvurulacak olsaydı, Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Fransa örneğinde olduğu gibi, aynı anda benimsenen ve nüfus

hareketleriyle ilgili bir amacı varmış gibi sunulan bir dizi önlem olmazdı. Özellikle, örneğin Calot raporu ya da CGFP tarafından öne sürülen ve 3. çocuktan itibaren ödenen aile ödeneklerinin daha da gelişmiş bir hale getirilmesini istemek, tutarlı olmaktan uzaktır, özellikle müteaddit defalar ister aylığın miktarı, isterse aidatlarda indirime gidilmesi şeklinde ortaya çıkan yaşlılık aylığını çocuk sayısına bağlamak için girilen gelişmiş düşünce, asla yasamanın uzantısı olamaz. 1979 yılı Hükümet Programında belirtilen, 1 ve 2. çocuk (sırayla) yardım alma hakkını kaybettiği zaman 2. ve 3. çocuk lehine daha yüksek yardım ödenmesine devam edilmesi fikri de asla gerçekleştirilemedi.

ÖZET

Öteki sanayileşmiş ülkeler gibi Luxembourg da, son yirmi otuz yıldan beri, oldukça düşük bir doğurganlık ve doğum sayısındaki azalmanın yanı sıra nikâhsız beraberliklerin artması, evlilik dışı doğum sayısı, boşanmalar ve dağılmış ailelerle belirginleşen bir aile bunalımıyla karşı karşıyadır. Bununla birlikte, Luxembourg'daki nüfus hareketleri, iki bakımdan, komşu ülkelerdekinden ayrılmaktadır. 1968'den beri, doğurganlık düzeyi üreme (çoğalma) düzeyinin altındadır ve genel nüfus içinde yabancı payı % 27'ye yükselmiştir. Yabancı nüfus içerisinde de doğurganlık oranı büyük düşüşler göstermiş ve 1987'den itibaren Luxembourglularınkinin altında kalmıştır.

Aile politikasının ilke olarak sosyal bir politika olmayı sürdürmesine karşın, 70'li yıllardan itibaren nüfustaki gelişmelerle ilgili kaygılar, bu politikanın ortaya atılması sırasında inkâr edilemez bir biçimde önemli rol oynamaktadır. Örneğin, 1977'de Sosyal Hristiyan Parti, tehdit edici boyutlara ulaşan nüfus hareketleriyle ilgili özel bir kongre yaptı.

Aynı dönemde Calot raporu ortaya çıktı ve kamu oyunda bir şok etkisi yaptı; ancak bu konuda mecliste bir tartışmaya ya da hükümet nezdinde girişimlere yol açamadı.

1979'da iş başına gelen Katolik ve liberal hükümetin programında, aile politikasıyla ilgili olarak ilk kez açık, açık nüfus hareketleriyle ilgili gelişmeler ortaya çıktı. 1984'deki Katolik ve sosyalist hükümet programı nüfusla ilgili öğelere hiç yer vermemekle birlikte, izlediği aile politikasına nüfus hareketleriyle ilgili görünimleri soktu.

- Nüfusla ilgili gelişmeler ve özellikle nüfusun yaşlanması, sosyal güvenlik konusunda da birçok soruna yol açmaktadır. Nüfus bileşeni daima çok önem taşıyan bir dizi politika çerçevesinde değerlendirilmekte ve nihayet, yabancı sayısındaki artış, yerli nüfus arasında milliyetçi tepkilere yol açmaktadır. Yakından bakıldığında, Luxembourg'daki aile politikası sürekli alınan önlemlerin çeşitliliği, farklı kanaatler arasındaki durmak bilmez uzlaşmalar ve biraz da doğumu teşvik eden bir eğilimle belirginleşmektedir.

Luxembourg'un aile politikasında iki bileşen göze çarpmaktadır. Bir yandan geniş anlamda aile tazminatları vardır : aile yardımı, doğum primi, genç çiftlere borçlanma

imkânı ve ders yılı başında yıllık bir yardım gibi. Öte yandan, çalışan kadınlar lehine de bir dizi önlem mevcuttur: ücretli doğum izni, annelik yardımı, çocukların eğitimi için mesleklerine ara veren kadınlara yapılan yardımlar, çocukların sorumluluğunu üstlenme ve yarım gün çalışma koşullarının ıslahı gibi.

Aile tazminatlarının genelleştirilmesi dört safhada gerçekleştirilmiştir: Yardımların çoğunluğu sadece parasal ve ekonomik değişikliklere göre ayarlanmakla kalmayıp, ilke olarak ücret ve maaşlardaki değişikliklere de uyarlanmaktadır. Aile yardımları, ailenin ek masraflarını karşılamak için bir ek ücret olarak değerlendirilmektedir. Bu yardımlar işveren ve devlet tarafından finanse ve sübvansede edilmekte olup, yabancı ülkelere transfer edilebilmektedir.

Doğum yardımına hak kazanılması, hamile kadının ve doğan çocuğun düzenli tıbbî muayeneden geçmelerine bağlıdır. Doğum masrafları tamamen karşılanmaktadır.

Aile politikasındaki en son eğilimler arasında, aile ile ilgili bilim dalları arası bir merkezin kurulması, dışarıda çalışmayan kadınlar için eğitim ödeneğinin yaygınlaştırılması, evlilik kurumu ve kadının mükemmel bir biçimde korunması gibi önlemler sayılabilir. Şimdilik ne özel bir nüfus politikası, ne 3. ve daha fazla çocuğu kapsayan daha Önemli yardımlar, ne de çocuk sayısına göre yardım miktarını artırmak gibi hususlar henüz söz konusu değildir.

FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ

C. HÖHN * Çev. Y. Doç. Dr.
Ekrem YILDIZ

Aile Politikası

Federal Almanya'nın açık bir aile politikası vardır. 1953 yılında aile sorunlarıyla ilgili uzman bir federal bakanlık kurulmuştur. Güç ve önem kazanan bu bakanlık, bugün aile, gençlik, sağlık ve kadınlardan sorumludur. Söz konusu federal bakanlık 1955'te bağımsız bir bilim şûrası oluşturmuştur. Bu şûranın üyeleri ailelerin durumuyla ilgili önemli konularda düzenli olarak rapor vermekte ve bakanlığa tavsiyede bulunmaktadır. Ayrıca, özel bir uzmanlar grubu, aile raporu hazırlamaktadır. Bu raporlar, hükümetin yorumuyla birlikte parlamentoda tartışılmaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin anayasal yapısının büyük ölçüde ademi merkezîyetçi olduğuna dikkat edilmelidir. Eğitimle ilgili sorumluluk 11 eyalete bırakılmıştır. Konut yapımı ve diğer altyapıda eyaletlerin yetkisindedir. Eyaletler genellikle bu tür önlemlerin yönetimini belediyelere devretmiştir. Çocuk bakımı ile ilgili tesisler ise genellikle kiliseler ve kâr amacı gütmeyen diğer kuruluşlar tarafından işletilmektedir.

Aile ile ilgili mevcut federal bakanlığın aile politikası ve amaçları konusundaki tanımı şöyledir: "Amaç, diğer kararlarla karşılaştırıldığında aile hayatı, çocuklar ve ev işleri konusundaki kararların artık olumsuz yönde etkilenmeyeceği şartların yaratılmasıdır. Bu, yüklerin adil dağıtılması, genç ailelere özel yardım, çocuk bakımında geçen sürenin emekliliğe sayılması, ailelerin uygun şekilde iskânı, aile danışmanlık hizmeti sunulması ve anne karnındaki çocuğun yaşamını korumaya yönelik önlemleri içermektedir. Bu politika, ailede ortaklık kuralı ve erkeklerle kadınların aile ve işle ilgili

yaşam stillerinin özgür seçimine dayanmaktadır. Eşit hakların sağlanması, uygulamada, yolu açmak ve özgür karan ortadan kaldıran engelleri yok etmektir." (Politik für dile Familie, 1988, p. 68 f- kendi resmi olmayan çevirisi)

Lampert, ileri sanayileşmiş toplumlardaki aile politikasının, ülkelerin politik ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın devletin gerekli bir görevi olduğunu ileri sürmektedir. Aile politikası ile ilgili bu hususun nedeni, çocuksuz veya az çocuklu ailelere göre çok çocuklu ailelerin ekonomik yönden dezavantajlı durumda olmasıdır. Toplum varlığını korumak için ailenin ileri sanayileşme tarafından bu şekilde cezalandırılmasını ortadan kaldırmak, devletin görevidir. Lampert'e göre bu, aile politikasının bir unsuru olması gerekmeyen nüfus politikası ile ilgili bir kural olarak anlaşılmalıdır. Bütün yazarların bu konuda paylaştığı görüş, aile politikasının aile fonksiyonlarını güçlendirdiğidir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki aile politikasının açık amaçları, bir kurum olarak ailenin güçlendirilmesi (Temel Yasanın 6. maddesi) yürütme ve sosyalizasyon fonksiyonlarının tanınması ve desteklenmesi, çocuklara eşit şansların sağlanması, (Temel Yasa II, m.3'te istendiği gibi) kadın erkek eşitliği ile ilgili güvence ve (Temel Yasanın 20-28. maddelerine dayanarak) ideal sosyal adaleti içermektedir.

Aile Politikasının Kısa Tarihiçesi

Çok çocuklu aileler lehindeki önlemlerle ilgili tartışmalar, Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başlamıştır. Doğurganlık, 19. yüzyılın son çeyreğinden beri hızlı bir şekilde azalma göstermiştir. Yirmilerde ise doğurganlık, evlenme akitleri sayısına inmiştir. Bu, Almanya'da politikacı ve milletvekillerinin ta o zamanlar konuya olan ilgilerini açıklamaktadır.

Weimar Anayasası'nın 19. maddesi, aile politikası ile ilgili önemli unsurları içermektedir: "Ailenin temeli ve dayanağı olan ve nüfus artışını sağlayan evlilik, anayasanın özel koruması altındadır ve erkek ve kadın cinsiyetlerinin eşitliğine dayanır. Ailenin temizliği ve sağlığını korumak ve onu sosyal bakımdan yükseltmek devlet ve belediyelerin görevidir. Çok çocuklu aileler, diğer ailelerle dengeleyici yardıma hak kazanmıştır. Annelik de devletin koruma ve desteğine layıktır". Bu ta Alman İmparatorluğu dönemindeki tartışmalardan esinlenen Weimar Cumhuriyeti'nin bir programıydı.

Geriye dönüp baktığımızda. Alman İmparatorluğu'nun ve Weimar Cumhuriyeti'nin bu gayret ve planlarını, ne aile, ne de nüfus politikası gütmeye yönünde bir istek olarak adlandırmakta tereddüt ediyorum.

1933'te Nazi hükümeti, açık bir nüfus politikası oluşturmakta tereddüt göstermedi. Bu politik önlemlerin ırkçı kuralı (ve bunların felaketsiz sonuçları) aile politikasının unsurlarına gölge düşürdü. Bunlar da, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Müttefikler tarafından iptal edildi.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde aile politikasının tarihi, aile politikasının, nüfus politikasının bir kuklası olduğu yolundaki anlamsızlık ve yanlışlıkla başladı. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin de kurulduğu yıl olan 1949 tarihli Temel Yasanın 6. maddesi, aile ve evliliği resmî düzenlemenin özel koruması altına sokmuştur. Bu maddenin Weimar'ından (ki, Nazi döneminde de geçerli olmuştur) çok daha az açık olduğu dikkate değer bir husustur.

Bütün "önemli" bakanlıklar 1949 yılında oluşturulduğu halde, aile sorunlarıyla ilgili bakanlık ancak 1953 yılında kurulmuştur.

Aile politikası ile ilgili gelişmenin I. aşaması 1955-1974 arasındadır. Bu, 1966'ya kadar süren hristiyan demokrat hükümetler dönemi, CDU/CSU ve SPD'nin 1966-1969 arasındaki büyük koalisyonu ile 1969-1974 yıllarındaki sosyalist-liberal koalisyonun ilk dönemini içine almaktadır.

Çocuk yardımı, çocuklar için gelir vergisinden indirimler (fakat 1958'den beri eşlerin gelirleri de ayrılmıştır.) yani vergilendirilebilir gelir x vergi oranı x 2 = ödenecek vergi gibi bilinen önlemler tedricî olarak geliştirildi. 1957'den sonra eğitim gören 18 yaşından büyük çocuklar için özel bir indirim getirildi. Bu indirim, çocuğun anne ve babasıyla aynı evde yaşamaması durumundan daha yüksektir. Başlangıçta (1950-1955) çocuk indirimleri istisnasız uygulandığı ve ancak daha sonra farklılaştırma yapıldığı halde, çocuk yardımları 1955'te üç ve (daha fazla) çocuk için başladı. 1961 yılında ikinci çocuğa düşük bir miktar verilmesi dahil edildi. 1964'de ise beşinci çocuğa kadar giderek artan oranlı yardım başladı. Sosyal-liberal hükümetin, I. aşamada yaptığı tek küçük değişiklik, ikinci çocuk için verilen yardımı artırmak oldu.

Sosyal-liberal hükümet, 1975-1983 yıllarında aile politikası ile ilgili reformların II. aşamasına başladı. Çocukla ilgili söz konusu indirim, sosyal yönden geri bir durum olduğu için bu önlemin yerini daha çok katkı sağlayan çocuk yardımı aldı. Şimdi bu yardım, birinci çocuktan üçüncü çocuğa kadar artan bütün çocukları içinde almaktadır.

İlk çocuk için çocuk yardımı, o zamandan beri sabit (ve düşük) bırakıldığı halde, diğerleri için miktar birkaç kez artırılmıştır. Yalnızca geçen yılki (1982) sosyal-liberal kanunda ikinci ve üçüncü çocuklar için, çocuk yardımı biraz azaltıldı (dört ve daha fazla çocuk için değil).

Evli çiftlerin yararlandığı gelir vergisini bölme avantajından yararlanamadıkları için bunu telafi etmek üzere 1977'de tek ebeveynli ailelere (anne ya da babanın bulunduğu) gelir vergisinden "hane halkı indirimi" adı altında bir hak tanındı.

Gelir vergisini bölme işine 1958'de başlanmış, ancak o zamandan beri de tartışılmaktadır. Bölme, yalnızca çocukların sayısını göz ardı etmekle (hatta var olup olmadığını) kalmamakta, aynı zamanda özellikle hanım (eş) çalışmıyorsa daha yüksek geliri ödüllendirmektedir. Tek ebeveynli ailelerle ilgili anayasa mahkemesinde açılan bir dava olumlu sonuçlandı ve "hane halkı" indirimi getirildi.

1971'de Sosyal-Demokratlar, öğrencilere yaptıkları transferlerle aile politikasına yeni bir unsur kattılar. Bu ödemeler gelire bağlı olarak yapılmaktadır. Ancak üst sınırlar bir kaç kez yükseltilebildi.

1980'de doğumdan sonra 6 ay süreyle ücretli annelik izni şeklinde ikinci bir uygulama getirildi.

Bu uygulamadan yalnızca çalışan kadınlar yararlanabiliyorlar (8-12 haftalık yasal tam ödemeden sonra aylık 750 DM). Uygulama, yeniden işe başlatma garantisini de içermektedir. Çalışma bakanının bu yasal düzenlemeyi başarılı bir şekilde yürüttüğünü açıklamak dikkate değer bir husustur.

Aile politikasını ihmal ettiği için, muhafazakâr muhalefet tarafından sürekli kınanan Sosyal-liberal hükümet çok yenilikçi ve cömertti. Aynı zamanda sosyal yardım ve konut desteğini önemli ölçüde artırmıştır. Bu önlemlerin tamamı güçlü bir sosyo-politik temeli ortaya koyduğu gibi aynı zamanda bunlar açık bir şekilde aile politikası ile ilgili belli bir önlemler paketine ait bulunmaktadır.

1982 yılı sonunda sosyal-liberal hükümetin yerini hristiyan-liberal hükümet aldı. Sonraki bir kaç yıla ben, yardımların azaltıldığı aşama diyorum (1983-1985). Hiç beklenmedik bir şekilde ve genel bütçe problemlerine çare bulmak için çocuk yardımları gelire bağlı hale getirildi. Bunun sonucunda iki çocuklu ailelerin 1/3'ü, üç çocuklu ailelerin 1/5'i ve dört ve daha fazla çocuğa sahip ailelerin % 10'u daha az çocuk yardımı aldılar.

O zamandan beri öğrencilere yapılan transferler sadece kredi olarak verilmektedir. Doğumdan sonraki 6 ayda genç annelere yapılan aylık ödeme 750'den 510 DM'ye indirilmiştir.

Gelir vergisinde çocukla ilgili çok küçük bir indirim 1983 yılında tekrar başlandı. 1984'de anne karnındaki çocuğun yaşamını korumak için bir fon oluşturuldu (1976'dan beri uygun yollarla (diğer hastalıklar da bunun içinde) çocuk aldırılmaktadır). 1983'de parlamentoda okuduğu siyasî programında Başbakan Kohl bütünüyle yeni bir politika-dan bahsetmiştir.

Yeni aile politikası aşaması (1986'dan sonra) da iyileştirme özellikleri taşımaktadır. İkili sistem olarak bilinen çocuk yardımları (sistem değişmemiştir) ve çocuk indirimleri yeniden getirilmiştir. Bunlar önemli miktarda olup, çocukların yaş sırasını dikkate almıyordu. 1990'da ikinci çocuk için verilen yardım artırılacağı gibi, çocuk indirimleri de artırılabilecektir. Yalnızca anne ya da babanın bulunduğu aileler için verilen hane halkı indirimi, 1988'de az miktarda artırılmıştır.

Yeni uygulamanın yansı genişletilmiş ücretli eğitim izni ile ilgilidir. Bütün anneler (veya babalar), 1986-1987 arasında 10 aya kadar, 1988-VI/1989 arasında 12 aya kadar VI/1989-VI/1990 arasında 15 aya kadar, Haziran 1990 başından itibaren 18 aya kadar bu izni kullanabilirler. Ancak çocuğun 7. ayından sonra 600 DM'lik-yardım gelire bağlı olarak değişmektedir.

Gerçekten yeni olan ise emeklilik programındaki "bebek-yılı"dır. Buna göre 1921'den sonra doğan bütün kadınlar, 65 yaşına geldiklerinde emeklilik hakkından yararlanmaktadır.

Hedef Kitleler

Kural olarak bütün önlemler geneldir. Ancak bazıları sınırlandırılmış (gelire bağlı), bazılarına ise eklentiler yapılmıştır. Anne ya da babadan birinin bulunduğu aileler, vergi indiriminden daha yüksek oranda yararlanmaktadır, ancak bunlar bölme avantajından yararlanmaktadır.

Nafaka ödemesi gereken boşanmış baba (ya da anne), bu ödemelerini özel bir masraf olarak vergilendirebilir gelirinden indirebilir. Eğer nafaka ödenmiyorsa, yardımı devlet yapar ve daha sonra sorumlu kişiye rica eder.

Dul kalan eşlerin, emekliliğin % 60'ından yararlanma hakları vardır. Yaşlı ve yoksullarla ilgili önlemlerin çoğu, iş ve sosyal meseleler bakanının yetkisi altındadır. Ancak son dördüncü aile raporu, yaşlı nesil ve onların aileleri ile ilgilidir.

Hasta ve / veya yaşlı bakımı yine büyük ölçüde özel bir sorundur. Zorunlu bakım güvencesinde olduğu gibi, hastabakıcı ya da hemşire çalıştırmayla ilgili bir vergi indirimi konusu teşvik edilmektedir.

Aile politikasından kimin yararlanması gerektiği sorunu gerçekten saçma bir konudur. Bir politika açıklanırken hedef grupların avantajlarını, toplum yararını göz ardı etmeksizin ayrıntılı bir şekilde açıklamak gereklidir. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, aile politikasında aileden çok aile üyelerine (baba, anne, çocuklar, yaşlı / hasta aile bireyleri) önem veren bir değişim vardır. Bu politika kadınlara özel bir önem atfetmektedir.

Nüfus Politikası

Federal Almanya Cumhuriyeti hükümetlerinden hiçbiri, bir nüfus politikası izlememiştir.

Bu, Federal hükümetin 1984'de başlattığı, doğumu teşvik eden programının bulunduğu Birleşmiş Milletler (UN) Nüfus Bölümünce yazılan, Dünya Nüfus politikalarıyla ilgili II. cildinden alınarak yabancı (Alman olmayan) bir gazete tarafından kullanılan haberlerin talihsiz bir yanlış yorumudur. Yanlış anlama, 1983'te hamile kadınlara düşükten kaçınmaları için yardım amacıyla kurulan vakfın, düşükleri yaklaşık 200.000 adet azalttığını ifade etmekle başlamaktadır.

Birleşmiş Milletlerin 6. Araştırmasına hükümetlerin verdiği ilk cevaplardan birinde Federal hükümet, şunu açıklamıştır: "Gelecekteki doğum oranlarıyla ilgili bir hedef benimsemeyi hükümet kendisi için bir görev saymamaktadır. Ebeveynler, çocukların sayısı ve yaş aralıkları konusundaki kararlarında özgür olmalıdırlar."

Nüfus politikasının bilimsel bir tanımı şöyledir : Nüfus politikası nüfus artışını, yapısını, doğurganlığı, ölüm oranını ve göçü etkilemeyi hedefleyen ve aynı zamanda evlenmenin de stratejik değişkenlerden olduğu hassas bir politikadır. Politik tartışmalarda ve yayın araçlarında, maalesef genel nüfus politikası çoğunlukla doğumu teşvik eden önlemlere indirgenmekte ve özellikle göç olayı göz ardı edilmektedir.

Nüfus Politikasının Kısa Tarihçesi

Nüfus politikasının lekelenmesi ve hatta doğum taraftan bir politika yürütüldüğü izleniminden kaçınılması, Nazi dönemindeki nüfus politikası ile ilgili trajik suiistimalden kaynaklanmaktadır. Temelde ırkçı olan bu politika, çocukların doğumundan sonra azaltılan ve üçüncü çocuğun doğumundan sonra kaldırılan evlilik kredileri, doğum yardımları, anne acısı (özel bir tuhafılık), düşük yapmanın tamamen yasaklanması ve çocuk yardımlarıyla, çocuk indirimlerini içine almaktaydı.

Bu önlemler, Alman (Aryan) nüfusla sınırlı idi. Bunlar, ırklar arası evlenmenin yasaklanması ve daha da kötüsü değeri bulunmayan yaşama (geri zekâlılar, Yahudiler ve çingeneler) son vermek (öldürülmesi) ile bir arada uygulanıyordu.

O tarihlerde "nüfus politikası" denilen böyle bir tarihsel mirasın, Batı Almanya'nın izleyeceği bir nüfus politikası ile ilgili bütün fikirleri etkileyeceği gayet açıktır. (GDR, faşist bir mirasa sahip bulunmadığını ileri sürmekte ve doğumu teşvik eden bir programı uygun görmektedir).

Aile Politikası ve Nüfus Politikası İlişkileri

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde açık bir nüfus politikası bulunmadığı için, aile politikası ile nüfus politikası arasında da doğal olarak çatışma, ayrılık, çelişki veya birbirine zıt unsurlar bulunmaktadır.

Kuşkusuz, sistematik görüş açısından, yaş durumuna göre aşamalı olarak verilen çocuk yardımları ya da ücretli annelik izinleri gibi aile politikasının bazı önlemleri, doğumu teşvik ediyor gibi anlaşılabilir. Fakat bu araçlar, oldukça uygundur ve anne ve babalara saygıdan başka bir şey ifade etmemektedir. Bunlar, çocukla ilgili giderleri karşılamaktan da uzaktır.

Bu tür önlemlerin doğumu daha çok teşvik ettiği şeklindeki kuşkuyu da 1970-1986 arasında Federal Almanya Cumhuriyeti'nde dünyanın en düşük doğurganlığının gerçekleşmesi olayı ortadan kaldırmaktadır. (1987'den beri, İtalya en düşük doğurganlık oranına sahiptir.)

Ancak Federal Almanya Cumhuriyeti'nde, nüfusta azalma ve yaşlanmayla ilgili bir adaptasyon politikalar paketi planlanmıştır. BM'in nüfus konusundaki 6. Araştırmasına verdiği cevapta Federal hükümet, şöyle demektedir: "Nüfus artışı ile ilgili şimdiye kadar sunulan iki raporda nüfus sorunlarıyla ilgili bakanlıklar arası çalışma grubu, nüfus azalması problemini, uzun dönemli etkisinin sürekli politik tartışma

doğurması hususu ile birlikte ortaya koymuştur. Yaş yapısındaki değişim gerçekten hükümet ve toplumun bütün katmanlarında yankılanacak ve düzeltici gayretlerin gösterilmesini gerektirecektir. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, planlamasında bu hususları dikkate almaktadır"

Nüfusla ilgili bu tür politika örnekleri, sağlıkla ilgili ve yaşlılar için sosyal sigorta reformu, eğitim sektörünün yeniden yapılanması, askerlik hizmeti konusundaki yeni politikalar ve yaşlılar için alınan özel önlemler (aile bakımı, yaşlıların gücünün artırılması vb.)dir.

Aile Politikasıyla İlgili Mevcut Önlemler Gelir Eşitliği

Aileye bağımlı bütün çocuklar için (16 yaşına kadar, bu yaştan sonra çocuk hâlâ eğitimde veya işsiz ve evlenmemişse) iki malî yardım söz konusudur: Bunlar çocuk yardımları ve gelir vergisindeki çocuk indirimidir. 18 yaşın üzerinde ve hâlâ eğitimde bulunan çocuklar için ise ek vergi indirimi hakkı sağlanmaktadır.

Çalışmayan eş için vergi indirimi söz konusu değildir. Ancak eşlerden biri veya ikisinin geliri için bölme yapılmaktadır. Oran, gelirin yarısına uygulanmakta ve daha sonra sonucun iki ile çarpılması suretiyle vergi hesaplanmaktadır. Aile (gelirinin) bölünmesi söz konusu değildir.

Halen, çocuğun doğumundan sonra 15 ay süreyle ücretli izin verilmektedir. Aylık ödeme (7. aydan sonra) gelire bağlıdır ve aylık 600 DM'den yüksek değildir. Eş (çoğunlukla anne) part-time (hâftada 19 saate kadar) çalışabilir.

Sosyal Politika

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde sosyal sigorta sistemi, emeklilik, sağlık hizmetleri ve işsizliği içine almaktadır. (Fransa'da olduğu gibi aile yardımları sisteme dahil değildir).

1921'den sonra ve 1911 öncesi doğan kadınlar için (Ekim-1990'a kadar bütün kadınlar dikkate alınacaktır.) çocuk başına bir yıl, emeklilik bakımından fiilen çalışılan süre olarak kabul edilmektedir. Emeklilik hakkını elde etmek için en az 5 yıl çalışmak (veya 5 çocuğa sahip olmak) gerekmektedir.

Çalışmayan eş ve bağımlı çocukların bütünü, çalışan eşin sağlık sigortası kapsamındadır. Eğer her iki eş de çalışıyorsa sağlık sigortası için iki primi ödenmesi gereklidir. Bu ödemeler, kişilerin gelirlerinin bir yüzdesi olarak yapılır. Böylece eğer aynı gelire sahipse bekâr biri ile evli bir erkek aynı pimi ödemektedir. Ancak sağlık hizmetleri, hem tek, tek herkesi hem de bütün olarak aileyi kapsamaktadır.

Kira yardımını içeren sosyal destek ailenin durumunu dikkate almaktadır. Bu yardım, düşük gelirli aile veya bireylere verilmektedir.

Ailenin Yerini Alan Bakım Hizmetleri

Üç yaşın altındaki çocuklar için çok az sayıda kreş bulunmaktadır. 3-6 yaş arasındaki çocuklara yönelik ana okulları yeterlidir. Ailelerin de katkıda bulunması zorunludur. Ayrı eşler bu ödemeleri gelir vergisinden kısmen indirebilmektedir.

Okulların çoğu, sadece sabah açıktır. Tam gün açık okullar ve yatılı okullar nadiren bulunmakta ve genellikle çok pahalıdır (özel).

Aileye yardıma dönük bazı programlar (bakıcı, hemşire vb.) tam anlamıyla özeldir. Başka çocuklara da bakan bir anne bulma imkânı vardır. Yine sadece yalnız yaşayan eşler, bu ödemenin bir kısmını gelir vergisinden indirebilmektedir.

Diğer Hususlar

Bazı eyaletler, aileye ek yardımlar vermektedir. Bunlar kısmen uzun (ücretli) ebeveynlik izinleri, aile kurma kredileri ve tek yaşayan eşlerle ilgili programlardır.

Belediyeler, mutluluk (refah, sağlık) kurumlan, cemaatler ve kiliseler tarafından aile danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.

Aile planlaması hizmetleri, IPPF örgütünün Batı Alman üyesi olan "Pro Familia" tarafından verilmektedir. Gebeliği önleyici araçlar yasaldır ve serbest olarak kullanılabilirler. Ancak bunlar sağlık sigortası kapsamı dışındadır. Sosyal yardım olan kişilere ise ücretsizdir. Sağlık sigortası yalnızca düşük için geri ödeme yapmaktadır.

Sağlık Politikası ve Diğer Politikalar Arasındaki Çakışma ve

Ayrılıklar

Daha önce işaret ettiğim gibi, diğer politikaların amaçlarıyla aile politikasının çeliştiğinin düşünülmesi doğaldır. Gerçekten birçok politika kasıtlı olmasa da çoğunlukla doğurganlık üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bazı uzmanlar, esas olarak eğitim, özgürlük, çalışma şartlan, konut yapımı ve sosyal güvenlik gibi, dolaylı (kasıtsız) politik hareketlerin, doğrudan aile veya nüfus politikalarından daha etkili olduğuna inanmaktadır. Devletin doğumu özendiren politikalarla (mevcut olduğu yerde) kısmen kendisinin yarattığı bir sorunu çözmeye çalışması tuhaftır.

Ekonomik gelişme için eğitim düzeyinin yükseltilmesi gereklidir. Ancak bu, aynı zamanda çocuk sahibi olma davranışını da içeren bütün kararlarda rasyonelliği de artırmaktadır.

Kadın özgürlüğünün geliştirilmesi anayasal bir istektir ve oldukça politik bir programdır. Eşit eğitim, eşit gelir, ekonomik faaliyetlere eşit giriş önemli hedeflerdir. Fakat bunlarla çocuklara sahip olmak arasında çelişkiler vardır. Onlar da rasyoneldir ve çift gelire sahip olmak çocuklara bağlanmaya göre bir çok alternatif ortaya çıkarmaktadır. Böylece de tüketim ve boş zamanla çocuklara bakım işi karşı karşıya gelmektedir.

Modern çalışma koşulları bireylere uyarlanmakta ve ailenin ihtiyaçlarını dikkate almamaktadır. Çalışma saatleri, sürelerin değiştirilmesi, bununla beraber part-time işlerin kısıtlanması, zaman bölünümü ve daha fazla esneklik bunun örnekleridir.

Modern şehirler de aileler için birer düşmandır. Ailelerin iskânı giderek pahalılaşmaktadır ve işyeri mesafeleri giderek uzamaktadır. Yoğun trafik çocuklar için tehlikelidir. İşe ulaşmak için veya statü sembolleri olarak arabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar ise pahalıdır.

Sağlık ve yaşlılık için sosyal sigorta hakkında yararlanılmaktadır. Hatta çocuksuz olduğunda bu daha kolay olmaktadır. Çocukların sayısı ile yaşlı ebeveyn arasındaki eski bağ uzun zamandan beri kesilmiştir. Çift gelir (maaş) birey açısından çift emekliliği temin etmektedir.

Görülüyor ki, uygulanan birçok politika, modern toplumumuzu, ailenin ihtiyaçlarını karşılamayacak şekilde biçimlendirmekte ve çok çocuğa sahip olma arzusunu kırmaktadır.

Aile Politikasının Kurumsal Yönleri

Aile politikasından sorumlu; Aile Gençlik ve Kadınlarla ilgili federal bir bakanlık vardır. Belirli bir takım ilave programlar bir takım eyaletler tarafından yürütülmektedir. eyaletler, sağlık altyapısı ve eğitim sektöründen sorumludur. Çocuk bakımı ile ilgili kolaylıklar cemaat düzeyinde sağlanmaktadır.

Federal Aile Bakanlığı'nın aile sorunlarıyla ilgili bir bilimsel kurulu ve aile raporunun hazırlayan ekibi vardır. Federal İçişleri Bakanlığı tarafından nüfusla ilgili bir bakanlıklar arası çalışma grubu görevlendirilmiştir. Bu grup, demografik eğilimler ve sonuçları konusunda iki rapor yayınlamıştır. Nüfusa ilişkin politikaların adaptasyonunu da içeren bir başka güncellenmiş rapor ise hazırlanmaktadır.

Özel Organizasyonlar

Refah kuruluşları ve kiliseler, aile danışmanlığı, aile planlaması ve çocuk bakım imkânları konusunda aktiftirler.

Bir Protestan ve bir Katolik aile kuruluşu, yalnız yaşayan eşler ve bunların çocukları ile ilgili bir kuruluş ve çocuk haklarıyla ilgili iki kuruluş vardır. Bunlar, konferanslar düzenlemekte, kitaplar ve bilgi verici mektuplar yayınlamaktadır. Karar vericileri harekete geçirmeye çalışmakta ve kamuoyu aydınlatmaktadır.

Sosyal Gruplar

Aile politikasına karşı gruplar yoktur. Ancak nüfus politikası ile ilgili genel bir sakinleşme söz konusudur ve bütün önlemler açıkça doğumu özendirici önlemler olarak görülebilmektedir.

Nüfusun azalması ve yaşlanması konusunda bir korku yoktur. Çocukların sayısı ve aralıkları ile ilgili özgür karar konusunda bir konsensüs oluşmuştur. Kuşkusuz aile kuruluşları, ailelerin ekonomik durumlarında daha çok eşitlik talep etmektedirler. Hükümetlere gelince, 70'lerden beri nüfus azalması problemini çözmek için bir adaptasyon politikasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Kürtaj, tutucu çevrelerde hâlâ tartışmalı bir konudur ve bunu yasaklamaya yönelik girişimler mevcut değildir. Ancak, hamilelere zorunlu tavsiyelerde bulunma ile ilgili kurallar, sertleştirilebilir. Bütün partilerdeki kadınlar, kürtajın sınırlandırılması ile ilgili bir yasanın karşısındadırlar ve liberal ve sol-kanat partileri, sağlık sigortası tarafından düşük nedeniyle yapılan ödemenin kaldırılmasına da karşıdırlar. Bazıları ise gebelikten korunma hizmetlerinin bedava yapılması konusundaki isteklerini dile getirmektedirler.

Aile ve Nüfus Politikalarının Etkileri

Resmî broşürler, kuşkusuz aile politikasının avantajlarını sergilemekte ve bütçeden yapılan harcamaları göstermektedir. Aileler için eşit ekonomik konumun başarılamadığını gösteren bir takım çalışmalar vardır. Schanabel'in yaptığı bir seri araştırma, ailelerin ekonomik durumunun 1986 ve sonraki yıllarda uygulanan yeni aile politikasından sonra, 1982'ye göre daha iyi olmadığını göstermiştir.

Federasyon ve bazı eyaletlerce izlenen aile politikalarının doğurganlık ve evlenme üzerindeki etkileri Schwarz tarafından analiz edilmiştir. Batı Berlin ve Baden-Württemberg'de az miktarda olumlu etkiler, ellilerde Fransa'dan ayrılıp federasyona üye olmasından sonra Saarland'da ise olumsuz etkiler ortaya çıkmıştır.

Nüfus Politikalarının Etkileri

Ülkelerin doğum-yanlısı veya cömert aile politikalarının doğurganlık üzerindeki etkisi konusunda Höhn ve Schubnell tarafından bir çalışma yapılmıştır.

Kısa dönemli etkiler genellikle gözlenebilmektedir. Ancak uzun dönemli etkileri oldukça ılımlıdır. Fransa'da tam aile başına 0,2-0,3 çocuk, GDR'de 0,1 çocuk, Romanya'da ise (zorlayıcı bir politika ile) 0,2 çocuk düştüğü yaklaşık olarak hesaplanmıştır. Macaristan ve Çekoslovakya'da uzun-dönem etkisi bulunmamıştır.

Macar nüfusbilimciler, nüfus politikaları olmadan doğurganlıktaki azalmanın büyük olduğunu ileri sürmektedirler.

Diğer Politikaların Etkileri

Şimdiye kadar dolaylı politikaların etkileri konusunda kantitatif çalışmalar yapılmamıştır. Fakat bu etkilerin büyük olduğu tahmin edilebilir. Kaufman, refah devleti ve gelişen ekonominin doğurganlık üzerindeki olumsuz etkilerini "yapısal insafsızlık" kavramı ile özetlenmektedir.

Nüfusun yaşlanması ile, doğumu özendiren ayrıntılı bir politikanın geliştirilmesinde ciddi engeller ortaya çıkmıştır. Sosyal güvenlik harcamalarından yana olanlarla, doğumu teşvik eden politikaları amaçlayanlar arasındaki rekabet zaten şiddetlidir ve durum büyük ölçüde ikincilerin aleyhinedir. Yaşlıların seçmen olmaları, çocukların ise olmamaları temel nedenlerden birisidir. Diğer bir neden sosyal sigortanın yapılmasının gerekli oluşudur. Bu politik ikilemenin üstesinden gelmek kolay değildir, bununla beraber oldukça dikkate değer bir konudur.

ÖZET

1953'ten beri Federal Almanya Cumhuriyeti'nde aile işleriyle ilgili ayrı bir bakanlık vardır. Bu bakanlık halen aile, gençlik, sağlık ve kadınlarla ilgili konularda yetkilidir. Eğitim sorunları ve konut yapım politikası ile ilgili yetkisi ise 11 eyaletin yetkisindedir. 1953'te bakanlığın kurulmasından sonra, aile politikası ile ilgili dört farklı aşama görülebilir;

- Gelişme aşaması (1955-1974) aşamalı olarak aile (çocuk) yardımı sistemi ve aileye bağımlı çocuklar için ailelerin vergi indirimlerinin gelişmesi
- Reform Aşaması (1975-1982) : İki ve daha fazla çocuk için verilen yardımın artırılması, eşlerin ayrı yaşadığı aileler için vergi avantajları ve çocuğun doğumundan sonra geçici olarak işi bırakan, ev dışında çalışan kadınlara yardım
- Düşüş Aşaması (1983-1985): Bütçesel nedenlerle aile politikası ile ilgili harcamaların azaltılması, "Anne ve çocuklar" federal kurumunun kurulması,
- Yeni Aile Politikası (1986 ve Sonrası) : Kendilerini çocuk eğitimine adanmış anne ve babalara eğitim yardımına (Erzlehungsgeld) başlanması, 1921'den sonra doğan bütün kadınların, emeklilik hesaplarında her bir çocuk için bir yıl çalışmış sayılmaları.

Bütün aile politikası önlemleri esasen genel uygulama için planlanmıştır. Ancak bunların bazıları gelire bağlıdır, diğerleri ise tamamlayıcı niteliktedir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde hiç bir hükümet açık bir nüfus politikası takip etmemiştir. Bu, bazı önlemlerin doğumu teşvik edici unsurları içerdiği gerçeğini değiştirmez.

Mevcut Aile Politikası Çerçevesinde Alınan Önlemler

- Ailenin yükünü malî yönden karşılamak için alınan önlemler : İki ana temel, aileye bağımlı çocukları bulananlara aile (çocuk) yardımı ve vergi indirimleridir. Ek önlem eğitim yardımı (Erziehugsgeld) dir.
- Sosyo-politik önlemler : Sosyal güvenlik sistemi emeklilik, tedavi ve sağlık sigortası ile işsizlik yardımını kapsamaktadır. Ancak aile (çocuk) yardımını

içermemektedir. Eğitimde geçen süre, emeklilik hesabında aşamalı olarak hesaba katılmaktadır. Çalışmayan (kadın) eş ve çocuklar, çalışan kocanın tedavi ve sağlık sigortası kapsamındadır.

- 3 yaşına kadar olan çocuklar için günlük bakım olanakları yetersizdir. Ancak anaokulları yeterlidir. Yalnız eşler, bu anaokulu giderlerini, gelir vergilerinden indirebilirler.

Aile Politikasıyla İlgili Kurumlar

- Aile işleri, gençlik, sağlık ve kadınlarla ilgili federal bakanlık aile politikasından sorumludur. Eyaletler, sağlık altyapısı ile eğitim sektöründen sorumludurlar. Günlük çocuk bakım kreşleri, belediyeler tarafından sağlanmaktadır.
- Refah kuruluşları ve çeşitli kiliseler, aile danışmanlığı, aile planlaması ve günlük çocuk kreşleri alanında aktiftirler.
- Katolik ve Protestan aile kuruluşları gibi sosyal gruplar, ailenin ekonomik durumunun daha iyi olmasını savunmaktadır. Bütün gruplar, çocukların sayısı ve aralıkları konusunda özgür olunması gerektiğinde birleşmektedir. Kürtaj ise hâlâ tartışmalı bir konudur.

Yapılan birkaç araştırma, ailelerin ekonomik durumlarının hala iyileştirilemediğini ve 1986'da uygulanmasına başlanan yeni aile politikasının 1982 ile karşılaştırıldığında durumu düzeltmediğini göstermektedir.

Dolaylı politika önlemlerinin etkileriyle ilgili kantitatif çalışmalar bulunmamaktadır. Fakat bu etkinin hiç de göz ardı edilemeyeceği tahmin edilebilir.

FRANSA

J. Commaille* Çeviren: Mehmet
YAZGAN

Genel Yaklaşım

Fransa'nın aile politikası ve nüfus politikası son derece karmaşık sosyo-politik ve kurumsal olaylar şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu karmaşıklık, ancak olayın tarihçesine bakılarak açıklanabilir. Daha II. Dünya Savaşı arifesinde Fransa, nüfusundaki azalmanın ortaya çıkaracağı sakıncaların farkına varmıştı. Ücretler ve iş kurumlarıyla ilgili aile yardımlarına imkân tanıyan 12 Kasım 1938 tarihli kararname ile, tamamen doğum yanlısı birçok mevzuatı içeren bir aile kanunu ihdas eden 29 Temmuz 1939 tarihli kararname, Fransa'da gerçek bir aile politikası ortaya koyma girişimi olarak ortaya çıkmıştır; ve bu politika, II. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir hız kazanacaktır. Aile yardımlarının çocuk sayısı göz önünde bulundurularak ve kaynak şartı gözetmeksizin tedricen herkese verilmesi, aile bireylerinin gelir dağılımı sisteminin ihdası, "evdeki anneye eğitim yardımı"nın çıkarılması ve daha nice husus, bir aile modeline öncelik tanıma arzusunu gösteren önlemler arasında bulunmaktadır. Annenin, çocuğun eğitimi için evde kaldığı en azından üç çocuklu ailede, çocuğa yapılacak masrafların tek ölçütü olarak sosyal transferlerin tamamı çerçevesinde bir yeniden dağılım biçiminin yeğlenmesi de bu önlemler arasındaydı.

Ailevî yaklaşımlardaki değişikliklerin, kadının statüsündeki değişikliklerin, "aileciliğin toplumsal temelleri" diye değerlendirilebilecek hususlarla ilgili yapısal çalkantıların birbirine bağlı etkisi ile, Fransa'nın aile politikasında yaşanan bu "altın çağ" giderek yok oldu: dinsel hareketlerdeki zayıflama, aile müesseselerinin ve özellikle de zirai

(*) Vaucresson Disiplinlerarası Araştırma Merkezi

müesseselerin azalması, eşlerin gelirlerinin yapısı ve oluşumundaki değişiklikler ve bu türdeki gelir payında kurumların lehine azalma gibi faktörler bunda önemli rol oynadı (1) Düşey dağılım ivmesi giderek yatay dağılım ilkesiyle karışır hale geldi, öyle ki, son zamanlarda toplumsal transferlerin tamamı içinde aile tazminatlarında düşüşler görüldü. Aile tazminatları 1959 yılında sosyal ödeneklerin % 28'ini oluştururken, bu oran günümüzde % 11 civarındadır. Nispi değerlerde gözlemlenen bu düzenli azalma, emeklilik tazminatlarına (% 37.3'den % 42'ye) ve özellikle işsizlik tazminatlarına (% 1.3'den % 1'e) verilen önemle kendisini göstermiştir (...). Yine bu durum, aile tazminatlarıyla alım gücünün öteki sosyal transferlerin ve eşlere ödenebilecek gelirlerin alım gücünden daha az artması ile de açıklanabilir (2)

Bu genel iyileşmeye rağmen, yine de, Fransa'daki aile politikasının çözümlenmesi, birinin tamamen bir başkasının yerine geçtiği çizgisel bir evrim şemasına tabi tutulması sorun yaratacaktır. Fransa'daki bu aile politikası olayının tamamı, genel çizgisinin ötesinde, meydana geldikleri tarihsel durumların iziyle dikkati çeken birçok anlayışın (farklı siyasal yaklaşımların, birçok kurumun çeşitli arzularının ve bunların kendilerini aileye, ya da daha geniş anlamda, sosyal etkinliklere adayın görevlilerinin) karmaşık bir bileşimidir.

Aile Politikasının Araçları

1958 Fransız Anayasası (tıpkı 1946'daki gibi), aileye karşı ulusun görevleri olduğu ilkesini kabul eder. Bu ilke önce kurumlarda dile getirilmiştir: Hükümet nezninde, aile sorunu, özel olarak aileden sorumlu bir Devlet Bakanlığı'nın yetkisine bırakıldı. Bu Devlet Bakanlığı, çekip çevirici bir rol oynayan ve son derece önemi haiz "Dayanışma, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı" bünyesinde yer almıştır. Aile sorunlarına karşı gösterilen sürekli ilgi, aynı şekilde Cumhurbaşkanlığı nezninde kurulan ve görevi aile ve nüfusla ilgili tüm sorunlar üzerinde durmak olan "Aile ve Nüfus Yüksek Konseyinin varlığıyla da kendini göstermektedir. Bu ulusal mercilerin faaliyetleri, mahallî düzeyde ve özellikle de il ve ilçeler düzeyinde, kâh ulusal kökenli (Merkezî Devlet) maddî destek ve teşvikler sayesinde, kâh, vilâyetlerin ve bölgelerin adem-i merkezîyetçi politikasının yerleştirilmesinin ardından düzenledikleri nispi muhtariyet çerçevesinde sürdürülmektedir. Bu örgüt şeması içerisinde, Sosyal Güvenlikten tamamen farklı bir teşkilât olan ve ilgili sosyal çalışma grupları tarafından yönetilen, ailelere doğrudan doğruya verilen malî yardımın yönlendirilmesini üstlenen Millî Aile Yardım Sandığı'nın işgal ettiği yerin de altını çizmek uygun olacaktır.

Aile politikasıyla ilgili düşünceler ve yönetimlerin yanı sıra, yönetimin himayesi altındaki inceleme ve araştırma kurumları da, hiç kuşkusuz, aile sorunlarıyla ilgilenen tanıkları oluşturmaktadır; Millî Nüfus Tetkikleri Enstitüsü (INED), Millî istatistik ve Ekonomik Tetkikler Enstitüsü (INSEE), ya da daha yakınlarda kurulan Çocuk ve Aile Enstitüsü gibi.

Son olarak, Fransa'daki durum, burada kamu güçleri nezdinde temsil edilmesi öngörülen "Ulusal Aile Dernekleri" ile, güçlü aile hareketlerinin varlığını özgün biçimde belirtmekte olup, bu dernekler, söz konusu hareketlere maddî bir yardım ve Aile Yardım Sandıklarının idare heyetlerine bir katılım sağlamaktadırlar.

Aile Politikasının Öğeleri

Aile politikasının üç temel biçimi vardır : geniş bir maddî yardım dağıtım politikası; bir vergi politikası; bir donanım ve kolektif hizmetler politikası.

Yardım dağıtım politikasının en belirgin özelliği, halihazırda yatay ve düşey olmak üzere karma bir dağıtım sistemi şeklinde değerlendirilebilir bir kurum olmasıdır. Bir bakıma aile geleneğinin idame ettirilmesinin delili durumundaki aile yardımları, aile tazminatlarının en önemli bölümünü teşkil etmektedir. Bu yardımlar, gelir düzeyine bakılmaksızın, bakıma muhtaç en az iki çocuğu olan (çocuğun eğitim görüp görmemesine bağlı olarak 17 ve 20 yaşına kadar) çocuk sayısına göre giderek artan derecelerle tüm ailelere ödenmektedir. Aynı "evrensellik" anlayışıyla, bir de, gelir durumunu gözetmeksizin, doğacak her yeni çocuk için 9 ay süreyle (doğumdan önce 5, doğumdan sonra 4 ay süreyle) ödenen "yeni doğmuş çocuk yardımı" yapılmaktadır. Bu yardım, ailenin maddî durumu göz önünde bulundurularak, çocuk üç yaşına gelene kadar sürdürülebilmektedir (bu durum daha çok üç ve daha fazla çocuklu aileler için elverişli olmaktadır). Yeni doğmuş çocuklar için yapılan bu yardımın yanı sıra, 16 haftalık, ya da 3. ve daha sonraki doğumlar için 26 haftalık ücretli doğum izni verilmektedir ve bu izin ücreti normal aylığın % 90'na tekabül etmektedir. Nihayet, ebeveynlere verilen eğitim yardımı da, kuşkusuz "evrensel" bir aile politikasının üçüncü anlamlı tedbirini oluşturmaktadır ve doğum yanlısı politikanın izlerini taşımaktadır.

Geleneksel bir aile politikası çerçevesinde alman bu önlemlere, belirgin özellikleri içinde değişik amaçlara yönelik çok sayıda belirtici ödenekler de ilâve edilecektir: çocuklarla temsil edilen ailevî yükümlülük artık evrensel bir ölçüt olmaktan çıkmıştır ve ailenin gelir kaynakları "eşitsizlikleri asgarîye indirmeyi hedefleyen sosyal adalet ilkelerine referans olarak değerlendirilebilecek bir parametre" haline gelmiştir. Kimi aileler başkalarından daha güç koşullarda bulunmaktadır ve bir sosyal çalışma politikasından, daha yerinde bir deyişle, aile politikasından kaynaklanan bir millet desteğinden yararlanmak zorundadırlar. Bu yeni eğilimlere örnek yardımlar arasında şunları sayabiliriz: ailelerin gelir durumlarına bakılarak, ister en az 3 yaşındaki bir çocuğa, isterse üç çocuğa sahip ailelere ödenen aile destek tazminatı; gelir düzeyine bakılarak, belirli kıstaslara uyan bir konut kiralayan ailelere ödenen konut (kira) yardımı; yine, gelir düzeyi göz önünde bulundurularak, d?ha önce aile yardımından yararlanmakta olan ve 6 ilâ 16 yaş arasındaki bir çocuğun okul masraflarını karşılamak zorunda kalan ailelere ödenen "okula başlama yardımı". Zor durumdaki aileleri hedef alan bir aile politikası eğilimiyle son derece dikkat çeken aşağıdaki yardımlar da anılmaya değerdir, Yardımdan yararlananın gelir

kaynaklan ile, garanti edilen aile geliri (ki bu da çocuk sayısına göre değişmektedir) arasındaki farka uygun bir miktarın ödenmesini öngören ve en az bir çocuğun bakımını üstlenmiş kişilere ödenen "ayrı yaşayan ana-baba yardımı"; yetim aylığı yerine geçen ve gelir durumuna bakılmaksızın, yetim kalmış ya da ebeveynlerinden biri tarafından terk edilmiş çocuklara mahsus "ailevî destek yardımı"; en az yirmi yaşında bir özürü çocuğu olan ailelere ödenen "özel eğitim yardımı".

Fransa'daki aile politikasını, hiçbir değişikliğe uğramayan ardışık katmanlar yığını gibi gören bu yaklaşımda ⁽³⁾ vergi politikası da "aileciliğin altın çağı"nda yer almaktadır. Aile tazminatlarının vergi dışı bırakılması, bakım masraflarındaki kısmî indirim gibi hususlar bir yana; geleneksel aile politikası anlayışındaki en önemli ve örnek tedbir "ailedeki gelir dağılımı" sistemidir; vergiye tâbi gelir bölümlere ayrılmakta ve bunlara gelir üzerinden kademeli bir vergi baremi uygulanmaktadır: her ebeveynin bir, her çocuğun ise yarım pay alma hakkı vardır; üç ve daha fazla çocuklu ailelere ilâve bir yarım pay tahakkuk ettirilmektedir. Klâsik biçimiyle, ailedeki gelir dağılımı, vergiye esas kazancın ailenin gelir durumuyla birlikte artmasından dolayı, gelirlerdeki eşitsizlikler ⁽⁴⁾ yerine ailenin hayat düzeyindeki eşitsizliklerde kısmî bir düzeltmeyi amaçlamaktadır ⁽⁵⁾.

Donatım ve ortak hizmetler politikasının en belirgin özelliği, ulusal düzeyde alınan önlem ve özendirmelemlerle (mahallî derneklere yardım gibi) ve mahalli düzeyde benimse-nen önlem ve girişimlerin bir bileşimi olmasıdır. Bu politika, hem ailelere yapılan genel yardımların yapısını (örneğin, özel hizmetlere girişler, tavsiyeler, konutta yardım gibi), hem de işlevi ailenin bir bütünleyicisi olmak ve çocuğun geçici olarak bakımını üstlenmek olan servis ve donanımları (farklı tipteki kreş ya da çocuk bakım evleri gibi) kapsamaktadır.

Ailenin Sosyo-Politik Yapısı

Fransa'da aile politikasının ortaya çıkışı ve bu politikanın II. Dünya Savaşı'ndan sonra benimsenmesi, geniş bir biçimde aile politikasından yana olan bir "toplum" ile "siyasal ve toplumsal mutabakat"ın hakim olduğu bir bağlamda meydana gelmektedir⁽⁶⁾. Siyasal (en önemlisi Katolik ruhlu bir siyasî hareket olan Cumhuriyetçi Halk Hareketi ile temsil edilmektedir), sosyo-kültürel ("ailenin yenileştirilmesi" çerçevesinde ortaya çıkan, ailece benimsenmiş değerler) ve yapısal ("aileciliğin" sosyo-ekonomik temelleri) faktörlerin bağlaşması (konjonksiyonu), hiç kuşkusuz Fransız toplumu için alışılmamış olan bu mutabakata bir açıklık getirmektedir ⁽⁷⁾ Acaba, devam eden (süre gelen) aile politikasındaki erozyon ve sapmalar ve bunların "yeniden temel sorun haline getirilmeleri", olumlu mutabakatların yerini olumsuz mutabakatlara bıraktığı şeklinde mi açıklanmalıdır; bu durumda başarılı bir "ailecilik" anlayışından ailevî değerlerde bir bunalıma, Fransız toplumunun bağrındaki ailenin statüsünde bir bunalıma geçiş söz konusu olacak demektir. Muhakkak durum çok karışıktır, ama bu konum farklılıklarını

siyasal bağlam doğrultusunda aile politikasında ortaya çıkan sapımları hatırlatmaya geçmeden, öncelikle yoğun bir eğilimin varlığı üzerinde durmak yerinde olacaktır: bu temayülde, aile politikası sosyal politikanın öğelerinden biri olduğu için, ailevî endişeler giderek sosyal yardım içerikli toplumsal bir endişeye dönüşmüştür. Sağcı siyasî partilerin sol partilere göre daha çok aile ve doğum yanlısı oldukları kabul edilmekle birlikte, sol partiler sosyal politikaların gerekleri hususunda daha duyarlıdır. Kaldı ki, bu ciddi eğilimdeki gelişmeler 1958'den itibaren ortaya çıkmış ve, sol partilerin muhalefette olduğu 1970-1972 yıllarının dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. Sağ partilerin aşırı doğum taraftan istekleri doğrultusunda ortaya çıkan tek istisna 1979-1980 dönemidir, ve bu dönemde "yeni-doğumcu" denebilecek (üçüncü çocuk sahibi olmayı özendiren) bir politikadan yana olan belirli sayıda hüküm kabul edilmiştir. Bu politika, sağcı milletvekillerinin çoğunluğunca desteklenerek, 1986-1988 döneminde yeniden ortaya çıkmıştır.

Pek tabiidir ki, siyasal düzlemdeki konjonktürel yapıdan ziyade, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıya ağırlık veren bu analizde, Fransa'daki aile politikasında izlenecek istikametler çerçevesinde temel nitelikli farklılıkların varlığı inkâr edilemezdi. Sol siyasî partilerin ya da sendikaların konumundaki baskın etkiyle, pek doğal olarak, bu gruplar, sosyal eşitsizliklerin asgarîye indirgenmesi, annelik yardımı, öncelikle güç koşullardaki ailelere maddî yardım gibi toplumsal transferlerin gayesi olarak değerlendirdikleri hususlar üzerinde duracaklardı. Sağ siyasal akımların tavırlarındaki belirgin yaklaşım ise, sosyal düzen ve ulusal çıkarları açısından aileye verilen önem üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak, Fransa'daki aile politikalarının geçmişi, siyasal iradenin de belli bir sınırdan geçtiğini göstermiştir. Bu durum, gerçekten, aile konusunda ortak bir eylemde bulunamayışının sonucu olarak ortaya çıkan siyasal değişikliklerle çok belirgin bir biçimde kendisini göstermiştir. Aksine, istikrar ya da zorunlu tasarruf ve vergi yükünde indirim araştırmalarının aile politikasıyla ilgili tartışmalara bir tür zemin hazırlaması, ya da, aile yardımlarını finanse etmek için getirilen aidatların tamamını üstlenmenin aşırı bir yük olacağını göz önünde bulundurarak, farklı biçimde ama aynı zihniyetle, ısrarlı biçimde müteşebbislerin protestolarının yansıtılması pek manidar ve Avrupalı anlamda pek olağan olup; bu durum, aile politikasının finansmanının vergilendirilmesi sorununu gündeme getirecektir.

Güncel Yönelimler ve Aile Politikasındaki Yaklaşımlar

Fransa'daki aile politikasının bugünkü durumu, eski tortul katmanlardan, gerçeklik ilkesine ters düşen siyasal ideallerden (ki bunların sürekli tekrarı yapısal, toplumsal ve ekonomik çelişkilerle, ilgili kurumlara özgü dinamiklerle beslenmektedir) oluşan karmaşık ve kurucu ilkeler bütününe mükemmel bir aynası gibi görülmektedir. Doğum yanlısı kaygılar tamamen silinmeksizin, halen iktidardaki sosyalistlerin aile ve nüfus politikalarını esinleyen kurucu ilkeler tarafsızlık ilkeleridir; bu da, esas itibarıyla, özel bir alana müdahale edilmemesini isteyen laik bir kural adına yapılmaktadır. Cumhu-

riyetçi devlet herhangi bir aile modeline ayrıcalık tanımak durumunda olmadığı gibi, birarada yaşayan aile tipinden başka tipte aileyi, nikâhsız aileden çok meşru aileyi, ya da tek ebeveynli aileden çok çift ebeveynli aile modelini teşvik etmek zorunda da değildir. Devlet, bireylerin tercihlerine saygı göstermekle yetinir ve sadece buna itibar etmelidir. Çiftleri daha fazla çocuk sahibi olmaya, ya da anneleri çalışıp çalışmamaya özendirmez; bu sadece onları ilgilendirir.

Bu kurucu ilkelerden, ortaya aşağıdaki gibi belirli sayıda önlem çıkmaktadır: aile yardımlarının farklı biçimlerde değerlendirilmesi (üç ya da daha fazla çocuk için ödenen aile yardımlarına göre, iki çocuk için ödenen aile yardımlarında nispeten daha fazla artış), üçüncü doğum sırasında, doğum sonrası yardımlarının artış indirimi gibi. Ama bu önlemlere rağmen, aile yardımı ödeneklerinde genel olarak yeniden artma eğilimi baş gösterdi. Ancak, bu gidişat, koruyucu devletin kaynaklarında giderek artan bunalımın göz önünde bulundurulması üzerine kurulan bir kemer sıkma politikasının benimsenmesiyle önlenebildi.

Bundan böyle gelişmenin geleceği, bugünkü aile politikası sistemine yönelik eleştirilerdeki duyarlılığa ve buna bir çözüm bulma arzu ya da imkânına bağlanmak zorunda görülüyor. Bu eleştiriler, esas itibarıyla finansmanı, katılımcı çaba oranıyla dağıtımçı amaçlı yardım oranı arasında aileler arasındaki eşitsizliği, gelire bağlı yardımlardaki değişikliklerle ortaya çıkan eşik sorunların büyük ölçüde sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklanan ve yardım kapsamına alınmadaki adaletsizlikler yüzünden aile politikasının dağıtımçı etkisinin zayıflamasını, eşit miktarlarda yüksek gelirli aileleri de kapsamına aldığı ölçüde ailevi gelir dağılım düzeyi ilkesindeki adaletsizliği kapsamaktadır (Bu son kritere dayanarak, ailedeki gelir dağılımından ortaya çıkan vergi indirimleri tavanı benimsenmiştir; ancak bu, henüz yüksek gelirleri kapsamamaktadır).

Aile politikasının geleceği ile ilgili yaklaşımlar; çalışma krizi nedeniyle meslekî istihdamın yapılamadığı, kadınların istekleri ve medenî hukuktaki son düzenlemelerle takdir edilen kadın ve erkek statüsünün eşitlenmesi, nikâhsız yaşamın, boşanmanın ve evlilik dışı doğumların artmasıyla ortaya çıkan ailevi uygulamaların evlilik kurumunu ortadan kaldırması, çocuğa yapılan doğrudan yardımları artırma arzusunu açığa vurarak politik gücü hesaba katan ve önceleri ailenin varlığını yararlı gören bu anlayışın konusu olan ve böylece, bazılarına göre, aile politikasından, iyi bir aile hayatının sağlanmasının ötesinde, aile hayatıyla meslek hayatı arasındaki uyum sorunlarının en iyi biçimde ele alınmasını sağlayan bir çocuk politikası yapmaya katkıda bulunarak ve yukarıdaki hususlar göz önünde bulundurularak, kesin bir şekilde gerçekleştirilecektir.

Böylece, gelişme ve belirtilerinin kendine özgü karmaşıklığı ve özellikleri ile, Fransa'daki aile politikasının, belirsizliklerini diğer Avrupa ülkelerine ve daha geniş olarak da tüm kalkınmış sanayi toplumlarına yaydığı kabul edilecektir.

YUNANİSTAN

H. SYMEONİDOU ¹ Çeviren: Dr.
M. Ruhi ESENGÜN

Genel Yaklaşım

Yunanistan'ın açık bir aile ya da nüfus politikası olmamıştır. Bununla birlikte, istihdam, sosyal sigortalar ve diğer sosyal güvenlik alanlarında olduğu gibi malî politikalarla ilgili kanunlar, evlilik kurumu içindeki sorumluluklar ve bağımlılıklarla, ebeveynin çocuklara ve çocukların ebeveyne karşı görevlerini göz önüne alan birtakım hükümler ihtiva etmektedir. Bazı hallerde bu hükümler, çocukların ekonomik durumuna ve öteki masraflarına yardımcı olmak yönünde demografik anlamlar da ifade etmektedir. Genel olarak, sosyal sigortalar kanunu, sosyal adaleti sağlamak ve çoğu durumlarda çalışan kadınları ve çocuklarını korumak amacıyla düzenlenmiştir. Kanunlar açık bir nüfus ve aile politikası biçimlendirdiğinden, çok kere karmaşık nitelikte, bütünlük ve koordinasyondan yoksun olup ülkenin tüm nüfusunu eşit şekilde kapsamamaktadır.

Çağımız Yunanistan'ında sosyal politikaların gelişimini, arka plânı oluşturan bazı belirli tarihî olayları göz önüne almaksızın anlamak mümkün değildir.

Yunanistan'ın 400 yıl süren Türk yönetiminden bağımsızlığını kazandığı 1821 yılından 1909'a kadar, sosyal güvenlik alanında devletin bir müdahalesi olmamıştır. Bu yönde tek önemli hareket belli mesleklerde sosyal sigorta sistemi getirilmesi ile ilgili birtakım ilkel ve bütünlükten yoksun kanunlar ve 1861'de, çalışan nüfusun korunması yönünde alınan bazı önlemler dışında sosyal politika bakımından toplu bir yaklaşım görülmez.

⁽¹⁾ Atina, Ulusal Araştırma Merkezi

1909'da Venezilos'un liberal hükümeti programında eğitim ve sosyal politika alanlarında birtakım reformlar getiriliyordu. Ne var ki, bu program, yaklaşan savaş dönemi ve iç istikrarsızlık nedeniyle parlamentodan geçirilememiştir. Zamanın hükümetleri, muhafazakârlardan bağımsız hareket edecek ve radikal politikalar uygulayacak kadar güçlü değildir. 1924'den sonra alınan sosyal politika önlemleri bazı kısa vadeli sorunları ele almak amacıyla yerine ve zamanına göre karara bağlanıyordu. Meselâ, mültecilere, öksüzlere veya bedensel özürülülere, bir başka deyişle savaş ve deprem felâketi kurbanlarına yönelik önlemler alınıyordu. Burada Refah Bakanlığı'nın 1917'de kurulduğunu kaydetmek gerekir. Bütün bu sorunlara ilâveten Yunanistan önemli ekonomik sıkıntılarla karşılaşmış ve ancak özel bağışlar sayesinde, hâlen faaliyetlerini sürdüren, bazı hastaneler kurabilmiştir.

1920-22 Türk-Yunan Savaşı'ndan ve "Küçük Asya Felâketi" nden sonra 1922'de 1.200.000 Rum mülteci Yunanistan'a gelmiş ve bunların iskânına ve korunmasına yardımcı olmak amacıyla toplumu âcil önlemler almağa zorlamıştı.

1922 ile 1940 yılları arasında, Yunanistan bir ekonomik kalkınma dönemine girmişti, işgücü sektörü olarak, işçiler sayıca artmış ve aynı zamanda işçi sınıfının haklarını korumak için siyâsi hareketler ortaya çıkmıştı. Sosyal Güvenlik sistemi, nihayet, İtalyan faşizminin korporativist anlayışından esinlenen sosyal politikalar uygulayan Metaxas'ın dikta yönetimi sırasında kurulabilmişti. Yunanistan'ın en büyük sigorta kuruluşu olan İKA da 1937'de kurulmuştu. Ne var ki, bu dönemde geniş halk kitleleri (meselâ tarım işçileri), sosyal politika kapsamının dışında bırakılmışlardı.

İkinci Dünya Savaşı bütün bu faaliyetlere son verdi ve Alman işgali sırasında düşmandan kurtarılan bölgelerde Millî Kurtuluş Cephesi, şehirlerde de Ulusal Dayanışma Teşkilâtı tarafından halkın refahına yönelik idareler kuruldu. Bunlar yerel olarak yönetiliyor ve eğitim ve sağlık gibi önemli alanlarda önlemler alıyorlardı.

Savaşın sonra, 1946-49 yılları arasındaki iç savaş, yönetici sınıfın baskı politikası ile karşılık verdiği bir takım sosyal sorunlar yarattı. Bu sırada, Kral'ın ve ABD'nin desteğindeki muhafazakârlar, programlarında sosyal politikalara öncelik verilmeyen bir hükümet kurdular. Bu dönem, Yunanistan tarihinde, belirgin özelliği çok sayıda Yunan vatandaşının başka ülkelere göç ettiği, kırsal alanların tahrip edildiği ve işçi hareketinin, çalışma şartlarını, ücret durumunu ve sosyal güvenliği islah edecek sosyal politikaları savunmaktan âciz kaldığı bir dönem olarak hatırlanmaktadır.

1950'den sonra Yunan ekonomisi yine zayıftı ve büyük ölçüde yabancı dövizle muhtaçtı. Bir sosyal politika geliştirmek bu dönemde öncelikli bir sorun olarak görülmüyordu. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Uluslararası Kararnamesi'nin birçok maddesi Yunanistan'da onaylanarak kanun hâline getirilmemişti. Buna ilâveten işçi sendikaları hareketi, hükümet yanlısı faktörlerin etkisiyle istenildiği gibi yönlendiriliyor ve böylece çalışan sınıftan gelecek taleplere engel olunuyordu.

Bu durumun sonucu olarak, çok sayıda işsiz ya da sürekli ve yeterli işi olmayan insan göç etti. Eldeki veriler 1955-1977 arasında ,1.200.000 kişinin göç ettiğini gösteriyor.

1960'larda, siyasi istikrarsızlık dönemi 1967'de askerî darbeye yol açtı ve bu yönetim çalışanların daha iyi şartlar elde etme yolundaki isteklerini bastırdı. Bu dönem içinde, Yunanistan ile AT arasında, Yunanistan'ın üyeliği konusundaki görüşmeler donduruldu. Yine de, demografik sorunlara karşı ilginin artması ve bu soruna karşı mücadelede bazı önlemlerin alınması bu dönemde olmuştur.

Diktatörlük yönetiminin yıkılmasından yedi yıl sonra Yunanistan'ın karşı karşıya olduğu ekonomik, sosyal ve demografik sorunları ele alacak demokratik bir devletin temelleri atıldı. Ancak, ortaya konulan politikaların uygulanması Yunanistan'ın 1979'da AT'nin siyasi üyesi olmasına kadar ertelenmiş ve ilk önlemler ancak bu yıldan sonra alınabilmiştir. Bu önlemler, raporun bundan sonraki bölümünde kısaca açıklanmağa çalışılacaktır.

Bunların genel ve kapsamlı bir politika teşkil etmediğini ve daha sonra AT ülkelerinde uygulama alanına konulduğunu belirtmek gerekiyor. Bu konuda bazı kanunların bulunuşunun, önlemlerin uygulandığı anlamına gelmediğini de hatırdan çıkarmamak gerekir. Buna ilâveten, birçok hallerde, sosyal politika alanında alınan önlemlerle, kalkınmanın sosyal yönlerini hesaba katmayan bütüncü devlet politikaları çatışmakta ve etkisiz bırakılabilmektedir.

1992 yılına yaklaşırken, Yunanistan'ın diğer AT üyesi ülkelerle ekonomik ve sosyal bakımdan bütünleşmesi âcil bir gereklilik olmaktadır. Zira, sosyo-ekonomik ve coğrafi düzeyde devam eden eşitsizlikler Yunanistan üzerinde olumsuz etkiler yapabilir ve böylece düşük ücret, daha kötü çalışma şartları ve çevrenin korunması alanında önlemlerin bulunmadığı sanayilerin kurulması sonucunu doğurabilir.

Bu raporda kullanılan aile terimi iki ayrı anlamda ele alınmaktadır : evlilik ve ana-babalık. İncelenecek olan alanlar aile sorunlarıyla bağlantılı olan iki geniş kategoride sınıflandırılabilir çeşitli politikaları kapsıyor : gelir eşitliği ya da gelirin sürekliliği politikası ve sosyal hizmetlerle ve ailenin yerini tutabilecek hizmetlerle ilgili aile politikası. Ayrıca hâlen yürürlükte olan aile kanunu da kısaca tartışılacaktır.

Aile Kanunu

1975 Anayasası'na göre, "ulusun bekası ve yükselmesi için gerekli bir temel taşı" olan aile gibi, evlilik, analık ve çocukluk da devletin himâyesi altındadır.

1983'e gelinceye kadar, 1946'dan bu yana Yunanistan'da aile ilişkilerini düzenleyen ve bir önceki çağın sosyal değerlerinin ifadesi olan kanun yürürlükteydi. Ancak 1983'te Aile Kanunu'nda yapılan değişikliklerle yıllarca kanunla korunmuş olan ve ekonomik, sosyal ve eğitim sistemleriyle sürekliliğini koruyan babaerkil aile sonunda kaldırılmış oluyordu.

Bu değişikliğin temelinde yatan, erkek ve kadınların aile içinde eşit hak ve görevlere sahip olmaları inancıdır. Kadının toplumda değişen rolünün kabul edilmesi yeni kanuna yansımış oluyordu.

1983'den beri yürürlükte olan kanun evlilik, ayrılma ve boşanma ile ilgili sorunlarda iki cins arasında bir ayırım yapmıyor. Meselâ, erkek ve kadınlar için evlenmeğe karar verme yaşı şu anda 18'dir ve evlenecek çiftler medenî nikâh ile dinî tören arasında seçim yapabilir.

Ne var ki, kanunda yapılan değişiklikler tutum ve tavırların da otomatik olarak değişeceği anlamına gelmez. 1986'da, yeni medenî nikâh müessesesinin getirilmesinden üç yıl sonra, bütün evliliklerin sadece % 9'u bu şekilde gerçekleşmiştir.

Yunanistan'da, nikâhsız yaşayan çiftlerin sayısı hakkında elimizde bilgi yoktur. Daha önce belirttiğimiz gibi, 1975 Anayasası aileyi, evliliği ve çocukları koruma altına almıştı. Bu, ana-babaların evli olup olmadığına bakılmaksızın çocukların korunmasının üstlenildiği anlamına geliyor.

Nikâhsız bir arada yaşama, Yunan kanunlarıyla açık bir biçimde serbest bırakılmış ise de kanunla koruma altına alınmamıştır. Bir başka deyişle, Yunanistan'da genel bir hukukî evlilik kurumu diye bir şey yoktur.

Bu noktada, son yıllarda Yunanistan'da evlilik oranının pek az değiştiğini belirtmek yerinde olur: Bu oran 1980'de 1000 kişiden % 6.47, 1982'de % 6.92, ve 1986'da % 5.9 idi. Ortalama evlenme yaşı da aynı kararda kalmıştır. 1980'de erkeklerde 27.6 yaş, kadınlarda 22.6 yaş idi. 1983'te ise bu rakamlar 27.7 ve 22.8 olmuştur. Bununla birlikte, kadın başına ortalama çocuk sayısı (çocuk doğurabilme çağındaki) 1981'den beri nüfusun yenilenme oranının altına inmiş ve 1986'da kadın başına 1.6 çocuk düştüğü görülmüştür.

Evlilikte Eşler Arasındaki İlişkiler

Daha önce yürürlükte olan kanuna göre, koca ailenin reisi idi ve aileyle ilgili bütün konularda karar veren oydu. Kadının görevleri evi çekip çevirmekle sınırlı kalıyordu. Kanun, kadının aile ekonomisine katkıda bulunmasını sağlamak için kadının anne-babasına, sadece kendi malî durumlarına göre değil, aynı zamanda erkeğin (güveyin) kine de uygun olarak kızlarına mal-mülk ya da nakit olarak veya başka şekilde drahmi (çeyiz) verme zorunluluğu getirmişti. Bu drahoma müessesesi kadının aile içindeki ve giderek toplum içindeki gerçek konumunu yansıtıyordu. Bu kanun şimdi kaldırılmış bulunuyor.

Şimdi çiftler evlilikle ilgili bütün konularda ortak kararlar alabiliyor ve her biri kendi imkânlarına göre ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunuyor. Çalışma hakkı, cins farkı gözetilmeksizin Anayasa'nın koruması altına alınmıştır. Yeni Aile Kanunu, ortak yaşamlarını, birbirlerinin meslekî faaliyetlerine ve diğer çalışmalarına müdahale etmeyecek ve kişisel haklarını ihlâl etmeyecek biçimde birlikte düzenlemenin çiftlerin sorumluluğu olduğunu belirtiyor.

Karı-kocanın bağımsız olarak mal mülk sahibi olmaları hâlâ geçerli olmakla birlikte yeni bir sistem yani ortak mülkiyet sistemi de getirilmiş bulunuyor. Bu sistemle, eşler ister evlilik öncesinde ister sonrasında malların eşit olarak paylaşılmasını sözleşme ile kararlaştırabilirler. Eşlerin her biri mallarından ve işten elde ettikleri gelir üzerinden ayrı ,ayrı vergilendirilebilirler. 1983'e kadar yürürlükte olan sisteme göre koca, faydalandığı drahomanın bir bölümünü oluşturan mallar üzerinden vergilendiriliyordu.

Nihayet, cinsiyetlerine bakılmaksızın karşı tarafın rızasıyla, eşler evlendikleri zaman soyadlarını muhafaza etmek ya da birbirlerinin soyadlarını kullanmak yahut eşinin soyadını kendisinininkine eklemek konusunda tercih hakkına sahiptir.

Evliliğin Bozulması

1980 yılında tüm Yunanistan'da 6.984 boşanma olayı görülmüştür. Bu rakam boşanmada artışların gözlemlendiği 1980'e kadar oldukça kararlı bir seyir göstermiş ve 1987 de 8.830 boşanma kaydedilmiştir ki bu dönem için % 32 lik bir artışı ifade ediyor. Bu, büyük ölçüde 1983'te çıkarılan yeni Aile Kanunu gereğince karşılıklı rıza ile boşanmaya izin verilmesinden kaynaklanmış olabilir.

Çiftler karşılıklı anlaşma yoluyla boşandıkları zaman taraflardan birinin diğerine nafaka ödemesi zorunluluğu yoktur. Ancak mahkeme taraflardan birinin herhangi bir şekilde boşanmadan sorumlu olduğuna karar verirse, o takdirde karşı tarafa nafaka ödemek zorunda kalabilir.

Kanun, Yunanistan'da ilk defa olmak üzere, evlilik süresince edinilen mallar üzerinde eşlerden birinin hak talep etme imkânını da getiriyor. Böylece, evlilik boşanma veya ölüm suretiyle bozulduğu takdirde ya da eşlerin üç yıldan fazla ayrı yaşamaları hâlinde evlilik süresince diğer eşin edindiği mallardan hisse almak hakkı vardır. Bu hisse, eşlerden birinin, diğer eşin malının çoğalmasına katkıda bulunduğunu ispat ettiği miktar ile orantılıdır. Ev işleri görmek ya da çocukları büyütme bu türden bir katkı sayılmaktadır. Böylece, kadının yaptığı katkı bunlarla sınırlı kalsa bile evlilik süresince kocasının edindiği malların üçte biri üzerinde hak talep edebilir. Hediye olarak alınan veya miras yoluyla edinilen mallar bu hükmün dışında bırakılmıştır.

Ebeveyn ve Çocuklar Arasındaki İlişkiler

1983'e kadar evlilik esnasında doğan çocuklar otomatik olarak babalarının soyadını alırlardı. Bugün ise, çocuğun ebeveyni, onun nâmına ana veya babadan birinin soyadını tercih etme hakkına sahiptir. Evlilik dışı doğan çocuklar ise tabii olarak annenin soyadını alırlar.

Özellikle sadece kız çocuklarına verilen drahomanın kaldırılması ana-babaların bütün cinsiyetlerine bakılmaksızın çocuklarına mal mülk verebileceği anlamına geliyor.

Önceki kanunla kurumlaştırılmış olan babaerkil otorite de kaldırılmış ve küçük yaştaki çocuklar için gerekli ana-baba ihtimamı yerli yerine oturtulmuştur. Çocukları

korumak, onların eğitilmesini ve yetiştirilmesini sağlamak gibi işlerden ibaret olan bu görev ana-babanın ortak görevi ve hakkı sayılmaktadır. Ana-baba ayrılır veya boşanırsa, çocuklara kimin bakacağına mahkeme karar verir ve çocuk ana-babadan birine veya anlaşma olduğu takdirde her ikisine bırakılır. Çocuğa bakma görevi verilmeyen eşin, çocuğuyla şahsî görüşme hakkı vardır.

Yeni kanun yürürlüğe girmeden önce eşlerden birinin kusuru sebebiyle boşanmaya karar verilmişse çocuğun himayesi, kusursuz olan eşe veriliyordu. Boşanma karar, eşlerin müştereken kusurlu oldukları hükmüne dayanıyorsa, kız çocukları ve 10 yaşın altındaki erkek çocuklar annenin himayesine bırakılıyordu. İstisnaî durumlarda ve çocuğun menfaatlerinin gerektirdiği hallerde mahkemenin aksi yönde karar alma hakkı vardı.

Evli Olmayan Anneler

"Gayrimeşru" çocuklar üzerinde yapılan istatistikler, "gayrimeşru" çocukların canlı doğan çocuk sayısı toplamına oranının 1980'de % 14.6 olduğunu ve 1987'de % 21'e çıktığını gösteriyor.

Yeni kanunun yürürlüğe girmesinden önce, evli olmayan anneler vasi tayin edebilmek ve çocuğunu himayesine alabilmek için mahkeme kararı almağa zorlanıyorlardı. Ancak, şimdi bu hak kanunla tanınmış bulunmaktadır.

1983'ten beri, "meşru" ve "gayrimeşru" çocuk ayrımı kaldırılmıştır. Bugün evlilik dışı doğan çocuklar, evli olan ana-babalardan doğanlar gibi aynı miras hakkına sahiptirler.

Ne var ki, bütün bu değişikliklerin ve kanunlarda aileyi kapsayan önemli tadilâtın yapılmış olmasına rağmen, anneler çocuklarının büyütülmesinde başlıca sorumluluğu yüklenmeğe devam etmekte ve boşanma ya da ayrılma olaylarının çoğunda çocuğun bakımını üstlenen kadın olmaktadır.

Evlat Edinme, Küçüklerin Vesayeti ve

Velayeti Konusundaki Hak ve Yükümlülükler

Evlat edinmeyle ilgili hususlar Medenî Kanun ile düzenlenmiştir. Evlat edinmek isteyen kişilerin cinsiyeti konusunda hiçbir kısıtlama getirilmemiş olup evlat edinmede en önemli ölçüt çocuğun fayda ve çıkarlarıdır. Evlat edinmede, asıl ana-babanın rızası esas olup babası bulunmadığı takdirde annesinin izni alınır. Evlat edinme işlemleri tamamlandıktan sonra çocuğu alan ana-baba küçüğün bakım ve beslenme görevini otomatik olarak üstlenmiş olur; ancak bu hak ve görevin çocuğun asıl ana-babasına verilmemiş olması şarttır. Evlat edinilen çocuk ile onu kabul eden ebeveyni arasındaki tüm ilişkiler asıl ana-baba için geçerli olan hükümlere tâbidir. Buradaki tek istisna, evlat edinen ana-babanın mirasının evlat edinilen çocuğa intikal etmemesidir.

Sonuç olarak, Yunanistan'da yürürlükte olan ve aile ilişkilerini düzenleyen kanunlarda 1983'e kadar kadın aile içinde bağımsız ve özerk bir kişi olarak düşünülmemiştir. 1983'ten sonra yeni Aile Kanunu ile kadın erkeklerle eşit duruma gelmiş ve özerkliğe, eşit haklara ve bağımsızlığa sahip olmuştur.

Gelir Eşitliği ya da Gelirin Sürekliliği Bakımından Aile Politikası

İşyeri Politikası

1910'dan beri sosyal politika alanında ve özellikle bireyin çalışma hakkını koruma yönünde alınan önlemlerdeki gelişmeler Yunanistan'da kentsel merkezlerin ve aynı zamanda sanayi ve imalat merkezlerinin gelişmesiyle yakından ilişkilidir.

Yunanistan'ın Eşit Haklar Genel Sekreterliği'nce Birleşmiş Milletlere sunulan "Ulusal Rapor" da yer alan tüm bireysel ve sosyal haklar cinslerin eşitliği kuralına göre düzenlenmiştir. Bu rapora göre, kadının hâmile olması gerekçesiyle işten çıkarılmasının yasaklanması ve kanunun ihlâli durumunda uygulanacak yaptırımlar özel kanunlarla düzenlenmiştir. Kanun "hiçbir işveren, hâmile olduğu gerekçesiyle hiçbir kadını işe almayı reddedemez." demektedir.

Buna ilâveten, 1984'te çıkarılan bir kanunla da şöyle denilmektedir : "İşverenin, kadın işçilerin hamileliği süresince ya da doğumdan sonraki bir yıl içinde veya hamilelik yüzünden hastalanması veya doğum yapması hâlinde işe gelmemesi sebebiyle iş sözleşmesini feshetmesi yasaktır ve bu nedenlerle yapılan işten çıkarma işlemleri tamamıyla geçersizdir".

Ana-baba tarafından çocukların bakımı ve beslenmesi sistemi, özel kanunlarla düzenlenmiş bir iş ilişkisi bulunan ya da özel teşebbüste ve holdinglerde ücret karşılığı çalışmak zorunda olan bireylerle ilgili bir sistemdir. Bakmakla yükümlü oldukları çocukları bulunan gerek kadın gerek erkek, herkes için geçerlidir. Bu sistem 1988'de devlet sektörünü de içine alacak biçimde yaygınlaştırılmıştır. Bu kanun, aileye karşı yükümlülük taşıyan ya da taşımaksızın çalışan bireyler arasında eşitlik sağlıyor. Zira, aynı kanun, birinci kategoridekilerin aileye bağımlı olmaları sonucu düşecekleri özel konum dolayısıyla herhangi bir ayrıcalıklı işleme tâbi tutulmalarını; bu konumda olmalarının da işe girmelerini, çalıştıkları işe devam etmelerini, genel olarak mesleklerindeki beklentilerini engellemesini yasaklıyor.

Ana-babaların işten ücretsiz izin alma süresi çocuk 2,5 yaşına gelinceye kadar her bir iş için üç ayla sınırlandırılmıştır. Bu izne ek olarak, çocuğun yetişmesi görevini paylaşmasını sağlamak bakımından, kesinlikle kişiye bağlı ve devredilmez bir hak olarak sadece babaya bir hak daha tanınmıştır. Bu sistem çerçevesinde, eşlerden biri kendisine tanınan bu haktan yararlanmadığı takdirde, diğer eşin izin süresine eklenmez ve ona

devredilemez. Boşanma veya ayrılma hâlinde, bu izin çocuğun veya çocukların vesayetini alan eşe tanınır ve diğer eşin hakkı olan 3 aylık dönem buna eklenerek 6 aya çıkarılır. Bu işlem evli olmayan anneler için de uygulanır. Aynı kanun, izin sonunda görevine dönen eşin işini güvence altına aldığı gibi, işten ayrıldığı süre içindeki sosyal güvenlik haklarını da korur.

Kanunun kapsadığı bir başka konu da çalışan ana-babaların aileleri ile olan bağlantı ve yükümlülükleridir: hastalandıklarında çocuklarına bakmak gibi. Çocuğa veya aile bireylerinden birine bakmakla yükümlü olan ve çalışan bireylerden her birine, bu çocuğun veya aile bireyinin hastalanması ya da kronik bir hastalık veya sakatlığa maruz kalması hâlinde yılda 6 gün ücretli izin alma hakkı tanınmıştır. Bu izin 2 çocuğu olanlar için 8 güne, 2'den fazla çocuğu olanlarda 10 güne çıkarılır. Bedensel özürülü çocuğu olan ana-babaların, çocuklarının özel ihtiyaçlarına daha fazla zaman ayırmalarını sağlamak için her iş gününden bir saat indirim yapılır. Buna ilâveten, ana-babaların, çocuklarının okullarını ziyaret edebilmeleri için her takvim yılında 4 iş günü izin hakları vardır.

Ne var ki, ana-babaların izin hakları konusunda bazı sınırlamalar getirilmiştir, iş gücünü oluşturanların ufak bir bölümü bu haktan yararlanabilmekte ve bunların içinde de pek azı bu hakkı kullanmaktadır.

Evvelâ, kanun 100'ün üstünde işçi çalıştıran sanayi tesislerine hitab etmektedir. Yunan ekonomisinin yapısı itibariyle Yunanistan'daki sanayi girişimleri arasında bunların sayısı nispeten azdır. 1985'te 100'den fazla işçi çalıştıran sanayi kuruluşlarında erkeklerin % 41'i, kadınların ise % 38'i istihdam edilmekteydi. Bu durum o tarihten bu yana pek az değişmiştir.

İkinci olarak, aynı firmada en az bir yıl çalışmış olanlar ana-baba iznine hak kazanabilmektedirler. Kocanın da çalışma zorunluluğu vardır.

Son olarak, çalışan eşler ve işveren sosyal sigorta priminden paylarına düşeni ödemek zorunda oldukları halde izinli sayıldıkları süre içinde herhangi bir ücret almamaktadırlar.

Bu sınırlamalar ve beraberinde getirdikleri malî fedâkârlıklar, uygulamada iş gücünün ufak bir bölümünün ana-baba izni almağa hak kazandığı ve bu kapsama girenlerin de katlanılan malî sıkıntılar sebebiyle bu haktan yararlanmalarının hayli güç olduğu anlamına geliyor. Aksine, hasta olan aile fertlerinin ve özürülü çocukların bakımı ve çocukların okullarını ziyaret amacıyla alınan izinlere çok daha fazla talep olmaktadır. .

Ana-baba izinlerini ve aile yükümlülüklerini yerine getirmek üzere verilen izinleri düzenleyen kanunlardan ayrı olarak kadınlara hamilelik süresince ve doğum sonrasında özel haklar tanınmıştır. Aşağıda bunları özetleyeceğiz.

Hiçbir sigorta kapsamına girmeyen veya girdiği halde bu haklardan yararlanmak için gerekli ön şartları hâiz olmayan çalışan kadınlar, iki eşit taksitte olmak üzere 40.000 drahmi yardım alabilmektedirler. Bu yardımın ilk taksidi doğumdan önce, diğeri doğumdan sonra yapılır.

Gerek evli, gerek evli olmayan kadınlara uygulanan doğum izni, bu kadınlar için 1982'ye kadar 12 hafta olarak belirlenmiştir. Şimdi ise bu süre 14 haftaya çıkarılmış bulunmaktadır.

Özel sektörde çalışan kadınların çalışma hakları kanunla güvence altına alınmış olup bunların doğum öncesi 7 hafta, doğum sonrası da 7 hafta izin alma hakları vardır. Bu süreler içinde çalışmamayı tercih edip izin kullanmak istiyorlarsa bundan yararlanabilirler. Bu süre de 1985'te 12 haftadan 14 haftaya çıkarılmış ve evli olmayan anneleri de kapsamına almıştır.

Kamu sektöründe 1975'ten bu yana çalışmakta olan kadınlara doğum öncesi 7, doğum sonrası 7 olmak üzere 14 hafta izin verilmektedir.

1982'de kadınların doğum öncesi ve sonrası dönemlerde maaşlarının ödenmesine devam edilmesine yönelik kanunî güvenceler getirildi. Böylece özel sektörde çalışan kadınlara sosyal güvenlik fonundan ödeme yapılıyordu. Ve işverenlerde işgücü istihdam idaresi kanalıyla buna katkıda bulunuyordu. Kamu sektöründe çalışanlar ise doğum izni esnasında maaşlarını devletten alıyorlardı.

1985'te çıkarılan kanunla Çiftçi Emekli Fonu'ndan sigortalı olan kadınlar için doğum yardımı getirilmiştir (bu yardım hamilelik dönemini ve doğum sonrası dönemi kapsıyordu). Bu yardım miktarı 50.000 drahmiyi bulmakta ve hastanede doğum yapan kadınlara ayrıca 20.000 drahmi daha ödenmekteydi. Bu yardım evli olmayan anneleri de kapsıyordu. İkiz veya üçüz doğum yapıldığında yardım miktarı her fazla çocuk için % 50 oranında arttırılmaktadır. Buna ilâveten, tüm sigortalı kadınlara doğum yardımı yapılmakta, ancak verilen miktar bağlı olduğu sigorta fonuna göre önemli ölçüde değişebilmektedir.

Özel sektörde, çalışan kadınlara doğumu takip eden bir yıl içinde bir saat erken paydos etme hakkı tanınmış, kamu sektöründe, bankalarda ve devlete ait teşebbüslerde çalışanlar doğumdan sonraki ilk iki yıl içinde günde 2 saat, müteakip iki yıl içinde de günde 1 saat daha az çalışma hakkına sahiptirler.

Özellikle önem arz eden bir husus da, her iki cinsten çalışan kişilere eşit fırsatlar tanınması ve eşit muameleler yapılması yani aile yükümlülüklerine bağlı olarak çalışan kişilerle ilgili 1981 tarihli Uluslararası Çalışma Konvansiyonunun 1985'de Parlamento'da onaylanarak buna kanun niteliği kazandırılmış olmasıdır.

Bu kanunun amaçları arasında:

- Aile yükümlülüklerine bağlı olarak çalışan insanların serbestçe meslek seçme hakkından yararlanabilmelerini sağlamak,
- Çalışma şartları ve sosyal güvenlik bakımından ihtiyaçlarının göz önüne alınmasını sağlamak,
- Çocuk bakımına yardımcı olan ve aile için tesisler kuran özel ve kamuya ait ce-maat hizmetlerini geliştirmek.

Alınan bütün önlemler, aile yükümlülüğü altında çalışan insanların ülkenin iş gücünün bir parçası olmalarını ve bu yükümlülükler nedeniyle işe ara verdikten sonra

yeniden çalışmaya başlayarak bu gücün bir parçası olmalarını sağlamak amacını gütmektedir.

Vergi Sistemi Aracılığıyla Gelir Sağlama ve Vasıtasız Vergilendirme

Yunan Hükümeti, 1980'de ve özellikle 1981'den bu yana aileyi vergi indirimleri aracılığıyla destekleme yönünde bir eğilim göstermiştir.

Aile lehinde vergi indirimi yönünde değişik ve çoğu hallerde dağınık önlemler 1988'den beri yürürlükte olan son gelir vergisi kanunu ile düzenlenmiş ve kurallara bağlanmış bulunmaktadır. Bu önlemlerin en önemlilerini aşağıda açıklayacağız :

- Eşler ayrı ayrı vergilendirilir. Aileye uygulanan vergi indirimleri, geliri daha yüksek olan eşten düşülür. Eşlerden birinin gerekenden daha fazlasını ödemiş olması hâlinde bu miktar, diğer eşin ödeyeceği vergiden düşülerek toplam miktar azaltılmış olur.
- Çalışmayan eş ve çocuklar için vergilendirilmiş gelir üzerinden yapılacak indirim cetveli çocuk sayısına göre uygulamaya konulmuştur. (Meselâ, eş için 100.000 dr., birinci ev ikinci çocuklar için 100.000 dr., üçüncü çocuk için 160.000 dr., dördüncü çocuk için 200.000 dr., ve dördüncüden sonraki her çocuk için 300.000 dr.'dir.)
- Vergi indirimleri konusunda evlilik dışı çocuklara da aynı kurallar uygulanır.
- Özel ihtiyaçları olan kişilere ve özellikle böyle çocuklara, özel ihtiyacı olmayanlara göre iki kat indirim uygulanır.
- Ailenin büyüklüğü ile orantılı olarak kira indirimi sağlanır.
- Ailenin büyüklüğü ile orantılı olarak kamu sektöründe ve özel sektörde çalışan maaşlı işçiler için kira indirimi yapılır.
- Kişinin satın aldığı ilk evden hiçbir vergi alınmaz. Ailenin büyüklüğü ile orantılı olarak toplam bedel, artışlardan muaftır. Ailenin hâlen oturmakta olduğu ev, aile fertlerine küçük geliyorsa vergi ödenmeksizin yeni bir ev satın alma imkânı düşünülerek hükme bağlanmıştır. Evin durumunu tespitite, vergi müfettişlerinin objektif ölçülere göre verecekleri karar esastır.

Vasıtalı Vergilendirme

- Bütün mal ve hizmetler katma değer vergisi vasıtasıyla, vasıtalı vergiye tâbidir.
- Vergiler üç ayrı oranda hesaplanır; gıda maddeleri ve geniş çapta tüketilen mallar ve bazı özel hizmetler için % 6, lüks tüketim maddelerinde % 36'dır.
- Sağlık ve eğitim hizmetleri ile adalet hizmetlerinden KDV alınmaz.

Yukarıda belirtilen vergi muafiyetleri dışında KDV oranlarındaki değişiklikler hariç aileye başka özel bir vergi indirimi uygulanmaz.

Sonuç olarak, vasıtasız vergi uygulamasında, ailenin ekonomik durumu vergi muafiyetinden pek az etkileniyor. Bunun nedeni, birçok kişinin vergisini tam olarak ödememesidir.

Maaş karşılığı çalışan işçilerle emeklilerin ödediği vergiler, gelirin kaynağında kesilmektedir. Böylece, yukarıda belirtilen vergi indirimlerinden yararlanabiliyorlar. Ne var ki, gelir düzeylerinin düşük oluşu nedeniyle bu indirimler pek önemli olmayabilir. Vergi indirimleri, gelir düzeyi ile orantılı olduğundan, pek azdır. Genç evlilerin, evli olmayan çiftlerin ve çocukları küçük yaşta olan ailelerin satın alacağı ilk ev için uygulanacak vergi muafiyeti daha önemli sayılabilir.

Vasıtalı vergilere gelince, aileler lehinde hiçbir olumlu ayrıcalık tanınmamıştır. Ancak, KDV oranlarındaki % 6, % 18, ve % 36'lık farklılıklar ile eğitim ve sağlık hizmetlerinin vergiden muaf tutulmasının aileye yardımcı olduğunu kabul etmek mümkündür.

Sosyal Güvenlik Vasıtasıyla Sosyal Gelirin İdamesi

Aile yardımları müessesesi, Yunanistan'a 1959'da getirilmiştir. Aile gelirine, çocuk sayısı ile orantılı olarak bir katkıda bulunmayı hedef almıştır. Ancak, bu raporun girişinde belirtildiği üzere aile, ebeveyn ve çocuklardan ibaret bir birim anlamında değil, eşler arasında belirli haklar ve yükümlülükler tesis eden kendi başına bir evlilik müessesesi olarak da kabul edilmektedir.

Böylece iki tip aile yardımı yapılmış olmaktadır: ebeveynin evli olup olmadığına bakılmaksızın çocukların yararlanacağı varsayılan çocuk yardımı, bir de çocuk sahibi olsun ya da olmasın ailelerin yararlanacağı yardımlar.

Burada vereceğimiz aile yardımı ile ilgili bilgiler, Planlama ve Ekonomik Araştırma Merkezi, Çalışma Komitesi'nin 1988-1992 yıllarını kapsayan programından alınmıştır (1988 tarihli).

Evlilik yardımı, malî destek sağlama amacıyla çiftlerin bizzat kendilerine yapılır. Kamu sektöründe çalışan evli kişiler evlilik yardımı olarak ayda 2.900 dr. alabilirlerken bankalarda veya Demiryolu İdaresi'nde istihdam edilenler asıl maaşlarının % 10'u kadar yardım alırlar. Özel sektörde evlilik yardımı kolektif olarak düzenlenmiştir.

Kamu sektöründe sağlanan dört tip çocuk yardımı vardır: İnsan gücü İdaresi, Kamu Ziraat Kurumu ve İşverenler tarafından bu yardımların yanında evlilik yardımlarını lâıyk olanlara tahsis edecek merkezî bir organ yoktur. Bu da yetkililerin, kaçınılmaz olarak, çocukların bu yardımdan faydalanabilmesine esas olan yaş sınırı ve her çocuğa verilecek yardım miktarı hususunda tek ve ortak bir esastan yoksun olması sonucunu doğurmaktadır. Meselâ, devlet memurlarına, her çocuğu 18 yaşına gelinceye kadar çocuk yardımı ödenmekte ve istisnâî durumlarda bu sınır genişletilmektedir. (Meselâ öğrenciler için 24 yaşına kadar). Verilecek miktar ailenin ilk beş çocuğu için asıl maaşın % 5'i

kadar olup müteakip her çocuk için % 7'ye çıkarılabilmektedir. Ulusal Sigorta Kurumu'na bağlı olarak çalışanlar ve gerekli ön şartları taşıyanlar çocukları 18 yaşına gelinceye kadar bu yardımı alabilmektedirler.

Yardım miktarı çocuk sayısına bağlı olarak değişmekte ve tek çocuk için ayda 500 drahmi olan yardım sonraki her çocuk için 1300 dr. ye kadar çıkmaktadır. Bu yardım, çalışan kişi tek ebeveynli ailenin reisi ise ya da eşlerden biri özürlü ise ilk iki çocuk için %100, üçüncü çocuk için % 50 oranında arttırılmaktadır.

Üç veya daha fazla çocuğu olan ve başka hiçbir kaynaktan yardım almayan bütün ana-babalar Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlığının gözetiminde çalışan Kamu Ziraat Kurumu'ndan yardım görürler. Bu yardım, çocuklar 16 yaşına gelinceye kadar ödenmekte olup miktarı ilk üç çocuk için ayda 500 dr., dördüncü çocuk için 750 dr. ve sonraki her çocuk için 1000 dr. dir. Burada, en az üç çocuğu olan ve bu yüzden büyük aile olarak tanımlanan ailelerin korunmasına büyük önem verildiğini belirtmek yerinde olacaktır. Tek ebeveynli ya da her iki eşin de çalışamayacak durumda olduğu aileler de ekstra yardımlardan faydalanabilmektedirler. Bunlar, ulaşım araçlarında indirimli bilet, çocuk için özel yardım, ev kredisi, öğrencilerin okul ücretleri ve harçları, tamamiyle ücretsiz iskân ve beslenme, kısa askerlik hizmeti, gündüz bakım merkezlerinde öncelik tanınması, vergi indirimi, ilk olarak satın alınması hâlinde ev için vergi muafiyeti ve gelir vergisi muafiyeti olarak sınırlanabilir.

Ayrıca, Belediye Acil Yardım Sandığı tarafından büyük aile olarak tanımlanan düşük gelirlili ailelere 10.000 - 20.000 dr. miktarı yardım yapılabilir. Çocuk yardımı almağa hak kazanabilmek için yukarıda sıraladığımız kategorilerden hiçbirine girmeyen ailelere, toplu sözleşmelerde belirtilen şartlara uygun olarak her işverenden belirli miktarda çocuk yardımı sağlanır. Bu tür yardımlar, genellikle çocuk 18 yaşına gelinceye kadar ödenir ve yardım miktarı asıl maaşın yaklaşık % 5'ine eşit olmasına rağmen, kesin olarak sınırlandırılmamıştır.

Düşük gelirlili ailelerin çocukları (aylık geliri 25.000 dr.nin altında olan) ve babası ölmüş ya da evi terk etmiş olan, orduda askerlik hizmeti yapan veya çalışamayacak durumda olan yahut ana-babasından birisi ya da her ikisi hapis cezası çekmekte olan çocuklar Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan malî yardım alırlar. Bu kategoriye girenler ilk çocukları için 5.000 dr. almağa hak kazanmış olup bu miktar, her ilâve çocuk için 3.500 dr. arttırılabilir. Her çocuk 16 yaşına gelinceye kadar yardıma devam edilir.

PIKPA adlı bir başka kuruluş da, düşük gelirlili ailelerin çocuklarına, ikiz ya da üçüz çocuklara, ana-babaları belirli hastalıklara yakalanmış olanlara 1.500 dr. yardımda bulunur. Bu yardım çocuklar 14 yaşına gelinceye kadar devam eder. Nihayet, bazı belirli kategorilere giren özürlü çocuklar da bazı yardımlardan yararlanmaktadır.

1984'ten bu yana, başka anadan ya da babadan olsa da, iki veya daha fazla çocuklu ailelere yahut nikâhsız evliliklerden olan çocuklara yardım yapılmaktadır. Bu yardımdan yararlanabilme yaşı en fazla 16'dır.

Burada, çocuk yardımlarının çoğunda yaş üst sınırının 16 olmasının devletin bu yaştan sonra çocuklara ne kadar süreyle okula gitme hakkı tanıdığıнын değerlendirilmesinin bir göstergesi olduğu gerçeğini belirtmek gerekir. Buna ilâveten, çocuk yardımları, Yunanistan'daki geçim şartlarıyla kıyaslandığında son derece düşüktür ve yardım miktarları enflasyona ayak uyduracak biçimde ayarlanmadığından gerçek değerleri sürekli düşüş göstermektedir. Bu yüzden, bu yardımların ailelere gerçek bir malî destek sağlamaktan uzak ve düşmekte olan doğum oranı üzerinde sınırlayıcı etkileri olduğunu belirtmek gerekir.

Burada kayda değer diğer bir sorun da aile yardımları sisteminin bütünüyle karmaşık bir sistem olduğu ve bu yardımları alabilmek için bir dizi karmaşık ve zaman alıcı işlemler gerektirdiğidir. Bu düzensizlik, potansiyel olarak yardımları hak etmiş vatandaşların bu konuda gerekli bilgiden yoksun oluşu ile bir araya geldiğinde, çok sayıda kişinin kendilerine tanınan imkânlardan habersiz olduğunu ve bu konuda bilgi edinmek için işten izin alıp araştırmağa vakit bulamadıklarını göstermektedir.

Son olarak, aynı ölçüde önemli bir husus da, bütün çocuklara bu konuda eşit ölçüde muamele edilmediğidir. Bazıları hiç yardım almazken bazıları değişik kaynaklardan ve daha uzun bir süre için yardım almayı hak edebilmektedir.

Şimdi de, eşlerin ve çocukların yardım alabilmek için yapmaları gereken işlemleri kısaca açıklamak istiyoruz.

Aile kanununun değişmesi ve bu alanda kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanmış olmasıyla evlilik ve çocuk yardımları ödenmesi esası kabul edilmiş ya da cinsiyetine bakılmaksızın çalışan her eşe veya ana babaya ödenebilecek şekilde düzenlenmiştir.

Bununla birlikte, sorunu geçici bir çözüm yolu bulma açısından ele almak üzere aynı kanun, her iki eşin ya da ana-babanın çalışıyor olması hâlinde kanunun yürürlüğe girdiği tarihte (1984) hak edilmiş olan aile ve çocuk yardımlarının, karı veya kocanın işvereninden birine verilecek müşterek bir beyannamele adı geçen eş ya da ana-babadan birine ödenmesini öngören bazı geçici maddeler de ihtiva etmektedir.

Eşlerin veya ebeveynin anlaşamamaları ya da bu müşterek beyannameyi vermemeleri hâlinde her bir işverenin evlilik ya da çocuk yardımının % 50'sini çalıştırdığı eşe vermesi gerekir.

Eşlerden biri çalışmıyorsa, ya da ölmüş ise veya emeklilik maaşı almıyorsa, çalışan eş çocuk yardımının tamamını alır. İşveren, evlilik ve çocuk yardımlarını her bir çalışana vermezse bu yardımlar işgücü İstihdam İdaresi'nce ödenir.

1988'den bu yana özel sektörde evlilik yardımı ya eşlerden birine, ya da her ikisi de çalışıyorsa, ikisine de ödenir.

Kanun aynı zamanda aile yardımlarının ödenmesi konusunda bazı ayrıntıları da belirlemiştir. Her iki eşin kamu sektöründe çalışması hâlinde, yardım tutan ikiye bölünerek her birine ayrı ayrı ödenir. Hukukî olarak ya da mahkeme kararıyla ana-baba yardımından yararlanan bir kişi, aileden ayrılması hâlinde çocuklara göre yardım almağa devam eder.

Refah Sistemi Yoluyla Sosyal Gelir Sağlanması

Sosyal Sigorta

Çalışanların emekli maaşı, işsizlik ödeneği, hasta ve çalışamaz durumda olması halinde yapılacak ödemeler, yaşlılıkta bakım gibi sosyal güvenlik hakları devletin sorumluluğunda olup 1975 Anayasası ile güvence altına alınmıştır.

Bununla birlikte, diğer Avrupa ülkelerinin aksine, Yunanistan'da emeklilik ve sağlık-bakım hizmetleriyle ilgili merkezi bir sosyal güvenlik sistemi yoktur. Bunun yerine, her birinin kendine göre şartları ve kuralları olan çok sayıda emeklilik fonu vardır. Ülkede faaliyette bulunan 397 fondan burada sadece üçünü zikredeceğiz. En büyükleri olan bu fonlar arasında işçileri ve çalışanları sigorta eden Sosyal Sigortalar Kurumu (İKA), çiftçilerin sigortalı olduğu Tarım Sigorta Kurumu (OGA) ve meslek sahipleri ile sanatçıların sigorta kurumu olan Yunan Meslek Sahipleri ve Sanatçıları Fonu (TEBE) sayılabilir.

Her meslek veya meslek grubunun kendisine ait emeklilik fonu vardır. Meselâ, avukatlar Avukatlık Fonu'nca, deniz adamları Denizciler Emeklilik Fonu tarafından sigorta edilirler. Devlet memurlarının ve kamu sektörü çalışanlarının da kendilerine ait emeklilik fonu vardır. En geniş hak ve imkânlar sağlayan fonun bu olduğu kabul edilmektedir. Bütün çalışanların kendi emeklilik fonlarına düzenli biçimde katkıda bulunmaları zorunludur. Bu katkı, işveren kendileri ise doğrudan yapılabilmekte, değilse maaşlarından otomatik olarak kesinti yapılmak suretiyle dolaylı biçimde alınmaktadır. Gerek çalışan kişinin ödemek zorunda olduğu prim, gerek emeklilik maaşı olarak ödenen miktar emeklilik fonuna göre değişmektedir. Buna ilâveten, her bir fonun sağladığı bakım ve yardımın niteliği ve türü geniş ölçüde değişiklik göstermektedir. Meselâ, İKA'nın kendisine ait hastane ve sağlık personeli olmasına karşın, diğer fonlar özel olarak çalışan doktorlarla sözleşme yapmaktadır. Bu durum, kaçınılmaz olarak, tıbbî bakım ve tedavi hizmetlerinde ve emeklilikte çok değişik muamelelerin yapılmasına yol açmaktadır.

Emeklilik yaşı konusunda da farklılıklar vardır. Kamu sektöründe 1983'ten önce devlet memuru olarak çalışan kadınlar, bazı özel şartlarda 15 yıllık hizmetten sonra emekli olabilmektedir. İKA'ya sigortalı olanlar için de emeklilik konusunda farklılıklar vardır. Meselâ, kadınlar 60 yaşında, erkekler ise 65 yaşında emeklilik hakkı kazanmaktadır. Küçük yaşta çocuğu olan kadınlar 55 yaşında, zor ve sağlıksız işlerde çalışan kadınlar 50 yaşında emekli olabilmekte iken, bu sınıfa giren erkekler emekli olabilmek için 65 yaşına kadar çalışmak zorundadırlar.

Sağlık yardımları hem doğrudan hem de dolaylı olarak sigortalı olan kişileri kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmıştır. Doğrudan sigortalı olan her kişi eşini ve ailesinin diğer bireylerini de aynı anda sigortalama hakkına sahiptir. Ancak, bu bazı durumlarda eşitsizliklere ve ayrıcalıklı işlemlere yol açabilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır: Meselâ çalışan evli kadınlar çalışmayanlara göre imtiyazlı durumdadır. Zira çalışanların kendileri doğrudan sigortalı olabildikleri gibi, bazı şartlarda, kocasının bağlı olduğu fonda da dolaylı olarak sigorta yaptırmak hakkına sahiptirler. Ne var ki, bu hak kocalara tanınmamış olup, onlar ancak çalışamayacak durumda olduklarını tescil ettirmiş olmak kaydıyla kanlarının bağlı olduğu sigorta kapsamına alınmaktadır. Çalışmayan bir kadının kocası öldüğünde, kocası sağlığında gerekli primleri ödemiş ise kendisine dulluk maaşı bağlanır. Ancak bu, meselâ karıları devlet memuru olarak çalışmış olan erkeklerle uygulanmaz. 1984'ten beri, doğrudan sigortalanmamış olan boşanmış eşlerin, kocalarının bağlı olduğu fon aracılığı ile daha önce sahip oldukları sağlık hizmetleri ile ilgili hakları saklıdır; ancak bu emeklilik haklarını kapsamaz. Çalışmayan bir kadın, boşanmış ise kocasının bağlı olduğu fona gerekli primleri yatırmadıkça emekli maaşına hak kazanamaz.

Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, bu fonlar aslında çalışan kişileri ve sınırları genişletilmek suretiyle de bunların ailelerini kapsamaktadır. Bu da, çok sayıda kişinin sigortalı olamayacağı ve emeklilik hakkı kazanamayacağı anlamına gelir. Bu kişiler özellikle bir işi olmayan ya da olmadığı varsayılan vatandaşlardır. Bununla birlikte, parlamentodan kanunlar geçirmek ve olumlu programlar uygulamak suretiyle sosyal güvenlik sektöründeki bu eşitsizlikleri en aza indirmek için bazı adımlar atılmış bulunmaktadır. Meselâ, 1983'te Çiftçi Emeklilik Fonu içinde kadın tarım işçileri için tam ve bağımsız bir emeklilik fonu geliştirilmiştir. Yunanistan'daki kadın işgücünün % 25'inin tarım kesiminde çalıştığını ve gerek kırsal gerek kentsel kesimde her iki cinsten kişilerin herhangi bir ücret almadan aile işletmelerinde çalıştıkları göz önüne alınırsa, oldukça önemlidir. Son olarak, kadınların çalıştığı bir başka belirgin çalışma alanından söz etmek yerinde olacaktır; bu da evde parça başına yapılan işlerdir. Burada, daha ziyade, küçük yaşta çocukları olan ve çocuk büyütme ile iş yapmayı bu şekilde bir arada yürütmeğe çalışan evli kadınlar söz konusudur. Parça başı iş yapan kadınların sayısı resmen bilinmemektedir. Ancak kadın kuruluşları bu sayının 1987'de yaklaşık 250.000 olduğunu tahmin etmektedirler. Bu kadınlar, ilk kez 1986'da sigorta kapsamına alınmışlardır.

Yukarıdaki açıklamalardan, benzer gelir düzeyinde olup iş pozisyonları farklı geniş halk gruplarının sosyal güvenlik sistemi tarafından eşit biçimde korunmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Emeklilik şartlarında olduğu kadar tıbbî tedavi ve hastane bakımı yönünden de farklılıklar bir hayli büyüktür. Bu eşitsizlikler, çeşitli meslek gruplarının baskısı altında ve geçici siyasî çıkarlar uğruna Yunanistan'daki sosyal gelişme sisteminin ilerleme tarzını etkilemiştir. Bu sistem, aynı zamanda ücretlerdeki büyük eşitsizliklerin varlığının ve çeşitli çalışma gruplarının içinde bulunduğu şartların da etkisi

altındadır. Sorunun köküne inebilecek değişikliklere teşebbüs edilmemiştir. Bu da sosyal sigorta ve emeklilik sisteminin iş gücüne aktif olarak katılımıyla doğrudan ilişkili olduğu ve bu katılıma bağlı olması gerektiği varsayımında yatıyor.

Konut Kredileri

Konutlandırma politikası öncelikle çiftleri, aile boyutunu genişletme yönünde motive edecek önlemleri geliştirmekle ilgilenir. Bu da, toplumun belirli kesimlerine daha elverişli şartlarda kredi verilmesiyle başarılabilir.

Ancak, ileride göreceğimiz gibi, bu sorunu ele alacak merkezî bir koordinasyon organı ve buna bağlı olarak da demografik sorunlarla ilgilenecek olumlu bir konutlandırma politikası yoktur. Aynı zamanda, mevcut kredi türlerinde büyük farklılıklar vardır ve kredilerin verilmesi esası da genellikle bireyin mesleği ile ilişkilidir.

"Çalışan Sınıfları Konutlandırma Kuruluğu" belirli sosyal ölçütlere dayalı olarak görev yapan tek organdır. Her ne kadar bu kuruluşun açtığı krediler yapılacak evin toplam maliyetinin ufak bir bölümünü karşılıyorsa da, kredi 25-30 yıl içinde toplam maliyetinin % 50'si üzerinden hesaplanan % 8.5 - 12'lik bir faizle geri ödenebilmektedir. Açılacak kredinin miktarı, evin inşa edileceği arsannın büyüklüğüne ve ailedeki çocuk sayısına bağlı olarak artmaktadır. Ayrıca genç çiftler için ayrı bir artış söz konusudur.

özel sektörün belirli kesimlerinde çalışan kişilere ve devlet memurlarına da kredi verilmektedir. Bunların miktarı "Çalışan Sınıfları Konutlandırma Kuruluğu" nun açtığı kredilerden yüksektir. Evli eşlerden her ikisi de devlet memuru ise kredi miktarı arttırılmaktadır. Bu krediler de 25-30 yılda, evin büyüklüğüne göre değişen % 12-14'lük faizlerle geri ödenebilmektedir.

Yürürlükteki kanunlar, aile gelirinin % 30'unu geçmemesi gereken taksitler üzerinde sınırlamalar getirmektedir. Bu da, uygulamada, ev satın alan kişi ne kadar genç olursa alabileceği kredi miktarı da o kadar az olacak demektir.

Bankalarda çalışanlar da, işveren bankadan kredi alabilmektedirler. Her banka şartlarını kendisi belirlemekte, ama hepsi bir dereceye kadar çalışanın çocuk sayısına bağlı kalmaktadır.

Son zamanlarda, faiz oranı pazarlığa bağlı olmak üzere, banka kredilerinde artış olmuştur. Krediyeye başvuran kişinin evli olmasına ve ailesindeki çocuk sayısına bağlı olarak kredi miktarı artmaktadır.

Ancak, evli olmayan annelere de ilk evlerini satın alabilmeleri için konut kredilerinde öncelik tanınmaktadır. Bu tür banka kredilerinin kendi içinde sınırlamaları vardır. Evvelâ, başvuran kişinin geliri belirli bir miktarı geçmemeli, ikinci olarak, aylık ödeme taksitleri de aile gelirinin % 50'sini aşmamalıdır.

Toplumun bazı kesimleri de özel olarak yardım almaktadır. Meselâ özellikle ailesi büyük olan çiftçiler ya da yeni evliler, ücra bölgelerde yaşayanlar ve geri dönen göçmenler Tarım Bakanlığı'ndan elverişli şartlarla kredi alabilirler. Buna ilâveten, Sağlık-Refah ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Küçük Asya'dan gelen göçmenlere, tabîî afet kurbanlarına ve sağlıksız konutlarda yaşayanlara kredi vermektedir. 45.000 kişinin bu kategoriye girdiği tahmin edilmektedir. Ancak, çeşitli nedenlerden ötürü bu program başarılı olamamıştır. Bunlardan biri, krediler her ne kadar bu gruptaki kişileri kendi yuvalarını kurmağa teşvik etmeği amaçlıyorsa da verilen kredilerin evin bedelini karşılamaktan hayli uzak olduğu gerçeğidir. Program, daha etkili olabilmesi için hâlen yeniden gözden geçirilmektedir. Nihayet, ülkeye döviz getiren kişiler, getirdiği dövize eşit miktarda kredi almağa hak kazanmakta, deprem kurbanları da, faizi devlet tarafından desteklenen krediler alabilmektedirler.

Yukarıda sözü edilen kredilerin kendi bünyelerinde sınırlamaları vardır. Evvelâ, ev fiyatları çok yüksektir ve çoğu hallerde başvuran kişinin hak ettiği kredi ev bedelini karşılayamamaktadır. Bu yüzden, bu krediler, ev satın almak için başvuran kişilerin zaten hizmetine sunulmuş olan fonlara ancak bir ek kaynak olarak düşünülebilir. Ayrıca, çocuk sayısına dayalı olarak verilen kredilerdeki artışlar, çocuk sahibi olma yolunda yeterli bir itici güç oluşturmamaktadır. Zira, kredilerin daha büyük taksitlerle geri ödenmesi sonucunu doğurmaktadır. Kredi artışı durumunda devlet desteği de söz konusu değildir. Bu da, taksitleri geri ödeme zamanı gelince büyük aileler için daha büyük masraf demektir ve daha fazla miktarda krediye hak kazanmış olsa bile, büyük bir ihtimalle geri ödemek için yeterli kaynağı olmayacaktır. Genç vatandaşlar da dolaylı olarak ayırma tâbî tutulmaktadır. Çünkü genel olarak gelir seviyeleri düşüktür ve bu yüzden daha ufak miktarlarda kredi alabilmektedirler. Ancak, büyük miktarda kredi alabilse bile, taksitleri ödemeye başladıklarında daha büyük güçlüklerle karşılaşarak zorunda kalabilirler.

Yukarıdaki açıklamalar, ülkedeki konutlandırma politikalarının çelişkili niteliğini gösteriyor. Son yıllarda özellikle ailenin büyüklüğüne bağlı olarak sağlanan kredilerde düşüş olduğu, mevcut istatistiklerde görülmektedir. Her ne kadar, daha büyük miktarda kredi tahsis etmek suretiyle çiftleri, daha büyük boyutlu aileler kurmak yönünde motive etmek yolunda girişimlerde bulunulmuş ise de, uygulamada gittikçe daha az kişinin kredilere başvurması gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Yunanistan'ın karşı karşıya olduğu demografik sorunlarda da bir iyileşme görülmediğini kaydetmek gerekir.

Son zamanlarda, konutlandırma politikasını inceleyen bir çalışma grubunca bazı tavsiyeler ortaya atılmıştır. Bu grup, ülke çapında konutlandırma politikasından sorumlu olacak merkezî bir koordinasyon organının kurulmasının önemi üzerinde durmaktadır. Ayrıca, konutlandırma politikalarını desteklemek için, devletin konut fonlarına katkısının artırılması da önerilmektedir. Son olarak, yukarıda sözü edilen sorunları yakından bildiğini belirten bu grup, ailenin büyüklüğüne göre verilen kredilerin aileye daha büyük malî külfetler getirmemesi gerektiğini öneriyor. Ne var ki, bu, ailenin büyümesi yönünde önemli bir itici güç faktörüdür ve bu nedenle de terk edilmemelidir.

İşsizlik Yardımlarıyla İlgili Kanunlar

1954'den 1985'e kadar, işsizlik fonlarıyla ilgili durum şöyleydi: işsizlik fonundan yardım alabilmek için erkek ve kadın işsiz vatandaşların son 3 yıl zarfında çalışmış ve ilk iki yıl içinde yılda en az 80 gün, son 14 ay içinde de toplam 2,5 ay ücret almış olmaları gerekiyordu.

Sağlanacak desteğin süresi, kazanılan günlük ücret miktarına bağlıydı. Böylece, 125-150 günlük ücret tutan 2 aylık, 150-180 günlük ücret miktarı, üç aylık yardıma; 180 günden daha fazla ücret tutan ise 5 aylık işsizlik yardımına tekabül ediyordu.

1985'ten beri 3 yıl çalışma zorunluluğuna bağlı şart kaldırılmış bulunmaktadır. Son 2 yılda toplam 200 gün ücret alan herkes, her yıl en az 80 gün olmak şartıyla, cinsiyetine bakılmaksızın işsizlik yardımına hak *kazana*.

Kanunun kabulünden önceki bütün şartlar değişmediği halde, yukarıda belirtilen bütün durumlar için devletin yaptığı desteğin süresi 3'er ay arttırılmıştır.

Vasıfsız işçi için ödenen miktar, maaşının 2/3'si kadar olup, ilâve 3 ay için % 50 oranında azaltılmakta ve bakmak zorunda olduğu her aile ferdi için % 10 artmaktadır.

1985'ten beri 29 yaşın altındaki genç kadın ve erkeklerden öğrenimini bırakan veya üniversiteyi bitirenler, erkek ise askerlik hizmetini yapanlar, işsizlik Dairesi'nin kendilerine bir iş bulacağı düşüncesiyle 6 ay süreyle işsizlik yardımı almak üzere başvurabilirler, iş bulunamazsa 5 ay süreyle ayda 12.000 - 15.000 dr. işsizlik yardımı alabilirler.

Yaşlıların Bakımı

Yunanistan'da ortalama ömür, bütün dünya ülkeleri arasında hayli yüksektir. 1986'da 65 ve yukarı yaştakilerin yüzdesi 12.3'tü. Bunun 2001 yılında % 14'e çıkması beklenmektedir.

Sanayileşmiş ülkelerde yaşlıların % 5-8'inin bir kurumda barınmakta olmasına rağmen, Yunanistan'da bu yüzde çok düşük olup yaşlı vatandaşların büyük çoğunluğu toplum içinde yaşamaktadır. Çoğunun birlikte oturdukları veya aynı çevrede yaşadıkları oğul ya da kızları, bu tür aile desteğinden yararlanmaktadırlar.

Bu konuda yapılan son araştırmalar taşrada veya yan-kentsel bölgelerde aile bireyleri ile yemek pişirme, çamaşır yıkama gibi günlük işlerde yardımcı olan akraba ve komşular arasında gayri resmî bir yardımlaşma olduğunu göstermektedir.

Bu durumun önemli faydaları vardır, ama aile için bazı güçlükler yol açabilir. Buvandan, yaşlı kişinin toplumda aktif ve faydalı bir rol oynamasını sağlayabilir. Meselâ, çoğu durumlarda ana-babalar isteyken torunlara bakmak gibi önemli roller bile üstlenebilirler. Ancak, kronik bir hastalıkları varsa, özürü ya da yatalak iseler asıl yük onlara bakan kişilere yüklenmiş olur. Kendilerine bakamayacak durumda olanlara devlet tarafından istihdam edilen kişilerin, yaşlıların evlerini ziyaret ederek günlük zarurî hizmetlerini görmek suretiyle bakım hizmeti sağlanması bir kurum olarak, bazı semtlerde

birkaç münferit teşebbüs dışında, Yunanistan'da henüz geliştirilmiş değildir. Bu yüzden, bu konudaki bütün sorumluluk, çoğunlukla kadın olsa bile, aile bireylerine düşmektedir. Bu gibi durumlarda ortaya çıkacak maddî masraflar büyük olabilir ve aile, özel bir hasta-bakıcı veya yardımcının masraflarını karşılayamayacak durumda ise, ailedeki yaşlı bir kişinin bakımı, günün önemli birkaç saatini alabilir.

Ne var ki, ailedeki tüm yaşlıların ihtiyaçlarının ailece karşılandığı veya karşılanabileceği anlamına gelmez. Birçok hallerde, yaşlı bir kişinin hastanede uzun süre yatmasının, evde gerekli bakımın yapılamadığının bir göstergesi olduğuna inanılmaktadır. Bu meselenin altında yatan ve politik alana yansıyan veya hiç yansımayan düşüncenin, masrafları üstlenmenin ve yaşlı akrabalara bakım ve destek sağlamanın ailenin sorumluluğuna terk edilmesi varsayımı olduğu anlaşılıyor. Düşük emekli maaşlarını, özel hizmetler biçiminde olsun bazı yardımlar ve âletler sağlanması biçiminde olsun, gerçek anlamda devlet desteğinin bulunmadığını ve devletçe işletilen bazı huzur evlerinde genellikle gözlenen olumsuz şartları hesaba katarsak bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkar. Bu durum, özellikle aile içinde çok kuvvetli bir karşılıklı yardımlaşma duygusu bulunan ve yaşlılara bakmanın kendi görevleri olduğuna inandıkları için onları devletin sorumluluğuna terk etmek yerine kendilerinin bakmasını tercih eden ailelerin yaşadığı Yunan toplumunun değerleri ile de çatışmaktadır. Buna ilâveten, devletin kurumlarının sağladığı bakım hizmetlerinin niteliği konusunda genel bir güvensizlik vardır.

Bütün bunları ifade ettikten sonra, son yıllarda bu durumun değiştirilmesi yönünde girişimler yapıldığını da belirtmek gerekiyor. Bu da K.A.P.I. yani Yaşlılar için Gündüz Bakım Merkezleri kurulmasıdır. Bu merkezler bir sosyal hizmetli, bir doktor, hemşireler, bir fizyoterapist, bir meşguliyetle tedavi uzmanı ve bazı hallerde yaşlıları evlerinde ziyaret edebilen bir ev işleri yardımcısından oluşan bir ekip çalışmaktadır. Bunun temel amacı, yaşlıların toplumda hayatlarını idame ettirmelerine, en çok yardıma muhtaç olanlara öncelik vermek suretiyle, yardımcı olmaktır. Yaşlıların karşılaştığı sosyal ve ruhsal sorunları ele aldıkları gibi temel sağlık sorunlarıyla da ilgilenmekte ve yaşlı kişilerin boş zamanlarını yapıcı bir biçimde değerlendirmelerini ve toplumun sosyal ve kültürel hayatına katılmalarını özendirmeği hedef alan programlar da yapmaktadırlar. Şu ana kadar yaşlı vatandaşların sadece % 6'sının ihtiyaçlarının karşılanabilmiş olmasına rağmen halktan büyük destek görmektedirler.

Hükümetin bu alanda geleceğe yönelik politikaları, yaşlı kişilerin mümkün olduğu kadar uzun bir süre toplum içinde idamesini sağlamaya çalışırken hayat şartlarını geliştirmeği de hedef alacaktır. Yaşlıların ihtiyaçlarını desteklerken, bu hizmetlerin kurumlarda karşılanması yolundan kaçınılacağı ümit edilmektedir. Bu da, evde yardım sisteminin olduğu kadar yaşlıları ziyaret eden sosyal hizmetlilerin ve fizyoterapistlerin ve kolay ulaşılabilir nitelikte sağlık hizmetlerinin de geliştirilmesi ve bu amaçla K.A.P.I hizmetlerinin yaygınlaştırılmasıyla başarıya ulaşacaktır. Buna ilâveten, yaşlılar için sığınma evleri kurulması da önerilmektedir. Buralarda kalanlara sürekli olarak birtakım destek hizmetleri sunulabilecektir. Son olarak, aileleri yaşlı fertleriyle bir arada otur-

mağa teşvik edici önlemler alınması önerilmektedir. Meselâ, özel şartlarda ev kredileri verilmesinin birlikte oturma yönünde itici bir unsur olabileceği düşünülüyor. Bütün bu önerilerin altında, devletin, aile biriminin, nesiller arasındaki ve yaşlı kişilerin kendi aralarındaki karşılıklı yardımlaşma duygusunun güçlenmesine yardımcı olduğu takdirde, yaşlıların sosyal yaşamdan kopmalarını dolaylı olarak önleyeceği düşüncesi yatıyor.

Özel İhtiyaç Sahibi Kişiler

Yaşlılarla ve özel ihtiyaçları olan kişilerle ilişkili politikaların en önemli amacı, bu kesimlerin topluma katılımını ve onunla bütünleşmesini sağlamaktır, özel ihtiyaç sahibi bireyler için bu, bağımsız yaşama ve meslekî eğitim gibi amaçları da kapsıyor. Bu yönde son on yıl içinde E.E.C.'nin desteğinde, meslekî eğitim kursları açılması, genç yetişkinler için ve okullarda bunlara paralel olarak dersler konulması suretiyle önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, özel ihtiyacı olan kişilerin toplumla bütünleştiğine dâir henüz yeterli kanıt yoktur.

Bunu önleyen çeşitli faktörler vardır. Evvelâ, tek,tek girişimler dışında, gençlere hayatlarının daha başlangıcında yardımcı olabilmek için bir erken değerlendirme sistemi yoktur. Buna ilâveten, meslekî eğitim veren özel okullar ve merkezler de dahil mevcut hizmetler, coğrafi bakımdan eşit olmayan düzensiz bir dağılım göstermekte ve genellikle büyük şehirlerde bulunmaktadır. Bu da ailelerin evlerinin yakınında bulunmayan bu hizmetlerden yararlanamadıklarını gösteriyor.

Diğer önemli bir sorun da, özel ihtiyacı olan kişilerin başkalarına bağımlı olduklarını varsayan yardım politikasıdır. Devlet, özel bakıma muhtaç çocuğu olan ailelere olduğu kadar böyle çocukların bakım ve beslenmesini üstlenen ailelere de bağış ve yardımlarda bulunmaktadır. Bu bağış ve yardımlar özürülü bir çocuğun veya yetişkinin yükleyeceği masraflara sadece katkı olarak değil, bu çocukların kurumlara terk edilmesinin yönünde özendirici bir unsur olarak da görülmektedir. Bu yardımı almağa hak kazanan kişi iş bulduğu takdirde aileye ödenen bu yardım otomatik olarak kesilir. Böylece çok sayıda aile, özürülü bireyin çalışmasına izin vermekte ne yazık ki pek istekli görünmemektedir, özürülü kişiler, çalışmakta olan ana-babaların sigortası kapsamına dolaylı olarak alındıkları için, sosyal sigorta sistemi de bu kişileri âdeta iş aramaya teşvik edecek biçimde düzenlenmiştir. İş buldukları takdirde kendileri sigorta olabileceklerinden artık ana-babaların sigorta kapsamında kalmayacaklardır. Ancak, çok kere özürülü ya da engelli kişi ailede fazlalık olarak kabul edilmekte ve bunun sonucu olarak sigortadan, dolayısıyla da emekli maaşından yoksun kalmaktadır.

Engelli kişilerin çeşitli nedenlerden dolayı iş bulmaları zordur. Bunlardan biri, kaldırımlarda ve binalarda rampaların bulunmaması ve bu yüzden bazı engellilerin çoğu yerlere girmesinin engellenmesidir. Bir başka faktör, özel ihtiyacı olan kişiler çalıştıklarında devletten yardım ve destek görmelerine rağmen, işverenlerin bu konudaki aleyhte tutumlarıdır. Bu sorun, birkaç tane, koruma önlemleri bulunan atölye açılmasıyla kısmen çözümlenmiştir.

Son olarak, engelli kişilerin olgun yaşa geldiklerinde bağımsız ve kendine yeterli olabilmelerini sağlayacak organize ve sistematik hizmetler yoktur. Bu da, başlıca sorumluluğun aileye düşmesi ve bu mümkün olmadığı takdirde tek seçeneğin bakım kurumları olması demektir.

Dönüş Yapan Göçmenler İçin Alınan Önlemler

İkinci Dünya Savaşı, ülkeye yoksulluk ve işsizlik getirmiş ve çok sayıda insanı boluk içinde olan ülkelere göç etmeğe zorlamıştı. 1950 ile 1977 arasında 1.439.000 kişinin ülkeden ayrıldığı tahmin edilmektedir. Bu durum, 1973'teki enerji krizinden sonra tersine dönmüş ve o günden beri düzenli olarak ülkeye geri dönen göçmen akınları olmuştur.

1986'da yapılan "Dışarıya Giden ve Ülkeye Dönenler" konusundaki ufak çapta bir sayıma göre Aralık 1970 ile Haziran 1986 arasında 625.000 göçmen Yunanistan'a dönüş yapmıştır. Bunlar arasında % 60'ı evli, % 36'sı bekâr, % 40'ı da dul veya boşanmış kişilerdi. Çoğunluk (%50) 15-44 yaş arasında olduğu halde % 13'ü 15 yaşından küçük, % 27'si de 44-64 yaşları arasındaydı. Bunlardan sadece % 4'ü 65 yaşındaydı. Sonuç olarak, aynı verilere göre, dönüş yapan bu göçmenlerin % 30'unun sadece bir yıl kaldıktan sonra ülkeyi terk ettiğini belirtmek yerinde olur. Bunun, toplumun bu kesimindeki insanlara ülkede sürekli olarak yerleşmek için yeterli önlemlerin alınmamış olması nedeniyle meydana geldiği söylenebilir. (*)

Araştırmalar, Yunanlıların göç etme kararı vermelerindeki belli başlı nedenlerin mali endişelerden kaynaklandığını, ancak geri dönüşlerinin aynı nedenlere dayanmadığını gösteriyor. Daha da önemli nedenler arasında çocuklarının eğitilmesi, sağlık sorunları ve gittikleri ülkede iş bulamamaları sayılabilir.

Devlet, geri dönen göçmenlerle ilgili politikaların, aile ile ve demografi politikalarıyla doğrudan ilişkili olduğunu bilmektedir. Bu yüzden, yurt dışına gidenleri geri dönerek ülkede yerleşme yönünde motive edebilmek amacıyla dönüş yapanların ihtiyaçlarını karşılayacak (yatırım yapmalarını ve merkezlerden uzak bölgelerden yerleşmelerini sağlayarak) biçimde düzenlenmiş önlemler almıştır.

Bu önlemler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Dönüş yapanlar, döviz getirmenin avantajlarından yararlanabilirler. Yabancı ülkede mal ve paralarını ülkeye aktarırken vergi indiriminden faydalanabildikleri gibi yatırım yaptıklarında ve kredi temininde kendilerine uygun şartlar tanınmaktadır.

(*)"Dış Göçler-Dönüşler" üzerinde 1986'da yapılan ufak çaptaki sayım Yunan Millî İstatistik İdaresi tarafından yürütülmüş, Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmiş ve Sosyal Araştırmalar Ulusal Merkezi'nce değerlendirilmiştir.

- Şahsî ev eşyalarını ve bir otomobil getirdiklerinde gümrük vergisinden muaftırlar.
- Bir kısım ülkelerle Yunanistan arasında, bu kişilerin sigorta ve emeklilikleri için ödedikleri prim ve diğer hakların ülkeye aktarılması konusunda düzenlemeler yapılmıştır. '
- Dönüş yapan kişileri kırsal kesimde yerleşmeğe özendirmek için özel önlemler alınmıştır.
- Yunan toplumuna intibaklarını sağlamak için seminerler düzenlenmektedir.
- Yüksek öğrenim kurumlarına girebilmeleri için eğitimlerine yardımcı olmak amacıyla önlemler alınmış ve çocukların okullara tam anlamıyla katılımını sağlamak için devlet okullarında özel sınıflar açılmıştır, iki dilde eğitim yapan okullar da kurulmuştur.
- Meslek eğitimini sağlamak ve iş bulmalarını kolaylaştırmak için önlemler geliştirilmiştir.

Bunlara ilâveten, dönüş yapan kişilerin özel sorunlarını ele alacak çeşitli devlet organları kurulmuştur. Ancak, istatistikler gösteriyor ki, bütün bu önlemler geri dönen göçmenleri motive etmeğe yetmemektedir.

Sosyal Hizmetler: Aile Hayatının Özendirilmesi, Geliştirilmesi ve Islâhı

Aile Hayatı Eğitimi

Son zamanlara kadar Yunanistan'da organize bir aile planlama programı yoktu ve kürtaj kanun dışıydı.

Doğurganlık üzerinde son zamanlarda yapılan bir araştırma (Sosyal Araştırmalar Ulusal Merkezi'nce bu makalenin yazarının yönetiminde yapılmıştır) 1983-1984'te gerek Atina'da gerek ülkenin diğer bölgelerinde en çok kullanılan yöntem geri çekme (azl) yöntemi idi. Aynı araştırmanın bulguları aynı zamanda yüksek oranda kürtaj yaptırıldığını gösteriyordu, (tüm ülkede her evli 100 kadından 50'si). Atina dışında kalan bölgelerde oturanlar arasında, kürtajın yasak olmasına rağmen, her kadının en az bir ya da iki çocuk aldırması olduğu görülmüştür.

1986'da yeni çıkarılan kanunlar kürtajı serbest bırakmış, sosyal güvenlik alanında yapılacak bütün çalışmaların, aile planlaması programının bütün amaç ve işlevlerini kapsamaması kabul etmişti. Bunlar, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi, sağlıklı ve istenilen çocuklara sahip olunması, sahip olacakları çocuk sayısını belirlemenin her ailenin kendi tercih hakkı olması, ana-babaların yaşıyla ilgili olarak doğum yapma zamanının kontrol altına alınması biçiminde ifade ediliyordu. Bunlar arasında, gebeliğe yapay önlemlerle son verilmesi de vardı.

Yeni kanunun temelinde, kadınların sağlığını koruma ihtiyacı ve kürtajın gebeliği önleyici bir yöntem olarak değil, istenmeyen gebelikte son çare olarak görülmesi gerektiği inancı yer alıyor.

Yunanistan'da Birleşmiş Milletlerin malî desteği ve işbirliği ile aile planlaması kampanyasının uygulanmaya başlanması ancak 1983'te mümkün olabilmıştır. Bugün bütün Yunanistan'da 52'den fazla Aile Planlama Merkezi faaliyet göstermekte ve her gün yeni üniteler açılmaktadır. Bunlardan bir bölümü Sağlık-Sosyal Refah ve Sosyal Sigortalar Bakanlığı'na bağlı olup hastanelerde görev yapmakta, geri kalanı ise ülkenin en büyük sosyal güvenlik fonu olan İKA'nın şubeleri olarak çalışmaktadır. Ayrıca, bazı belediyeler, mahallî hastanelerin işbirliği ile aile planlama merkezleri kurmuşlardır. Bu merkezlerin her biri, bir jinekolog, bir ebe, bir hemşire ve bir psikolog çalıştırmak zorundadır. Ancak, personelin sık, sık değişmesi ve bazılarının henüz hizmete girmemiş olması yüzünden bu merkezlerin nasıl çalıştıkları konusunda elimizde bilgi yoktur. Bu programı değerlendirmek için takip çalışmaları yapılmamıştır.

Bununla birlikte, öyle görünüyor ki, Merkez Sağlık Konseyi, aile planlama hizmetinin ülke çapında her bireye ulaştırılması gerektiği kararına vardığı için daha organize sistemlerin yavaş yavaş hizmete konulması görülebilmektedir. Bu hizmetler, devlete bağlı ya da mahallî hastanelerin ve Sağlık Merkezleri'nin sorumluluğunda olacaktır.

Aynı zamanda, erkek ve kadınlara olduğu kadar, gençlere de aile planlamasıyla ilgili sorunlarda bilgi ve danışmanlık hizmetleri sağlamak üzere bir kampanya başlatılmıştır.

Nihayet, Cinslerin Eşitliği Sekreterliği, Millî Eğitim Bakanlığı'na, okullarda cinsiyet dersleri konulmasını teklif etmiş, bakanlık da özel bir komite kurarak konuyu inceletmeğe başlamıştır.

Aile Danışma Hizmeti

Sürekli olarak görev yapan organize aile danışma hizmetleri bulunmasına rağmen birkaç münferit ye geçici girişimleri belirtmek gerekiyor.

Amerika Birleşik Devletleri ve diğer Avrupa ülkelerindekinin aksine, Yunanistan'da sistematik aile terapisi yapısal niteliktedir ve ülkede psikanalize dayalı geleneksel tedavi yöntemlerine alışılmış olduğundan ancak son zamanlarda ortaya çıkmağa başlamıştır. Son yıllarda daha çağdaş tedavi yöntemlerine dönüş olduğu gözlenmektedir.

1970'lerde ilk kez Atina Üniversitesi Psikiyatri kliniğinde kurulan psiko-analitik aile tedavi merkezi iki yıl çalıştıktan sonra kapatılmıştır.

Aynı kilinik tarafından 1987'de yeni bir girişim başlatılmıştır. Bu da salt sistematik olup psikologlar ve sosyal hizmetler için iki yıl süreli bir seminerden ibarettir. Ailedeki ruh hastalarına yapılacak müdahale (ya da aile danışmanlığı) psikolojik-eğitsel model kullanılarak sağlanmaktadır.

Toplum için sistematik aile tedavisi, iki ruh sağlığı merkezine ilâveten Selanik Psikiyatri Hastanesi tarafından sağlanmakta, bu merkezlerden birisi aynı zamanda aile tedavisi konusunda eğitsel bir programı da organize etmektedir.

Nihayet, Halk Eğitim Merkezleri tarafından küçük çocuklar ve gençlerle ilgili sorunlarda ailelerin dayanıklılık kazanmaları amacıyla yönelik bir dizi seminer düzenlenmektedir. Bu seminerler 1983'te başlamış ve ülke çapında yaygınlaştırılmıştır.

Ailenin Görevlerini Yüklenecek Hizmetler

Ülkede hâlen beş buçuk yaşın altında yaklaşık bir milyon çocuk bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu, zorunlu eğitim için asgari yaş sınırıdır. Son yıllardaki araştırmalar Atina büyük şehir alanında altı yaştan küçük çocuk sahibi kadınların % 33'ünün çalıştığını ve bunlardan % 42'sinin kendileri isteyken bu çocuklara bakmağa razı olan akrabaları bulunduğunu gösteriyor. Bu da kreşlere olan ihtiyacın ne kadar büyük olduğunu ortaya koyuyor.

1982'den bu yana devlete ait kreşlerin önemli bir miktarı kurulmuş ve 1984'te Çalışma Bakanlığı 300'den fazla işçi çalıştıran sanayi kuruluşlarının ve şirketlerin işyerinde yeterli yer ayırarak kreşler kurması zorunluluğunu getirmiştir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, ülkede bu nitelikte pek az kuruluş vardır.

Son zamanlara kadar devlete ait kreşler 2,5 yaşın üstündeki çocukları kabul ediyordu. Bu da, çalışan annenin hiç de önemsenmeyecek bir süre için başka çözüm yollar bulmak zorunda olması demektir. Ancak, 1984'te Sağlık-Refah ve Sosyal Sigortalar Bakanlığı özellikle küçük çocuklar için kreşler ve mevcut kreşlerde de daha büyük çocuklar için bölümler açmağa başlamıştır. İstatistikler, 1989 Ocak ayına kadar Yunanistan'da okul öncesi çağıdaki çocuklar için 1416 kreşin bulunduğunu gösteriyor. Bunlardan 129'unda 8 aydan büyük ve okul öncesi çağıdaki çocuklar için tesisler bulunmaktadır. Bunların giderleri ya devlet bütçesinden karşılanmakta ya da devletin malî yardımı ve desteği ile çalışmaktadır.

Buna ilâveten, çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılamak için vilâyetlerde 87 kreş açılmıştır. Son olarak, giderleri devletçe karşılanan küçük ya da okul çağı öncesi çocuklar için 46, özel sektör tarafından da aynı yaşta kişiler için 397 kreş açılmıştır.

Yukarıda sıraladığımız konularda, mevcut talepleri karşılamak üzere devlet bir hayli mesafe almıştır. Ne var ki, beş buçuk yaşın altında çocuk sahibi olan çok sayıda ana-baba, işte oldukları zaman çocuklarına baktırmak için başka çözüm yollarını tercih etmektedir.

Bunun bir takım sebepleri vardır. Birincisi, mevcut durum talepleri karşılayamıyor ise de, ana-babaları özel kreşlere ya da profesyonel çocuk bakıcılarına yönelmeğe zorlayan başka düşünceler de vardır. Bunlardan biri, kreşlerin bulunduğu binaların bir çoğunun bu amaca uygun nitelikte olmadığı gerçeğidir.

Belki daha da önemli olan kreşlerin açık olduğu saatlerin, ana-babaların çalışma saatlerine uymamasıdır. Her ne kadar, kadınların çoğunluğunun, özellikle çiftçi kadınların çalışma zamanının yaz aylarına rastlaması dolayısıyla onlara kolaylık sağlamak üzere ana okullarının yaz aylarında da açık bulundurulması Bakanlığın kararıyla mümkün olmuş ise de, önemli bir neden oluşturuyor.

Bundan, bazı çocuklara ücretsiz bakım sağlanmış olmasına karşın bazı ana-babaların çocuklarına özel kreşlerde ya da profesyonel bakıcılar tarafından bakılması için hatırı sayılır paralar ödemek zorunda olmaları gibi âdil olmayan sonuçlar çıkmaktadır.

Bu bölüme son vermeden önce, çalışma saatleri sorunun okul sistemine de yansıdığını belirtmeyi gerekli görüyorum. Ders saatleri ilkokulun ilk iki sınıfında sadece 4,5 saattir. Bir öğrenci yazın hemen ,hemen 3 aya yakın, Noel ve Easter'da 2 hafta tatil yapmaktadır. Buna ilâveten, çoğu şehirde bina yetersizliği nedeniyle bir binada iki okulun ders yaptığı bir sistem geliştirilmiştir. Bu da, bir çocuk bir hafta süreyle sabah saatlerinde okula giderken ertesi hafta öğleden sonra okula gidecek demektir. Bu durum küçük yaştaki çocuk sahibi ailelere ek bir yük getirmektedir. Zira, ancak ana-babanın her ikisinin de çalışması durumunda profesyonel çocuk bakıcısı tutmağa hakları vardır, iki ya da daha fazla çocuklu aileler için bir birim olarak işlev yapmak çok daha zor gelebilir, zira ailenin her bireyinin işi gücü ayrıdır.

Kadın-Erkek Eşitliği Genel Sekreterliği'nin önerisi üzerine Eğitim Bakanlığı, bu sorunu incelemek için bir komite kurmuş ve hâlen 10 okulun zaman, zaman normal okul günleri dışında da çalıştığı bir deneme programı uygulamaya başlamıştır. Bu program, bütün ülkede yaygınlaştırıldığında küçük çocuk sahibi ailelere ve özellikle çalışmak ya da ilgili duydukları alanlarda başka etkinliklerde bulunmak isteyen annelere yardımcı olacaktır. Ne var ki, okul binalarının yetersizliği sorunu olumlu bir biçimde ele alınmadıkça okul programlarının normal çalışma saatlerine göre ayarlanma ihtimali çok zayıftır.

Siyasî Partilerin Durumu ve Hükümetin Projeleri (*)

Siyasî partilerin aile politikası karşısındaki tutumu genellikle olumludur. Bütün siyasî partiler, Yunanistan'ın demografik problemlerini bilmekte ve bunların çözümünü için önlemler almaktadırlar.

Pan-Helenistik Sosyalist Hareket Partisi (PASOK) anneliğin korunmasına önem vermekte, aynı zamanda kadınların çalışma hakkını da vurgulamaktadır. Tüm aileye bir birim olarak yardımcı olunması için önemler alınmasını, aynı zamanda en azından kanunlar düzeyinde kadının özerkliğinin koruma altına alınmasını savunmaktadır. Öncelik, 2 ya da 3 çocuklu ailelerin korunmasına verilmektedir.

(*) Makalenin yazıldığı Mayıs 1989'da.

Diğer partilerin politikalarına gelince, 1989'da yayımlanan sağ kanat Yeni Demokrasi Partisi'nin "Büyük Aileler Dünyası" başlıklı bülteninde de yer aldığı gibi genelde ailenin ama özellikle üç ya da daha fazla çocuklu ailelerin korunması gerektiğine inanmaktadır. Bu aileler daha fazla vergi muafiyetinden, 4'üncüden sonraki her ilâve çocuk için annelere ödenecek yardımlardan yararlanacakları gibi ölüncüye kadar ufak bir annelik maaşı da alacaklardır. Ayrıca annelik izni arttırılacaktır.

Sağcı DIANA Partisi kadının, annelik görevi ile mesleğini bağdaştırmasının güç olduğuna inanıyor. Böylece kadına, iki rolden birini seçmek fırsatı tanınması gerektiğini savunuyor. Bu da ailenin, özellikle büyük ailelerin korunmasıyla ilgili hak ve yardımları öngören bütün kanunların yeniden gözden geçirilmesini ve yapılandırılmasını gerektirecektir. Aynı zamanda devletin evde çocuklara bakmakla geçen zamanı, ev dışında çalışmakla geçen zamana eşdeğer saymasını gerektirecektir.

Sol kanat Synapismos Partisi yeni bir sosyal ve ekonomik aile politikasına gerek olduğuna inanıyor. Aileler için özel önlemler alınmasından yana olmasına rağmen (yardımlar, konutlandırma, vergi indirim gibi), gençlerin çocuk sahibi olmalarını engelleyen ekonomik ve sosyal faktörler üzerinde durmaktadır. Meselâ, işsizlik, düşük ücretler, hizmetlerin yetersizliği gibi.

İşçi sendikalarının tutumuna gelince, Yunan İşçileri Genel Federasyonu şimdiye kadar aile ve demografik sorunlar üzerinde kendi konumunu ortaya koyacak bir açıklama yapmış değildir.

Şimdiki hükümetin 1989-1992 yıllarını kapsayan projeleri PASOK programında ifade edildiği şekilde, şunlardır:

- Üyelerine bakmak ve ihtiyaçlarını görebilmek rolünü ifa edebilmesi için ailenin desteklenmesi,
- Bütün nüfusu kapsayan, merkezi olmaktan uzak, herkesin ulaşabileceği refah hizmetlerinin yaratılması,
- Toplumun özel ihtiyaçları ile çocukların bütünleşmesi,
- Toplumda danışma hizmetleri tesis edilmesi ve evli olmayan anneler için daha iyi koruma ortamı sağlanması,
- Aileyi, hangi biçimde olursa olsun, desteklemek suretiyle annelik ve babalık müessesesinin korunması,
- Eşitsizliklerin en aza indirilmesi için önlemler alınması,
- Sigortalı olmayan anneler için hamilelik ve doğum izninin 12 haftadan 16 haftaya çıkarılması,
- Küçük çocuklar ve bebeler için daha fazla kreş açılması,
- Okul saatleri dışında çocukları meşgul etme programları hazırlanması,
- Ana-babaların çalışıp çalışmamasına bakılmaksızın çocuk yardımlarının arttırılması,
- Çalışan sınıflara konut sağlanması.

ÖZET

Yunanistan'ın bugüne kadar açık seçik bir aile ya da nüfus politikası olmadığı şimdiye kadar alınan çeşitli önlemlerin genel niteliğinin karmaşık, bütünlükten ve işbirliğinden yoksun olması gerçeği ile birlikte ele alınınca aile politikası sorununun tam anlamıyla incelenmesi güçleşmektedir. Açık bir aile politikasının olmayışı, modern Yunanistan'ın çalkantılı tarihi göz önüne alındığında bir dereceye kadar açıklanabilir. Bu tarihî olaylar, kısa vadeli sorunlarla karşı karşıya gelindiğinde, bunları çözebilmek için belirli önlemlerin alınmasını gerektirmiştir. Bu da, günümüze kadar varlığını sürdüren sorunlarla ilgilenmek yönünde belirli bir eğilim oluşturmuştur.

Bu raporda, günümüzde hâlen geçerli olan önlemlerle 1980'lerde alınan önlemler incelenmiştir. Raporda, yeni Aile Kanunu ve aile politikasının ilgilendiği iki geniş ilgi alanı yani gelirlerin eşitlenmesi ya da idamesi ve sosyal hizmetler ve ailenin yerini alacak hizmetlerle ilgili aile politikası üzerinde durulmaktadır.

Yunanistan'da 1983'e kadar yürürlükte olan kanunlarda, kadın aile içinde özerk ve bağımsız bir birey olarak görülüyordu. 1983'ten sonra, yeni aile kanunu ile kadın, özerkliği olan, eşit haklara sahip, bağımsız bir birey olarak erkekle eşit duruma gelmiştir. Bu, ileriye doğru atılmış bir adım olarak görülüyorsa da, kanunların toplumda geçerli olan tavır ve davranışlara uymayabileceği bir gerçektir.

Kanunlarda yapılan değişikliklerin tam anlamıyla etkili olmasını engelleyen bir başka faktör de, sosyal hizmetlerin yetersizliğidir. Bu da kadının, ailede çocukların büyütülmesinde ve yaşlıların bakılmasında başlıca sorumluluğu üstlenmeğe devam edeceği anlamına gelir.

1981-1986 arasında işgücüne kadının katılımının artması ve özellikle 45-64 yaş grubundakilerde bu artışın % 23'ten % 35'e çıkmış olması sosyal hizmetlere olan talebin artmasının altında yatan nedenlerdir.

Sosyal hizmetlerin yetersizliğinin bir nedeni, çocukların, yaşlıların, engellilerin ve diğer grupların korunması için bütçeden ayrılan ödeneklerin azlığıdır. Bu miktar 1980'deki gayri safi millî hâsılanın % 0.2'sine varmış, 1988'de sadece % 0.4'e çıkabilmiştir. Bu da, hizmetlerin ülkenin her tarafında ve toplumun bütün üyelerine eşit olarak dağıtılmadığı gerçeğinin anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Ne var ki, eşit olarak dağıtılmayan, sadece kreşler gibi sosyal hizmet tesisleri değildir, örnekler, konut kredileri biçiminde verilen malî yardımlar kadar, emekli maaşı ve sosyal sigorta hakları da halk arasında eşit olarak dağıtılmamakta, bazı kesimler bu haklardan tamamen yoksun bırakılmaktadır.

Bu tür sorunlarla uğraşacak merkezî bir organın bulunmaması da bu konuyla yakından ilgili olabilir.

Son olarak, sosyal politika ile ilgili değişik programların bir değerlendirmesi de yapılmış değildir. Eski geleneksel yöntemler tekrarlanmakta ve yaygınlaşmakta, öte

yandan alternatif plânlar ve yeni fikirler nadiren göz önüne alınıp uygulamaya konulmaktadır.

Şu anda iş başında bulunan hükümet bu sorunların farkında olup refah hizmetleri için merkezî bir koordinasyon organı kurulması yolunda öneriler getiriyor, ilk adım olarak, çocuk bakımı ile ilgili olan ve Sağlık Refah ve Sosyal Sigortalar Bakanlığı, Çocuk Koruma Genel Müdürlüğü'nün alanına giren bütün sorunlar, Aile ve Çocuk Koruma Genel Müdürlüğü adı altında yeni bir yönetime devredilmiştir. Bu değişiklik, aile sorununda yeni bir kavramı, yani çocuğun korunması için ailenin korunması gerektiği anlayışını vurguluyor. Önceki düzenlemelerin kökü II. Dünya Savaşı sonrası yıllara dayanmaktadır. O yıllarda devlet, çocukları yardımlarla ve bağışlarla desteklemek ya da öksüzler için açılmış kurumlar aracılığı ile bakım hizmetleri sağlamak zorunda idi.

Nihayet, refah hizmetlerinin merkezî yönetimden alınıp yerel yönetimlere verilmesi konusunda adımlar atılmış ise de, kat edilmesi gereken bir hayli mesafe vardır.

İTALYA

S. P. DONATİ ¹Y. Doç. Dr.
Ruhi ESENGÜN

Genel Yaklaşım

Bu yazıda, savaş sonrası İtalya'sında takip edilen nüfus ve aile politikasını, özellikle son on yıl üzerinde durmak suretiyle, açıklamağa ve bu konudaki görüş ve kanaatlerimi belirtmeğe çalışacağım. Nüfus politikası terimi ile "belirli bir nüfusun yapısı ve geçirdiği evrimi etkilemek amacıyla girilen bütün faaliyetleri" kastediyorum Boyutları, artan oranlan, onu meydana getiren öğeleri, özel şartlara ya da coğrafi dağılıma göre nüfusun terkibi v.s. gibi.

Aile politikası terimi ile de, yapısı ve davranış biçimleri bakımından ailedeki değişimleri etkilemeyi amaçlayan tüm faaliyetleri kastediyorum. Bunlar, aile içi ilişkilere olduğu kadar (cinsler ve kuşaklar arası), aile dışı ilişkiler de (üreme, çocukların terbiye ve eğitimi, ailenin kültürel, sosyal, ekonomik ve hatta siyasî faaliyetlere katılımı; cemaat içinde gayri resmi yardımlaşma gibi ailenin sosyal işlevleriyle ilgili) yönelik tüm faaliyet ve işlemler olabilir.

Aile politikası çeşitli biçimlerde tanımlanabilir ve değişik yaklaşımlarla ele alınabilir. Hangi yaklaşımı izlersek izleyelim, bu yaklaşımı aynı zamanda kendimiz ortaya koyuyoruz demektir. Aile hayatını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen bütün faaliyetleri her yönüyle ele alan geniş ve esnek tanımları; ailenin iç dayanışmasını belirlediği ve gerek bir kurum gerek sosyal grup olarak ailenin tümüne hitap eden faaliyetleri göz önüne alan katı ve dar tanımlardan ayırmak istiyorum.

Bologna Üniversitesi

Bu yazıda ikinci tanımı ele alacağım. Dikkatimi, bireysel konularla ilgili (çocuk, kadın, yaşlılar gibi) özel önlemlerden çok aile biçimleri üzerinde yoğunlaştırmak istiyorum. Bunun nedeni, makalenin sınırının dar oluşu kadar aynı zamanda ayrıntılara girmeden önce, milli bir aile politikasının ne olduğu hakkında temel bir fikir edinme ihtiyacıdır. "Meselâ, aileyi bu yönde geliştiriyor mu, oksa çocuk terbiyesi, kadınların çalışması iskân gibi sektörlerde de yardımcı oluyor mu ?

İtalya'da Resmî Nüfus ve Aile Politikaları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve özellikle 1970'lerden bu yana neler olup bittiğini anlayabilmek için, savaş öncesi dönemle ilgili olarak çarpıcı farklılıkları bilmek gerekir. İtalya'nın yakın tarihinde konumuzu bölümlere ayırabileceğimiz belli başlı üç dönemi gösteren bir tablo veriyoruz (Tablo I) : Faşist Dönem (1925-1943), savaş sonrası ilk dönem (1949-1970) ve en son dönem (1971-1988). Zaman dilimlerini gösteren bu tabloda olduğu gibi, konunun üç döneme ayrılması büyük ölçüde itibardır. Bu sınıflandırmanın faydası belli başlı eğilimleri ve dönüm noktalarını vurgulamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki siyasî rejim değişikliği şüphesiz böyle bir dönüm noktasıdır. İkinci dönüm noktası (1970) başlıca iki nedenden dolayı seçilmiştir : aynı yıl içinde getirilen ve geleneksel aile kültüründen modern aileye geçiş gibi bir değişikliği belirleyen boşanmanın meşru sayılması karan; ikincisi de ali hayatını ve refah sağlama yolundaki hizmetlerde etkili olan ve özerk yasama organları bulunan bölge yönetimlerinin kurulmuş olmasıdır. Bu aile ve nüfus politikalarında merkezî hükümetin tekeline kırmak ve aile politikalarında büyük bir çeşitlilik getirmek demektir (zira, 1970'den sonra her bölge kendine göre farklı refah önlemleri benimseyebilecektir).

"Resmi Politikalar" sözüyle de yasama yoluyla yerel ve merkezî hükümetlerin, İtalya refah devleti ve kendine özgü özellikleri dahilinde, üstlendikleri politikaları kastediyorum.

Tablo I:

Üç Ayrı Tarihî Dönemde İtalya'da Aile ve Nüfus Politikaları

Aile ve Nüfus Politikalarına yapılan müdahaleler	Faşist Dönem 1925-1943	Savaş Sonrası Birinci Dönem. 1949-1970	Savaş Sonrası İkinci Dönem 1917-1988
Doğum alanında:	Yaşatma taraflısı	Tarafsız	Tercih yapabilme taraflısı
Aile kanunları:	Açıklık yanlısı Güçlü kanunlar	Üstü kapalı Gizli fonksiyonları olan	Açıklık yanlısı düzenlemelerde değişiklik ve yenilikler

Ailenin ekonomik yönden ele alınışı	Evrensel:Son derece olumlu ve lehte	Evrensel: Ancak pek az olumlu ve lehte ayırıcı	Cezalandırıcı ve gittikçe artış gösteren nitelikte
Refah önlemlerinden yararlanan aile	Somut, katı, dayanışmaya dayalı bir kurum	Formel (hukukî) bir sistem	Bireysel hakların toplamı
Bozulmuş aile biçimlerine karşı tutum ve tavırlar:	Baskıcı	Hoşgörülü yardımcı	
Aile ve Nüfus politikalarının da karar verebilme düzeyi	Merkezî Hükümet (güçlü)	Merkezî Hükümet (zayıf)	Zayıf merkezî hükümet ve gittikçe güçlenen yerel yönetimler

Faşist Dönem : 1925-1943

Bu makalenin sınırlı boyutları, bu dönemde uygulanan aile lehinde ve çocukların yayşatılması yönündeki politikaları tam anlamıyla izin vermiyor.

Şu kadarını söyleyebiliriz ki, evli olmayan kişiler bu dönemde sosyal bakımdan damgalanıyordu. (Meselâ, devlet yönetiminde üst kademelere yükselemiyor, özel bir vergi ödemek zorunda bırakılıyorlardı. Nüfus politikası alanında, İtalyan milletinin diğer "ırklar"la karışmasını önlemek amacıyla "ırkçı" kanunlar çıkarılmıştı.

Kişilere, hukukî yoldan evlenme ve kanunun öngördüğü kurumsal modele kendilerini intibak ettirme yönünde baskılar uygulanıyordu. (1930'da ceza kanununda ve 1942'de de medenî kanunda yapılan iki büyük reformu hatırlamak gerekir). Aynı zamanda, aile için birçok tesisler kurulmuş bulunuyordu. 1920'lerde aile yardımları getirildi ve aile için yeni sağlık ve sosyal yardım kurumları tesis edildi. Bunların en önemlisi, 1925'te kurulan, doğum ve anne bakımını, gençliğin, özellikle genç kadınların korunmasını amaçlayan ulusal kuruluşları destekleyen devlet kurumu olan O.N.M.'dir.

Deneyisel araştırmaların da göstermiş olduğu gibi, bu tür önlemlerin ailelere nakdî ve aynı olarak sürekli yardım ve destek sağlanması sonucunu doğurduğu şüphesizdir. Ancak, bunlar, nüfusun çoğalmasını ya da evlenme oranlarını önemli ölçüde arttırmamış; bu artışlar en azından faşist rejimi öngördüğü ve beklediği oranda olmamıştır.

Savaş Sonrası Birinci Dönem : 1949-1970

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra aile ve nüfus politikaları tamamiyle farklı yönler tutturmuşlardır; ancak bu sadece resmî yollardan olmuştur.

Aslına bakılırsa, bir yandan hukukî yapı, resmî tasarılar ve kurallar düzeninde yeni ilkelerin konulmasıyla köklü değişikliklere uğradı. Burada başvuru ya da esas alınan 1948'de hazırlanmış bulunan yeni Cumhuriyet Anayasasıydı.

Bu anayasa ile, ırk esasına dayalı kanunlara göre evli olmayanların cezalandırılmasını öngören bütün kanunlar derhal yürürlükten kaldırıldı. Ancak, öte yandan, aileyi destekleme hizmetlerinden sorumlu idarî ve kırsal kuruluşlar da dahil, refah politikası ile ilgili bürokrasi hemen ,hemen aynı biçimde çalışmalarına devam ettiler. Altmışlı yılların ortasına kadar aile ve nüfus politikası ile ilgili hiçbir reform yapılmamıştır. Nüfus politikasında oldukça ketum ve üstü kapalı bir tutum izleniyordu. Bu nedenledir ki, tablomuzda bu dönemi "tarafsız" olarak niteledik.

1948'den itibaren, İtalya'nın resmî aile politikası, bu politikanın yazılı olarak yer alacağı yeni hukuk düzenine bakılmaksızın anlaşılabilir. Bu politika, kanun yapıcıların sık ,sık başvurduğu birkaç anayasa maddesinde ifade edilmiştir:

Madde; 2 şu genel ilkeyi ifade ediyor : Devlet, gerek birey olarak gerek kişiliğin geliştiği sosyal formasyonların (aile gibi grupların) üyesi olarak vatandaşların haklarını korumalıdır. Devlet, halkı temel haklarını kullanmaktan alıkoyan bütün engelleri (aile dezavantajları dahil) kaldırmalıdır. Aynı zamanda, vatandaşlardan siyasî, ekonomik ve sosyal dayanışmayla ilgili görevlerini yerine getirmesini ister.

Madde 3; bütün vatandaşların cinsiyet, ırk, dinî inanç, siyasî kanaat, kişisel ve sosyal konumları gözetilmeksizin kanun önünde eşitliğini beyan eder. Herkesin, ülkenin politik, ekonomik ve sosyal hayata katılımını sağlamak amacıyla her türlü engel ortadan kaldırılmalıdır.

Madde 29; aileyi temel bir kurum olarak açıkça kabul eder. Cumhuriyet, evlilik üzerine dayalı doğal bir toplum ünitesi olan ailenin haklarını kabul eder ve erkeğin üstünlüğüne dayanan önceki Faşist kanunun aksine, yukarıda belirtilen iki genel ilke uyarınca "evlilik" ailenin birliğini güvence altına alan kanunun belirlediği sınırlar içinde, eşlerin ahlakî ve hukukî eşitliğine dayanır.

Madde 30; çocuklarla ilgilidir. Nikâh dışı olsalar bile, çocuklarını büyütme, okutmak ve eğitmek ana-babaların hakkı ve görevidir. Önceki faşist Napolyonist kanunların aksine herhangi gayri meşru bir çocuğun asıl babasının araştırılması ilkesini kabul eder.

Madde 31; ailelere yapılacak yardımlarla ilgilidir. "Cumhuriyet, ailenin oluşumunu ve özellikle büyük ailelere aynı ve nakdî yardımlar yapmak suretiyle görevlerini yerine getirmesini destekler. Anneliği, çocuk ve gençleri bu amaçlar için yardım ve refah kuruluşları kurmak suretiyle korur".

Bütün kanunlar, 1949'dan bu yana gerek İtalya Parlamentosu gerek 1970'de özerk yaşama organları olarak kurulmuş olan bölge yönetimleri'nce onaylandığı için yukarıdaki hükümlerin önemini küçümsemek gerekir. Bunlar, anayasal emir ve hükümlerin uygulanması olarak anlaşılmalıdır.

Ancak, 1949-1970 döneminde politik önlemlerin pek azı gerçek biçimde takip edilebilmiştir. Genel idari tasarımlarla birlikte uygulamadaki düzenlemeler ve elde edilen sonuçlar değişmeden varlığını sürdürmüştür. İşte bu nedenledir ki, genel hatlarıyla İtalya Hükümeti'nin bu dönemde aile ve nüfus politikaları konusunda "tarafsız" kaldığı iddiasındayım. Bu tür politikalar aslında biçimsel ve üstü kapalı nitelikte olup merkezî hükümet düzeyinde karara bağlanan ve bozulmuş aile biçimlerine gizli bir hoşgörü ile bakan politikaları (en azından evlilik dışı birlikte yaşayanlara karşı resmî ya da hukukî bir suç isnad edilmiyordu).

Ne var ki, bu dönemde bazı önemli tedbirler de alınmıyor değildi. Aile politikaları, çocuklar için eğitim hizmetleri sağlanması amacına yöneliyordu. Bazı yeni kamu programları yapılıyordu. Özellikle, 13 yaşına kadar ilkokul öğreniminin zorunlu olması ilkesi yaygınlaştırılmış (1962), kamuya ait anaokulları kurulmuş ve bu iş 1968'de bütün ülkede millî bir kanunla düzenlenmişti. Kreşler konusunda ise, devlet ancak 1971'de özel bir kanunla ülke çapında bir plan yapıp yayınlamış olmasına karşın, bu dönemde kreşler yerel yönetimlerin sorumluluğunda idi. Aile kültürünü ve törelerini etkileyen en önemli reform belki de 1967'de evlat edinmeyle ilgili kurallarda değişiklikler yapan kanundur. Bu kanun "özel şartlarda evlat edinme" dediğimiz konuyu düzenliyordu. Bundan önce, "doğal" evlat edinme usulü, çocuk sahibi olmak isteyen aileye bu imkânı tanıyan bir araç görevi yapıyordu. 1967'den itibaren bunun aksi bir durum gerçekleşti. Kanun gereği olduğu kadar sosyal hizmetlerde gerçek bir uygulama biçimi olarak da evlat edinme işi çocuğa, bir aileye sahip olma hakkı tanıyan bir vasıta olacaktı. Bunun aksi varit değildi. Bunun çok değişik sonuçları ortaya çıktı, ama bu makalenin dar sınırları içinde ayrıntılara inemeyeceğim. (Meselâ, çocuk mübadele edilecek bir eşya değil bir "kişi" olduğundan vasi tayin edilerek anne ne bakımdan "gayrimeşru" sayılabilecekti.) Bununla birlikte, çocuk bakımı konusunda İtalya'da bir hayli yaygın mevcuttur.

"Özel şartlarda evlat edinme" kanunu (1967) bu ülkede çocuk haklarının geliştirilmesi yönünde önemli temel taşlardan biridir. Tabii (biyolojik) bağlarla hukukî ve adli konuların ilgisini koparmada önemli bir adım teşkil eden bu kanun, Çocuk Mahkemeleri'ne sakıncalı görülen bir aileden çocuğu alıp daha uygun ve yeterli bir ailenin yanına verebilme yetkisini tanımıştır.

Aile politikası tarihçesindeki bu dönemin, boşanmanın meşru sayıldığı 898 sayılı kanunun yayımlandığı 1970'de sona erdiği söylenebilir. Bu kanun, geleneksel Katolik kültürünü savunanlarla ülkenin daha liberal ve hoşgörülü fikirlere açılmasını isteyenler arasında bir tür savaşa yol açtı. Kamu oyunun onayını almak için 1974'de referandum yapıldı ve sonuçta halk yeni kanunun yürürlükten kaldırılmasını reddetti.

Üçüncü Dönem : 1971-1988

Boşanma kanununun kabulünden ve referandum sonucu onaylanmasından sonra. İtalyan aile politikası geniş çaplı ve derinlemesine bir sosyal reform dönemine girdi. Tartışma konusu "yardım gören aile" denilen ve aileyi, refah devletinin pasif bir müşterisi olarak, bağımlı ve güçsüz bir durumda tutmak anlamına gelen kavramdı. Şimdi, aile politikasının üç alanını birbirinden ayırmak istiyorum : bunlar hukukî hizmetler, refah hizmetleri ve ekonomik hizmetlerdir.

Hukukî Reform

1970'li yılların başında, Yüksek Mahkeme doğum kontrol araçlarının açıkça reklâmının yapılması ve kadınları zina etmesi gibi daha önce suç sayılan cinsel davranışlar alanındaki bazı hareketlerin cezalandırılmayacağına karar verdi.

Ancak şuna şüphe yok ki, bu dönemin temel taşı 1975'te çıkarılan aile hukuku reformuydu. Bu reformun yol açtığı önemli değişikliklerin hepsini burada açıklamaya imkân yoktur. Bu konudaki belli başlı yenilikler kısaca şunlardır:

- Bütün aile sorunlarında, karar almada ve ailenin mal ve mülklerinde (kocanın aile reisi olma niteliğinin kaldırılması) eşler arasında tam bir eşitlik rejiminin getirilmesi.
- Aile birliğinin kabulünün devlet için önemli bir ilgi alanı olmaktan çıkması (önceden olduğu gibi).
- Çocukların, arzu ve emellerine saygı gösterilecek biçimde yetiştirilmesi gerektiği ilkesinin getirilmesi (önceki kanunda belirtildiği gibi geleneksel değerlere göre değil).
- Gayrimeşru çocukların asıl ebeveyni (hatta sadece anne ve baba) tarafından hukuken kabul edilebileceği ve böylece meşru çocuklarla eşit haklara tam anlamıyla sahip olabilecekleri ailenin yanına verilebilecekleri ilkesinin getirilmesi (önceki kanundaki ayırımın aksine).
- Aileye ait normal bir ekonomik rejim olarak "ortak mülk" rejiminin tesis edilmesi : evlilikten önce edinilen mallar hariç, kıymetli olan re şey eşlerin her ikisinin izni olmadan alınıp satılamaz, (eşler arasında malların ayrılması biçiminde bir ekonomik rejimi kabul etmiş olan önceki kanunun aksine).
- Ana-babanın evini terk ettikten sonra, reşit olan kıza veya erkek çocuğun, ebeveynine karşı ekonomik bir sorumluluğu olamayacağı ilkesinin kabulü (önceki kanundaki hükmün aksine).

Refah Hizmetleri

1975'te 405 sayılı kanunla "aile danışma servisi" adı altına yeni bir kamu hizmeti kuruldu. Bu kanun, birçok bakımdan hayli önemlidir. Evvelâ, aile hizmetlerinde yeni bir yasama yolu açmış oldu; böylece devlet genel hedefleri, ilke ve kuralları koyarken bölge yönetimleri millî planları yerel düzeyde uygulayabilmek için kendi özel kanunlarını çıkarıyorlardı. İkinci olarak, kanun gebeliği önlemekten anne ve çocuk sağlığı hizmetlerinin iyileştirilmesine, 18 yaşın altındaki gençlerin evlenebilmeleri için mahkeme ilânı alabilmelerini sağlayan bir sertifika verilmesine kadar çok yaygın bir aile hizmet ağının kurulmasının yanında, yaşlılar da dahil bütün aile fertlerinin karşılaştığı aile sorunlarının çözümü yönünde psikolojik ve sosyal yardımlar yapmayı da öngörüyordu. 1978'den sonra bu servi, millî sağlık kurumlarında kanunî kürtaj yaptırabilmek için kadınlara için verilmesini de sağlamıştır. 1975'ten itibaren İtalya'da gerek resmi gerek özel 300 adet danışma hizmet bürosu açılmıştır. Özel kurumlar da resmî olanlar gibi aynı kanunlara tâbidir.

Şüphe yok ki, böyle bir hizmet İtalya refah devletinin bu kadar geniş çaplı görevleri yerine getirmesi yeteneğine karşı bir çeşit meydan okuma idi.

Onbeş yıl sonra, bu servisin aileye, sadece doğum kontrolü alanında ve kadın hastalıklarının takibinde kayda değer yardımları olduğu ancak, kürtajın önlenmesinde ve genel olarak aileye psiko-sosyal yönden yardımcı olunmasında başarısız olduğu gerçeğe konusunda fikir birliği vardı. 1980'lerin sonuna gelmeden daha büyük çapta reformlara kuvvetle ihtiyaç duyulduğu anlaşılıyordu. (Emilia-Romagna gibi bazı bölge yönetimleri bu hizmeti, kürtajın daha etkili bir biçimde önlenmesi ve ailenin temel ihtiyaçlarını destekleyebilecek şekilde yeniden yönlendirmektedirler).

1977 yılında, iş alanındaki kurallar ve ekonomik şartlar bakımından kadınlara, erkeklerle eşit muamele edilmesini sağlayan bir kanun çıkarıldı. Bunun sonucu olarak, 1977'den itibaren, ebeveyn izni alabilmek ve çocuk bakımı ile ilgili kolaylıklar sağlanması yönünde kocalar da kadınlarla aynı haklara sahip olmuşlardır (1987'de Yüksek Mahkeme'ce onaylandığı şekilde, kocaların da kadınları gibi benzer şartlar altında olmaları kaydıyla).

1987 yılında 194 sayılı kanunla kürtaj meşru hâle getirilmiş oldu. Bu, Avrupa Topluluğu ülkeleri içinde, en geniş özgürlük tanıyan kanunlardan biriydi. Bu kanuna göre, serbestçe kürtaj yaptırabilmek için izin alınmasını gerektiren sebepler bir hayli fazlaydı. (Hatta, psikolojik ya da sosyal rahatsızlıklar böyle bir isteği haklı gösterebiliyordu) ve kadının, kocasının rızası olmaksızın tek başına karar verme ve istekte bulunma yetkisi vardı.

Yaklaşık on yıl sonra çeşitli nedenlerle kürtaj sorunu yeniden hayli hassa bir konuma geldi: İtalya'daki ulusal sağlık hizmetlerinin yetersizliği sebebiyle tıbbî müdahale istemeyecek kadınlar bulunabileceğini iddia eden radikal hareketlerin giriştiği Protestanlardan tutunuz, kanunun tanıdığı sınırların ötesinde çok serbest ve toleranslı bir biçimde

uygulanmasına karşı çıkan özellikle Katolik hareketlere kadar bir sürü neden ileri sürülüyordu.

1983'te evlat edinme konusunda, çocuğun başkaları tarafından bakımı ve beslenmesini onaylayan yeni bir kanun çıktı. Buna göre, İtalya'da sosyal hizmet kurumları çocuğun en iyi biçimde bakılması çarelerini ararken, çocukların kısa sürelerle bırakıldığı kurumların dışında iyi bakım imkânları sağlayan bir ortam olarak aile, yardım ve ödeneklerden gittikçe daha fazla oranda yararlanır oldu. Böylece aile "doğal bir bakım şebekesi" olarak yeniden ilgi toplamış oldu. Beslenme ve bakım hizmetleri "tehlike" altındaki her çocuğa sadece aile desteği sağlayacak bir sosyal yardım aracı olmakla kalmıyor, aynı zamanda iki aile arasında aracı rolü oynayan sosyal hizmetlilerin rehberliğinde, çocuğun asıl ana-babasına (yetersiz oldukları için), onun bakımını üstlenen çiftin yardım etmesini de sağlayan bir araç görevi yapıyordu.

Ekonomik Yaklaşım

İtalya'da ailenin ekonomik ele alınışı ile ilgili olaylar bir hayli karmaşıktır. Burada, şimdilik en son reformlara değinip bu ülkede refah devleti ile aileler arasındaki ekonomik alış-verişin genel çerçevesi üzerinde bazı yorumlar yapmak istiyorum.

1960 ve 1970'lerde Avrupa'da yapılan araştırmalarda pek iyi bir biçimde belgelendirildiği gibi, İtalya'daki aile yardımları politikası birinci dönemde büyük önem taşıyor (Tablo 1), ancak savaştan sonra ailelere bu yolla aktarılan para, değerini büyük ölçüde kaybetmiştir. Miktarlar neredeyse sembolik bir duruma düşmüştür. Aslında, İtalya'da fakirlik, büyük ve önemli sorunları olan ailelerdeki yaşam ile eş anlamlıdır.

1970'lerin sonuna doğru, işçi sendikaları ücret artışı istiyor, ancak hükümet buna karşılık vermiyordu. Bunun yerine, durumu analiz etmek ve öneriler getirmek amacıyla Aile Millî Komisyonu (1981) nu kurdu. Komisyon iki yıl sonra raporunu hazırladı. Raporunda, asgarî ücrete çok benzeyen bir "aile ücreti" sistemi kurulması teklif ediliyordu. Böylece, fakir aileler lehine daha iyi bir gelir dağılımı sağlamak ve fakirliğe karşı girilen mücadeleyi kazanabilmek için aile fonuna aktarılacak kaynaklar bir araya toplanacaktı (emekli maaşları dışındaki her çeşit ödenek ve yardımlar). Bu öneriler, daha sonra kurulan Fakirlikle Mücadele Millî Komisyonu'nun hazırladığı bir nihaî raporda da yer almıştır.

Bu önerileri dikkate alan hükümet 1983-1988 yılları arasında, ailelere yapılacak ekonomik transferleri azaltmak için bir dizi bütçe reformuna girişti. Kısacası hükümet, para tasarruf etmek amacıyla aile yardımları konusunda gittikçe daha titiz ve ayıracı olma hedefine doğru ilerliyordu. Böyle yapmakla, fakir aileler için aile yardımı miktarını arttırdı, yardımı orta sınıftan ailelerle sınırlandırdı ve çok zengin ailelere ödenmesi işlemini iptal etti (yılıda yaklaşık 30 milyon liralık gelirli olanlar). Alt sınırlar ufak ayarlamalarla durmadan değiştirildi. Aynı zamanda daha önce yardım almağa hak kazananlar yardım kapsamından çıkarıldı. Bu arada, ailelerle ilgili malî tutum ve davranışlar hemen

hemen hiç değişmeden devam etti. Eş ve çocuklar için uygulanan vergi indirimlerinde ufak artışlara izin veriliyordu. Bu konuyla ilgili en son kanun bu politikada aynı yolu takip ediyor ve emekli maaşları hariç devletin aile için ayırdığı bütün kaynakları tek bir "ali yardım fonu"nda topluyor. Bu fon, eşler 18 yaşın altındaki bütün çocuklar ve varsa büyük anne ve babalar da dahil tüm ev halkını kapsıyor; ancak bunların dışında hiç kimseyi eve dahil etmiyor. Daha önce, 18 yaşın üzerindeki öğrenciler gibi, kişisel geliri olmayan oğul ve kızların bakımı için anne-babaya verilen yardım iptal edilmişti. Öte yandan, vergi indirimleri değişmemişti. Bunlar eski kalıplara göre (ekonomik durumla ilgisi pek incelenmeksizin) yine işletiliyor ve ailenin tüm yapısını hesaba katmıyordu (meselâ, ailede bakılması gereken çocuk ya da yaşlıların sayısı göz önüne alınmaksızın tek ve aynı standartlara göre işlem yapılıyordu).

Bir başka deyişle, 1980'lerde İtalya'da aile yardımları politikası daha önceki ülke çapında kapsamlı niteliğini değil, aynı zamanda "seçici" bir sistem kurma girişimi maskesi altında (ayırım yönünden daha olumlu) ailelere yapılan somut bir yardım olarak ekonomik özelliğini kaybetmişti.

Ancak bu konuda söylenecekleri bu kadarla da kalmıyor. Zira değiştirilen şey bütün bir "politika kültürü" idi. Daha önce, aile dayanışması ilkesi evrensel bir değer olarak kabul ediliyordu. Şimdi ise, bu değer, daha alt düzeydeki tabakaya mensup kişiler için ve bu alt tabakalar arasında bir politik ölçü olarak kabul edilmiş oluyordu. Alt düzeydeki sosyal tabakalar, aileye bir denge ve yan gelir mekanizması olarak "muhtaç"tır; halbuki, aile dayanışmaya bağlı bir sistem olarak üst sosyal tabakalar için gereksiz ve öyle olmalıydı. (Bu gibi ilkeler 1986'da G.Goria'nın kabinesinde Çalışma Bakanı olan Gianni de Michelis tarafından açıkça formüle edilmişti). Bu sonucun, yukarıda sözü edilen Fakirlikle Mücadele ve Aile Komisyonları'nın, ailenin refahını yükseltmek yerine gelirin aileler arasında yeniden dağılımı konusuyla sürekli olarak bilgilenmelerinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Aslında, şu sırada devlet, aileyi bütün vatandaşlar için temel bir kurum olarak tanımıyor; aksine para tasarruf edilecek ekonomik bir araç olarak kabul ediyor. Bu eğilimin, İtalyan refah devletinde baş gösteren kriz ve kamu harcamalarındaki açık ile ilgili olduğu aşikârdır. Sosyal hizmetlere ve ailede bakım hizmetlerine yapılan harcamaların merkezî yönetimden yerel yönetimlere devredilmesi şimdiki koalisyon hükümetini oluşturan siyasî partiler arasında ortak bir anlaşma konusu teşkil ediyor.

Sonuç olarak, ikinci ve üçüncü dönemlerde yasama organlarının birçok bakımdan aile üzerinde anayasal programlarını uygulamış olmalarına rağmen, özellikle pratiğe yönelik hususlarda anayasal hükümlerden büyük ölçüde ayrılmışlardır.

Devlet, eşler arasında eşitliğin hukukî değerini geniş ölçüde tanımış, çocuklara da geniş çapta resmî haklar tanıdığını beyan etmiştir (belki başka ülkelerden daha fazla). Ancak bunların uygulanması büyük ölçüde aksamaktadır.

Bütün bunların yanında, devlet ailenin birliğini ve dayanışmasını kamu oyunun ortak bir ilgi alanı olarak görmekten vazgeçmişti. Bununla bağlantılı olarak, ailenin

oluşmasını desteklemek için ne bir ulusal plan ne de önlem formüle edilmemişti (meselâ, diğer Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan genç çiftler gibi); daha geniş aileleri koruyup desteklemek amacıyla hiçbir politika uygulamaya konulmamıştı. Burada belirtilen her iki amacın, yukarıda açıklandığı gibi Anayasa'nın 31. maddesinde tavsiye edilmiş olduğunu hatırlamak gerekir.

Elde edilen bu sonuçların şüphesiz kültürel değişikliklere ve özellikle aile politikasının herhangi belirli bir aile modelini (hukukî de olsa) halka zorla kabul ettirmeyecek ölçüde gittikçe daha hassas olması gerçeğine bağlanabilir. Kanunlar artık herhangi bir soyut "evrensel aile" türünü değil, çok farklı biçimlerde oluşabilecek "ev halkı" nı ele almalıydı. Aslına bakılırsa, 1980'de, Sosyalist Liberal ve Radikal partilerce hazırlanan ve "gerçek" aileleri (basit beraberlikleri) düzeltmek amacıyla iki kanun telifi hazırlandı. Buradaki temel düşünce ortaklardan birinin ölümü veya evi terk etmesi hâlinde evli kişilerin sahip oldukları hakları tanımaktır.

Şimdi de, aile politikasındaki bu eğilimlerin, sosyo-demografik değişikliklerle ilgili olarak nasıl tanımlandığını ve üzerinde nasıl yorumlar yapıldığını göstermeğe çalışacağım.

Nüfus Konusunda Eğilimler ve Aile Biçimleri Nüfus Konusundaki Eğilimler (Tablo 1)

1980'li yılların ortalarından bu yana, nüfus artış oranında azalma görülmektedir. Doğal artış oranı 1961'de 9,2 iken 1971'de 7,2'ye, 1981'de 1,4'e ve 1987'de 0,3'e düşmüştür. Önümüzdeki on yıl içinde bu oranın sıfıra yaklaşması ve 2025 yılı civarında sıfırın altına düşmesi beklenmektedir (genel nüfus bakımından). Ancak, özellikle Orta-Kuzey İtalya'daki birçok vilâyette şimdiden sıfırın altına ulaşmıştır. 1990-2028 arasındaki 1,1'lik nüfus tahmin oranı, nüfusun 1987'deki 57,399 milyona karşılık, kayda değer bir yaşlanma ile birlikte 2028 yılından önce 49,804 milyona düşeceğini göstermektedir. Aynı dönem içinde 65 ce daha yukarı yaştakilerin oranının (1987'de toplam nüfusa göre 13,7'den 25,7'ye yükseleceği; böylece yaşlıları destekleme oranının $p(60) / (20-59) \times 100$ den 69,0'a çıkacağı 1998'deki 40,8'e karşılık) çalışma çağındaki nüfusun yenilenme oranının $p(15-19) / P(60-64) \times 100$ ise 1998'de 49,2'ye düşeceği hesaplanmaktadır (99,2'ye karşılık).

Bu eğilim, doğum oranında görülen önemli düşüşün sonucudur (her 1000 kişide bu oran 1964'de 18,4 iken 1987'de 9,6'ya inmiştir). Bu arada ölüm oranı hemen ,hemen aynı kalmıştır (her 1000 kişide 1961'de 9,2, 1987'de 9,3). 1978'de kürtajın kanunen serbest bırakılmasının nüfus kontrolü üzerinde önemli katkıları olmuştur. Kanunî izinle yaptırılan kürtaj sayısı 1981'de 360,8 iken 1984'de 389, 5'e çıkmıştır (her 1000 doğuma karşılık). Daha sonraki yıllarda, kürtaj oranı 370 civarında hemen ,hemen sabit kalmıştı (1987'de 371,2). Ancak, izinsiz çocuk aldırma işlemleri hâlâ devam etmekte ve kanunî olanların yaklaşık yarısına eşit olduğu tahmin edilmektedir.

Toplam ölüm oranı 1961'de 2,41'den 1987'de 1,31'e düşmüştür. Ülke, 1977 yılına doğru, doğurganlık oranının nüfusun yenilenme oranının altına düştüğü bir durumla karşı karşıya gelmiştir (1976'da 2,10 iken 1977'de 1,96).

Doğan çocukların yaşama oranı erkeklerde 1961'de 66,9 iken 1987'de 72,6'ya, kızlarda 1961'de 72,1 iken 1987'de 79,2'ye çıkmıştır.

Evlenme oranı 1961'de 7,9'dan 1987'de 5,3'e doğru hissedilir bir azalma göstermiştir.

Ancak, gayri meşru çocuk doğurma oranı pek fazla artmamıştır (1961'de 24 iken 1987'de 58'e yükselmiştir, (her 1000 doğumda).

Boşanma oranı 1971'de 3,2 iken 1987'de 4,7'ye yükselmiştir (her 1000 kişide).

Tablo 1

**İtalya'da 1981-1987 Yılları arasında Başlıca Demografik Göstergeler
(Yıl sonu hesabıyla nüfusa göre)**

Göstergeler	1961	1971	1981	1987
Nüfus (000)	50,624	54,137	56,557	57,399
0-14 yaş	12,431	13,228	12,128	10,219
15-64 yaş	33,336	34,807	36,944	39,293
65 yaş	4,827	6,102	7,485	7,887
% 65	9,5	11,3	13,2	13..7
Doğum Sayısı	930,295	907,380	621,805	552,329
Ölüm Sayısı	467,942	519,612	542,204	531,739
Doğal Artış (yıl içinde)	462,353	387,768	79,601	20,590
Doğum Oranı	18,4	16,8	11,0	9,6
Ölüm Oranı	9,2	9,6	9,6	9,3
Doğal Artış Hızı	9,2	7,2	1,4	0,3
Toplam Doğurganlık Oranı	2,41	2,41	1,58	1,31
Gayrimeşru Doğumlar (1000 doğumda)	24	24	43	58
Kürtaj Oranı (Her 1000 doğumda)			3608	3712
Çocuk Ölümleri (her 1000 doğumda)	40,1	28,3	14,1	10,1
Doğan Çocukların Yaşama Oranı (erkek)	66,9	69,0	71,0	72,6

Doğan Çocukların Yaşama Oranı (kız)	72,1	75,0	71,7	79,2
Evlilik Sayısı	397,729	403,406	313,736	305,328
Evlilik Oranı	7,9	7,5	5,5	5,3
Medenî Nikâh (Her 1000 evlilikte)	1,6	3,9	12,9	14,7
Boşanma Oranı (her 1000 evlilikte)		3,2	2,0	4,7
Aile (Hâne) (000)	13,347	15,955	18,632	20,276
Hâne'nin Ortalama Boyutu	3,6	3,3	3,0	2,8

Nüfus azalması yüzünden son yıllarda göç olayları kararlı bir biçimde artmıştır. Göç, yeni bir ulusal sorun haline gelmiştir. 1980'lerde İtalya geleneksel özelliklerinden birini kaybetmiştir. Dışarıya göçmen göndermekte önemli katkılarda bulunan bir ülke olmaktan çıkıp göçmen kabul eden bir ülke haline gelmiştir. (Özellikle Kuzey'den, Afrika'dan, Güney ve Orta Amerika'dan). 1987'de çıkarılan bir kanun, izinsiz gelen ve sayıları yaklaşık 1-1,5 milyon olduğu tahmin edilen göçmenlerin bu ülkede oturma izni alabilmek için resmî makamlara kayıt yaptırmaları zorunluluğunu getirmiştir. Ama bu kanun hemen ,hemen hiç uygulanmamıştır. Zira, hem göçmenlerin ufak bir azınlığı bildirimde bulunmuş, hem de İtalyan Hükümeti somut önlemler alabilmek için bu kayıt sistemini göz önünde bulundurmamıştır (kanunsuz göçler bu ülkede hâlâ devlet müdahalesi dışındadır). Şimdiye kadar, İtalya, gönüllü kuruluşları maddî yönden desteklemek dışında göç eden ailelere karşı ulusal bir politikadan hemen, hemen yoksun olduğunu kanıtlamıştır.

Aile Biçimleri (Tablo 1 ve 2)

Aile yapısı da önemli biçimde değişime uğramıştır. Hâne sayısı 1961'de 13,747'den 1987'de 20,276'ya doğru sürekli bir artış göstermiştir (Tablo 1). Aynı zamanda, ailenin ortalama büyüklüğü 1961'de 3,6'dan 1987'de 2,8'e düşmüştür. Aile yapısının tipolojisi-ne gelince (Tablo 2), İtalya'daki iki tür resmî istatistik vardır.

Bunlardan biri, her on yılın başında (meselâ 1971'de ve 1981'de) yapılan nüfus sayımı : Bu istatistik nüfus ve sicil dairesince kullanılan aile tanımını aynen kabul etmiştir. Bu tanım, aile tiplerini aşağıdaki biçimde ayırmaktadır : A (tek kişilik aile), B (çocuksuz aile), C (bir veya daha fazla çocuğu olan evli çiftler yada tek ebeveyn), D (iki veya daha fazla çekirdek aileden oluşan büyük aileler). Bu ailelerin hepsine, bakmakla yükümlü oldukları kişiler ya da dostlar gibi bireyler de ilâve edilebilir.

Diğeri ise, "aile çekirdeği"nin, kalıcı ve kararlı bir akrabalığın (evlilik içinde veya dışında), ya da ebeveyn-çocuk ilişkisinin var olduğu varsayımına dayanan bir tipolojidir. Buna göre şöyle bir sınıflandırma yapılabilir: Herhangi bir "çekirdeği" olmayan aileler,

tek çekirdekli aileler, iki ya da daha fazla çekirdekli aileler. 1983 ve 1987'de 300,000 örnek aile üzerinde, özellikle hukuken olmasa da fiilen bir arada yaşayanların sayısını tahmin edebilmek amacıyla bu üç tip ailenin sayısı hakkında yaklaşık bir rakam elde edebilmek için özel araştırmalar yapılmıştır. Şüphesiz, elde edilen rakamlar nüfus sayımındakiyle uygunluk göstermemiş, ancak nüfus sayımının gayri resmi (gerçek) yaşama biçimlerini araştırma ve takip edebilme avantajı olmuştur.

Tablo 2
1971'de İtalya'da, Türlerine Göre Ortalama Aile (Hâne)
Büyüklüğü ve Yüzdeleri ^(a)

Aile (Hâne) Tipleri	Ortalama Büyüklük			Yüzde		
	1971	1983	1987	1971	1983	1987
I. Ailenin Yaşamadığı Haneler	1,2	1,1	1,1	15,4	14,7	18,4
— tek nüfuslu	1,0	1,0	1,0	12,9	13,0	16,8
— iki veya daha fazla nüfuslu	2,3	2,1	2,2	2,5	1,7	1,6
II. Tek Ailenin Yaşadığı Haneler	3,6	3,5	3,3	81,3	82,7	80,1
Çocuksuz Çiftler	2,1	2,1	2,1	17,3	18,3	19,1
— Yanlarında başkalarının Oturmadığı çiftler	2,0	2,0	2,0	15,8	17,0	18,1
— Yanlarında başkalarının Oturduğu çiftler	3,1	3,1	3,0	1,5	1,4	1,0
Çocuklu Çiftler	4,2	4,0	3,9	56,0	57,3	53,3
— Yanlarında başkalarının Oturmadığı çiftler	4,1	3,9	3,8	49,5	52,5	50,1
— Yanlarında başkalarının Oturduğu çiftler	5,3	4,9	4,9	6,5	4,8	3,2
Tek Ebeveynli Aileler	2,8	2,7	2,6	8,0	7,1	7,7
— Yanlarında başkalarının Kaldığı aileler	3,9	3,6	3,5	1,1	0,7	0,4
— Yanlarında başkalarının Kalmadığı aileler	2,7	2,6	2,5	6,9	6,4	7,2
III. İki veya Daha Fazla Ailenin Kaldığı Haneler:	6,1	5,8	5,6	3,3	2,6	1,5
TOPLAM	3,3	3,2	3,0	100,0	100,0	100,0
"Basit" Hanelerin Yüzdesi ^(b)				85,1	88,9	92,2

(a) 1971 sayımı verileri, 1983 ve 1987 araştırma verileri

(b) Tek nüfuslu haneler ve başkalarının oturmadığı tek ailenin. Kaldığı, haneler

- Ailenin oturmadığı haneler kararlı bir artış göstermiştir (1971'de 15,4'ten 1987'de 18,4'e): tek nüfuslu haneler hızla artarken (12,9'dan 16,8'e), iki veya daha fazla nüfuslu haneler azalmıştır (2,5'ten 1,6'ya).
- Tek ailenin oturduğu hanelerde yavaş bir azalma görüldüğü halde (1971'de 81'3'ten 1987'de 80,1'e), çocuklu çiftlerin sayısı 56'dan 53,3'e düşmüş, tek ebeveynli ailelerde de düşüş görülmüştür (8,0'den 7,7'ye).
- İki veya daha fazla ailenin oturduğu hanelerde âni bir düşme olmuştur (1961'de 1,1'den 1987'de 0,4'e).

Kısaca, ailelerin sürekli bir "parçalanma" süreci ile karşılaşmış olduğunu belirtmek suretiyle yapısal değişiklikleri tanımlamak mümkün görülüyor : "basit" haneler (tek kişi veya tek çekirdek aileden oluşanlar) 1971'de 85,1'den 1987'de 92,2'ye çıkmıştır.

Burada, iki temel eğilim vurgulamaya değer:

i. Nüfus (ailenin boyutu) küçüldükçe aile sayısı artıyor.

ii. Sicil ve nüfus dairelerine bildirilen ortalama aile büyüklüğü (1983'te 3,0 ve 1987'de 2,8) "gerçek olandan önemli ölçüde küçüktür (özel araştırmalarında gösterdiği gibi: 1983'te 3,2,1987'de 3,0). Bir başka deyişle, aile oluşumları devlete bildirilenden çok daha geniştir (bunun neden böyle olduğu, daha sonra sorulması gereken ilginç bir sorudur).

Bu iki gözlem, belki de açıkça görülen bu "aile parçalanması"nın sürecinin arkasında hayli karmaşık sosyolojik yenilikler gizli olduğunu gösteriyor. Bu yenilikler sayesinde insanlar şimdi günlük asıl aile işlerini düzenliyor. Başka bir kimlik altında karşımıza çıkan bu tür düzenlemeler, yeni aile yaşamı biçimlerinin ortaya çıkmasında geçerli kuralların ifadesi olduğundan, bunların takibi ve yorumlanması hayli zordur. Burada şu soruyu sormak gerekiyor: İtalyan siyasî idarî sisteminin izlediği "resmî ali politikası ile, aile davranışlarında ve yapılarında görülen sosyo-demografik değişimler arasında açık-seçik "tesadüfi" bağlar var mıdır? Ben, böyle bir bağlantının olduğunu iddia ediyorum.

Sosyo-Demografik Değişikliklerle Sosyal Politikalar Arasındaki Karşılıklı Etkileşim

Her ne kadar yukarıda sorulan soru çok zor ve karmaşık ise de bu konuda birkaç söz söylemeğe çalışacağım. Şüphe yok ki, ayrıntılı bir analiz yapabilmek için okuyucunun kaynaklarda belirtilen literatüre başvurması gerekir.

Genel bir ifadeyle, arada bir korelasyon bulunduğuna şüphe yoktur. Özellikle çocuklu aileler için kamu desteğinin bulunmaması İtalyan nüfusunun azalması ve aile biçimlerinin parçalanması sonucunu doğurmuştur. Ancak burada madalyonun iki yüzünü de inceleyelim.

Sosyal Politikaların Sonucu Olarak Sosyo-Demografik Değişiklikler

İtalya'da bir evlenme oranında olduğu kadar doğum oranındaki düşüş de muhtemelen evlenmek ve çocuk sahibi olmak gibi aile hayatında anlamı olan değerler bakımından "kültürel rahatsızlık" denebilecek bir sorundan ziyade, devletin, ailelere yaptığı desteğin yetersizliği nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bunu nasıl söyleyebiliriz?

Cevabı oldukça kolaydır. Zira son on yıl içinde yürütülen tüm deneysel araştırmalar aşağıdaki gerçekler üzerinde birleşiyorlar:

- İtalyan halkı "geleneksel aile kültürü" diyebileceğimiz şeye hâlâ sıkı sıkıya bağlıdır. Aile, gençler arasında bile bir değer olarak her şeyden önce gelir. Sadece ufak bir azınlık bir kurum olarak evliliğe karşı çıkıyor ve pek az insan hiç evlenmeği düşünmüyor. Çoğu Avrupa ülkesinin aksine, evlenmemiş çiftlerin sayısı pek azdır (1987'de tüm çiftlerin % 1,2'si birlikte nikâhsız yaşıyordu). Bunun da ötesinde, bunlar yaşlı nüfus arasında da dağılmış durumdaydı ki bu kişiler emekli maaşından olmamak ve ilk evliliklerinde kendilerine tanınan diğer ekonomik yardımları kaybetmemek için yeniden evlenmek istemiyorlardı. Bir çocuk sahibi olmak genel olarak aile ortaklarının en kısa zamanda evlenecekleri anlamına geliyordu.
- Daha iyi bir hayat standardına ulaşabilmek için ve aileyi muhtemel sıkıntılardan korumak için çocuk aldırma yolunda istekler artıyordu. (Kürtaj kanununun uygulanmasıyla ilgili hükümet programına ve Ulusal Sağlık Hizmetleri Kurumu'nun bununla ilgili çalışmalarına bakınız). Gittikçe daha geniş çapta kabul edildiği üzere, İtalya'da ana-babalar istediklerinden daha az çocuk sahibi oluyorlardı (W.H.O. teşkilatının doğurganlık üzerinde yaptığı araştırmanın sonuçlarını ilân etmesinden sonra).

Bundan çıkarılacak sonuç şudur: nüfusun azalması ve buna paralel olarak ailenin basitleşmesi, kültürel çağdaşlaşmanın açıkça görülen sebeplerinden ayrı olarak, ailelerin gerçekte genellikle toplumdan ve özellikle devletten gördükleri olumsuz muamele yüzündendir. Bunu daha belirli bir biçimde açıklamak için buna tek bir örnek vereceğim. Bu da ailelerle devlet arasındaki ekonomik alışveriştir.

iyi bilindiği gibi, devlet ihtiyaçlarına göre ailelere dağıtmak üzere işverenlerden aldığı özel yardımlarda olduğu gibi, para toplar. Şimdi, 1970'li yıllarda bu para toplanmış ama ailelere verilecek yerde diğer sosyal harcamalardaki açığı kapatmakta kullanılmıştır. (Özellikle Sosyal Güvenlik Ulusal Enstitüsü'nce verilen emekli maaşları Ulusal Fon'a ayrılmıştır). Tablo 3, devlet yönünden bu tuhaf durumu açıklıyor. Aile Yardımları Ulusal Fonu'nun yaptığı ödemeler azaldığı halde gelirleri artmıştır.

İtalyan aile politikasında bulunmadığını söyleyebileceğimiz şey aile ile devlet arasında "mütekabiliyet" esasının işlemediğidir. Bu, sadece ekonomi alanında değil başka bir çok

alanda da geçerlidir (Meselâ eğitimde, uyumsuzluk gösteren çocuklar, özürülüler ve akıl hastaları gibi sosyal yönden zayıf kişilerin bakımında).

**Tablo 3 Aile Yardımı İçin İtalyan Ulusal Fonu :
1978-1988 Gelir-Gider Durumu (mutlak değerler ve indeksler)**

a) Mutlak değerler (milyon lîre olarak)				
Yıllar	Gelirler	Giderler	Gider/Gelir Yüzde Oranı	
1978	3,437	1,981	57,6	
1980	5,663	2,794	49,3	
1982	7,219	3,847	53,3	
1984	10,594	4,661	44,0	
1986	12,663	4,099	32,3	
1988	14,395	4,179	29,0	
b) İndeksler: 1981-100				
1978	55	50	90	
1980	91	70	77	
1982	116	97	84	
1984	170	117	69	
1986	203	103	51	
1988	231	105	45	

İtalyan merkezî hükümeti, şimdiye kadar, sosyal ve demografik değişikliklere karşı gerçek bir tepki göstermemiştir. Bu değişikliklerin, ailenin ve bütün toplumun iyiliği ve refahı üzerinde etkin sonuçlar doğurduğu aşikâr olmasına rağmen hükümetten bir tepki gelmemiştir. Sosyal politikalar hiçbir zaman ailenin temel ihtiyaçlarına yönelik olmamıştır, yani ailenin ihtiyaçları üzerinde doğrudan bir odaklaşma sonucu değil, çok değişik ekonomik ve politik telkinlerin itmesiyle meydana gelmiştir. Sosyal politikalar bu alanda eski kalıpları takip etmişlerdir. Bunlar genellikle (i) "aile ocağı" denilen model ve (ii) aileye özel bir önem vermeksizin sağlık ya da sosyal hizmetler gibi tek bir sorun üzerinde birbiri ardına alınan önlemlere dayalı ve "çoğalan model" denilen sosyal politika modelleridir.

Kuralların değişmesi yönünde açık bir aile politikasından söz edecek olursak "çoğalan model" in bir takım muğlak taraftan olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Bu, sosyal ve ekonomik sorumlulukları, gittikçe artan bir biçimde devletten alıp aileye

yüklemek anlamına geliyordu ve aynı zamanda yakın ilişkilerin hukuken düzenlenmesiyle ilgili bir sürü yeni kural üretmek demektir.

Bütün bunlardan sonra, kuralların değişmesi, nüfus politikası açısından kültür dünyasında olduğu kadar politik arenada da tercih yapabilmekle taraftan olan güçlerin şimdiye kadar baskın çıktığı ve bundan sonra da çıkmaya devam edeceği anlamına geliyor. O halde, aile birçok başka "işlevsel eşdeğerleri" arasında sadece bir "tercih hakkı" sayılmış ya da bireysel haklar, sosyal politikalar yönünde daha bütüncü yaklaşımlara üstün gelmiş oluyor.

Aile politikasının bayraktarlığını yapan ve en büyük siyasî parti olan Hristiyan Demokrat Parti (kuruluşundan 1987'deki yerel seçim kampanyasına kadar) kendi siyasî programını ulusal çapta uygulama yönünde pek fazla bir şey yapmamıştır. İktidara gelen diğer siyasî partiler ise aileye yardım hususunda herhangi özel bir program formüle etmiş değillerdir: aileyi, pragmatik biçimde düzenlenmesi gereken özel bir tercih konusu olarak görmüşlerdir. Onlara göre, devlet temelde bireysel refah getirecek hakları geliştirmelidir.

1980'lerin sonunda, aile sadece Katolikler arasında değil, geleneksel komünist aile kültürü ve bazı liberal akımlar da dahil diğer alt kültürler arasında da yeniden bir kamu sorunu hâline geldi. Bir kamu sorunu olarak bile, birleştirici olmaktan çok ayırıcı niteliği ile, sosyal politikalarda bireysel yaklaşımlardan kaynaklanan bur tür fark gözetici davranışları, karşıt görüşleri gündeme getirdiğini kabul etmek gerekir : meselâ, bu görüşleri yeniden dengelemek isteyen güçler gibi. İtalyan aile politikasında şimdiki senaryoya damgasını vuran bu karşıt eğilimlerdir.

Evvelâ, malî kriz gittikçe daha şiddetli bir hâl almaktadır. Öyle ki, aileler gelecek yıllarda devletin sosyal güvenlik sisteminden pek fazla bir şey beklememekte ve kendi güvenlik ağlarını kendileri kurmak zorunluluğunu hissetmektedirler. İkinci olarak, merkezî idari ve siyasal sistemin felç olduğu görülmekte ve ulusal bir aile politikası geliştirilememektedir : bu da yerel bölge yönetimlerinin faaliyetlerini bir yönde yoğunlaştırmaları zorunda oldukları anlamına gelmektedir. Üçüncü olarak, aile sorunlarının, politika dünyasından ziyade (siyasî partiler ve işçi sendikaları gibi) bir zamanlar "sivil toplum" denilen ortamda çok daha fazla ilgi çektiği görülüyor: Halk tabakası, sivil dernekler, gönüllü kuruluşlar ve benzerleri, ailenin devletin izleyeceği uygun politikalar yoluyla sosyal yönden gerçekten korunarak geliştirilip geliştirilemeyeceği konusunda endişeleri olduğundan, bu konuda kendileri girişimlerde bulunmaktadırlar.

Bütün bunların sonucunda, yasama organları olarak bölge yönetimleri, aile hayatına karşı yeni somut aile ve nüfus politikalarının müdahaleleri konusunda karar almada daha fazla ilgi göstermekte ve yeteneklerini ortaya koymaktadırlar. Meselâ 1978'de Trento eyaleti kendi hesabına çalışan kadınlara yeni doğan her çocuk için bir defada bir milyon lire analık yardımı verilmesini öngören bir kanun çıkardı. Emilia-Romagna bölge yönetimi, kürtajı önlemek ve çocuk sahibi olma yolundaki hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak amacıyla, ana ve çocuk bakımı ve sağlığı alanında yerel seviyede

yürütülen bütün kamu ve özel teşebbüs hizmetlerini yeniden yapılandıran bir kanun çıkarmıştı (Mart 1989). Bu düşünce, kamunun ve özel sektörün sorumlulukları arasında yeni bağlantı mekanizmaları meydana getirecekti.

Devlet bütçesindeki hâlihazır malî kriz ve siyasî programlarında var olan derin görüş ayrılıkları göz önüne alınırsa aile ve nüfus politikalarının yakın gelecekte daha ziyade bölge yönetimlerinin ve "üçüncü sektör" (devlet dışında kâr amacı gütmeyen kuruluşlar) tarafından geliştirileceğini önceden görmek mümkündür.

Özetle, makro-strüktürel (ulusal) nüfus ve aile politikalarına ihtiyacımız olduğu kadar, bunun yakın gelecekte gerçekleşeceği şansının pek fazla olmadığı hususunda epeyce kanıt vardır. İnsanlar aynı zamanda bu sorularla, ulusal politikalara sahip olup olmamamız gerektiğini ve bu politikaların etkili olup olmayacağını soruşturuyorlar. Burada, yerel girişimlerin yönetimde daha iyi fırsatlar bulunduğu görülüyor. Aslında bunlar gittikçe çoğalmaktadır.

Halk arasında yeni bir anlayış ortaya çıkmaktadır. Bu da, ailenin kendi başına sosyal bir ilişki olduğu ve gittikçe daha büyük oranda kendisine güvenmesi gerektiği düşüncesini yansıtıyor. Bilim adamları arasında bile, aile konusundaki eğilimlerin daha etkili kanunlarla değiştirilemeyeceği düşüncesi hâkimdir. Zira bu eğilimler, gündelik yaşam biçimlerinde güçlü bir özerklik duygusunun varlığı ile nitelendirilebilecek olan "üretici" bir aile tipi yönünde, karmaşık ve denetlenmesi zor dürtüler tarafından itilirler.

Şüphesiz bu, aile lehinde somut ve daha yaygın politikalara sahip olmamamız gerektiği anlamına gelmez. Aksine, merkezden gelen siyasî yönlendirmeye önemli sınırlamalar konulması demektir.

Şimdi, İtalya'da aile politikasının geleceği konusundaki başlıca görüş ve yönelişlerin neler olduğundan söz etmek istiyorum.

Aile Politikasına Üç Temel Yaklaşım

İtalya'da aile politikasının hedeflerinin ayrıntılı bir tipolojisini çizmek imkânsızdır. Zira, aynı parti içindeki politika uygulamaları, öngörülen önlemler ve geleceğe ait tasarımlar çok karmaşık, tartışmalı hatta çelişkilidir ve durmadan da değişmektedir. Bununla birlikte, önerebileceğim şey hâlen var olan belli başlı sorunları ve politika tercihlerini açıklamak amacıyla, aile politikasındaki başlıca "yaklaşım" lara bir göz atmaktır (bununla sistem analizine göre başlıca yönlendirme gruplarını ve spesifik ayırım doğrultmanlarını, -yönelteçlerini- kastediyorum). Ben bunların içinden en önde gelenleri üzerinde duracağım : en etkili ideolojiler, alt kültürler ve parti programları.

Yeni-Toplumcu Yaklaşım (Sol Politika)

Burada aile politikası, aileye kendisiyle ilgili sosyal, ekonomik ve politik işlevlerinden kurtaracak olan ve gittikçe yaygınlaşan bir genel ve kişisel sosyal hizmetler sistemi sağlamak biçiminde tanımlanır.

Teklif edilen önlemler şunlardır: devletin sosyal güvenlik sistemine malî kaynaklar sağlamak için ortalama gelirin üstünde kazancı olan ailelere daha fazla vergi yüklemek; çocuklar, kadınlar ve özellikle zayıf kişilerin (ruh hastaları, özürlüler ve yaşlılar gibi) bakımı için kolektif yerleşim yerlerine daha fazla harcama yapmak; nikâhsız ama fiilen evli olan eşlerden oluşan aileleri, kadın ve çocuk özgürlüğünü tanımak.

Buradaki düşünce, aileyi kurum olma niteliğinden soyutlayarak, onu "daha canlı ve anlamlı biçimde kendini anlatabilen bir sosyal grup"a indirgemektir.

Bu yaklaşımı destekleyici eski (PCI) ve yeni (DP) siyasî partiler, işçi sendikaları ve solcu sosyal hareketlerdir.

Yeni Modernist Yaklaşım (Yeni Liberalist Politika)

Bu akıma göre aile politikası müdahaleci olmayan bir politika olarak tanımlanır. Bunun sosyolojik kaynağı sosyal evrim ya da "bırakınız yapın" düşüncesidir. Önerilen önlemler şunlardır: Aile hukukunun yeniden düzenlenmesi; eşler kendi özel işlerini ve yaşamlarını düzenlemekte serbest bırakmak; paralı sağlık ve sosyal hizmetleri yaygınlaştırmak; daha rahat ve zevkli bir aile hayatı sağlamak için bireysel haklar üzerinde önemle durmak.

Buradaki düşünce, ailenin kendisiyle ilgili sosyal, ekonomik ve kültürel işlevleriyle birlikte veya bunlarsız dilediği gibi hareket edebilecek bağımsız bir birim olmasını sağlamaktır, işte bu perspektiften yola çıkılarak 1988'de, eşlerden zayıf olanına (meselâ kadına) kocasının ölümü hâlinde emekli maaşını alabilmek veya evde kiracı olarak oturmağa devam edebilmek gibi daha geniş hukukî yetkiler vermek; birlikte yaşayan eşleri fiilî aileler olarak kabul etmek amacıyla Parlamentoya iki kanun tasarısı sunuldu.

Bu yaklaşımı destekleyenler, genellikle Katolik olmayan ortamın solundaki siyasî partiler (PSI, PLI, PRI ve PR) ve bunlarla bağlantılı toplumsal güçlerdir.

Yeni Dayanımcı Yaklaşım (Sosyal-Katolik Politika)

Bu görüşe göre aile politikası, Anayasa'nın 29. maddesine dayanılarak, ailenin dayanışma niteliğini geliştirmek olarak tanımlanıyor. Bu da, gerek organik gerek toplumsal işlevlere sahip özel bir kurum olan aile bağlamı içinde, birer insan ve kişi olarak her üyenin hakkını korumak ve desteklemek anlamına geliyor.

İleri sürülen önlemler ailenin ekonomik ve sosyal özerkliğini ve genelde sosyal hizmetlerde seçme özgürlüğünü geliştirmeyi (toplumsal-özel ya da kâr amacı gütmeyen alanlarda ailenin kendi imkânlarıyla yürüteceği hizmetlerin geliştirilmesine özen gösterilen eğitim hizmetlerinde); özellikle zayıf bireyler, işsizler, yaşlılar, özürlüler, akıl hastaları ile ilgilenen bir karşılıklı yardımlaşma kurumu olması anlamında ailenin birliğini ve dayanışmasını sağlamayı ve istenilen sayıda çocuk sahibi olma hakkını, bu konuda izlenecek politikalarla güvence altına almayı amaçlıyor.

Buradaki temel düşünce, ailenin kurumsal niteliğini devam ettirmek (yani toplumsal işlevini) ve bunu aile dayanışmasını ve özerkliğini güçlendirmeğe yönelik politikalarla, bunları zayıflatabilecek faktörlerin zararlarını gidermeğe çalışmak suretiyle sağlamaktır.

Bu yaklaşımı destekleyenler şüphesiz Katolik kilisesi ve DC (Hristiyan Demokrat Parti) ve aile hayatına ve dayanışmasına değer veren yönelişleri paylaşan diğer bütün kuruluşlardır (Katolik olmayanlar dahil). 1980'lerde bu perspektif açısından ailenin çıkarlarını somut biçimde savunmak amacıyla özel bir "aileler birliği" kurulmuştu.

Ancak, ideolojik uzlaşmazlıkları vurguladıktan sonra, bunların birbirlerine yaklaştıkları noktalar bulunduğunu da kabul etmek zorundayız. Farklı yaklaşımlar arasında gittikçe daha fazla fikir birliğine varan hedeflerin bir listesini vermeğe çalışacağım:

- fakirlik çizgisinin altında geliri olan ailelerin lehine olmak üzere devletçe girişilecek ekonomik müdahalelerin yoğunlaştırılması ihtiyacı (asgarî gelir kaynağı olarak aileleri güvence altına alacak olan bir "sosyal -ücret" sistemi kurulmasıyla ilgili bir kanun tasarısı Parlamento'da kabul edilmek üzere dir).
- toplum ve sağlık hizmetlerinin verilmesinde, bunların daha etkili ve insanî olabilmesi için, kendisine başvuru olan bir sosyal grup olarak aileye daha fazla yer vermek ihtiyacı.
- ailelere, kültürel tavır ve değerlerine göre eğitim, toplum ve sağlık hizmetlerinde yapacakları tercihlerde daha geniş özgürlükler tanıma konusunda güvence vermek ihtiyacı ve hedefle ilgili olarak aile demekleri ve bunları destekleyenler tarafından yürütülen diğer "üçüncü sektör" kurumları da dâhil kendi kendilerini yöneten ilk ve orta okulların, gönüllü kuruluşların ve kooperatiflerin özendirilmesini amaçlayan bir hayli yeni kanun teklifi vardır.

Şimdiki İtalyan Aile Politikasının Başlıca Özellikleri ve Sorunları

Diğer AT ülkeleri bakımından İtalya aşağıdaki belli başlı özellikleri göstermektedir:

- son zamanlarda sosyo-demografik değişiklikler çoğu Avrupa ülkelerinde, özellikle Orta Avrupa ülkelerinde meydana gelen değişikliklere son derece benzemektedir.

Nüfus artış oranı 1960'ların ortalarından beri düşüş göstermektedir (1978'de 0,3'e ulaşmıştır. 1977'ye doğru doğurganlık oranının nüfusun yenilenme oranının altına düştüğü bir durumla karşılaştı. (1987'de toplam doğurganlık oranı 1,31 idi). Evlenme oranı ise 1970'lerin başından beri hissedilir ve kararlı bir biçimde düşmekteydi (1971'de 7,5'ten 1987'de 5,3'e).

Ancak bu sosyo-demografik eğilimleri sonucunda ortaya çıkan aile oluşum biçimleri, istatistiklere bakıldığında geleneksel aile modeline belirgin bir bağlılık göstermesi özelliği ile diğer ülkelerinkinden oldukça farklıdır.

İtalya'da kurumsal aile gerek kültürel gerek yapısal bakımdan halk için son derece önemlidir. Diğer AT ülkelerine kıyasla, gayri meşru doğumların oranı hâlâ çok düşüktür. (1987'de her 1000 doğumdan 58'i); evli olmayan çiftlerin sayısı (1987'deki tüm evlilerin % 1,2'si) ve boşanma oranları da hayli düşüktür. Ailenin küçülmesi ve parçalanması kurumsal özelliklerinde köklü bir kriz olduğu anlamına gelmez, ama daha ziyade, belli başlı gündelik işlerde özerkliğine önem veren yeni bir "öz-üretici" ailenin doğuşu demektir.

- Aile politikası gittikçe artan biçimde hem merkezî hem yerel olmak üzere "iki bölgeci düzeyde" uygulanıyor ve bu da bazı çelişkiler doğuruyor. Merkezî yönetim aslında ekonomik makro-transferlerle ilgilenmekte ve tüm toplumsal değişiklikleri çekip çevirmeğe gücü yetmemektedir. Halbuki, yerel yönetim halk tabakasına daha yakındır. Yerel yönetim, özellikle bebek sahibi olmak ve sosyal yönden zayıf kişilere bakmak gibi ailenin somut ihtiyaçlarını karşılamak için yöresel düzeyde yeni tesisler kurabilir*
- Aile politikasının doğup gelişmesi "çelişkili" bir yolla olmuştur. Bu politika, resmen (hukuken) aile lehinde görünmekle birlikte uygulamada aileyi birçok alanda bu yönüyle göz önüne almaz. Bununla birlikte, aile politikasının bu çelişkilerden kaçınması gerektiği gittikçe daha açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu da, dayanışma içinde sosyal bir grup olarak ailenin haklarının güvence altına alınması konusunda daha tutarlı bir politika üretilmesini gerektiren bir görev demektir.
- Aile için ekonomik yönden yapılan işlemlerde, aileler cezalandırılmağa devam ediliyor. İtalya'nın malî bakımdan vergilendirme konusunda aile için özel bir düşüncesi veya hesabı yoktur. (Meselâ, aile gelirlerinin vergilendirilmesinde bir dilimlere ayırma sistemi yoktur). Dahası, aile yardımları aracılığı ile gelirin yeneden dağılımında, devlet gerçekte böyle bir amaçla ailelerden topladığı parayı onlara vermez. Kısaca, devletle aileler arasında mütakabiliyet yoktur. Bunun mümkün olabilecek açıklamasını yapmak gerekirse, böyle bir durumun aileyi üzerindeki "yükler"le (çocuk sayısı gibi) ilgili olarak destekleme amacıyla, sosyal tabakalar arasında sosyal eşitliği güçlendirmek amacı arasında süregelen kalıcı bir karışıklıktan ileri geldiği söylenebilir. İkinci amaç birincisine baskın çıkmakta ve böylece devlet ebeveynleri korumak ve destek olmakta önemli bir sorumluluk üstlenmektedir.
- Öteki AT ülkelerinde olup bitenlerden farklı olarak, İtalya'da aile politikası, aynı olarak yapılan hizmetlere göre daha yaygın ve hâkim olan nakit paraya dayalı önlemlerle yürütülmektedir. Aslına bakılırsa, İtalya'da, diğer AT ülkeleriyle karşılaştırıldığında özel mallara (aile tüketimine) yapılan masraflar, kamu mallarına yapılan masraflara göre (kamu hizmetleri giderleri) bir hayli yüksektir (OECD istatistiklerine göre gayrisâfi millî hasıla içinde yüzde olarak). Bu da

italiya refah devletinin neden daima gider açığı içinde olduğunu ve refah hizmetlerini ailelere ulaştırmada kamu yönetimi'nin neden yetersiz kaldığını açıklamaktadır.

- 1980'lerde, sadece tek ,tek bireyleri ya da özel aile ihtiyaçlarını değil aynı zamanda bir dayanışma sistemi olarak tüm aileyi destekleme ihtiyacı alanında yeni bir bilincin ortaya çıktığı görülüyor : Bu alanda da düşünce ayrılıkları hâlâ devam ediyorsa da (bunlar başlıca üç yaklaşımda tiplendirilebilir: yeni-toplumcu, yeni-modernist ve yeni-dayanışmacı) belirli bir aile modelini zorla kabul ettiren bir aile politikası takip etmek yerine, sosyal bakımdan kabul edilebilir olmak kaydıyla, halkın kendi yaşam biçimini seçmesine fırsat veren yeni bir uzlaşma ortamı ortaya çıkıyor. Bu şekliyle, aile politikasının önceden belirlenen hedeflere yöneltilmiş bir planlama politikası olmak yerine, aile için ve aileyle "birlikte" bir politika olduğu görülüyor. Seçilen bu yeni yolun aileyi bir dayanışma grubu ve kurum olarak güçlendirmeyi amaçlayan "akrabalığa dayalı bir model" den çok, "bırakınız yapsın" türünden bir rehberlik politikasına doğru yöneltilip yönelmeyeceğini ve nasıl yönelteceğini zaman gösterecektir.

Özellikle basit beraberlikleri ele almak zorunda kaldığımız zaman "bu niteliklere uygun aile"yi tanımlamak şüphesiz kolay değildir. Aile politikası meşru ailelerle evli olmayan çiftleri birbirinden ayırmalı mıdır? Evliliğin ortadan kalktığı önermesi üzerine kurulu bir medenî ve siyasî hayatın muhtemel sonuçları ne olacaktır?

Buradaki çatışma oldukça ilgi çekicidir. İnsanların, yaşadıkları ve içinde buldukları herhangi bir bağlamda birer kişi olarak temel hakları olduğu şüphesizdir. Ancak, bir refah devleti, evli olan ve olmayan eşler arasındaki farkları ortadan kaldırma yolunu seçerse, iddia ettiği gibi ahlaken tutarlı olmaya devam edebilecek midir? Zira, şurası açıktır ki, evli çiftler siyasal topluma, malî sisteme, eğitim sistemine, tüm sosyal güvenlik sistemi v.s. karşı önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sorumluluklar üstlendikleri halde evli olmayanlar ufak sorumluluklar alırlar. Bu belki de aile ve nüfus politikalarının geleceği konusunda mücadele edilecek en ciddi tehlikelerden biridir. Bu, her biri madalyonun iki yüzünü gösteren iki yolla ifade edilebilir:

(i) Refah devletinin, meşru ve gayri meşru aileler arasındaki ayırımı kaldırmağa gücünün yetip yetmediğini sormak ile,

(ii) Bir bütün olarak ailelerin toplumun bir alt-sistemi olup olmadığını sormak hemen, hemen birbirinin aynıdır. Devlet ile aile arasındaki muamelelerde şart olarak kabul edilen evliliğin, bir sosyal kurum olarak hukuken ya da gayri resmî biçimde ilga edilmesi, ailelerin hiç bir toplumsal işlevi olmadığı anlamına gelecektir.

İtalya'da bu meseleler üzerindeki çok geniş çaplı tartışmalar hâlen devam etmektedir. Avrupa'daki eğilimlerin, evli olmayan çiftleri de meşru aile gibi kabul ederek onları tam bir sosyal koruma altına almak yönünde çalıştıkları görülüyor.

Sosyolojik açıdan ve aile politikası perspektifinden sorulması gereken soru şudur : Bu tutum ile, birer toplumsal alt-sistem olarak, meşru ailelerin yerine getirdiği sosyal işlevleri görmezlikten gelmek ne ölçüde bağdaştırılabilir? Bu soru şimdiye kadar cevaplandırılmış değildir. Bu konuda daha fazla deneysel araştırmalara ihtiyacımız vardır. Her şeye rağmen, gelecekte bu tür şartlardan nasıl bir toplum ortaya çıkacağını görmek için beklemek gerekiyor,

Kişisel kanaatim şudur ki, üyelerine tek ,tek vatandaşlar ve insanlar olarak bakmak suretiyle evli olmayan çiftlerin refah seviyesini yükseltmek için pek çok şey yapılabilir. Ancak, bu insanca yaklaşım, evli olan ve olmayan çiftler arasındaki sınırları kaldırmak düşüncesinden kesinlikle ayrılmalıdır. Zira, evli çiftler, toplum çokmediği sürece, birçok bakımlardan gerekli olan büyük sorumluluklar yüklenirler. Ama daha da önemlisi, hukukî bağlar ve beraberlerinde taşıdıkları taahhütler sayesinde yaşamları boyunca birbirleriyle kişiler arası mütakabiliyet esasına dayanan ilişkilere girmediği öğrenirler. Burada şu soru akla gelebilir; meşru evliliklerle, nikâhsız beraberlikler arasındaki sınırları kaldırmakla toplumun daha fazla toplumsal dayanışmayı gerçekleştirebileceği doğru olabilir mi? Bu, cevaplandırılması zor bir sorudur ve gerçekten etraflı biçimde açıklamağa muhtaçtır.

Ne var ki, şu sıralarda, AT düzeyinde girişilebilecek aile politikası aşağıdaki hususlarda faydalı olabilir:

- Ailelerin (kalıcı beraberlikler sağlamak ve yeterli sorumluluklar üstlenmek şartıyla hem nikâhlı hem nikâhsız çiftlerin, toplumsal bir alt sistem oluşturabileceğinin kabul edilmesi. Bu da yerel ve ulusal yönetimlerin, kendi içinde bir sosyal sistem, bir dayanışma sistemi olarak aileyi geliştirmelerini teşvik etmek anlamına gelir. Bu ise insanların günlük hayattaki ihtiyaçlarının üstesinden geleceği bir tür "temel hizmetler bütünü" teşkil edecektir. Bunun da çok sayıda sonucu olabilecektir : işe ayrılan zamanla aileye ayrılan zaman arasında daha iyi bir dengeye ulaşmak, ailelerle kamu hizmetleri arasında daha iyi ve tatminkâr bir mütakabiliyet düzeni kurmak v.s. gibi. Şüphesiz bu da her şeyden önce özgürlük ve eşitlik gibi değerlerin karşı cinsler ve nesiller arası ilişkilerde koruma altına alındığını ifade ediyor.
- Yerel düzeyde olduğu kadar cemaat düzeyinde de ailelerin etkin biçimde sosyal, kültürel ve siyasal faaliyetlere katılımını özendirme amacıyla tüm Avrupa'daki aile kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek.
- AT, üye devletler ve bölge yönetimleri gibi değişik politika düzeylerde aile kuruluşlarının siyasal faaliyetlere katılımını sağlamak. Bunu da, her düzeyde, hükümetler nezdinde danışma görevi yapacak Aile Temsil Kurulları veya Konseyleri yoluyla gerçekleştirmek mümkündür.

ÖZET

Bu rapor, savaş sonrası dönemde, özellikle 1971'den itibaren neler olup bittiğini anlayabilmek için İtalya'nın yakın tarihinde aile ve nüfus politikalarında karşılaşılan sorunları bölümlere ayırabileceğimiz üç ana dönemin kabataslak şemasını çizebilmek amacıyla bir plan sunuyor : Faşist Dönem (1925-1948), ilk Savaş Sonrası Dönem (1949-1970) ve En Son Aşama (1971-1988). Bu makalenin yazarı belirli temel eğilimleri ve dönüm noktalarını vurguluyor. Dönüm noktaları konusunda II. Dünya Savaşı'nı izleyen siyasî rejim değişikliği şüphesiz bunlardan biridir, ikinci dönüm noktası (1970 yılı) belli başlı iki sebepten dolayı seçilmiştir : birincisi bu yıl içinde geleneksel aile kültüründen modern bir kültüre doğru derin bir değişikliği belirleyen olayın yani boşanmanın kanunen tanınması; ikincisi de aynı yıl içinde aile hayatını ve refah hizmetlerini etkileyen konularda karar alabilen özerk yasama organları olan bölge yönetimleri'nin kurulmasıdır. Bu, aile nüfus politikalarında merkezî yönetimin tekeline kırmak ve aile politikalarında geniş bir çeşitlilik imkânı sağlamak anlamına geliyordu. (Zira 1970'den sonra her bölge farklı önlemler alınmasını kabul etmişti).

İçinde bulunduğumuz dönemde, diğer AT ülkelerine nazaran İtalya aşağıdaki belli başlı özellikleri göstermektedir.

a) Son zamanlarda görülen sosyo-demografik değişiklikler, çoğu Avrupa ülkesinde, özellikle Orta Avrupa'da ortaya çıkan değişikliklere büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Nüfus artış oranı 1960 ortalarından beri düşmektedir. (Bu oran 1987'de 0,3'e ulaşmıştır). Ülke 1977'de doğurganlık oranının nüfusun yenilenme düzeyinin altına düştüğü bir durumla karşılaşmıştır (1987'de toplam doğurganlık oranı 1,3 idi). Evlenme oranı da 1970'den beri hissedilir bir düşüş göstermiştir (1971'de 7,5'ten 1987'de 5,3'e).

Ancak, bu sosyo-demografik eğilimler sonucu ortaya çıkan aile biçimleri diğer Avrupa ülkelerinininkinden farklıdır. İstatistiklerin sonuçları, geleneksel aile modeline belirli bir bağlılık olduğunu ortaya koyuyor.

İtalya'da kurumsal aile gerek kültürel gerek yapısal açıdan halk için hâlâ çok düşük sayıdadır (1987'de her 1000 doğumdan 58'i); nikâhsız yaşayan çiftler pek azdır (1987'de bütün evli çiftlerin % 1,2'si), ve boşanma oranı da çok düşüktür. Ailelerin küçülmesi ve parçalanması, kurumsal niteliklerinde belirli bir kriz olduğunu ifade etmiyor, ancak özerkliğini günlük hayatın belli başlı iş ağı üzerinde yoğunlaştırılan yeni bir öz-üretken aile biçiminin doğuşu anlamına geliyor.

b) Aile politikası, gittikçe artan biçimde "iki bölgeli düzeyde" yani hem merkezî yönetim hem de yerel yönetim düzeyinde takip edilmeğe başlanıyor; bu da beraberinde bazı çelişkiler gösteriyor. Merkezî yönetim esas olarak ekonomik makro-transferlerle ilgilenmekte ve tüm sosyal değişimi kontrol edememektedir. Öte yandan, yerel yönetim halk tabakasına daha yakındır ve ailenin, özellikle bebek sahibi olmak ve sosyal yönden

zayıf kişilerin bakımı gibi somut ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yerel düzeyde yeni tesisler kurabilir.

c) Aile politikası "çelişkili bir yol" izleyerek gelişmiştir. Resmî olarak (hukuken) aile yanlısıdır ama uygulamada, çeşitli alanlarda aileyi böyle bir tutumla ele almaz. Ne var ki, aile politikasının bu çelişkili tutumdan kaçınması gerektiği gittikçe daha açık biçimde anlaşılmaktadır. Bu da dayanışma ilkesine bağlı sosyal bir grup olarak, ailenin haklarının güvence altına alınması konusunda daha tutarlı politika üretilmesini gerektiren bir görev demektir.

d) Aileyle ilgili ekonomik işlemler onu cezalandırmağa devam ediyor, İtalya'nın mali vergilendirmeler konusunda aile için özel bir düşüncesi yoktur (meselâ aile gelirlerini vergilendirmede dilimlere ayırma ve kota sistemi gibi). Bundan da ötede, aile yardımları aracılığı ile gelirin aileler arasında yeniden dağılımında, devlet bu amaçla ailelerden topladığını onlara vermez. Kısacası, ailelerle devlet arasında bir mütakabiliyet mekanizması yoktur. Bunun mümkün olabilecek açıklaması şudur : böyle bir durum, ailenin üstlendiği yüklerle (çocuk sayısı gibi) ilgili olarak onu desteklemek amacıyla, sosyal tabakalar arasında sosyal eşitliği güçlendirmek amacı arasında süregelen bir karmaşıklıktan ileri geliyor, ikinci amaç, birincisine baskın çıkmakta ve böylece devlet, ebeveynleri korumak ve onlara destek olmakta önemli bir sorumluluk üstlenmektedir.

e) Öteki AT ülkelerinde olup bitenlerden farklı olarak, İtalya'da aile politikası, aynı olarak yapılan hizmetlere göre daha yaygın ve hâkim olan, nakit paraya dayalı önlemlerle yürütülmektedir. Aslına bakılırsa, İtalya'da diğer AT ülkeleriyle karşılaştırıldığında özel mallara (aile tüketimine) yapılan masraflar, kamu mallarına yapılan masraflara göre (kamu hizmetleri giderleri) bir hayli yüksektir. (OECD istatistiklerine göre gayri safi millî hasıla içinde yüzde olarak). Bu da İtalyan refah devletinin neden daima gider açığı içinde olduğunu ve refah hizmetlerini ailelere ulaştırmada kamu yönetimi'nin neden yetersiz kaldığını açıklamaktadır.

f) 1980'lerde, sadece tek ,tek bireyleri ya da özel aile ihtiyaçlarını değil aynı zamanda bir dayanışma sistemi olarak tüm aileyi destekleme ihtiyacı alanında yeni bir bilincin ortaya çıktığı görülüyor : Bu alanda böyle düşünce ayrılıkları hâlâ devam ediyorsa da (bunlar başlıca üç yaklaşımda tiplendirilebilir : yeni-toplumcu, yeni-modernist ve yenedayanışmacı) belli bir aile modelini zorla kabul ettiren bir aile politikası takip etmek yerine sosyal bakımdan kabul edilebilir olmak kaydıyla, halkın kendi yaşama biçimini seçmesine fırsat veren yeni bir uzlaşma ortamı ortaya çıkıyor. Bu şekliyle, aile politikasının önceden belirlenen hedeflere yöneltilmiş bir planlama politikası olmak yerine, aile için ve aileyle "birlikte" bir politika olduğu görülüyor. Seçilen bu yeni yolun aileyi bir dayanışma grubu ve kurum olarak güçlendirmeği amaçlayan "akrabalığa dayalı bir model"den çok, "bırakınız yapsın" türünden bir rehberlik politikasına doğru yöneltilip yöneltemeyeceğini veya nasıl yönelteceğini zaman gösterecektir.

Özellikle basit beraberlikleri ele almak zorunda kaldığımız zaman "bu niteliklere uygun aile"yi tanımlamak şüphesiz kolay değildir. Aile politikası meşru ailelerle evli olmayan çiftleri birbirinden ayırmalı mıdır? Evliliğin ortadan kalktığı önermesi üzerine kurulu bir medenî ve siyasî hayatın muhtemel sonuçları ne olacaktır?

Buradaki çatışma oldukça ilgi çekicidir. İnsanların yaşadıkları ve içinde buldukları herhangi bir bağlamda, birer kişi olarak temel hakları olduğu şüphesizdir. Ancak, bir refah devleti, evli olmayan eşler arasındaki farkları ortadan kaldırmak yolunu seçerse, iddia ettiği gibi ahlaken tutarlı olmağa devam edebilecek midir? Zira, sorusu açıktır ki, evli çiftler siyasî topluma, malî sisteme, eğitim sistemine, tüm sosyal güvenlik sistemine v.s. karşı önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sorumluluklar üstlendikleri halde evli olmayanlar ufak sorumluluklar alırlar. Bu belki de aile ve nüfus politikalarının geleceği konusunda mücadele edilecek en ciddi tehlikelerden biridir. Bu, her biri madalyonun iki yüzünü gösteren iki yolla ifade edilebilir:

(i) Refah devletinin, meşru ve gayri meşru aileler arasındaki ayırımı kaldırmağa gücünün yetip yetmediğini sormak ile,

(ii) Bir bütün olarak ailelerin, toplumun bir alt-sistemi olup olmadığını sormak, hemen ,hemen birbirinin aynıdır. Devlet ile aile arasındaki muamelelerde şart olarak kabul edilen evliliğin, bir sosyal kurum olarak hukuken veya gayri resmî biçimde ilga edilmesi, ailelerin hiçbir toplumsal işlevi olmadığı anlamına gelecektir.

Bunun aksi de doğrudur. Bu, yakın gelecekteki aile politikasının önündeki engellerden biridir.

İtalya'da bu meseleler üzerindeki çok geniş çaplı tartışmalar hâlen devam etmektedir. Avrupa'daki eğilimlerin, evli olmayan çiftleri de meşru aile gibi kabul ederek onları tam bir sosyal koruma altına almak yönünde çalıştıkları görülüyor.

Sosyolojik açıdan ve aile politikası perspektifinden, sorulması gereken soru şudur: Bu tutum ile, birer toplumsal alt-sistem olarak meşru ailelerin yerine getirdiği sosyal işlevleri görmezlikten gelmek ne ölçüde bağdaştırılabilir? Bu soru şimdiye kadar cevaplandırılmış değildir. Bu konuda daha fazla deneysel araştırmalara ihtiyacımız vardır. Her şeye rağmen, gelecekte bu tür şartlardan nasıl bir toplum ortaya çıkacağını görmek için beklemek gerekiyor.

Kişisel kanaatim şudur ki, üyelerine tek, tek vatandaşlar ve insanlar olarak bakmak suretiyle evli olmayan çiftlerin refah seviyesini yükseltmek için pek çok şey yapılabilir. Ancak, bu insanca yaklaşım, evli olan ve olmayan çiftler arasındaki sınırları kaldırmak düşüncesinden kesinlikle ayrılmalıdır. Zira, evli çiftler, toplum çokmediği sürece, bir çok bakımlardan gerekli olan sorumlulukları yüklenirler. Ama, daha da önemlisi, hukukî bağlar ve beraberlerinde taşıdıkları taahhütleri sayesinde yaşamları boyunca birbiriyle kişiler arası mütakabiliyet esasına dayanan ilişkilere girmeyi öğrenirler. Burada şu soru akla gelebilir: Meşru evliliklerle nikâhsız beraberlikler arasındaki sınırları kaldırmakla

toplumun daha güçlü bir dayanışma gerçekleştirebileceği doğru olabilir mi? Bu, cevaplandırılması zor bir sorudur ve gerçekten etraflı bir biçimde açıklanmağa muhtaçtır.

Bununla birlikte, şu sıralarda AT düzeyine girişebilecek aile politikası aşağıdaki hususlarda faydalı olabilir:

- Ailelerin (kalıcı beraberlikler sağlamak ve yeterli sorumluluklar üstlenmek şartıyla hem nikâhlı hem nikâhsız çiftlerin) toplumsal bir alt-sistem oluşturabileceğinin kabul edilmesi. Bu da yerel ve ulusal yönetimlerin, kendi içinde sosyal bir sistem, bir dayanışma sistemi olarak aileyi geliştirmelerini teşvik etmek anlamına gelir. Bu ise insanların günlük hayattaki ihtiyaçlarının üstesinden geleceği bir tür "temel hizmetler bütünü" teşkil edecektir. Bunun da çok sayıda sonucu olabilecektir : işe ayrılan zamanla aileye ayrılan zaman arasındaki daha iyi bir dengeye ulaşmak, ailelerle kamu hizmetleri arasında daha iyi ve tatminkâr bir mütakabiliyet düzeni kurmak v.s. gibi. Şüphesiz bu da her şeyden önce özgürlük ve eşitlik gibi değerlerin karşı cinsler ve nesiller arası ilişkilerde koruma altına alındığını ifade ediyor.
- Yerel düzeyde olduğu kadar cemaat düzeyinde de ailelerin etkin biçimde sosyal, kültürel ve siyasal faaliyetlere katılımını özendirmek amacıyla tüm Avrupa'daki aile kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek.
- AT, üye devletler ve bölge yönetimleri gibi değişik politik düzeylerde aile kuruluşlarının siyasal faaliyetlere katılımını sağlamak. Bunu da, her düzeyde, hükümetler nezdinde danışma görevi yapacak Aile Temsil Kurulları veya Konseyleri yoluyla gerçekleştirmek mümkündür.

İSPANYA

S. DEL CAMPO *

Çev : Ekrem YILDIZ

Genel Yaklaşım

Batı Avrupa ülkelerinin bütününde fiilen olanların aksine, General Francisco Franco'nun ölümünden sonra ve demokrasiye dönüş sürecinin başladığı 1975'ten beri İspanya'da yeni bir aile politikası oluşturulmuştur. Ancak bu, açık bir aile politikasının tam olarak geliştirildiği anlamına gelmemektedir. Fakat 1978 Anayasasına aile ile ilgili iki madde konmuş ve aile hayatımızı düzenleyen normların aşamalı olarak değiştirilmesine yönelik yasa çalışmaları yapılmıştır. Diğer yandan zaten İspanya'da aile bir çok temel değişimler geçirmektedir. Bu durum, sosyoloji literatürüne de yansımıştır.

Anayasada Aile

Mevcut İspanya Anayasası'nın 32. maddesi şöyledir : "Erkek ve kadınların tam yasal eşitlik içinde evlenme hakları vardır". Böylece 1975'teki ilk kanundaki "Kocaların karılarını korumaları, karıların ise kocalarına itaat etmeleri gerekir" şeklindeki küçültücü ifade kaldırılmış olmaktadır. Bu maddede aynı zamanda "evlilik şekilleri, evlenme yaşı ve yeteneği, karı ve kocaların hak ve ödevleri ile boşanma ve çözülmenin nedenleri ve etkileri kanunla düzenlenecektir" ifadesi yer almaktadır.

39. maddede, devlet tarafından aile ve çocukların korunması ile ilgili oldukça genel ifadeler yer almaktadır:

- Kamu otoritesi, ailenin sosyal, ekonomik ve yasal yönden korunmasını garanti eder.

(*) Compułtensa Üniversitesi, Madrid.

- Kamu otoritesi çocukların hangi koşullarda doğduğuna bakılmaksızın, tam olarak korunmasını ve eşitliğini, annelerin ise evlilik durumlarını dikkate almaksızın eşit haklara sahip olmalarını sağlamayı kanundan önce teminat altına alır. Kanun ise, babalığın araştırılmasını kolaylaştırır.

- Ebeveynler, yasal yaşın altında kaldıkları sürece ve kanunun öngördüğü bütün diğer durumlarda, ister evlilik sonucu, isterse evlilik dışı doğmuş olsun çocuklarına her türlü yardımı sağlamak zorundadır.

- Çocuklar, haklarını düzenleyen uluslararası anlaşmaların kendilerine sağladığı korumaya haklarından yararlanırlar.

Bu iki maddenin aile ve aile bireylerinin haklarının korunması ile ilgili tam bir yasal sistem oluşturmadığını söylemek bile gereksizdir. Ancak meşru ve gayri meşru çocuklar ile evli ve evli olmayan anneler arasındaki bütün yasal ayrımları ortadan kaldırdığı için bu düzenlemelerin kısa oluşu, genelliği ve soyutlaması bizim yasalarımızda çok önemli değişimler yapmaktadır. Herhangi bir çocuğun doğal veya gerçek babasının kim olduğu konusunu araştırma yetkisi de başka önemli bir yeniliktir. Bu, aynı zamanda uluslararası düzenleme alanına da uygunluk arz etmektedir. Bu düzenlemeler, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16. maddesi (Paris, 1948), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklarla ilgili Uluslararası Antlaşmanın 10. maddesi (New York, 1966), Medenî ve Politik Haklarla İlgili Uluslararası Antlaşmanın, 23. maddesi (New York, 1966), İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Garanti Altına Alınması ile İlgili Konvansiyonun 12. maddesi (Roma, 1950) ve Avrupa Sosyal Derneği'nin 16. ve 17. maddesi (Turin, 1961) gibi anlaşmalardır.

Cinsler arasında ayırım yapılmaması ve eşitlik ile çalışan kadınlarla ilgili daha önce kabul edilen haklar konusundaki anayasal kurallara uygun olarak bu yılın Mart ayında bir kanun uygulanmaya kondu. Bu kanun, bütün kadınlara 14-16 hafta annelik iznini kapsadığı gibi, çalışma hayatında erkek ve kadınların tam eşitliğini sağlamaya çalışan 1964 Medenî Hizmet Yasasına da yeni bir paragraf eklemektedir.

İspanya'da kadınların fiilen istihdama katılma oranı sadece % 40'dır. Çalışan kadınların ise yalnızca yaklaşık % 30'u evlidir. 29 yaşları civarında ev işleriyle ilgilenmeleri nedeniyle kadınların istihdama katılmaları hızlı bir şekilde düşmektedir.

Medenî Kanun Reformları

Çocukların Eşitliği ile Ebeveynlerin Hak ve Ödevleri

Gebe kalma ve doğum sırasında aralarındaki yasal ilişki ne olursa olsun, ebeveynler çocuklarına iyi bir şekilde bakma yükümlülüğü altındadır. İster meşru isterse gayri meşru doğsun, çocuklar arasındaki bütün ayrımlar Anayasa ile kaldırılmış ve Medenî Kanun'un 143. maddesi değiştirilmiştir. 1981 reformlarında ebeveynlik yetkisi, anne ve baba arasında paylaştırıldığı için, küçük çocuklarının, eğitimi işi, çocuğun mal varlığının yönetimi, tedavisi, beraber seyahate çıkma yetkisi, pasaport alma vb. konu-

larda anne ve baba birlikte karar almaktadır. Bu yetkiler, çocuğa dikkat etmek, beraber olmak, onu eğitmek ve beslemek gibi diğer sorumlulukları da beraberinde getirmektedir.

Kanun, ebeveynlerin çocuklarını "makul ve ılımlı bir şekilde disiplin altına alma" ile birlikte düşünülen sertliği sınırlandırmıştır. Çocukların da ebeveynine itaat etmesi ve onlarla birlikte yaşaması halinde ailenin ihtiyaçlarının karşılanmasına "uygun bir şekilde" katkıda bulunması gereklidir. Aynı zamanda kanun, ebeveynleri, çocuklarını ekonomik yönden istismar etmemeleri konusunda önemle uyarılmaktadır.

Ebeveynin otoritesi altında bulunan 16-18 yaşları arasındaki çocuklar, aile hakimiyetinden kurtulmayı talep edebilirler. Anne ve babanın ayrı, boşanmış veya başkasıyla evlenmiş olması halinde ya da şartları göz önünde bulundurarak hakimın vereceği kararlar ile bu serbestlik sağlanabilir. Diğer taraftan, serbest kalmasına ebeveynlerin güçlü bir şekilde karşı çıkmaması koşuluyla, anne ve babasından ayrı yaşayan küçük çocuk, her bakımdan serbest sayılmaktadır.

Halen çocuklar, ebeveynlerine karşı 1981 öncesindeki reformdan daha fazla hakka sahiptirler. Örneğin, ebeveynleri ayrı yaşıyorsa 12 yaşın üzerindeki bir çocuğun, kiminle kalacağını belirlemek için hakim tarafından ifadesine başvurulması gereklidir. Yaşı müsait olduğunda bir genç, gayri meşru doğan çocuk için babalığın erkek tarafından reddilmesi gibi, kendisi ile ilgili olarak ebeveynlerinin daha önceden aldığı kararları iptal ettirme yoluna gidebilir. Yasal çocuklar, İspanya'da her ikisi de kullanıldığı için annesinin, babasınınkinden önceye almak suretiyle, soyadlarının tertibini değiştirme karar alabilirler.

Halkın davranışı hâlâ oldukça otoriterdir. Çoğunluk daha çok özgürlük istiyor olmasına rağmen daha olgun ebeveynler, çocuklar üzerinde kontrolü daha çok elde bulundurmadan yanadırlar. Bazı çalışmalara göre, insanların büyük bir çoğunluğu (% 67,9) ebeveynlerin "çocuklarının üzerinde arkadaşlığın üzerinde bir kontrole sahip olmaları gerektiğini" düşünmektedir. % 56'sı ebeveynlerin çocukları tarafından kazanılan paraların üzerinde kontrol hakkına sahip bulunmaları gerektiğini, % 61'i ise kendilerine yetecek kadar para kazandıklarında çocukların evden ayrılıp kendi hayatlarını kurmasının "bir hak" olmadığını düşünmektedir. Görüşler, nüfusu yoğun olan yerlerde oldukça liberaldir ve 15-19 yaşlarındaki gençlerin çoğunluğu güçlü bir şekilde özgürlükten yanadırlar.

Politika değişiklikleri ile ilgili olarak bu paragrafta, XX. yüzyılda İspanya'daki gayri meşru doğum oranlarının (100 doğum başına) açıklanması gerekir:

1900 3, 6	1940 5.1
1910 3, 9	1950 5.2
1920 5, 4	1960 2.3
1930 5, 7	1979 2.8

Gayri meşru doğumlarda son zamanlarda görülen yükselme, cinsel özgürlüğün artması ve evlilik dışı bir arada yaşayanların sayısındaki artışla ilgili olabilir. Ancak,

1979'da gayri meşru çocuk sahibi annelerin % 52,4'ünün 22 veya daha küçük yaşta olduklarının belirtilmesi gerekir. Bu, beklenmeyen doğumların yaşları genç olanlarda daha fazla görüldüğünü göstermektedir.

Evlat Edinme

1889'dan sonra mevcut medenî yasa yürürlüğe girdiğinde evlat edinme ile ilgili düzenleme 1958'de, 1970'de, 1981'de ve 1987'de olmak üzere 4 defa değiştirildi. Son reform, basit ve tam evlat edinme arasındaki eski ve gereksiz ayırımı ortadan kaldırdı. Reşit olmayan çocuklarla ilgili bütün diğer koruma şekillerini ayrıca düzenleyen bu reform, yalnızca tam evlat edinmeye izin verdi.

Evlat edinmek için minimum yasal yaş, halen 25'tir. Evlat edinen ebeveynle çocuk arasındaki yaş farkının da en az 14 olması gereklidir. Evlat edinme ile ilgili yeni yasa, çocukla biyolojik ailesi arasındaki bütün yasal bağları feshetmektedir. Reformun yapılmasının en önemli nedeni evlat edinilecek çocukların az olmasıdır. Bu kurum, ülkede pek sık işletilmemekte ve bir yılda evlat edinilen çocukların sayısı 5000'e ulaşmamaktadır.

Reşit Olma

Anayasanın ergenlik yaşını geleneksel yaş olan 21'den 18'e indirmesine ve medenî kanundaki yetişkinliğin çocuğun ebeveynin otoritesinden kurtulması ve ebeveynlerin çocuklarla ilgili ekonomik sorumluluğunun sona ermesini ifade etmesine rağmen, destek araçlarına sahip bulunmayan ve ebeveynleriyle birlikte yaşamayı sürdüren ya da çalışmalarını devam ettirmesi için yardıma ihtiyaç duyan veya zihinsel ya da fiziksel yönden özürli olan çocuklar için istisna getirilmiştir. Bazı uzmanlar, yasal ergenlik yaşı olan 18'ini geçmiş çocukların uygulamadaki birçok etkileri yönünden reşit olmayan çocuklar gibi olduğu sonucunu çıkarmışlardır. Burada, 20 yaşların sonlarına kadar evde yaşayan orta-sınıf İspanyol çocuklarla, işsizlik oranının yüksek olduğu ülkede aynı şeyi yapan çalışan sınıfa mensup çocukların çoğu için bunun normal bir durum olduğunun belirtilmesi gerekir.

Ceza yasasında kişinin yasal olarak sorumlu olacağı yaş 16'dır. Bazı hukukçuların cezaî sorumluluk yaşının medeni yasadakine uygun hale getirilmesini istemelerine rağmen, bu tür bir değişiklik uygulanmamaktadır.

Evlilik Şekilleri, Evlenme ve Boşanma Yaşı

Franko rejimi sırasında İspanyolların yasal evlilik şekli kilise kanununa göre veya dinî idi. Devlet tarafından tasdik edilip kütüklere kaydedildikten sonra medenî sonuçları geçerli sayılıyordu. Ancak, taraflardan hiçbirisi Katolik dinine mensup olmadıkları zamanda medenî evliliğe izin veriliyordu. Anayasa'dan sonra - medenî ve dinî -iki evlilik şekli de yasal oldu. Her iki tür evlilik, devletin ilgili kütüklerine kaydedildikten sonra

eşit sayılmaktadır. Halen, dinî evlilikler medenî evliliklerden sayıca fazladır. 1979 yılı itibarıyla oran, 31'e karşı 1'dir. Diğer yandan toplam evlenme oranı son yıllarda önemli ölçüde azalmıştır. Veri bulunabilen son tarih olan 1982'de evlenme sayısı 1000 kişi başına 5'dir.

İspanya yasası çiftlerin çocuk yapabilme yeteneğini kazanması anından itibaren, standart uluslararası uygulama ve anlaşmalar doğrultusunda evlenmeye izin vermektedir. Ancak İspanya'da evlenme yaşı, sanayi ülkelerinde yaygın olan yaştan yine de yüksektir. Ortalama yaş, yüzyılın başından itibaren 1940'da erkeklerde 30.1 yaş, kadınlarda ise 26.5 yaş olmuştur. Daha sonra erkekler için 25.3, kadınlar için ise 22,7 olan şimdiki (1980) düzeye inmiştir.

Boşanmayla ilgili düzenleme ancak 1982 Anayasasından sonra yapılabilmektedir. Boşanma, evliliğin iptali, ayrılma veya boşanmayı sağlamak için izlenecek prosedürü düzenleyen normal yasa ile (30/1981) gerçekleşiyordu. Yeni yasaya göre, beklenen çok sayıda davaya bakmak için 26 Aile Mahkemesi kurulmuştur. Ancak ilk uygulama yılı dışında, Aile Mahkemeleri'nce bakılan boşanma davalarının sayısı, aşağıdaki rakamların da gösterdiği gibi hiçbir zaman fazla olmamıştır.

YIL	BOŞANMALAR	AYRILMALAR
1981 (3 Aylık)	9483	6880
1982	22578	17879
1983	19306	19651
1984	17656	22834
1985 (tahmin)	16000	23000

1981'de 10.000 kişi başına 7,7 boşanmadan 1984'de 4.8 boşanma şeklindeki azalma frekansı, boşanma ile ilgili yasanın sınırlayıcı ve Katolik geleneğin çok güçlü olduğu; (1980'de 10.000'de 2.1 boşanma sayısı gerçekleşen) İtalya dışında Avrupa'daki en düşük rakamıdır. Kişisel tahminime göre bu, işlemlerde mahkemelerin rolünü en aza indiren İspanya Yasası'nın oldukça ileri özelliği ve evli kadınların haklarını koruyamaması gerçeği ile ilgilidir. Bu fikrin doğruluğu, 1983'ten beri ayrılımların sayısının, boşanmalarinkinden daha fazla olması ile kanıtlanabilir. Ancak burada, İspanya Yasası'nın evli kişilerin boşanması için, doğrudan mahkemelere başvurusuna izin vermediğini ve belli bir ayrılık süresinin geçmesi gerektiğini belirtmemiz gerekir. Şüphesiz bu iki aşamalı boşanma modelinin çiftler üzerinde etkisi vardır. Gelecek bunun önemini ve hangi yönde etkilediğini gösterecektir. Halen, boşanma talebinde bulunmak için insanlar çoğunlukla yeniden evlenmeyi istemektedir. Her iki taraf sonucu elde etme konusunda aynı fikirde olsalar bile bu pahalı, zaman alıcı ve sosyal ve kişisel açıdan zor bir süreçtir. Bütün davaların yaklaşık % 40'ı bu şekilde yürümektedir.

Diğer Medenî Reformlar

Anayasa'nın 50. maddesi kamu otoritesinin, periyodik olarak ayarlanan, uygun emekli aylıkları ile yaşlıların ekonomik durumlarını iyileştirmeyi garanti edeceğini ifade etmektedir. Aynı şekilde, yaşlılara devlet tarafından bir sosyal hizmetler sistemi sağlanacaktır. Bu sistem, özel sağlık ve iskân ihtiyaçlarıyla, kültürel ihtiyaçlar ve boş zamanı değerlendirmeyi kapsamaktadır. Ancak bu, bir iyi niyet amacından da öteye bir şeydir. Çünkü sistem genel olarak oldukça yetersiz veya bütünüyle yoktur.

Halen, meslek sahibi kişiler için emeklilik yaşı, önceden herhangi bir malî ödeme altına girmeksizin veya toplam emeklilik aylıklarını artırmak için herhangi bir adım atmaksızın, zorunlu olarak 70'den 65'e indirilmiştir. Sosyalist hükümet tarafından alınan bu kararlar, insanları yaşlan ile cezalandırdığı ve Anayasa'nın izin verdiği değer ve yeteneklerini kullandırmadığı iddiası ile halen mahkemelerde mücadele edilmektedir. Erken emeklilik genellikle bilindiği gibi genç kişilere yeni iş kapılan açmamaktadır. Ancak 65 yaş ve üzerindeki insanların oranı -ki 1981'de % 11.3'e ulaşmıştır- arttığında ve zaten ortalama ömür erkeklerde 72 yaş, kadınlarda 76 olduğu için bu durumda işinde gayet yetenekli ve deneyimli kişiler işten çıkarılmış olmaktadır.

Ceza Yasası Reformları

Gebelikten Korunma

Çok yakın zamana kadar İspanya'da gebeliği önleyici hap ve aletler yasaktı. Eski Ceza Yasası'nın 416. maddesi, gebeliği önleyici hap ve aletlerin kullanılması, satışı ve reklâmını yapanlar için 50.000-100.000 pts ceza öngörmüştür. Bu, 1965'ten sonra yaygın bir şekilde kullanılan doğum kontrol hapı gibi birtakım metotların uygulanmasını önleyememiştir. Ancak, bu haplar, çoğunlukla uygun tıbbî denetim olmaksızın kullanılmaktadır. Spiral, diyafram ve sterilizasyon gibi başka metotlar da, 1977 Ulusal Doğurganlık Araştırması'nda gösterildiği gibi sadece az sayıda kadın tarafından kullanılmaktadır.

1978'de bu madde yürürlükten kaldırılmış ve yeni kanunla gebelik önleyici alet ve ilaçlar, dağıtımı ve reklamının yapılması serbest bırakılmıştır. Ancak Ceza Yasası'nın 418. maddesinin iptal edildiği Mayıs 1983'e kadar kısırlaştırma bir suç olmaya devam etmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, Sosyal Güvenlik Sistemi, jinekolojik konsültasyon çerçevesi içinde verilenler dışında aile planlaması hizmetleri sağlamadığı halde, doğurganlıklarını düzenlemek isteyen çiftlere karşılıksız yardım etmek için ülkede bir çok özel ve hatta kamu Aile Planlaması Merkezleri kurulmuştur.

İspanya'da doğurganlık, şimdi her zamanki düşük düzey olan kadın başına 1.8 çocuğun altındadır. Bu, ikame düzeyinin epeyce altındadır. Doğum kontrol uygulamalarının kabul edilmesi ve cinsî ilişkiler konusunda mevcut olan eski ahlakî değerlerin ortadan kalkması ile ilgili genel yön konusunda da halkın kanaatleri önemli değişiklikler geçirmektedir. Ancak gebeliği önleyici yöntemlerle ilgili bilgiler, genç çiftler arasında,

yaşlı çiftlerden daha fazla yaygındır. Yaşlı çiftler aynı zamanda, cinsel sorunlarla ilgili konularda daha tutucudurlar. 1985 Ulusal Doğurganlık Araştırması, daha fazla çocuk istememe konusu ile ilgili olarak en çok ileri sürülen 4 nedenden bahsetmektedir. Bunlar, arzu ettikleri sayıda çocuğa zaten sahip bulunmaları (% 33,6), yaşın çok ilerlemiş olması (% 14.1), ekonomik nedenler (% 12.0), gelecekle ilgili kötümserlik (% 10,2) (Del Campo and Navarro, 1987,9.28) şeklinde belirtilmiştir.

Kürtaj

Aralık 1982'de iktidara geldikten sonra, sosyalist hükümetin ilk yaptığı işlerden birisi, Parlamento'ya Ceza Yasası'nda yer alan kürtajın bütünüyle yasaklanması konusundaki reform tasarısı idi. Bir yıl sonra Parlamento'dan geçen yasa, üç nedenle yapılması halinde kürtaja ceza öngörmemektedir. Bunlar, annenin sağlığı veya hayatının tehlikede olması, zorla tecavüz sonucu hamile kalınması ve ceninin kusurlu teşekkülüdür. Katolik Kilisesi hemen "masum canlıların öldürülmesini" ileri sürerek kanunla mücadele bayrağını açtı. Feminist grupların çoğu ise daha liberal bir kürtaj yasası isteği ile harekete geçtiler.

Yasa Parlamento'dan 1983 yılında geçtiği halde uygulamaya geçirilmesi için 1985'e kadar beklemek zorunda kaldı. Ana muhalefet partisi olan Alianza Popular Anayasa'da mevcut yaşamla ilgili koşullara aykırı olduğu gerekçesi ile konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. Mahkeme, yasanın Anayasa'ya tam olarak uygun olduğu, ancak kürtajın uygulanması halinde daha güçlü tıbbî garantiler getirilmesi gerektiği konusunda karar verdi.

Kamuoyuna anketleri bu reformun geniş bir kabul gördüğünü göstermektedir. Nitekim, Sosyal Araştırmalar Merkezi (CIS) tarafından yapılan ulusal bir araştırmanın sonuçları şöyledir : Annenin fiziksel veya zihinsel sağlığı tehlike içinde olduğunda, görüşülen kişilerin % 62'si, kadının hayatı tehlike içinde olduğunda % 66'sı, bulgular çocuğun zihinsel özürülü olacağını veya ciddi bir sakatlığı bulunacağını gösteriyorsa % 62'si, zorla tecavüz sonucu hamile kalınmış ise % 56'sı kürtajın yapılmasını kabul etmektedirler.

Bununla beraber erkeklerin % 27'si kadınların ise % 22'si, hamilenin isteği üzerine kürtajın yapılabilmesi lehinde görüş açıklamışlardır.

Başlangıcından nihâî onayına kadar geçen süre içinde yasa ile ilgili tartışmalar, İspanya'daki insanlarda daha önce var olan tutumların yeniden doğrulanmasına neden oldu. Aynı organizasyon CIS tarafından 1985'de yapılan bir araştırma yasayı destekleyenlerin oranında % 10'luk bir artış olduğunu göstermiştir. Annenin sağlığı tehlikede olduğunda % 76'sı, hamilelik kadının fizikî veya zihinsel sağlığını tehkileye düşürecekse % 73'ü, çocuğun ileri düzeyde sakat doğacağı biliniyorsa % 72'si, gebelik zorla tecavüz sonucu oluşmuşsa % 62'si kürtajı kabul etmektedir.

Diğer Değişiklikler

Ceza Yasası'ndaki diğer değişiklikler, aileye karşı işlenen suçları belirlemektedir. Normal olarak bilinenlerden başka, akraba ile zina yapma, küçük çocukları kaçırma, çocuğun evini terk etmesi için teşvik edilmesi ve çocuğun terk edilmesi gibi bir dizi eylemi cezalandırmaktadır. Bununla birlikte, mahkemeler küçük çocukları üzerinde ebeveynlerin otoritesini desteklemektedir. Bu durum, devletin çocukların iyiliğini giderek daha fazla gözetmesi, çocuğun terk edilmesi veya suiistimaline karşı kamu duyarlılığının artmasına bağlanabilir.

Aile Yardımları ve Malî Destekler

Ailenin korunması ile ilgili her ne kadar anayasal öncelikler varsa da bu husus hemen ,hemen tamamen ihmal edilmektedir. Nitekim yasa aylık olarak eşe (kan) 375 pts, 18 yaşına kadar olan çocuk başına ise 250 pts verilmesini öngörmektedir. Bu miktar 4. çocuktan itibaren % 25-%30 arasında arttırılmaktadır. Bunun anlamı, İspanyol bir annenin, Avusturyalı bir anne tarafından bir çocuk için alman kadar yardım alabilmesi için yaklaşık 38 çocuk doğurmasının gerekli olduğu; Belçikalı bir annenin 10 çocuk için aldığı yardıma ulaşması için ise en az 536 çocuğa ihtiyaç duyacağı şeklindedir.

1985'e kadar her bir çocuk için gelir vergisinden 6000 pts kadar çok küçük bir vergi indirim yapıyordu. Daha sonra toplam vergi indiriminin en çok 315.000 pts'ye kadar olabileceği şeklinde değişiklik yapıldı. 15 Mayıs 1989 itibariyle bu, yaklaşık 2750 dolara tekabül etmektedir. Keza aynı şekilde 1985'ten beri eşlerin, gelir vergisi beyannamelerini birleştirmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Eşlerin her biri bağımsız olarak mal varlıklarına sahip olsalar ve bunu yönetseler, bu mallar genel aile mülkiyeti dışında kalsa ve hatta eşlerin kendilerine mahsus meslekleri bulunsa ve çalışmaları karşılığı ayrı ,ayrı maaş gelirleri olsa bile durum değişmemektedir. Eşler birbirlerinin vergi borçlarında aynı zamanda müteselsil kefil durumundadırlar. Buna karşılık evlilik dışı beraber yaşayanlara gelirlerini ayırma hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla da bunlar daha düşük oranda vergi ödeme avantajından yararlanmaktadır.

Bu yılın Şubat ayında Anayasa Mahkemesi'ne, karı ve kocanın gelirlerini ayırabilmelerini sağlamak ve bağımsız malî borçlan için birbirlerine müteselsil kefil olmaları durumunu ortadan kaldırmak için yeni bir dava açılmış, mevcut yasanın bir çok maddesi Anayasaya aykırı bulunmuştur. İçinde bulunduğumuz yıla aile gelirlerin beyanından önce yeni bir yasaya ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla 1988 yılı ferdi gelir beyannamesinin son teslim tarihi 30 Haziran'dan 30 Eylül'e ertelenmiştir.

İspanya'da kamu oyu, bu ayırımla oldukça fazla ilgilenmiştir. Çünkü evlilerin ödediği ferdi gelir vergisi, çalışan karı ve kocayı cezalandıran bir evlilik vergisine dönüşmektedir. Kamuoyu, çalışan annelerin çocukları için daha fazla ana okulu yapılması için devlet yardımının olmaması, iskân imkânlarının kıt ve pahalı olması,

çocuklarını özel okullara gönderen ailelerin eğitim için iki kat ödemede bulunmaları gibi diğer yönlerden de mevcut yasal düzenlemeye şiddetli bir şekilde karşı çıkmaktadır.

İspanya'da doğurganlık oranı halen düşük olduğu ve düşmeye devam ettiği için bazı politikacılar endişelenmekte ve doğum oranını artırıcı; en azından daha fazla düşmesine engel olucu bazı önlemleri almayı bile düşünmektedirler. Aynı zamanda ülkenin farklı bölgelerindeki işsizlik ve yoksulluk, ailenin korunmasına yönelik kendi yasalarını çıkarmaları yönünde bölgesel hükümetleri harekete geçirmektedir. Nitekim Basque Hükümeti, fakirlikle mücadele genel planının bir parçası olarak 30.000 pts'lik aylık aile "sosyal maaşı"nın dağıtılmasını yürürlüğe koymuştur. Bu miktar, aileye bağımlı her bir çocuk için 5.000 pts'ye kadar artırılabacaktır.

ÖZET

Bu alanda Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda geçerli olan durumun aksine, İspanya'da yeni bir aile politikası, ancak 1975'den sonra, General Franco'nun ölmesi ve demokrasinin ülkeye girmesi ile geliştirilmiştir. Bu, hiçbir şekilde halen açık bir aile politikasının mevcut olduğu anlamına gelmez. Ancak kısaca, 1978 Anayasası'na uygun olarak son zamanlarda yasal düzenlemelerin ve İspanya'da aileyi düzenleyen normların hızlı bir şekilde değiştirildiği söylenebilir. Diğer yandan sosyoloji literatürüne de yansıdığı gibi İspanya ailesi de bir çok önemli değişimler geçirmektedir. Mevcut aile politika inceleyenler bu durumun da dikkate alınması gerekir.

Bu çalışma esas olarak İspanyol Anayasası'nın öngördüğü çerçeve dahilinde ve medenî yasa ile ceza yasası reformlarının etkilediği aile konusu üzerinde durmakta ve ailenin devletten halen sağladığı ekonomik ve malî korumayı ele almaktadır. Son olarak, daha ileri reformlar yapılmasının gerekli olduğu konusunda ülke içindeki ideolojik fikirlerin bulunduğunu da eklemek gerekir.

PORTEKİZ

M. Nazareth

Çeviren: Mehmet YAZGAN

Genel Yaklaşım

Aile politikasıyla, biz, ailelerin hayat şartları üzerinde dolaylı yâ da dolaysız olarak bir etkisi olan kamu girişimlerinin tamamını ele alıyoruz. Bazı sektörlerde, aile grubu bunun doğrudan ve temel konusu iken, diğer sektörlerde ilk hedef aile grubu değildir. Ama bu, baştan beri konuyla ilgilidir.

Öte yandan, ailelerin devletçe savunulmasına gerek olmadığı görüşünü de benimsiyoruz. Aileden sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından 1982'de geliştirilen düşünce (ne yazık ki bu girişim 1983'de yarım kalmıştır), ailelerin görev ve haklarıyla ilgili bilince kavuşturulmalarının önemini gösterir. Bir devlet, kelimenin tam anlamıyla çağdaş ve demokratik olabilmek için, ekonomik, sendikal ve patronal çıkarları savunanları sosyal meslek gruplarıyla kazanamaz. Bu nedenledir ki, Portekiz'de son yıllarda Aile Kurumu Millî Federasyonu'na bağlı çalışma programlarındaki karar merkezlerine ailelerin katılımlarının arttığı görüldü.

Yine, çok yetersiz olmakla birlikte, aile politikasıyla ekonomik, toplumsal ve kültürel politikalara verilen aile boyutunu anlıyoruz.

Son On Yılda Portekiz'de Aile Politikasının Görünümü

1980 Ocağında, hükümet, Sosyal İşler Bakanlığı'ndan bağımsız olarak bir sekreterlikle beraber, aileden sorumlu bir devlet kuruluşunun ihdasına karar verdi. Ailenin sosyal fonksiyonunun resmî makamlarca tanınması, ilk kez bir aile politikası serbestisinin

(*) Siyasal ve Beşerî Bilimler Okulu.

başka sektörlerin politikaları yanında açıklık kazanmasını sağladı. Durumun yeniliği, Portekiz'de aile politikasını ilgilendiren üç ilkenin açıklık kazanmasını sağladı : ⁽¹⁾ Bütünlük özelliği; yani, ülkenin ailevî, toplumsal, ekonomik ve tarihsel gerçekliğinin birçok yönünü göz önünde bulunduran bütünlüycü bir çerçeve içinde hazırlanması, ayrıştırılması ve tamamlanması gereken her sektörden önlemler; ⁽²⁾ Aile grubunun ve üyelerinin daha çok gelişme kapsamı içinde yer alan ve eski savunma ve yükselme açısını aşan terfi amacı; ⁽³⁾ Ailelerin geleneksel pasifliğini yenmeyi amaçlayan katılımcı özelliği; zira hem kendi yükselişleri hem de toplumlarının yükselişi için geçerli olan aktif ve sorumlu öge olarak savunuldu; bu sorumluluk hem kendi terfileri, hem de toplumlarının yükselişi için geçerliydi.

Yukarıda sayılanlardan ortaya çıkan ve birbiriyle karşılıklı ilişki içinde iş ve aileyi ilgilendiren üç ilke daha vardır : ⁽¹⁾ Birinci grup olarak aile kabul edildiği için, çalışma, zorunlu olarak, bu otonom gruba, sadece ona, kendisine özgü birçok rol sağlamaya imkân tanıyan bir öge olarak ele alındı; ⁽²⁾ Devlet, bu gerçeği tanıyarak farklı alanlarda gerçek bir alıştırmaya sağlayan ve her role özel fonksiyonlar yükleyen, özellikle de ailenin gelişmesine zarar vermeyip, aksine onu kolaylaştıran çalışma şartları sağlamak zorundadır; ⁽³⁾ Ve son olarak, çağımız uygarlığının çalışmaya sağladıklarını kişisel çaba ve toplumsal kalkınma şeklinde iki bakımdan ele alacak olursak, ve yine, ailenin, bireylerin ve toplumun gelişmesinde oynadığı nesne ve etken şeklindeki iki yönlü rolü dolayısıyla, ancak aileyle ilişkisi çerçevesinde; anlamıyla, amacıyla, koşullarıyla, güçlükleriyle ve sonuçlarıyla çalışma sorununun ortaya çıktığı kuşkusuzdur.

Portekiz'deki aile politikasını anlamak için benimsenen bu yaklaşım üç tip sebeple kanıtlanmıştır: ilk olarak, pratik nedenlerle: Kitleler üzerinde olduğu kadar, birey üzerinde de yoğunlaşmış olan toplumsal müdahale yaklaşımları, bunların gerçek kalkınma yönünde çok uzağa gidemediklerini açıkça kanıtlamışlardır. Demek ki yeni bir uygulama araştırılmaktadır. İkinci olarak, bilimsel nedenlerle; Giderek küçük grupların etkisi kabul edilmiştir ve aile, -kalkınmadaki ahenk ve bireylerle toplulukların dengesi içerisinde- bunlardan ilki ve ayrıcalıklı olanıdır. Son olarak, geleceğe yönelik nedenlerle : Bize fazla bir onur vermeyen bugünkü durumun gelecekte daha iyi koşullarda ele alınabilmesine çalışarak.

1982 siyasî yılında gündeme getirilen çalışma imkânları hem hükümetin ve yönetimin yapıları düzleminde, hem yasama düzleminde ve hem de toplumsal girişim düzleminde çok önemli olmuştur: ⁽¹⁾ Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı dışında, hükümet'in ve yönetim'in yapıları düzleminde, özellikle etkili, esnek ve yapılması önerilen işin niteliğine uygun bir modele göre, farklı sektörlerde aile politikasının somutlaşmasını sağlayacak bir Bakanlıklar arası Aile Komisyonu oluşturuldu. Bu arada, daha çok çalışma alanında sıkı bir işbirliği ve somut sonuçlara ulaşıldığını da söylemeliyim. Kısaca, bu komisyon 80'li yılların başında siyasî bütünlüğün bir ifadesi ve aracı olmuştur. ⁽²⁾ Yasama planında ebeveynin görev ve hakları tanınarak, bir sosyal

ana-baba statüsü yayımlandı. Söz konusu statü, bu gerçekle ilgili olarak, eğitim, sağlık, çalışma, tatil, görev ve sosyal sigorta alanlarında devletin rolünü de tayin etmiştir. Son olarak, her aile politikasının kendi gelişme perspektifi içinde tanımlanmasının istendiği, büyük ilkelerin öngörüldüğü bir Çerçeve Aile Kanunu Parlamento'ya sunuldu. Ancak, hükümet değişikliği yüzünden ne yazık ki onaylanamadı. ⁽³⁾ Son olarak, sosyal girişimler nezdinde üç önemli hususa işaret edildi: (i) Aile derneklerinin giderek canlanması ve gelişmesi, Aile Dernekleri Millî Konfederasyonu'nda aile çıkarlarını temsil eden kurumlar, (ii) Bu derneklerin mahallî bölgesel ve merkezî düzeylerde, özellikle de Aile İşleri Danışma Konseyi'nde temsil edilmesi; (iii) Bu derneklerin, Portekiz'de entegre kalkınma sürecinin motoru olarak tasarlanan ve Aile Geliştirme Grupları adlı yeni mahallî kuruluşlar vasıtasıyla faaliyete geçirilen toplumsal gelişme hareketlerine katılımı.

Himayesini sona erdirmeden önce ve elde edilen büyük başarıya dayanarak, bu çalışmayı sürdürmek için sırasıyla şu üç sözcük ortaya atıldı: bağımlanma, yetki ve dayanışma. ⁽¹⁾ Hükümet düzeyinde bu, aile politikasının açık bir tanımı ve bu sosyal politikanın gerekli gördüğü önlemlerin uygulanmasıyla, geçmişin kararsız denemelerini tamamlamayı amaçlayan bir bağımlanma olacaktır. Bu hafife alınamazdı. Araştırmalar gerekiyordu. Bir Aile ve Halk İnceleme Merkezi'nin teşkili düşünüldü. ⁽²⁾ Hizmetler düzeyinde bir yetki olacak ve bu, bugünün ailelerinin ihtiyaçlarına doğru ve yerinde cevap vermeyi sağlayacak teknisyenlerin katkısıyla gerçekleşecekti. Bu amaçla, Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı aile planlaması, aile ve evlilik yardımı, aile hekimliği, sosyal ve ailevi eğitim, aile yardımı vs. gibi aileyi ilgilendiren farklı alanlarda ihtisaslaşmış mesleki formasyon faaliyetlerini desteklemek ve yönlendirmek amacını güdüyordu. ⁽³⁾ Topluluklar düzeyinde söz konusu olabilecek dayanışma, sosyo-ekonomik amaçların uyum içinde olmasıyla, özel ya da genel teşebbüslerin eşgüdümüyle, âtil kaynakların harekete geçirilmesiyle, aile ve toplulukların uyum ve dengesini gözeterek kişi ve grupların açılmasına katkıda bulunmayı sağlayacak yeni dayanışma yollarının keşfedilmesiyle ifade edilen bir dayanışma olacaktır.

Portekiz'de Aile Politikası: Yeni Eğilimler

Önümüzdeki yıllarda gerçekleşecek durumları daha iyi bir zemine oturtabilmek için, bu son on yılın ilk yıllarında Portekiz'deki aile politikasında oldukça önemli bir gelişme kaydedildi. Ne yazık ki bu ilginç aile politikasıyla ilgili araştırma faaliyetleri 1983'de kesildi. Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı lağvedildi. Aile politikası giderek daha çok teoride kalan çalışmalarla ve uygulamada görünür sonuçlan olmayan niyetlerle sınırlı kaldı.

Eğer 1983'de sona eren bu eşgüdümlü çalışma birkaç ay daha sürdürülebilseydi, ilginç Portekiz deneyimlerini, sistem içinde benimsenen farklı sektörler arasında bir eşgüdümlüleme gitmeksizin, sıradan bir uygulamaya indirgemek için vakit kalmamış olacaktı.

Çerçeve Aile Yasası, gerek iktidar, gerekse muhalefet partilerince birçok değişikliğe tâbi tutuldu; fakat 1987'ye dek Parlâmento'dan hiçbir belge geçirilemedi. Aileyi ilgilendiren bir yığın sorun içinde birçok bakan gelip geçti. Aileyle ilgili Bakanlıklararası Komisyon ve Aile İşleri Danışma Konseyi etkisini giderek kaybetti ve sonunda çalışmalarını durdurdu. Aile geliştirme grupları yaşamaya devam etmekle birlikte, hiçbir şekilde bir koordinasyon sağlayamadılar.

1984-1985 yıllarında aile politikası İçişleri Bakanlığı'nın yetkisinde olmakla birlikte, bu bakanlık ne aile yardımlarının, ne sosyal donanımların (ki bunlar sosyal güvenlikten sorumlu Devlet Bakanlığı'nın yetkisindeydiler), ne vergi indirimlerinin (maliyeden sorumlu Devlet Bakanlığı), ne de konutların (Kamu, Ulaşım ve İletişim İşleri) sorumluluğunu üstlenmişti.

Bugünkü aile politikası, aşağıdaki şemaya göre, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın teorik yetkisi kapsamındadır

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

Aile ile İlgili
Bakanlıklararası Komisyon

Aile İşleri
Danışma Konseyi

GENEL AİLE YÖNETİMİ

Ama gerçekten diğer sektörlerdeki etkinliklerin hangi ölçüde ailelerin hayatı üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkisi olduğunu görmeye çalışsan, sadece Genel Aile Yönetimi'dir. Farklı sektörlerdeki çalışmaları koordine etmek için bir Çerçeve Aile Yasası çıkarılması fikri yeniden ortaya atıldı, ama aile, artık genel politika çerçevesinde bireyleştirilmiş bir sektör değildir ve yine artık, aile politikası, yalnızca farklı sektörlerdeki politikalar içerisinde sürdürülen bir eylemler bütünü olmaktan çıkmıştır. Her halükârda, 1988 yılının son aylarında, hükümet düzeyinde aile sorunlarıyla ilgili belirgin bir zihniyet değişikliğinin ortaya çıktığını belirtmek ilginç olacaktır.

Aile yardımlarının ve yaşlılık aylıklarının arttırılmasının ötesinde, hükümet, çok kısa bir süre önce (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca 11 Kasım 1988'de), aile dernekleri ve sosyal dayanışma kurumlarıyla işbirliği halinde aile için topyekun ve entegre bir politika izlemenin gereğini kabul etti ve yeniden Bakanlıklararası Aile Komisyonu ve Aile İşleri Danışma Konseyi ile bir tür yeniden işbirliği yapma kararı aldı.

Öte yandan, hangi amaçlarla ve hangi vasıtalarla gerçekleştirileceği pek bilinmemekle birlikte, aile için yeni bir bütüncül politika ortaya konulması yolunda bir eğilim vardır. Ne olursa olsun, dört yıllık icraatsız bir dönemden sonra, 1988 yılında millî

düzeyde ve süreklilik arz eden bir nitelik taşıyan birkaç anlamlı tedbir getirildi: ⁽¹⁾ Çocuklu ailelere destek vermek amacıyla, "esnek saat çizelgesi" ve "sürekli gün" biçiminde iki yeni tip saat modeli ortaya atıldı; ⁽²⁾ Bir "üçüncü yaş" (yaşlı kişiler için) politikası hazırlanması için milli bir komisyonun ihdas edilmesi; ⁽³⁾ göçmen aileler lehine alınan özel önlemler; ⁽⁴⁾ Okumaz-yazmazlığa karşı mücadele; ⁽⁵⁾ okullardaki başarısızlığa karşı mücadele; ⁽⁶⁾ Aile Gelişimi Enstitüsü'nün kurulması.

Demografik Veriler

Nüfus

31 Aralık 1987'de, Portekiz'in nüfusu, 4.960.100'ü erkek ve 5.309.900'ü kadın olmak üzere muhtemelen 10.270.000 kadardı. 1987 yılı başlarına nazaran, genel nüfusta 40.000 kişi kadar bir artış olmuştu ve bu nüfus artış oranında % +0.4'e tekabül ediyordu.

1983'de 48.200 civarında olan doğal artış 1987'de 28.100 idi. Böylece, toplam artış doğal artıştaki azalma nedeniyle hızla düşerken, göçmen nüfustaki olumlu artışta pek hızlı bir azalma görülmedi. Toplam nüfusun artışının nedenleri, ölümlere göre doğumların daha fazla olması ve göç edenlerin (temelli) dönüşü idi.

iki yönlü bir yaşlanma süreci devam etti (1987 = 0-14 yaş - % 22; 65 yaş ve yukarısı - % 13).

Göçmenlerin geri dönüşleri nedeniyle toplam nüfustaki erkek oranı son yıllarda artış gösterdi. 1987'de nüfus yoğunluğu km² başına 111 kişiye yükseldi.

Doğurganlık

Canlı doğumlardaki azalma birbirini izledi. 1977'de 123.800 olan yıllık canlı doğum sayısı 1984'de 142.800 oldu.

Evlilik dışı doğum oranı artmaya devam etmiş ve 1977'de % 13.3'e ulaşmıştır. İlk canlı doğumların sayısı önceki yıllara göre artmış ve 1987'de toplam canlı doğumun yaklaşık % 50'sini oluşturmuştur. Üçüncü ve daha sonraki doğumlar, geleneksel olarak yüksek oldukları ülkenin kuzey bölgelerinde bile azalma eğilimi göstermişlerdir.

Doğurganlık oranları her yaş grubunda düştü. Doğurganlık, 20 ilâ 24 yaş grubunda en üst düzeye ulaştı. Kadınların ilk doğumlarındaki ortalama yaşlarında 1983'e göre küçük bir artış gözlemlendi.

Sun'i doğurganlık göstergesi ikame eşliğinin altında kaldı ve 1987'de kadın başına 1,6 çocuk düştü. Kuzey (doğurgan) ve güney (gebeliği önleyici) bölgeleri arasındaki alışlagelmiş tezatın tamamen yok olduğunu belirtmek ise ilginç olacaktır. Doğurganlık konusunda ülke, son yıllarda homojen bir yapıya kavuştu.

Yıllık Ölüm Oranı

1987 yılı, ölüm sayısında yeni bir artışla dikkatleri çekti. Bununla beraber brüt ölüm oranı 1.000 kişide 9.3 düzeyi ile dengede kalmıştır.

Çocuk ölümleri henüz yüksek olmakla beraber, azalmaya devam etti. 1983'de bu oran 1.000 canlı çocukta 19,2 iken, 1987'de 14,2 oldu. ilâve olarak, bu son tarihte yeni doğanların ölüm oranı 9,8 iken, doğum öncesi ölüm oranınının 16,6'ya ve ileri fetüs (cenin) döneminde 8,3'e yükseldiğini belirtmek gerekir.

1984-1987 dönemi için hesaplanan ölüm oranı tablosu verilerine göre, canlı doğum umudu kadınlarda % 76,9 , erkeklerde ise % 70'dir

Evlenme Oranı

ilk evlilikte, hem erkeklerin hem de kadınların daha çok orta yaşta oldukları gözlemlenmektedir. Evlilik oranındaki artışın en belirgin tarafı, 1987'de, toplam evlilik oranınının nüfusun % 0.7'sini kapsayacak şekilde düşmesidir.

1984-1987 döneminde boşanmayla sonuçlanan evliliklerin sayısı 7.000'den 8.948'e yükselmiştir. 1975-1987 döneminde ise, boşanma oranı 1000 kişide 1,5'dan 9,0'a çıkmıştır.

Göçler

Göçle ilgili olarak son eğilimlerde gözlemlenen olumlu gelişme (1987 = % +0,1), göçmenlerin geri dönüş hareketine bağlanabilir. 1981 sayımına göre yılda 40.000 göçmenin geri döndüğü tahmin edilmiştir. Bununla birlikte, dış göçün azalması dolayısıyla, geri dönüş olayının da düşüş gösterdiği belirlenmiştir. 1987'de toplam 8.108 göçmen bulunmaktadır.

Öte yandan, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye ülkeler, 1987'de % 12 civarında Portekizli göçmen kabul ettiler. ABD (%40) ve Avustralya (% 16) şimdilik Portekizli göçmenlerin büyük çoğunluğunu kabul eden ülkelerdir.

Dış göçün azaltılması ve göç artışlarıyla ilgili yönetim değişikliği, dünyanın ekonomik koşullarının ve öteden beri Portekizli göçmenleri toplayan ülkelerin uyguladıkları sınırlama önlemlerinin birer sonucudur. Şunu da belirtmemiz oldukça dikkat çekicidir ki, birkaç yıldır Portekiz göç tarihinde ilk kez, her iki cinsiyet de sayı bakımından dengededir ve yazma bilenlerin düzeyinde, en azından orta öğrenim yapmış olanlar toplam nüfusun % 88'ini temsil etmektedir. Okuma-yazma bilmeyen Portekizli göçmenler ise toplam sayının % 3'ünü oluşturmaktadır.

Ekonomik Veriler
Millî Ekonomik Göstergeler

	1985	1986	1987
Yerleşik nüfus (000)	10.185	10.320	10.270
Filen çalışan nüfus	4.546	4.502	4.530

işçi	4.049	4.069	4.173
işsiz	497	433	357
İlk iş arayan Yeni	188	144	117
bir iş arayan	309	289	240
Çalışan kesim oranı (%)	47.0	46.2	46.4
İşsizlik oranı (%)	10.9	9.6	7.9
Füilen çalışan nüfusun yapısı (%):			
Birinci kesim	23.5	21.6	21.8
İkinci kesim	34.7	34.6	35.6
Üçüncü kesim	41.8	43.8	42.6
Brüt iç Üretim ("Per capita" piyasa fiyatı (10 ³ escudo)	346	432	555
Brüt iç Üretim değişimi, toplam miktar, piyasa fiyatı (%)	+3.3	+4.3	+4.8
Brüt "sabit sermaye" gelişimi, "per capita" (10 ³ escudo)	75	96	127
özel tüketim, "per capita" (10 ³ escudo)	234	284	332
	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>
<u>Hayat düzeyi göstergeleri</u>			
Elektrik tüketimi (Kwh) Telefon	1823	1904	1880
(1000 kişi başına) Otomobil (1000	137	147	161
kişi başına) Televizyon (1000 kişi	116	121	126
başına) Doktor (10.000 kişi	158	158	158
başına) Öğrenci (10.000 kişi	24	25	26
başına) Öğretmen (10.000 kişi	191	195	201
başına)	126	128	131

Aile Yardımları

Portekiz'de, 1985 yılında, çocuk sayısına göre aile yardım miktarındaki artırım sistemi kaldırılmış, üçüncü çocuktan itibaren az gelirlili ailelere ek bir ödeme verilmeye başlanmıştır.

"Portekiz'de çocuğun ekonomik maliyeti" adlı büyük bir araştırma projesinin hazırlık aşamasındaki sonuçları, bir çocuğun (her yaştan) maliyetinin ortalama bir çiftin giderlerinin yaklaşık % 20'sini oluşturduğunu öngörmektedir. Fakat, genellikle çiftlerin ihtiyaçları çalışma gelirleriyle karşılanmakta, bir ya da yarım günlük işi olan eşlerden her biri, kazandıkları paraya bir de gayrimenkul ve mobilya giderlerini ilâve etmektedirler.

XX. yüzyıl sonunda Avrupa ülkeleri için uygun bir hayat düzeyi anlamına gelen sosyal asgari düzey, sınırlanması zor bir kavramdır. Ancak, aile giderlerinin tam anlamıyla karşılanabilmesi ancak bu düzeyde gerçekleştirilebilecektir.

Fert planında asgari sosyal ihtiyaçların vasat bir işçi geliriyle karşılanabileceği düşünülürse, ve bu ücret ailenin tek geliriyse, yükümlü her bireyin, aile yardımı ve vergi indirimi konusunda yeterli bir yardım görmesi gerekecektir. Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin hiçbirinde, beş kişilik bir ailenin harcayabileceği gelir miktarı, bir kişinin kazancının iki katına ulaşamaz; bu da, hayat düzeyindeki düşüşün önemini ortaya koyar. Verilen açıklar, muhtemel ek yardımlara rağmen, % 25 daha az bir ücret verilmesi durumunda daha ciddi olmaktadır.

Portekiz'de gelir vergisi eşlerin gelirlerine göre düzenlenir. Vergi oranları ailenin durumuna göre değişir, ama barem farkları eşlerin gelirlerinin birleştirilmesinin etkisini telâfi etmeye yetmemektedir (1984'de getirilen düzenlemelere rağmen).

Son on yıldaki sosyal ve demografik gelişmeler, sanayileşmiş ülkelerin çoğunda, evli olmadıkları halde kendilerini evli sayan ve çocuklarını birlikte büyüten çiftlerin sayısındaki çok net artışla kendini göstermiştir. Oysa, farklı ülkelerdeki yasama güçleri bu değişime hangi ölçüde kendilerini uydurabilirler ? Portekiz medenî kanununa göre bütün çocuklar aynı haklara sahiptir. Vergi konusunda yeni bir kararname, evli çiftlerle birlikte yaşayanlar arasında bir eşitlik sağlamıştır. Sosyal sigorta konusunda tıbbî yardım, evli olsun olmasın tüm çiftleri kapsamaktadır. Diğer sektörlerde de fiilen karı-koca olma hali dikkate alınmamıştır.

Ekonomik Düzeydeki önlemler

1988 yılı için öngörülen % 6'lık enflasyon oranı üzerinden yaklaşık % 12'lik aile yardım zammı. *Aile Yardımları:*

- Şartlar : ilk çocuk bu hakkı kazandırır.
- Normal sınır yaşı: 14 yaş
- Para olarak aylık miktar :

	1986	1987	1988	87/88 farkı
Her çocuk için	1000\$00	1.120\$00	1.250\$00	% +11,6

— Ailenin gelir durumuna göre değişiklik: Aile geliri asgari millî gelirin (30.000 \$ 00) 1,5 kat altında olanlar için 1988'de bu yardım, üçüncü çocuktan itibaren 1.880 \$ 00'e yükseltilmiştir.

Doğum Yardımı:

Canlı doğan çocuk başına bir defaya mahsus olarak :

	1985	1986	1987	1988	87/88 farkı
	8.400\$00	10.250\$00	12.000\$00	13.350\$00	% +11,3

Emzirme Yardımı :

İlk on ay boyunca, aylık (çocuğun aylık tıbbî muayenesine göre)

1985	1986	1987	1988	87/88 farkı
1.600\$00	1.950\$00	2.200\$00	2.450\$00	% +11,4

Evlilik Yardımı :

Eşlerden her birine ödenmek üzere:

<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>87/88 farkı</u>
7.200\$00	8.800\$00	10.000\$00	11.150\$00	% +11,5

Ölüm Yardımı :

Aile yardımı almaya hak kazananların, ölü doğanların, sigortalının ya da onun sorumluluğundaki kişinin çocuk ve torunlarının vefatı halinde (ödeme koşulları)

<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>1987</u>	<u>1988</u>	<u>87/88 farkı</u>
10.200\$00	12.450\$00	14.000\$00	15.600\$00	% +11,4

25 yaşından küçük özürli çocuklar için özel yardımlar :

Özel kurumlara gitmek zorunda olan, özel bakım gerektiren ya da kendisine bakmaktan âciz, eksik organlı olanlar için ek yardım miktarı:

	1985	1986	1987	1988	87/88 farkı
14 yaşından küçükler için	1.500\$00	1.850\$00	2.800\$00	2.150\$00	%+12,5
14-18 yaş arası	2.250\$00	2.750\$00	4.100\$00	4.620\$00	%+12,6
18-24 yaş	3.000\$00	3.650\$00	5.500\$00	6.190\$00	%+12,5

Ayrıca, resmî bir eğitim kurumuna giden ya da sosyal konumlarına göre eşit ölçülerden yararlananlar için bir özel eğitim yardımı daha olup, bu yardımın miktarı ailenin maddî durumuna göre değişmektedir.

Aile tazminatlarıyla ilgili özel durumlar

— İşsizler: işsizlik ödeneğini hak eden işsizlere aile yardımı ödenir; bunu hak etmeyenler işsizler, en azından son maaşa göre 12 ay boyunca aile ödeneği alırlar.

— Emekliler: Emekli olanlar da aile yardımına hak kazanırlar.

— Yetimlerin de aile yardımı almaya hakları vardır (Sigortalının ölümü sırasında henüz doğmamış çocuklar da bu yardım kapsamındadır).

Sakatlık ve Yaşlılık Tazminatları

— iş kazaları ve meslek hastalıkları hakkındaki özel yasa ile belirlenmiş olan hastalık ve kaza nedeniyle, yaşlılık aylığı alma yaşı gelmeden önce çalışamayacak hale gelen işçi, artık kazancının sadece üçte birini alabilir.

— Asgarî yetersizlik oranları için herhangi bir oran öngörülmemiştir. Çünkü işçi, işini yaparken kesinlikle yetersiz görülmektedir. Bu hali üç yıl süren işçi, normal kazancının artık % 50'sinden fazlasını alamaz.

— Kanunî emeklilik yaşı erkeklerde 65, kadınlarda 62'dir.

— Yaşlılık ve sakatlık aylıklarının hesaplanması: Aylık gelirlerle belirlenen her yıl için, son 10 yılın en yüksek 5 yılının aylık gelirlerinin % 2.2'si (bu ücretin azamî % 80'i ve asgarî % 30'u).

Tazminatlar:

	1985	1986	1987	1988	87/88 farkı
Asgarî genel rejim (Değişen+Değişmeyen)	6.900\$00	11.500\$00	13.000\$00	14.600\$00	%+12,3
Özel tarım işçisi rejimi (Değişen+Değişmeyen)	5.900\$00	8.500\$00	9.600\$00	10.700\$00	%+11,5
Öteki rejimler (Değişen+Değişmeyen)	5.700\$00	7.500\$00	8.600\$00	9.700\$00	%+12,8
Sorumlu olunacak kişi başına artış	1.650\$00	1.900\$00	2.150\$00	2.420\$00	%+12,6
Sakatlık ek yardımı	4.270\$00	4.270\$00	4.830\$00	5.420\$00	%+12,2

Çalışmayla İlgili Önlemler :

Kamu sektöründe mecburî çalışma zamanının azalmasının ötesinde (teknik, üst düzey ve idarî personel için 35 saat; diğer kesimler için 40-45 saat), meslek hayatı ile aile hayatı arasında en iyi dengeyi sağlayacak olan en yeni ve en dikkat çekici olay, yeni iki tip çalışma zamanına geçiş oldu. "Esnek zamanlama" ve "gün boyu çalışma" şeklindeki bu yeni uygulamalar, 12 yaşından küçük ya da özürlü çocuğu olan çalışanları desteklemek amacıyla başlatılmıştı. "Esnek zamanlama" durumunda aileler, kendi ihtiyaçlarına uygun bir zamanı seçme şansına sahiptirler. "Gün boyu çalışma" durumunda ise, bütün bir günün işini yarım güne yoğunlaştırarak yapma imkânı sağlanmıştır. Sonuçları pek iyi olmayan bir anket, bize orta yaşta Portekizli kadınların, çalışma sürelerinin 3.6'sını ev işlerinde, 3.5'ini ise çocukların eğitiminde geçirdiklerini göstermektedir. Üstelik, arzu edilen en önemli değişikliğin çalışma saatlerinde azaltmaya gidilmesi ve kadınların % 42'sinin aynı ücretle evde kalmayı tercih ettiklerini belirtmek de ilginçtir.

Sağlıkla İlgili Önlemler :

Aşağıdaki hususları hedef alan bir "üçüncü yaş" (65 yaş ve daha yukarı yaşlılar için kullanılan tabir) politikası hazırlanması için millî komisyon oluşturulması: ⁽¹⁾ Yaşlılık meselesinin topyekun incelenmesi; ⁽²⁾ Yaşlılık olayıyla ilgili ileriye yönelik bir raporun hazırlanması; ⁽³⁾ Çeşitli devlet kademeleriyle özel kuruluşların koordinasyonunun sağlanması; ⁽⁴⁾ Halkın bilgilendirilmesi.

CNEPTA'nın kuruluşu, özellikle "üçüncü yaş" a destek vermeyi üstlenmiş çeşitli kamu ve özel kuruluşların çabalarının koordinasyonunda olumlu bir etki yaratabilir. Bu kurum, önümüzdeki yıllarda Portekiz toplumunun bu önemli mücadelesinde, enformasyon düzeyinde ilginç bir rol de üstlenebilir.

Eğitimle İlgili önlemler :

Okur-yazarlık seferberliği : Şu anda Eğitim Bakanlığı tarafından, okur-yazarlık oranını 1992'de yaklaşık % 90'a çıkarmayı hedefleyen büyük bir çalışma sürdürülmektedir. Daha ileri yaş grupları için çeşitli okur-yazarlık kursları, şu anda özellikle kırsal kesime ait daha yoksul bölgelerde sürmektedir. Öte yandan, bu ilerlemenin yanı sıra, ailelerin bölünmesini engellemek için, derin bir bölgesel bağlanma ile, meslekten ziraatçı iş gücünün kalıntıları yeniden değiştirilmeye çalışılıyor.

Okullardaki başarısızlıkla mücadele : Portekiz, zorunlu eğitimde global olarak yaklaşık % 40 dolayında öğretim başarısızlığına sahiptir. Hükümet, ilk hedef olarak 1988'de % 5'lik bir azalma belirledi. Daha sonraki yıllarda Avrupa seviyesine ulaşmak için, her yıl % 10'luk bir düşüş bekleniyor. Bu çalışma için belirlenen araçlar beş değişik tiptedir: Okul öncesi eğitimin artırılması, tıbbî ve besleyici desteğin artırılması, eğitim-öğretim desteği, eğitim sisteminin ıslahı ve ailelere sosyal öğretim destek çalışmaları. Bu son hususla ilgili olarak, Bakanlık, çeşitli özel kuruluşlarla da işbirliğine giderek, ücretsiz bir kitap dağıtımını (ya da bu kitapların indirimli satışını) gerçekleştirdi, ulaşım sistemini iyileştirdi, boş zamanları değerlendirmek için bir program düzenledi ve çocuğun iyi bir çevre edinme ihtiyacı hakkında açıklayıcı bir çalışma sürdürdü ki, bu da başarılı çocukların çalışmasını teşvik için kaçınılmazdır.

Nihayet, özel bir seviyede, doğrudan ya da dolaylı olarak aile sorunlarıyla ilgili bir araştırmacı ve profesör topluluğu, INDESFA (Aile Geliştirme Enstitüsü)'nün kurulmasına karar verdi.

ÖZET

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, teorik olarak Portekiz'deki aile politikasının sorumlusudur. Fakat, aslında, ailelerin hayatında öteki sektörlerin çalışmalarının etkisini ölçmeye çalışan kurum, gerçek bir gücü olmamakla birlikte Genel Aile Yönetimi'dir.

Çeşitli sektörlerin çalışmalarını düzenlemek için yeniden bir "Çerçeve Aile Yasası" (Lei de Bases de Familia) getirme düşüncesi gündeme getirilerek, hükümet, yeni bir yasa tasarısı hazırlamaya koyuldu.

Fakat, şu andaki aile politikası, çeşitli sektörlerin politikalarında sürdürülen çalışmaların bir ilâvesinden başka bir şey değildir.

Her halükârda, 1988'de, aile ile ilgili sorunlar karşısında hükümet düzeyinde bir takım zihniyet değişikliklerinin ortaya çıktığını belirtmek ilginç olacaktır. Aile yardımlarının ve yaşlılık tazminatlarının artırılmasının ötesinde, hükümet, aile dernekleri ve sosyal dayanışma kuruluşlarıyla işbirliği yaparak, ailenin global ve entegre bir politikaya olan ihtiyacını yeniden keşfetti. Bakanlıklararası Aile Komisyonu'yla yeniden bir tür kitle çalışması başlattı. Tamamen boş bir dönemden sonra, 1988 yılı boyunca, sürekli ve millî bir katkıyla anlamlı bazı önlemlerin ortaya çıkışına tanık olundu. Bu çalışmalardan belli başlıları şunlardır: çocuklu ailelere yardım etmek için yeni zamanlama tiplerinin getirilmesi (esnek zamanlama ve gün boyu çalışma); bir üçüncü yaş politikasının hazırlanması için millî komisyon oluşturulması; göçmen aileleri lehine alınan özel önlemler; okuldaki başarısızlık ve cehalete karşı mücadele etmek için ailelere yardım programları.

HOLLANDA

J. M. L. Jonker* Çeviren:
ismail öğretir

Genel Yaklaşım

Kendisini çevreleyen birtakım Batı Avrupa ülkelerinin aksine Hollanda, kökleri tarihte olan ve uzun süredir gelişen entegre bir aile politikası veya nüfus politikasına sahip değildir.

Hollanda hükümeti, ekonomi ve eğitim politikalarının peşine düştüğü halde adı konmuş bir aile politikasının peşine düşmemektedir. Hollanda'nın aile bireyleri ve toplum konusunda ailenin durumunu ve işlevini etkileyen bütün faktörlere yönelik, merkezden yönetilen bir politika şeklinde bütüncül bir aile politikası bulunmamaktadır. Diğer Avrupa ülkelerinin aksine "aile" sözcüğü Hollanda bakanlıklarının adlarında da yer almamaktadır.

1967'de o zamanki adıyla Kültür Rekreasyon ve Sosyal Çalışma Bakanlığı (CRM) - daha sonra görevini sürdürmeyen- bir Aile Politikası Dairesi oluşturmuş olmakla birlikte bu da gerçeği değiştirmemektedir. Çünkü çıkış noktası, aileyi etkileyen birçok çeşitli tedbiri hükümetin alması ve bu tedbirleri farklı dairelerin uygulaması ve bunların birbirinden farklı alanları kapsaması doğrultusunda idi. Aile Politikası Dairesi'nin asıl işlevi eşgüdüm ve teşvik sağlamak ve diğer dairelerin dikkatlerinin toplandığı merkez olmaktı. Böyle bir aile politikası ise CRM Bakanlığı adına refah politikasının bir parçası olmaktan ibarettir.

O zaman gerçeğin yeterli derecede anlaşılması olarak düşünülen bu durum aslında aile politikasının analitik bir kategoriden başka bir şey olamayacağı anlamına geliyordu.

(*) Sosyoloji Profesörü, Sosyoloji Bölümü Nijmegen Üniversitesi, Hollanda.

(In't Velt, Lageveld 1971). Bu yüzden, Kamerman C. S.'nin de belirttiği gibi, Hollanda "aile politikası" önemli ölçüde "üstü kapalı" olarak tanımlanabilir. (Kamerman, 1978)

Nüfusun büyümesi konusunda Hollanda hükümetinin görüşü ise, en iyi şekilde gönülsüzlüğe bile eğilim gösteren bir karışmama politikası olarak tanımlanmaktadır.

Savaş sonrası yıllarda nüfus sorunları ile ilgili hükümetin kaygısı, doğumu özendirme biçiminde değil, daha çok nüfusun hızla büyümesi ve bunun ülkemizin yaşam standardı üzerindeki sonuçları konusunda dikkatle dile getirilen kaygılar biçimindeydi. Kraliçe, 1979'daki konuşmasında, "Ülkemiz dopdoludur, bazı bölgelerde taşma noktasındadır" diye iç çekiyordu. O yıl "Hollanda hükümeti, tarihinde ilk kez nüfus eğilimleri ile ilgili resmî bir demeç yayınladı. Hükümetin hedefi, nüfusun yenilenme düzeyinin altında, % 15-30 bir doğurganlıkla başlayarak nüfus büyümesini durdurmak ve en sonunda sabit bir nüfusa ulaşmaktı. 1983'de hükümet aynı görüşü tekrarlıyordu ancak bu sefer, eğer sabit bir nüfus elde edilecekse, doğurganlığın da 1980'lerde yükselmeye başlaması gerektiğini, nüfus için kabul edilebilecek ve arzu edilen demografik gelişmeye katkıda bulunabilecek tedbirlerin araştırılmasına ihtiyaç duyulduğunu görüşlerine eklemişti". Yine 1988'de Kabin, görüşünde köklü bir değişikliğe gerek olmadığını açıklıyordu; temelde kişiler üzerinde aile hakimiyetinin azaltılması yönünde izlenecek politikalar, kadınların ve erkeklerin meslek gibi diğer seçimlerini ebeveynlik tercihiyle birleştirmelerine fırsat verecek daha iyi koşulların doğmasını sağlamalıdır. Bununla birlikte, bu tür bir politika bütçe imkânları şartına bağlanmıştı ve ayrıca toplumun kendisinden de yeterli dikkat ve desteği görmeliydi. Bu, son zamanlarda aktif bir nüfus politikasının lehinde ve karşısında bir takım tepkilere yol açmıştır.

Aile ve nüfus konusunda "ilgisizlik" in bir yığın nedenleri vardır:

- Hükümetin, aile mahremiyetini zedeleyecek müdahalelere karşı tedbir almak üzere eskiyi koruması hükümet politikalarının dayandığı genel felsefe (her ne kadar bir çok farklı siyasî partiler tarafından farklı biçimlerde şişirilse de) insanların ilişkileri ne şekilde gelişmiş olursa olsun refah, mutluluk ve sağlık, imkânların, tedariklerin, hakların ve görevlerin âdil olarak dağıtımını açısından fırsat eşitliğidir.

- Özerklik ve "aile kavramı" içinde kapalı aile özelliğini vurgulamak bizim (hükümet dahil) standartlarımızı oluşturmaktadır: yabancıların (yine hükümet dahil) aile işlerine karışma hakları yoktur. Bu, ebeveyn otoritesinin hukuk tarafından korunması biçiminde ve Aile Planlaması Dairesi kurulduğunda, Parlamento'nun evlilik ve aile hakkında muhtemel bir devlet ideolojisi korkusunu ifade etmiş olması gerçeğinde ortaya çıkmaktadır.

- Diğer ülkelerin aksine, bu yüzyılın ikinci yansına kadar devam eden yüksek doğurganlık oranıyla birlikte nüfusun sürekli artması doğumu özendirici müdahaleye gerek bırakmamıştır. Hollanda'da (o zamanlar korkulduğu gibi) nüfus patlaması tehdidi sorununda hükümetin alacağı rolün ne olacağı hakkında tartışmalar ancak 70'lerde

başlamıştı. Bu tartışmaya kısmen Hollanda Kraliyet Bilimler Akademisi (K.N.A.W)"nin düzenlediği "kalabalıklar arasına sıkışmış insan" konulu bir "konferans" yol açmıştı.

- "Gizli bir el" olan inanç, dengenin doğal olarak yeniden sağlanması; bizim konumuz açısından doğal doğurganlığa kendiliğinden kavuşma. 1985'te hükümet, toplumun hükümetin doğrudan müdahalesi olmadan da demografik bir değişikliği başarabilme kapasitesine sahip olduğu şeklinde bir tavır takındı: Bu tutum demografi uzmanlarının sert tepkilerine yol açtı.

- Geçmiş yıllarda evlilik ve aile konusunda birbirini izleyen hızlı değişmelerin meydana gelmesi; evlilik dışı başka birlikte yaşama biçimlerinin ortaya çıkması; tek ebeveynli ailelerin sayısındaki artış; doğum kontrol ve yapay dölleme tekniklerinin gelişmesi ve uygulanması. En sonunda hükümet, çeşit çeşit bakış açılarından yöneltilen sorularla çıkmaza girdi ve bu, onun bu konulardaki ağız sıklığını artırdı.

Şimdi nüfus ve aile politikasına daha yakından bir göz atalım. Bu, söz konusu olgulardan her biri için, mevcut demografik durumun ve gelecek hakkındaki tahminlerin bir taslağı, geçmişteki en önemli gelişmelerin kısa bir tanımı, temel hedef ve araçların ve bunlara bağlı sorunların gözden geçirilmesi ve gelecekteki gelişmelerin bir taslağı sunularak gerçekleştirilecektir.

Nüfus Politikası

1 Ocak 1989'da Hollanda'da 14.8 milyon kişi yaşıyordu. 1900'den beri nüfus 10 milyon artmıştı ve bu artışın yaklaşık yansı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelmişti; özellikle 1945-1976 döneminde doğum oranının yüksek olduğu bilinir. 1976'dan sonra doğurganlık, nüfusun yenilenme düzeyinin altına düşmüş, bu da ortalama yıllık büyümenin (bu yıllardaki dış ülkelerden göçün fazla olmasına rağmen) (başka ülkelere göçlerin fazla olduğu) önceki yıllara göre daha düşük olmasına yol açmıştır.

1988'deki demografik durum kabaca şöyle verilebilir : doğum oranı sabittir; iki yönlü göçler daha önceki yılların tam tersi olurken ölüm oranı 1987 yılı hariç diğer yıllardaki aynı eğilimi sürdürmüştür.

Nüfus 100.000 kadar artış göstermiştir. Doğum sayısı yaklaşık 186.000 idi, bu 1987'deki doğum sayısına aşağı yukarı denkti: bu da 175.000 doğumla 1983'deki düşük orandan beri yukarıya dönük gelişmenin sona ermesi demektir. Ancak önümüzdeki beş yıl içerisinde yeniden artacağı umulmaktadır. Bununla birlikte, bu doğum oranı, uzun vadede nüfustaki azalmayı önleyebilmek için hiç de yeterli değildir: 2.1 doğum oranını gerektiren bu yıllardaki doğurganlık oranı 1,5 civarında seyretmektedir, ölüm sayısı 124.000'di ve bu 1987 ile karşılaştırıldığında küçük bir artış demektir, ama hem kadınların hem de erkeklerin ortalama ömür uzunluğu da biraz artış göstermişti. Barınak arayan insanların sayısındaki artış sonucu iç göç sayısı 1987'de 96.000'den 1988'de 91.000'e inmişti. Öte yandan, geçtiğimiz beş yıl boyunca sabit bir düşüşten sonra dış

göç 52.000'den 56.000'e yükselmiştir. Bununla birlikte bu rakamlar Hollanda'nın yakın gelecekte göç edilen bir ülke olmaktan çıkacağı sonucunu garanti etmemektedir.

Her şeyi hesaba katarak şunu söyleyebiliriz: 1988 yılı nüfusta bir azalmayı, 1987'de 100.000'den 1988'de 89.000'e, göstermektedir (Statistisch Dergisi 1989).

Gelecek konusuna gelince, en son istatistiki tahminler Hollanda'nın 1988-2050 dönemine ait nüfusunun en yüksek varyantı 16.1, orta varyantı 15.7 ve en düşük varyantı 14.1 olacağını göstermektedir. 1235 yılı için tahmini rakamlar sırasıyla 17.5, 15.7 ve 14.1 iken 2050 yılı için bu rakamların 17.2, 14.7 ve 12.4 olması beklenmektedir. 2 ile 4 yıl içinde nüfus 15 milyona ulaşacak olduğu ve önümüzdeki 30-40 yıl içinde nüfus büyümesinin sürmesi beklendiği halde, düşük doğurganlık oranı ve 1988 tahminleri ışığında 2050 yılında azalan bir nüfusa karşı karşıya kalacağımız çok açıktır. Söz konusu tahmin yalnızca genç insanların sayısındaki düşmenin beklenen hacmini vermekle kalmamakta (2050 yılı itibarıyla 0-19 yaşlarındaki genç insanların sayısında neredeyse 1 milyon düşüş), aynı zamanda nüfustaki yaşlanma sürecinin şimdiye kadar umulandan daha hızlı bir oranda gerçekleşeceğini de göstermektedir: Bir yandan 65 yaşın üzerindeki insanların yüzdesi 12'den yaklaşık 25'e tırmanırken, öte yandan bu grup içinde bulunan 80 yaşın üzerindekiilerin yüzdesi 22'den yaklaşık 25'e çıkacaktır.

Nüfus Politikasının Kısa Tarihçesi

Her yasama yılının başında Kraliçe'nin yaptığı konuşma, hükümetin nüfus politikasına ait gelişmelerin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Mademki Kraliçe'nin konuşması toplumun geleceği için elzem olduğu düşünülen güncel politika sorunlarına karşı bir tür ölçü ve tedbirdir, o halde konuşmada nüfusun hacmi ve kompozisyonu ile ilgili sorunların bulunup bulunmaması ve sorunların ne şekilde ele alındığı hükümetin ilgi derecesinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki yıllarda, yaşamları savaş yüzünden zarar gören aileleri normale döndürecek tedbirler, üzerinde en fazla durulan konuydu. Dahası, hükümetin, çok çocuklu ailelerin ihtiyaçlarına özel özen göstermesi istenmekteydi. Bu da ailenin geleneksel değerlerinin ve toplumdaki yerinin hızla onarılması yolundaki arzulan ortaya koymaktadır.

Ellilerde, dikkatlerin odak noktası nüfusun hızlı bir şekilde büyümesiydi: Dış göç kuvvetle özendirilmeli, toprak reformu harekete geçirilmeli, iskan konusundaki darlık ele alınmalı, toprağın kullanışlı çevre planlaması yoluyla düzenlenmeli ve dikkatler büyük ailelerin durumuna yöneltilmeliydi. 1954'de Niderlandse Geinsraad (NGR-Hollanda Aile Konseyi) kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştı: Bu kuruluşun amacı özel hayat tarzlarının ve bunlarla ilgili kişilerin maddi ve manevi çıkarlarının korunmasıydı.

Altmışlı yıllarda Kraliçe'nin konuşmaları, nüfus büyümesinin ve endüstrileşmenin çevreye olan olumsuz etkilerine artan ilgiyi göstermektedir. Diğer bir ilgi alanı ise

nüfusun yoğunluğudur ve iskan, trafik, rekreasyon ve halk sağlığı ile ilgili sorunların çözümlerine en büyük öncelik tanınmaktadır.

Yetmişlerde, nüfustaki artışın yıkıcı sonuçlarına karşı uyarılarda bulunan Roma Kulübünün raporu doğrultusunda çevre sorununun demografik sorun perspektifi içerisine oturtulduğunu görüyoruz. O zaman ülkemizde 12 milyondan biraz fazla kişi yaşamaktaydı ve Merkezî İstatistik Bürosu (CBS) 2000 yılı için yaklaşık 20 milyon kişilik bir nüfus tahmin ediyordu. İkinci dünya nüfus konferansının bir sonucu olarak ve Hollanda'nın demografik eğitim ve araştırma konusunda geri kalma tehdidi altında olduğu korkusundan 1970'de Hollanda Üniversitelerarası (1987'den beri Disiplinlerarası) Demografik Enstitüsü (NIDI) kurulmuştur. Bunun ötesinde, 1972'de, Kraliçe'nin emriyle gelecek yıllarda Hollanda'nın demografik gelişmesini, bu gelişmenin nüfusun sağlığı üzerindeki sonuçlarını ve çevreye etkilerini araştırma göreviyle "Staatscommissie Bevol-kingsvraagstuk" (Nüfus Sorunu Devlet Komitesi) kurulmuştur. P. Munterdam başkanlığında sekiz çalışma grubundan oluşan komite 1977'de nihai raporunu sunmuştur. Komite hükümete toplam 66 tavsiyede bulunmuştu ve bunlardan en önemlilerinden birisi nüfus büyümesinin en kısa zamanda durdurulmasıydı. Kısa dönem için düşük bir doğurganlık düzeyi uygun görülmişti, çünkü orta vadede doğurganlığın sabit bir nüfus için gerekli düzeye yeniden yükseltilmesi gerekecekti. 1977 tarihli bütün bakanlıkların yanında, Merkezî İstatistik Dairesi (CBS), Merkezî Planlama Dairesi (CPB) ve Sosyal ve Kültürel Planlama Dairesi (SCP)'nin bağlı olduğu Daireler arası Nüfus Politikası Komitesi (ICB)'nin kuruluşuna tanık oldu. Başlıca amaç, politika belirlemede ihtiyaç duyulan demografik araştırmaya katkıda bulunmaktı. Bunun üzerine Nüfus Sorunları Dairesi kurulmuştur. Bu dönemde ayrıca Ulusal Demografik Araştırma Programı (NPDO) ve Demografik Araştırma Programlama Konseyi (PCDO)'de oluşturulmuştur. Kraliçe'nin 1979'daki konuşmasında hükümet nihai amacın sabit bir nüfus olduğunu duyurmak suretiyle, nüfusun gelişmesi üzerine görüşlerini ilk kez açıklıyordu. Aynı dönemde hak ve özgürlükler sorunu da gündeme gelmeğe başlıyordu: Haklar ve Özgürlükler Üzerine Ulusal Danışma Komitesi (şimdi Haklar ve Özgürlükler Konseyi) oluşturuldu, kreşler maddî destek görmeğe başladı ve iş ve part-time işleri özendirme konusunda eşit şartlar ve eşit muamelelerle ilgili yasa hazırlandı. 1980'lerde dikkatler gittikçe daha fazla hak ve özgürlüklerin genişletilmesi, bireyselleştirme, kültür azınlıklarının durumu ve nüfusun yaş yapısındaki (yaşlanma) artan değişiklik konularında odaklanıyordu. Kraliçe'nin 1983 konuşmasında sabit bir nüfusa duyulan özlem tekrarlanıyordu, fakat aynı zamanda hükümet gelecek yıllarda doğurganlık oranında bir artışın gerekliliğini kabul ediyor ve bu konuda imkânların araştırılmasını tavsiye ediyordu. Nüfus sorunları üzerine 1988 "kabine görüşü", daha önce 1979 ve 1983'de nüfus gelişmesi ile ilgili belirtilen görüşte herhangi bir köklü değişikliğe gerek olmadığını açıklıyordu. Bakanlar Kurulu, özellikle hak ve özgürlükleri genişletme politikası düşüncelerine dayanan ICB'nin, kadın ve erkeklerin ev dışında bir meslek edinmesi gibi diğer seçeneklerle ebeveynliği birleştirmelerini sağlayacak bir politikayı savunmasını desteklemektedir. Ancak, bu tür

politikaların bütçe imkânlarını aşmaması ve hem kamu sektöründen hem de özel sektörden yeterli destek görmesi gereklidir. Sosyo-ekonomik politika tedbirlerinin, ebeveynliğin ve onun getirdiği malî yükün anlam ve değerine olumsuz etki yapmasının önlenmesi gerektiği de ifade edilmektedir. Nihayet, nüfus gelişmesine artan iç göç oranının yaptığı etki sorununa özel dikkat gösterilmesi de istenmektedir: Wetterschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (Hükümet Politikası Bilimsel Konseyi-WRR)'den iç göç konusunda tavsiyelerde bulunması istenecektir.

Siyasî partilerde de nüfus sorununa pek az öncelik tanındığını görüyoruz. Siyasal partilerin konu üzerine görüş belirtmeleri 60'ların sonunu bulmuş ve ondan sonra, öncelikle; evli çiftlerin edinecekleri çocuk sayısına kendilerinin karar verme hakkının dokunulmazlığı vurgulanmıştır.

Ancak, halk soruna hemen hiç ilgi göstermemektedir. 70'li yıllarda bu ilgi artar ancak NIPO anket sonuçları bunun geçici bir tutum olduğunu kanıtlamaktadır.

Bununla birlikte uzmanlar (demografi uzmanları v.d) ikinci Dünya Savaşı sonrasında beri konuyu tartışmakta ve çalışmalarını nüfus büyümesinin hükümetin özendirilmesiyle yöneltilmesi doğrultusunda sürdürmektedirler. Kökeni doğurganlık karşıtı bir politikaya dayanan bu hareket şimdilerde zaman ,zaman doğumu özendiren politikalara eğilim göstermektedir. Bu da genellikle demografi uzmanlarının, söz konusu olguları sorunlara ve bir "sabit fikir" e dönüştürdükleri yolunda eleştirilere maruz kalmalarına neden olmuştur.

Nüfus Politikasının Amaç ve Tedbirleri

Yukarıda söz edilenlerden sabit bir nüfusun Hollanda hükümeti için önemli bir hedef olduğu açıktır. Bu tür bir nüfusun arzu edilen hacmi konusunda hiçbir açıklama yapılmamıştır : Örneğin, 12,5 ile 14 milyon arasında bir nüfus mu, yoksa 7,5 ile 10 milyonluk bir nüfusu mu düşünmeliyiz ? Aynı şey bu hedefin gerçekleşmesinde hedeflenen zaman için de geçerlidir; orta süreli bir dönemi mi, yoksa çok uzun süreli bir dönemi mi amaçlıyoruz - mevcut nüfusun yaş dağılımındaki düzensizlikler yüzünden 100-150 yıllık dönemlerden söz edenler vardır. Ancak sabit bir nüfus hedefine nasıl ulaşılacağı hayatî sorunlardan birisidir: bu konuda hükümet ise kararsız ve suskundur.

Sabit bir nüfus demek bütün nüfus rakamlarının doğum, ölüm ve göç sabit kalması demektir ve böyle bir duruma ulaşmak için doğum, ölüm ve göç oranlarının dengede kalması gereklidir. Doğurganlık oranı kadın başına 2.1 çocuk ile nüfusun yenilenmesi düzeyine ulaştığında, yaşlı nesillerin yerini genç nesiller almaktadır ve bu durumda dıştan göçlerin dengeyi sağlamasına gerek yoktur. Daha düşük bir doğurganlık düzeyi durumunda ise, doğum sayısındaki azlık olumlu bir göç dengesi ile karşılanabilir. Şu anda doğurganlık oranı kadın başına 1.6 çocuk, göç dengesi ise ± 40.000 kişidir : Bu, uzun süre böyle devam ederse sonunda 7,5 milyonluk bir sabit nüfusa ulaşırız. Eğer bu,

arzu edilen bir gelişme olarak düşünülüyorsa o zaman ya göç dengesi veya doğurganlık düzeyinin yükseltilmesi gerekecektir. Birinci olasılık, Hollanda bir süre daha bir göç ülkesi olarak kalabilirse de, bu şimdilik imkân dışı görülmektedir. Diğer olasılık ise doğurganlık düzeyini yükseltmektir: 1.6'dan 1.8'e yükseliş ve 40.000'lik bir göç dengesi (uzun vadede) 12.5 milyonluk bir sabit nüfusla sonuçlanacaktır.

Doğurganlık düzeyini yükseltmek için neler yapılabilir ? Toplumların kendi kendilerini düzenleme kapasitelerine dayalı olarak doğurganlığı doğal bir şekilde artırma mümkün görülmemektedir. Deneye dayalı araştırmalar şimdiye kadar buna ait bir delil ortaya koyamamışlardır.

Diğer bir olasılık ise, örneğin, bilgilendirme aracılığıyla veya gündüz bakım merkezlerinde hizmet ve tedarik imkânları yaratacak üreme hareketliliğini etkileyip yönlendirmektir. Doğurganlığı özendirici politikaların uygulanması aşağıdakiler doğrultusunda yapılabilir.

- Demografik gelişmenin muhtemel sonuçları hakkında bilgi.
- Çocukların bakım ve eğitimindeki düzenleme ve tedariklerin genişletilmesi.
- Çocuklara ait masrafların gerçek anlamda tazmini.
- Doğurganlık üzerine olumsuz etki yapabilecek muhtemel gizli ve arzu edilmeyen faktörler hakkındaki yasaların araştırılması.
- Doğurganlık karşıtı bir etkisi olabilecek tedbirlerden kaçınma.

Hollanda hükümeti temelde, şimdiye kadar bu yaklaşımlardan birincisine uymuştur. Bir ailenin planlamasında, ilgili insanların kişisel sorumluluğunun önce geldiği kabul edilmektedir ve evlilik, ebeveynlik ve bunların sonuçları konusunda bilinçli karar verilebilmesi için bilgi ve anlayış önceden bulunması gereken şeylerdir. Sonuç olarak, önceliğin, nüfusa bir bütün olarak yöneltilen bilginin eğitim aracılığıyla veya başka yollarla yaygınlaştırılmasına verilmesi gerekmektedir. Yoksa hükümet kendisini bir uygun koşullar yaratma politikasıyla sınırlamak zorunda kalabilir. Part-time işler, gündüz bakım merkezleri ve çocuk yardımı gibi demografik etkisi olabilecek tedbirler, nüfus büyümesi üzerindeki muhtemel etkilerden dolayı alınmamalı, iş piyasası politikası; hakların ve özgürlüklerin genişletilmesi politikası ve aile politikası göz önünde bulundurularak alınmalıdır.

Görüş Açıkları

Yukarıda ana hatları çizilen politika, genelde, halk tarafından, özellikle de kişinin bireyciliğinin gelişmesine önem veren çevrelerce desteklenmektedir. Genel anlamda bu, sol görüşlü siyasal partiler, işçi sendikaları ve hak ve özgürlüklerin genişletilmesi hareketi demektir. Bunlar, doğurganlığı özendirici politikaların günümüz toplumunun elde ettiklerini tehlikeye atacağından korkmaktadır. Diğer yanda demografi uzmanları ve tabii ayrıca, halkın kendi yaşamını korumasının ve gelecek nesillerle dayanışmayı teşvik et-

mesinin gerekli olduğuna işaret eden, ideolojik ilkelere dayalı siyasal partilerden örgütler ve gruplar bulunmaktadır.

Bununla birlikte, hükümet şimdilik bunun, nüfus sorunuyla halkın ilgisinin ne ölçüde olduğu hakkında, nüfusla uzlaşacak politika tedbirleri konusunda ve bu tedbirlerden beklenebilecek etkiler hakkında halkı bilgilendirmekten öteye gidemeyeceğini hissetmektedir. 1983'de kurulan Nüfus Politikası Hakkında Periyodik Raporlar Çalışma Birliği (WRPB) bu amaçla, her iki veya üç yılda bir nüfus sorununun politik yönlerine ait hazırladığı raporları ICB'ye sunmaktadır. Daha sonra ICB hükümete tavsiyelerde bulunmaktadır. WRPB'nin raporu bu alandaki araştırma bulgularını içermektedir. Bunlar arasında CBS'nin ilgili daireleri tarafından hazırlanan periyodik raporların yanında, Ailenin Gelişmesi Araştırması 1982, 1985, 1988 ve Hollanda'da İlişkilerin Gelişmesi Araştırması 1986 ile Nüfus Sorununa Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler araştırmaları bulunmaktadır.

Aile Politikası (Şimdiki Durum)

Sosyal ve Kültürel Planlama Dairesi (SCP), çalışma ve sosyal güvenlik, sağlık ve mutluluk, yaşam ve güvence, eğitim, kültür ve boş zaman gibi birtakım sosyal ve kültürel refah konuları üzerine iki yıllık raporlar ortaya koymaktadır.

SCP en son bulgulara dayanan 1988 Sosyal ve Kültürel Rapor'unda, sosyo-ekonomik konum, iskân niteliği, sağlık ve boş zaman değerlendirme faaliyetlerinin değerlendirilmesiyle, yaşam kalitesinin 1983'ten sonra genel bir gelişme gösterdiği sonucuna varmaktadır. Geçtiğimiz beş yıl içerisinde refah ve şartlardaki iyileşme yatay olarak artarken nüfusun farklı kesimleri arasındaki dengesizlik artış göstermemiştir. Bununla birlikte durumları iç açıcı olmayan geniş kitleler vardır; bunlar arasında, gerçekten en düşük ücretli alanlar, işsizler, özellikle uzun vadeli işsizler, sağlığı yerinde olmayanlar ve özellikle de aşağı kesim grubuna dahil olanlar ile tek ebeveynli ailelerin ve etnik azınlıkların gençleri, büyük kentlerde yaşayan insanlar ve 75 yaşın üzerindeki kişiler bulunmaktadır.

Refah derecesi, hane halkının gelirine ve yaşa göre belirlenmektedir; geliri olan çiftler "refah merdiveni" nin doruğunda, 75 ve daha yaşlılar ise en altındadır. Maddî refah, artan oranlarda 30-50 yaş kesiminde görülmektedir.

Hükümetin masrafları kismasına ve sosyal güvenlik sisteminin gözden geçirilmesine rağmen, farklı gelir grupları arasında gelirlerin yeniden dağıtımı sürdürülmüştür. % 10'luk düşük gruba dahil haneler diğer kesimlerden daha fazla yardım görmüşlerdir; en düşük ücret alanlar ise 1980'den beri dikkatleri daha fazla üzerlerine toplamaktadırlar. Birtakım menfaatlere hak kazanan insanların durumunun daha fazla anlayışla karşılandığından söz edebiliriz. En düşük düzeyde yaşayan yaklaşık 800.000 hane vardır; bunların gelirleri çocuk yardımı, kira yardımı eğitim yardımı gibi imkânlarla desteklendiği halde, alım güçleri 1980'den beri ortalama % 10 düşmüştür.

Yalnız yaşayan insanların, gençlerin ve boşanmışların oranındaki artış yüzünden yaşam daha bireyselleşmiştir. Belediye iskânının hacmi küçülmüş, yeni evlerin yapımı özelleştirilmiştir. Özellikle arasında yalnız yaşayan insanların ve tek ebeveynli ailelerin oluşturduğu büyük grubun bulunduğu, nispeten dar gelirli kiracılar kesimi için geçim masrafları artmıştır.

Bakım konusu bir çok değişikliklere uğramaktadır. Okul içerisindeki bakım imkânlarında düşüş sağlama yolundaki politik amaca her zaman ulaşamamışsa da, örneğin gündüz bakım imkanlarının ve korunmuş yaşama biçimlerinin önem kazanıyor olması gerçeğinden anlaşılacağı gibi birçok değişiklik vardır. 18 yaşın altındaki çocuklara sahip ailelerin % 10'unu oluşturan fakat sayılan hızla arttığı için 2000 yılına kadar % 20'ye ulaşacak olan şimdi yaklaşık 200.000 tek ebeveynli aile, mevcut imkân ve tedariklerden, yalnız yaşayan insanlara ve hem annesi hem de babası olan ailelere göre, ortalama olarak daha fazla yararlanmaktadır.

Hükümet artan oranlarda, araçların girdisi değil, eşya ve hizmetlerin nitelik ve niceliği üzerinde durmalıdır. Sunulan imkânlar ihtiyaçlara uygun olmalıdır; bu belediye yönetimlerinin önemli konularından birisidir. Oysa yurttaşlar, bir çok durumda yalnızca ekonomik kesintilerin sonuçlarına katlanmaktadırlar.

Hükümet tarafından sağlanan kamu hizmetlerinden en fazla yararlanan yüksek gelir gruplarıdır. Özellikle eğitim, okul öncesi yaştaki çocuklara yardım, toplu taşıma, açık hava imkânları ve halk kütüphaneleri konularındaki katkılar bunların yararınadır. Çok düşük gelirli haneler, bireysel kira yardımı, zorunlu Ulusal Servis Sigortası ve -kısmen nüfusun yaşlanması sonucu- evde bakım ve yardım gibi imkânlardan yararlanmaktadır. Orta gelir grupları ise geçim masrafları (yardımı), toplu taşımacılık ve evde bakım, zihinsel sağlık ve sosyo-kültürel çalışmalar gibi konularda mevcut yardımlardan yararlanmaktadır.

Başlıca yaşam tarzlarıyla ilgili değerlere uyum konusunda SCP, genel tutumun "ihtiyatlı bir biçimde" gelişmekte olduğu sonucuna varmaktadır. Bir taraftan sağlıklı olmanın yanında, tatmin edici evli bir yaşam ve güzel bir ailenin olması çok önemli kabul edilirken, diğer yandan modern aile tipleri ve birlikte yaşamının başka biçimleri yavaş yavaş kabul görmektedir; eşcinsellere olan hoşgörü artarken evlilik hakkındaki geleneksel düşüncelerin geri döneceğine dair bir belirti yoktur.

Hak ve özgürlüklerin tanınması sorununa gelince, kadınlar iş piyasasına giderek daha fazla katılmalarından dolayı maddî açıdan daha fazla bağımsızlık elde ettikleri halde bu tablonun bir de olumsuz yanı vardır. Özgürlüklerin genişletilmesi süreci, bir çok kadının hâlâ iş piyasasındaki umutlarına yaranı olmayan geleneksel kadınsı meslekleri seçmeleri gerçeğinden olumsuz yönde etkilenmektedir. Buna ek olarak cinsler hâlâ eşit ücret almamaktadırlar. Ev ve aile görevlerinin dağılımı konusunda kızlar ve oğlanlar arasında daha eşit bir dağılım söz konusu iken kadın ve erkeklerin genelde hâlâ geleneksel kalıplara uydukları görülmektedir. Sonuç olarak da hükümet, "ev kadını" koruduğu,

vergi sistemi ile sosyal güvenlik sisteminin gözden geçirilip kolaylaştırılması için yapılan yeni teklifleriyle âcil çocuk bakımı sorununa pek az önem verdiği gerekçesiyle kınanmaktadır (SCP 1988).

Yukarıdakilerden şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Refah ve şartlardaki gelişmeye rağmen, hiçbir olumlu beklentisi olmayan büyük gruplar bulunmaktadır; özellikle 800.000 haneyle en düşük yaşam düzeyi grubunu oluşturan en düşük kazançlılar bu durumdadır. Bunların harcama gücü 1980'den beri yaklaşık % 10 düşmüştür; gelirleri çocuk parası, kira gibi tedariklerle desteklendiği halde hükümetin sağladığı kamu hizmetlerinden en az yararlanan, ekonomik kısıntıların asıl "kurbanları" bunlardır.

- Yeni tip geçim ve birlikte yaşama biçimlerine olan ilerici tutumlara rağmen kadınların ekonomik bağımsızlığı, eğitim, meslek ve hükümet tedbirleri konusunda geleneksel diğer kalıplar tarafından engellemektedir.

Şimdiki durumun çizilen bu ana hatlarının arka planına göre biz şimdi Hollanda'daki gelişmelerle, araç ve hedeflerle, aile politikasının beklentileriyle ilgili durum belirlemesi yapacağız.

Aile Politikasının Kısa Tarihçesi

Hollanda hükümeti, ailenin toplum içindeki yerine ve işlevine etki eden bütün faktörlere yönelik, merkezden yönetilen ve bütünü kapsayan bir politika izlememektedir. Bununla birlikte, (istihdam, vergilendirme, kamu hizmeti oranları, sosyal güvence, kamu iskânı, eğitim, halk sağlığı, refah, aile yasaları, çocuk parası gibi) birçok çeşitli alanda tedbirler alınmıştır ve bu tedbirlerin çoğu (genellikle malî ve ekonomik kapasiteyi hesaba katarak) toplumdaki farklı geçim ve birlikte yaşama biçimlerine dikkatleri çekmiştir: aileler ve yalnız yaşayan insanlar vb. Bu üstü kapalı politika, arka planda bulunan şunlara karşın gerçekleştirilmiştir:

- Kısmen yeni teknik imkânların neden olduğu toplumdaki daha genel sosyal ve kültürel gelişmeler: ekonomik yapılarıdaki ve normlardaki değişimler.

- Yukarıdaki ile ilişkili olan, ailenin yeri, yapısı ve işlevi konularındaki değerlendirmelerin değişmesi ve "alternatif yaşama biçimlerinin ortaya çıkması.

Hükümetin daha kapsamlı politik hedefleri ve bunların temelini teşkil eden görüşlerden oluşan "kararlaştırılmış eylemi"; bu, yalnızca ulusal güvenliği değil, aynı zamanda hayatın niteliğini, zihinsel ve kültürel hayatın düzeyini, yasal düzen ve sosyal güvenliği, servet dağılımını, hükümet vb.'ni ilgilendirmektedir.

Genel anlamda aile politikasındaki gelişmeyi üç aşamaya ayırmak mümkündür, aynı şey büyük ölçüde diğer Batı Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Bu üç aşamaya ne ad verileceği, vurgunun toplumdaki gelişmelerde mi yoksa bu gelişmeler sonucu ailedeki değişmelerde mi olacağına bağlıdır. Bu üç aşama şunlardır :

- Ortaya çıkmakta olan refah devletinde (Ouwehand-Pijs 1984) veya bir refah politikası olarak (Duman, 1985,1987 a+b) ya da çekirdek ailenin oluşturduğu dönemde (In't Veld+Langevelt 1971) aile politikası.

- Tam gelişmiş refah devletinde veya iyileştirme politikası olarak ya da aile hayatının ilk yıllarında yeni ilişkilere geçiş döneminde aile politikası.

- Refah devleti sonrasında, refah/iyileştirme politikalarının bir karışımı olarak aile politikası.

1. Aşama: Ortaya çıkmakta olan refah devleti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan bir dönemde birtakım yapısal (sanayileşme ve kentleşme) ve kültürel (din ve devlet işlerinin ayrılması ve bireyselleştirme) gelişmeler ailenin ve aynı yörede yaşayan insanların ilişkilerindeki geleneksel bağların gevşemesine neden olmuş, ailenin kendisine ait kaynaklardan sosyal ve ekonomik olarak vazgeçilmiştir. O zamandan beri, ailenin ihtiyaçlarının korunması hükümetin ilgi alanına ancak marjinal olarak girmiştir: Bu konu temelde özel sektörün, özellikle de kiliselerin elinde kalmıştır. Hükümet derece derece 19.'ncü yüzyıl "bırakınız yapsınlar" tutumundan vaz geçip daha faal bir duruma gelmiştir. Ancak bu rol başlangıçta çok kısıtlıydı ve çocuk yardımı ve çocuklar için vergi indirimi kanalıyla ailelere ekonomik destekten ibaretti.

2. Aşama: Tam gelişmiş refah devleti. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde bireyselleşmiş aileyi doruk noktasında görmekteyiz; aile ile toplum arasındaki ilişkilerde ve ailenin iç yapısında, refah düzeyi, modernleştirme ve lâikleştirmenin artması, yeni kitle iletişimindeki gelişme ve doğum kontrolü dahil, tıp bilimindeki ilerlemenin neden olduğu kesin değişimler meydana gelmiştir. Çekirdek aile gittikçe artan baskı altında kalmakta ve hükümet bu durumun ortaya çıkardığı ihtiyaçlarla uğraşmak üzere yeni yeni uzun mesafeli adımlar atmaktadır. Çekirdek ailenin sorumluluğu hemen tümüyle akrabalar, komşular ve kiliseden kamu yetkililerine kaymaktadır; hükümetin ilgisi maddi olarak en azı garanti etmekten hem maddî hem de manevî en uygun durumu elde etmeye doğru genişlemektedir. Devlet destekli sayısız aile koruma kuruluşu, yalnızca genel sosyal çalışma alanında değil, aynı zamanda evlilik ve aile sorunları özel daireleri ve tıp eğitim daireleri de gelişme yolundadır. Buna ek olarak, çocuk ve yaşlıların bakımı ile ilgili görevler, kreşler, aile bakım kuruluşları ve (sağlıkla ilgili) yaşlılara yardım sayesinde ailenin elinden alınmaktadır. Bu gelişmenin denetçilerinden birisi, altmışlarda, toplumsal gelişmeler doğrultusunda hizmetlerin genel uygulama biçimlerini kontrol etmekle görevli Aile Politikası Dairesi'ni kuran Kültür, Rekreasyon ve Sosyal Çalışma Bakanlığı (CRM)'dir.

3. Aşama: Refah devleti sonrası aile politikası. Bir önceki dönemde başlamış olan ailelerin bireyselleştirme süreci, kişisel anlamda bireyselleşme süreci şeklinde devam etmekte ve yaşama, çalışmamayla, hayat tarzlarıyla, çocuk sahibi olmakla, ilişkilerdeki görev dağılımı vb. ilgili kişisel seçim arzusuyla sonuçlanmaktadır. Kısmen yetmişlerdeki ekonomik sarsıntı yüzünden birçok insan şimdi, bu toplumsal sistemin

uzun süre yaşayıp yaşamayacağı konusunda kuşku duymaktadır. Refah devletinin uzun vadede gerçekleşemez duruma gelecek "artan umutlar" ın kendi kendine devam eden sisteme yol açan bireyselleşme eğilimi yüzünden katlanılmaz bir şey olması tehlikesi bulunmaktadır.

Buna ek olarak bir de, hükümetin sosyal merkez alanına ve ilk sosyal çevreye gitkiçe daha fazla müdahalesi ile ortaya çıkan kolektifleştirme sürecinin eleştirilmesi vardır. Bu, birey bakıma muhtaç olduğunda yalnızca hükümete başvurabilecek demektir, bunun sonucunda ise yurttaşın devlete gereğinden fazla bağımlı duruma gelmesi söz konusudur. Bu eleştiri, Hollanda'da, "kaygılı" veya "sorumlu" bir toplumu gerekli kılmıştır. Şu anda biz, "geriye çekilmekte olan bir hükümet", sosyal güvenlik sisteminin gözden geçirilmesi, sağlık koruması ve refah çalışmalarının yeniden yapılanması, vergi sisteminin kolaylaştırılması ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi döneminde bulunmaktayız. Dikkatler yeniden insanların yakın çevresine, temel bakım tarafından desteklenen destek şebekeleri aracılığıyla çevrilmelidir. Bu, hükümete çok ağır gelmeye başlayan malî yükün, durumları anlaşılmaya başlandığı ve yüklerini biraz olsun azaltmak için girişimler yapıldığı halde, en fazla etkilenebilecek ailelere aktarılması demektir. SCP raporu, Hollanda'da yaşayan malî açıdan en zayıf insanların durumunu anlatırken bu durumun açık bir tablosunu çizmektedir.

Aile Politikası'nın Amaç ve Hedefleri

Aile politikası burada şu demektir: Bir veya daha fazla yetişkinden ve bir veya daha fazla çocuktan oluşan ailelerin hepsine yönelik hükümet politikası (Moors 1985). Burada çıkış noktası, insanların, çocuk isteyip istemediklerine, kaç tane ve ne zaman istediklerine kendilerinin karar vermeleri konusundaki temel hakları ve aynı zamanda ne tür bir birlikte yaşama biçiminde çocuk sahibi olup yetiştirecekleri konusundaki seçme özgürlükleridir. Çocukların ebeveynlerine açtıkları dolaylı ve dolaysız masraflar bu tür bir aile politikası için başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Doğrudan harcamalar, maddî masraflar (geçim masrafları) yanında maddî olmayan harcamalar (bakım türleri) da içermektedir. Dolaylı harcamalar, çocuk sahibi olmanın diğer önemli faaliyetlere (bir iş, eğlence) bir engel oluşturabileceği gerçeğinden ortaya çıkmaktadır. Hükümet bu masrafları azaltacak tedbirler alabilir. Kişinin aile politikasından söz edip edemeyeceği ve ne derecede edebileceği "Aileler veya aile kategorileri bu tedbirlerden yararlanıyor mu ?" sorusuna verilecek cevaba bağlıdır. Bu tür tedbirler ayrıca, masraflardaki azalma çocuk sayısında olumlu etki yaparken, tersine, harcamalardaki artışın olumsuz bir etkisi olacağı farzedilirse, demografik bir önem de kazanabilir. Genellikle bu tür nüfus ile ilgili siyasal güdüler Hollanda'da onaylanmamaktadır.

Doğrudan maddî masrafları azaltma tedbirleri genellikle gelirin yeniden dağıtımı ile ilgilidir. Bir bakıma bunlar daha genel karakterlidir ama spesifik de olabilirler; maddî olmayan masraflar bir aileye sahip olmanın gerektirdiği bakım tedbirlerinin desteklenme-

siyle karşılanmaktadır ve seçeneklerin sınırlılığında doğan dolaylı masraflar, çocuk bakımı için önerilen tedariklerle kısmen hafifletilebilir.

Gelir Eşitliği

Bir ailenin hayat standardı, harcanabilir geliri ile eşya ve hizmetlerin varlığına ve fiyatına bağlıdır. Harcanabilir gelir, harcama gücü, ihtiyaç ve dayanışma bazında hükümet tarafından kontrol edilen esas gelirlerin yeniden dağıtımıyla ortaya çıkar. Yeniden dağıtım tedbirleri, aşağıdakiler aracılığıyla düzeltmeler yapmak amacıyla kullanılabilir:

- Dolaylı ve dolaysız vergilendirme; örneğin çocuklar için vergi indirimi,
- işsizlik, hastalık ve özürüllük, yaşlılık vb. ile ilgili sosyal güvenlik tedbirleri,
- Geçim veya eğitim masraflarına katkıda bulunmak üzere yardımlar.
- Ücretsiz imkânlar sağlamak veya bu oranları alım gücüne eklemek.

ikinci Dünya Savaşı sonrası dönemde bu tedbirler gittikçe daha fazla genişletildi ve çocuklu aileler için sonuç genelde lehte oldu. 1912 tarihli Yoksullar Kanunu'nun 1965'ten beri yerini alan Sosyal Güvenlik Kanunu burada önemli bir rol oynamaktadır. Bu, kamu fonlarından karşılanacak sosyal hizmetler hakkında bir kanundur ve herkese asgarî ihtiyaçlarını sağlamak üzere gerekli vasıtaları kullanma yetkisi vermektedir. Artan sayıda yalnız yaşayan ebeveynler, özellikle sözde "refah içindeki anneler", bu yasa'dan yararlanmaktadır.

Yetmişlerde, kamu harcamalarındaki artış ve tedbirlerin karmaşıklığı yüzünden ve bireyselleşme, hak ve özgürlükleri tanıma süreçleri gibi toplumsal gelişmelerin etkisiyle birtakım tedbirler üzerinde yeniden düşünölmeye başlanmıştır. Sosyal güvenlik (asayiş şebekesi kurulması), eğitim yardımları sistemi ("kaynak bağış") ve vergi yasaları ("çift gelir kuralı"), alanlarında (bazıları daha önce gerçekleştirilmiş olan) bir takım teklifler yapılmıştır. Toplum içinde ve siyasal karar verenler arasındaki tartışmalar mali açıdan en zayıfların, en düşük gelirli grupların ve asgarî şartlarda geçinen ailelerin durumu üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Hükümet, gelirlerin yeniden dağıtımı için alınan bu tedbirler yanında, çocuklu ailelere özgü yardımlarda yapmaktadır. Bunlar,

- Aile yardımı tasarımı. 1962 genel aile yardımı yasası, bir veya daha fazla çocuğun masraflarından sorumlu herkese, miktarı çocukların sayısına ve yaşlarına göre değişen bir yardımdan yararlanma hakkı vermektedir. Bu yardımın miktarı, son yıllarda çeşitli ayarlamalar yüzünden birçok kez değişmiştir.

Son zamanlarda bu yardım konusunda çocukların sayısı ve yaşları yanında ebeveyn (ler)in gelirlerinin de düşünölmeleri konusunda teklifler yapılmıştır.

- Doğum izni (ebeveynlere verilen izin). İş sahibi gebe bir kadın, doğumdan altı hafta önce başlayıp doğumdan sekiz hafta sonra sona eren bir izne hak kazanmaktadır. Bu süre içerisinde, kendisi, dönem bitiminde işe ister başlasın ister başlamasın, tam ücret alır. Ancak eğer loğusalık tarihinden on hafta önce işten ayrılması söz konusu olursa, o zaman ayrı bir sigorta poliçesi çıkarmak zorundadır. Ebeveynlik izni için sağlanan kolaylık ise ebeveynlerin altı aylık ücretsiz izin alabilmeleridir; bu da önemli ölçüde gelir kaybı demektir.

Sosyal Hizmetler

ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra yoksullukla mücadelenin yerini yavaş ,yavaş refah dağılımı almıştır. Bunun sonucunda da geniş kapsamlı bir sosyal hizmetler sistemi ortaya çıkmıştır. Ancak bunun hemen sonrasında ise refahın dağıtılması tek konu olmaktan çıkmış, ruhsal ve toplumsal açıdan iyileştirme aynı derecede önem kazanmıştır. Şartların iyileştirilmesi faaliyetleri geleneksel olarak sosyal çalışma, bedensel ve zihinsel sağlık koruması, cemaat yapılan ve bilgilendirme örgütleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bundan amaç, modern toplumun ortaya koyduğu kişisel ve aile yaşamına ait kusur ve ihtiyaçların telafi edilmesidir. Bu tür yardımın kökeni özel sektördür ve genellikle söz konusu sosyo-politik grupların düşünsel veya ideolojik ilkelerine dayanmaktadır. Bir süre sonra hükümet bu çalışmalara çeşitli yönetim düzeylerinde parasal destek vermeye başlamıştır. Sonuçta bu, bürokrasi tarafından yönetilen, profesyonellerin hâkim olduğu her türlü imkândan oluşan "kumaş artıklarından dikilmiş bir yorgan"a dönüşmüş ve bunlara ihtiyacı olanların yollarını bulmaları güçleşmiştir. Bu durumu iyileştirmek için -pek de başarılı olmayan- örneğin açılıp yayılma ve sorumluluğun dağıtılması, bürokrasinin yok edilmesi, ilerlemecilikten vazgeçilmesi ve yasal çerçeveler hakkındaki öneriler kanalıyla kimi zaman sağlık koruması alanındaki gelişmelere paralel olarak yeniden yapılanma girişimlerinde bulunulmuştur. Yeniden yapılanma girişiminin bir başka nedeni de masrafları kısma ihtiyacıdır. Sosyal hizmetlerle ilgili kamu harcamaları daha fazla katlanılamayacak kadar yükselmiştir.

Yukarıda kısaca özetlenen refah politikasının tümüyle aile politikasının aynı olması gerekmez; halkın refahı ailelerin korunmasından öte bir çok şey içerebilir. Aile politikası, genel refah politikaları ile, yalnızca analitik bir kategoriye dönüşme derecesinde bütünleşmiştir. Bununla birlikte, belirli bakım türlerini incelemek ve bunların aileye bir bütün olarak mı, yoksa ailedeki rollerine göre tek, tek bireylere mi yöneltildiğini ya da bir başka deyişle, ailenin yapısına ve işlevlerine etki etmek gibi açık bir niyet bulunup bulunmadığını belirlemek hâlâ mümkündür. Bunun geçerli olduğu sosyal hizmetlerin bulunduğu alanlar şunlardır:

- Evlendirme, doğum kontrolü ve çocukların yetiştirilmesi ile ilgili bilgilendirme ve eğitim,

• Evlilik ve aile sorunları ile ilgili yardım ve tavsiyeler: Bu, genel sosyal çalışma çerçevesinde yapılabilir ya da yaşamaya ve aileye ait sorunlar daireleri, tıp ve eğitim daireleri veya gençlere yardım daireleri gibi uzmanlaşmış kuruluşlar içinde gerçekleştirilir.

Hollanda "aile politikası" ndaki sosyal hizmetler alanına ait son eğilimlere refah devletinin gelecekte daha fazla gelişmesini sağlayacak olan düşünceler bağlamında bakılmalıdır. Daha önce belirtildiği gibi şimdi hâkim düşünce "kaygılı" veya "sorumlu" bir toplum düşüncesidir. Refah devletinde, devlet tarafından kontrol edilip malî açıdan desteklenen, genişletilmiş bir sosyal ve tıbbî hizmetler sistemi ortaya çıkmıştır. Onun için, devletin bu hizmetlere güvenen insanları, hayatları üzerinde büyük desteği olmuştur; bunun sonucunda ise, insanların kendi sorunlarına kendilerinin çözüm bulmaları güçleşmiştir. Kaygılı toplum kavramında ise sorumluluk insanların kendilerine geri verilmektedir. Bu da, diğer şeyler yanında, daha az merkezî kontrol, yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk, politikada daha fazla etkinlik, daha az karışık bürokratik yapılar, daha randımanlı, nitelikli hizmet demektir.

Birbirine karşı duyulan kaygı ve sorumluluk, ilk önce, aile ve diğer birlikte yaşama biçimleri gibi temel ilişkilerde ifade bulmalıdır. Bu, hükümet tarafından başlangıç masrafları için para ayrılarak, yönetimle ilgili destek verilerek ve sıfır çizgisindeki bakımı güçlendirmek için beceriler geliştirilerek harekete geçirilecek kendi çevresindeki destek şebekeleri (gönüllü yardım, kendi kendine yardım grupları) sayesinde gerçekleştirilebilir.

Bununla birlikte, tamamlayıcı ve uzman yardım yine de gerekli olacaktır; ama bu, temelde ilgili kişilerin doğrudan çevresi için sağlanmalıdır: işte bu, "temel" bakımdır. Bu tür bakım herkese ulaşabilmelidir ve bunun amacı değişik türde ailelerin mümkün olduğu kadar uzun süre kendine güvenini koruması ve kendi kendine geçinme kapasitesini yeniden kazanması için yardımda bulunmaktır. Temel bakım, (para), tıbbî yardım (pratisyen hekimlik, fizyoterapi), psiko-sosyal yardım (sosyal çalışmalar), evde çocuk bakımı ve evde yardımı içine almaktadır. Bunun amacı, bu hizmetleri haftada yedi gün, günün 24 saati sürdürmektir. Ailelere yapılan malî destek, bütçe idaresi hakkında bilgi ve tavsiyeler, krediler ve borç hesaplarının kapatılması gibi diğer birtakım yardım biçimleri de vardır. Genellikle bu hizmetler, cemaat veya belediye seviyesinde örneğin, halk merkezlerinde düzenlenen bir yardım şebekesini oluşturmaktadır. Bu tür bakımın bulunmadığı yerlerde, insanlar, bölgesel gezici zihin sağlığı korunması kuruluşları (RIAGG) gibi uzmanlaşmış gezici yardım biçimlerine başvurabilirler.

Son olarak da, yalnızca tıbbî yardım ve yaşlılara yapılan yardım biçiminde değil, aynı zamanda buhranlı durumdaki insanlara yapılan geçici destek biçimindeki evde bakım bulunmaktadır.

Ailenin Yerini Tutacak Hizmetler

Hollanda'da şu tür "ailenin yerini tutacak" hizmetler vardır:

• (Gündüz) Çocuk bakımı. Herkesi, hem çocuk sahibi olup hem de ev dışı faaliyetlerde bulunmaya yeterli kılmak için hükümet, okul çağı öncesi çocukların bakımı için

çeşitli hizmetleri parasal açıdan desteklemektedir: Oyun grupları ve gündüz bakım merkezleri. Yalnızca bu son hizmet türü ev dışında işi olan ebeveynler için gerçekten yararlıdır. Çünkü gerekli olduğu takdirde bütün hafta boyunca hizmet vermektedir. Bütçe bakımından olumlu ya da olumsuz etkisi olmadığı düşünülen bu hizmetin ne ölçüde yaygın olduğunu anlayabilmek için teklifler yapılmaktadır. Arzu edilen genişleme için gösterilen nedenler nadiren sorunun demografik yönüne değinmektedir: bunlar genellikle hak ve özgürlüklerin tanınması konusunda yoğunlaşmaktadır.

- Mediko-sosyal hizmetler. Bunlar, herkese verilebilen, annenin ve küçük çocuğun bakımı ile ilgili para destekli hizmetleri içermektedir.

- Diğer hizmetler. Bu günlerde - bazıları diğer ülkelerde daha önceden var olan- diğer bazı hizmetler tartışılmaktadır. Bunlar, babanın alabileceği izin, çocukların hastalığı sırasındaki izin, ayarlanabilir çalışma saatleri ve alternatif çocuk bakımı imkânları (konuk ebeveynleri) vb. gibi özel izin düzenlemelerini içermektedir.

Nüfus büyümesiyle ilgili iyi bir politika konusunda ICB'nin savunmalarına rağmen, Hollanda hükümetinin konuya yaklaşımında (genelde bütçe nedenleriyle) suskun olup olmadığı bir sorun oluşturmaktadır. Kendisi bir nüfus politikası gütmeyi arzu etmediği halde, aslında doğum oranında gerilemeye neden olan bir politika izlemektedir.

Bir Aile Politikasında Beklentiler Nelerdir ?

Görüşler :

Merkezî hükümet, geri çekilme yolunda sürekli bir eğilim göstermekte ve malî açığı aşağı çekmeğe ve kamu harcamalarını kontrol etmeğe yönelik bir politika izlemektedir. Aslında bu da genellikle ekonomik kısıntılar demektir. SCP analizleri, bundan zarar görenlerin düşük gelir grupları olduğunu göstermiştir ve Uluslararası İşçi örgütü (ILO)'nun Hollanda hükümetini, özellikle gerçekten en düşük ücretlerle ilgili olarak, işin ekonomik yönüne önem verip toplumsal ölçüleri ihmal ettiği için eleştirmesi boşuna değildir. Son zamanlarda düşen "Lubbers II" kabinesinin yerini alacak hükümette işçi Partisi (Pvd A)'nin de bulunması da bu konuda geniş kapsamlı değişikliklerin beklenmesi için yeterli değildir.

Onun için, maddî açıdan bu ailelerin durumunun iyileştirilmesi, CDA ve Pvd A gibi siyasî partilerin belirli kesimlerinde bu soruna olan ilgi arttığı halde mümkün görünmemektedir. Sosyal güvenlik, sağlık koruması ve vergi sistemlerindeki son düzeltmeler bu ailelerin lehine değildir; aynı şey geçim ve eğitim harcamalarıyla ilgili yeni kurallar için de geçerlidir. Aileye yönelik daha spesifik tedbirler (daha fazla çocuk parası, babalara ait izin, çocuk bakım hizmetleri) bütçe imkânlarını aşmamalıdır. Hükümet bu konuya yaklaşımında ise aşın derecede çekingendir.

Sosyal çalışmalar aracılığıyla aileleri manevî açıdan destekleme konusunda, bakım sisteminin yeniden yapılanmasını, ve sosyal hizmetler sisteminin yeniden düzenlenme-

sinin olumlu etkileri olabilir. Aile üyelerinin bazı kategorileri (kadınlar) üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilecek olması dışında, bu değişikliklerin temelini oluşturan kaygılı bir topluma erişilebileceği hâlâ kuşkuludur. Ayrıca hükümetin kendisinin, yasal meselelerde bir "yetişme" politikası izlemeye gittikçe artan oranlarda zorlandığını hissettiği gözlenebilir: Temel yaşam tarzlarındaki hızlı değişimler mevcut kuralların yetersiz kaldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, aile politikasına hükümet tarafından hiçbir zaman büyük bir öncelik tanınmadığı ve şu anda yaşanmakta olan nüfusun yaşlanması, göçler ve 1992 Avrupa Birliği'ni içine alan sorunların en âcil sorunlar olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir.

Dahası, siyaset alanında yalnızca küçük bir azınlık (CDA'nın bir bölümü ve sağ görüşlü küçük partiler) cesaret verici bir aile politikasından yanadır, sol görüşlü çoğunluk genelde bu konuda gayretli değildir. Çünkü bunun halk üzerindeki siyasal etkilerinden korkmaktadır.

Toplum içinde, ailelerin çıkarlarını savunmak için seslerini yükselten hemen hiçbir grup ya da hareket yoktur. Diğer Avrupa ülkelerinin aksine Hollanda'da tek ilgi alanı aile olan hiçbir örgütlü çıkar grubu bulunmamaktadır. Belki de bu, açıktan hükümet müdahalesi konusundaki çekingenliğe bir karşılık olarak görülebilir. Ailenin kendine özgü karakteri, yalnızca aile olma tabanında yan yana getirilmiş aileler düşüncesine karşı direnmektedir.

Ailelerin çıkarlarını korumanın yanında başlıca görevi tavsiyelerde bulunmak olan NGR gerçek anlamda etkili olacak güçte değildir. Ailenin çıkarlarıyla ilgilenen diğer örgütler arasında -geleneksel olarak daha fazla etkiye sahip- çiftçi birlikleri vardır, ancak AET yüzünden bunların etkisi azalmaktadır; çevre sorunlarına artan ilgi bunların üzerindeki baskıyı da artırmıştır. Feminist hareket, aile politikasına, kadın haklarının zarar göreceği gerekçesiyle, özellikle de geleneksel rol kalıplarına dönüş sonucunu doğuracağı korkusundan dolayı çekingen hatta karşı bir tutum takınmaktadır.

Bununla birlikte, karşı bir hareketin varlığına ait deliller de vardır ve bu, "sorun" ailelerin durumu ve ihtiyaçları için daha fazla siyasal, toplumsal ve bilimsel dikkat gösteren çevrelerle sınırlı değildir. Ayrıca, aile politikasının ilke ve hedeflerinin yeniden gözden geçirilmesi için gittikçe âcilleşen bir durum söz konusudur. (bir) aile kurma artık tümüyle kişisel bir seçim değil, toplumun geleceği için bir yatırım olarak görülmelidir. İnsanların çocuklarla ilgili kişisel sorumlulukları ile hükümetin yeni nesle karşı sorumluluğu arasındaki ilişkiye de (demografi veya nüfus politikası düşüncelerine baş vurulmadan) bu açıdan bakılmalıdır. Yalnızca bu yolla ailelerin hakları ile ilgili daha temel bir formüllendirmeye ulaşılabilir. Bu amaca ulaşmak yalnızca hükümeti ilgilendirmekte, aynı zamanda halkın kabulünde bir değişikliği de gerektirmektedir. Asıl sorun, bu isteklerin ne kadar benimseneceği ve etkisini ne kadar sürede göstereceğidir.

ÖZET

Hollanda'nın aile ve nüfus politikaları konusunda aşağıdaki faktörler rol oynamıştır:

- Bireyin kişisel dokunulmazlığı ile ilgili konularda hükümetin geleneksel olarak müdahalede çekimser olması.
- Yabancıların aile işlerine karışmasını güçleştiren ailenin özerkliği ve kapalı karakterlerin üzerinde önemle durulması.
- Temel ilişkiler alanında hızlı değişiklikler ve geleneksel ailenin dışında alternatif birlikte yaşama biçimlerinin ortaya çıkması.
- Hollanda nüfusunun sürekli doğal artışı ve doğurganlığın nüfus yenilenmesi düzeyinin altına yalnızca son zamanlarda düşmesi.
- Hükümet müdahalesinin gereksiz görülmesine neden olan, bozulmuş demografik dengenin doğal yoldan kurulacağına inanılması.

Nüfus politikaları ile ilgili konularda aktif bir yaklaşıma herhangi bir eğilim gösterilmemiştir. Bu açıdan hükümet çok kararsız ve çekingendir ve ailelerle ilgili alınacak tedbirlerin demografik nedenlere dayanmasına izin verilmemektedir.

Hükümetin aile sorunlarıyla çok açık bir şekilde ilgilenmesi de yasaklanmıştır. Adı konmuş, merkezden düzenlenen bir yaklaşım mevcut değildir ve bu yüzden daha önceden var olan üstü kapalı bir aile politikasından söz etmek daha doğru olacaktır.

Biz burada önce birtakım nüfus politikası konularına göz atıp sonra aile politikasını daha yakından inceleyeceğiz.

Hollanda nüfusunun bu yüzyıldaki gelişmesi hızlı bir büyüme ile tanımlanır: 1900' dakinden 10 milyon fazla insan. Bu büyümenin yarısı ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1945-1976 arasında meydana gelmiştir. Şu anda nüfus 14.8 milyondur. Doğurganlık 1.6'ya düşmüştür (nüfusun yenilenmesi düzeyi 2.1'dir.) Ancak daha az bir derecede de olsa nüfus hâlâ büyümektedir, İstatistik Merkezi Dairesi (CBS), (1988-2050) dönemine ait orta varyant tahminlerinde) 2000 yılı için 15.7 milyonluk bir nüfus; 2035 için aynı rakamı ve 2050 yılı için ise orta varyantta 14.7 milyon ve düşük varyantta 12.4 milyona düşüş tahmin etmektedir. Aynı zamanda yaşlı insanların oranı önemli ölçüde artacaktır: % 25 Hükümetin nüfus politikaları sorununa ilgi duymaya başlaması İkinci Dünya Savaşı'ndan çok sonraya rastlamaktadır. Bunun nedeni kısmen büyük nüfus yoğunluğunun çevre üzerinde doğuracağı sonuçların yavaş ,yavaş bilincine erilmiş olmasıdır; bu konu Zaman Kulübünün raporlarında ısrarla gündeme getirilmekteydi. Bunun ötesinde, CBS'in 60'lardaki tahminleri 2000 yılı için 20 milyonluk bir nüfus öngördüğünde, hükümet teşvikleri ve Kraliyet Nüfus Komisyonu'nun icraatları ile sorunu resmî olarak araştırmanın zamanı gelmişti. Bu komisyon 1972'de Prof. Dr. P. Muntendam başkanlığında kurulmuştu ve nihai raporuna son şeklini 1977'de vermişti. Bu komisyonun en önemli tavsiyesi hükümetin mümkün olan en kısa sürede büyümeğe son vermesi ve sabit bir nüfusu güvence altına alacak bir doğurganlık düzeyini

amaçlaması şeklindedir. Sabit bir nüfus hedefi, birbirini izleyen hükümetler tarafından o zamandan beri devralınmaktadır. Bunun ne biçimde gerçekleştirileceği ve bunun için gerekli süre, sorunun Daireler arası Nüfus Politikası Komitesi (ICB- 1977'de kuruldu) tarafından araştırılan yönleridir. Özellikle demografi uzmanları, aktif, doğumu özendiren bir politika istemektedir. Bunlar (ICB'nin tavsiyeleri ile ortak olarak), teşvik tedbirleri (çocukların bakımı, babalar için izin) lehinde düşünce ileri sürmekte ve bütçe açısından ön yargı sahibi hükümetin çekingenliğinin olumludan çok, olumsuz etkileri olacağından korkmaktadırlar. Böylesi aktif bir nüfus politikası örneği, kadınların durumu üzerinde zararlı etkisi olacağından korkan feminist örgütler tarafından itiraza uğramaktadır.

Hükümet resmî bir aile politikası izlemediği halde, geçen yıllarla birlikte, yetişkinler ve bir veya daha fazla çocukta oluşan özel hanelere yönelik (iskân, sağlık koruması, iyileştirme vb. ilgili) sayısız tedbir alınmıştır. Bu tedbirler şu alanlarda gerçekleşmiştir:

a) (Çocuk yardımı, anne ve baba için doğum izni gibi) spesifik olarak çocuklu ailelere yönelik tedbirler yanında, asıl gelirlerin daha genel bir anlamda örneğin vergi oranları (çocuklar için vergi indirimi), sosyal güvenlik, yardımlar, sosyal hizmetler kanalıyla yeniden dağılımı.

b) Evlilik, aile ve çocukların yetiştirilmesi alanlarındaki sosyal kuruluşlar tarafından sağlanan bilgilendirme, tavsiye ve destek kanalıyla sunulan sosyal hizmetler.

c) Aile üyelerinin (kısmen) "yerlerinin değiştirilmesi" veya aile ile ilgili görevlerde kendilerine yardım edilmesi (çocuk bakımı vb.)

Hükümetin bu tedbirlerle ilgili yaklaşımı konusunda üç aşamadan söz edilebilir :

1) Refah dağılımının asıl ilgi konusu olduğu aşama: bu gelirin yeniden dağılımını getirmiştir (çocuk yardımı, çocuklar için vergi indirimi).

2) Dikkatlerin şartların iyileştirilmesine çekildiği aşama (maddî olmayan yardım, bilgilendirme, tavsiyeler ve ilişkilerle ilgili sorunlarda yardım).

3) insanların kendilerinin sorumlu olmasının ve temel çevre tarafından sağlanan bakımın gerekliliğini vurgulayan kaygılı toplum aşaması. Hükümet en alt düzeyde yaşama güvencesi sağlama (hizmetlerin yeniden yapılanması ve sosyal güvenlik sisteminin yeniden gözden geçirilmesi) üzerinde durmaktadır.

Hollanda'da ailelerin geçmişteki durumlarına karşılık "aile politikası"nın şimdiki durumunu görmek için, Sosyal ve Kültürel Planlama Dairesi (SCP) tarafından hazırlanan 1988 Sosyal ve Kültürel Rapor'unun bazı sonuçlarına işaret etmek önemli olacaktır. Refah ve şartların iyileştirmesi düzeylerindeki yükselmeğe rağmen, en alt düzeyde yaşayan 800.000 hanelik bir grubu oluşturan en düşük ücret sahipleri kategorisi başta olmak üzere, toplum içerisinde hiçbir olumlu beklentisi olmayan geniş grupların bulunduğu bu raporda yer almaktadır. Bu insanların alım gücü 1980'den beri ortalama % 10 düşmüştür ve hükümet tarafından sağlanan sosyal hizmetlerden en az yararlanan yine bunlardır. Genel anlamda ekonomik kısıntıların olumsuz etkileriyle karşı karşıya gelen bu kategoridir.

En alt düzeydeki ailelerin durumlarına ilgi artmış olmasına rağmen, gelecekteki gelişmeler, PvdA bir sonraki hükümette yer alsa bile, kamu harcamalarındaki kesintilerle ilgili mevcut politikanın genelde değişmeyeceğini göstermektedir. Maddî olmayan bakım açısından kaygılı bir topluma ulaşıp ulaşılamayacağı her kesim tarafından kuşkuyla karşılanmaktadır. Ailelerin menfaatlerini korumakla özellikle ilgilenen hiçbir kuruluş yoktur ve siyasal alanda bir "aile dostu" politikadan yana çoğunluk da bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, aile politikasının ilke ve hedeflerinin yeniden gözden geçirilmesi yolunda istekler ileri sürülmektedir. Bir ailenin kuruluşu artık yalnızca kişisel bir konu olarak değil aynı zamanda toplumun geleceği için bir yatırım olarak düşünülmektedir; bu yüzden kişisel korunma ile hükümetin genel sorumluluğu arasındaki ilişki de yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak, ailenin temel hakları ile ilgili bu isteklerin politikada ne kadar yansıtılacağı ve yürürlüğe girmeden önce daha ne kadar süre geçeceği cevap bekleyen bir soru olarak durmaktadır.

AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE AİLE POLİTİKALARI GENEL DEĞERLENDİRME ⁽¹⁾

W. DUMON Çev : Dr. M.
Ruhi Esengün

Aile Politikasına Genel Yaklaşım

Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Federal Almanya gibi bazı ülkelerin aile politikaları açıktır, yani, "aile politikası" terimi siyasî literatüre girmiştir. Dahası, bu ülkelerde bu politika kurumlaşmış, aile politikasından sorumlu bakanlar atanmıştır. Yunanistan, B. Britanya, Danimarka, İrlanda, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde ise bu politika "üstü kapalı" olarak nitelendirilebilir. Ancak, açık ya da üstü kapalı ayırımı bütünüyle doğru değildir; zira bazı ülkeler için bu ikisini kesin bir çizgiyle ayırmak oldukça zordur. Hollanda ve Portekiz'de bir zamanlar aile işlerine bakmakla görevli bakanlar atanmışken hâlen bu bakanlıklar kaldırılmış bulunuyor. Bundan başka, Hollanda'da hükümet görevlileri ve bilim adamları aile politikalarını açık olmaktan ziyade üstü kapalı olarak nitелеmekte iseler de alınan önlemler meselâ Belçika'dakilerden pek farklı değildir.

Yukarıda ifade edildiği gibi, açık-kapalı ayırımı a) siyasî literatüre, b) Siyasî ünvana, yani; konunun öneminin bir bakana sorumluluk vermekle kavranılmış olmasına dayanmaktadır. Almanya dışında, açık aile politikası güden diğer bütün ülkelerde hazırlanan raporlar, doğum oranını artırma eğilimleri üzerinde durmakta, öte yandan B. Britanya ve Hollanda gibi çoğu ülkelerin hazırladığı raporlar, ülkelerinin aile politikalarını üstü-

⁽¹⁾ Bu bölüm, ulusal raporlara dayanılarak hazırlanmış ve verilen bilgiler ulusal raporlardan çıkarılmıştır. Ancak, taraf tutucu ya da yetersiz görülebilecek yorumların sorumluluğu yazarlarına aittir.

kapalı olarak nitelerken doğumu özendirici önlemlerin alınmamış olmasını vurgulamaktadırlar. Sonuç olarak, açık aile politikasının kısmen de olsa perde arkasında, nüfus politikasını ifade ettiği varsayımı her zaman varittir. Bununla birlikte, açık aile politikasının, doğumu özendirici nüfus politikaları ile sadece marjinal olarak çakıştığını ve ailenin refahı ile ilgilenmesi dolayısıyla nüfus politikasından tamamıyla farklı gaye ve hedefleri bulunduğunu belirtmek gerekir. Açık veya üstü kapalı aile politikalarının amacı, Danimarka hariç, ailenin refahıdır. Danimarka'da bu politika çocukların iyiliğini ve refahını sağlamakla sınırlıdır.

Açık aile politikası güden ülkelerde bu politika 1930'lu yıllarda başlamış, 50'li yıllarda aile bakanlıklarının ihdas edilmesiyle yeniden kurulmuş ve kurumlaşmıştır (Almanya'da 1953'te, Belçika'da 1965'te). Son on yılda (1980'ler) Avrupa Topluluğu ülkelerinde aile politikasında büyük bir yaygınlaşma gözlemlendiğini ve bu dönemin içerik yönünden büyük değişikliklerin meydana geldiği bir dönem olduğunu kaydetmek gerekir. Bu değişikliğin asıl özelliği, hedef alınan nüfusun kayda değer biçimde değişmesi olmuştur: Bu değişikliğin üç genel özelliği sayılabilir :

- Hedef nüfus olarak tüm aileleri ele almak anlayışından, muhtaç ailelere önem veren görüşe doğru bir değişiklik görülüyor. Önlemlerin birçoğu, kısmen de olsa, ailenin gelir durumu ile bağlantılı olmuştur. Bu da servetin düşey biçimde dağılımı üzerinde önemle durulduğunu gösteriyor. Ancak, İtalya gibi bazı ülkelerde hâlen geçerli olan aile politikası servetin yatay dağılımına bir tür dönüşü yansıtılmaktadır.

- İkinci unsur, tek ebeveynli aile gibi değişik aile yapılarının dikkatleri üzerine çektiği ve bazı ülkelerde bu tür aileleri destekleme yönünde daha hoşgörülü davranıldığıdır.

- Danimarka gibi, aile politikasıyla yeni tanışan ülkelerde hedef alınan grup, aile değil çocuklardır ve aile fertleri, çocukların ebeveyni olarak ele alınır. Bu da, çocukların bakımını üstlenen karı-kocanın yükünü hafifletmeği amaçlayan geleneksel aile politikasından önemli ölçüde bir sapma demektir.

Çoğu ülkede, özellikle aile politikasının "üstü kapalı" olarak nitelendirilebileceği ülkelerde aile politikası sosyal refah politikası içinde daha belirgin bir biçimde yer alırken, açık politika güden ülkelerde aile politikasını kendi sınırları içinde bir tür politika olarak tanımlama eğilimi görülmektedir. Aile politikasının "kendine özgü" ya da "bir başka politikanın parçası" olarak algılanması, değer sorunlarına olduğu kadar diğer ülkelerle olan ideolojik farklılıklara da bağlıdır. Parti ideolojisi ile aile politikası arasındaki ilişkiye bağlı olarak, bazı ülkelerde hükümet değişiklikleriyle birlikte (yani farklı siyasî partilerin iktidara gelmesiyle) aile politikalarında dramatik değişiklikler olmaktadır. Ancak, bu değişikliklerin, alınan önlemlerin özünden ziyade, kanun ve yönetmeliklerin ifade tarzında yani önlemlerin sunulmasında daha şiddetli ve kesin biçimde yer aldığını belirtmek gerekir. Yine de, bu politika ister "aile", ister "refah" adı

altında sunulmuş olsun açık ya da kapalı aile politikasının en can alıcı bir bölümünü oluşturan belirli bir değerler sistemine destek veren gayri maddî bir unsuru ifade eder.

Hâlen hiçbir Avrupa ülkesinin açık bir nüfus politikası yoktur. Almanya gibi ülkeler bu tür bir politikayı açıkça reddediyorlar. Hollanda gibi bazı ülkelerde ise nüfus politikasına ait bazı unsurlar görülebiliyor. Ama Fransa gibi, doğurganlık oranını arttırmak biçiminde nüfus politikası hedefini güdenler, bunu aile politikası çerçevesinde yürütüyorlar. Bütün ülkelerde ortak olan belirleyici unsur, gerek aile gerek nüfus politikası konusunda belirgin bir isteksizliktir. Bunun, açık aile politikası güden Fransa'ya ait raporun başlığında yer almış olması bile bir paradoks sayılmaz. Bu isteksizlik, Nazi Almanyası ve benzer sağcı rejimlerin yönetiminde güçlü ve açık bir aile politikasının kurulduğu ve nicelikli olmaktan çok nitelikli (ırkçı) bir nüfus politikasının uygulandığı iki dünya savaşı arasındaki dönemde olduğu gibi tarihî sebeplere dayanıyor. Ülkelerin raporlarında da yansıdığı biçimde, bu dönemin anılan bütün Avrupa Topluğu ülkelerinde hâlâ canlılığını korumaktadır. Bu yüzden, belirli bir aile yapısının baskın olduğu tiplerden ziyade fırsat eşitliğinin sağlanması esasına dayalı yeni aile ve nüfus politikalarının ortaya konulmakta olduğunu görmek şaşırtıcı değildir. Aslında, çoğu ülkelerdeki aile politikaları, ailenin yapılanması konusunda tarafsız kalmak iddiasındadır. Hatta, tek ebeveynli aileler gibi ekonomik baskılara karşı daha hassas olan özel aile oluşumları git-tikçe artan biçimde dikkatleri üzerinde toplamaktadır.

Avrupa'da Aile Politikası Konusunda Alınan Önlemler

Aile politikası ile ilgili önlemler genellikle üç kategoriye ayrılır:

- Güçlendirme politikaları olarak adlandırılabilir olan ve aileyi sürekli gelir sahibi yapacak ekonomik önlemler. Bu politika, gelir sağlamanın yanında iş bulma (istihdam) politikalarını da içerir.
- İkinci grup önlemler, eğitim ve danışma hizmetleri gibi, aile hayatını geliştirmeğe ve rahatlatmaya yönelik hizmetleri kapsar.
- Üçüncü grup, ailenin yerini tutacak veya onun yerini alabilecek önlemler olarak adlandırılabilir olan ve aile bireylerinin ayrı ,ayrı ya da part-time olarak yaptığı işleri devralacak hizmetler ve aile dışı kurumları öngören önlemlerden ibarettir.

Güçlendirme Politikaları

Bütün Avrupa ülkelerinde hâmile kadınların, hâmile olmaları nedeniyle işlerine son verilmesini önlemek konusunda koruma altına alınması sağlanmıştır. Bu hususta, nispeten geç kalmış sayılabilecek olan Yunanistan'da da bu önlemler 1984'te getirilmiş bulunuyor.

Çoğu ülkelerde, doğum öncesi ve sonrasında ana veya babaya izin verilmesi konusunda bir takım önlemler alınmaktadır. Belçika, Büyük Britanya, Almanya ve Lüksem-

burg'da annelere izin hakkı vardır. Danimarka ve Yunanistan'da ana-babanın her ikisi de izin alabilmektedir. Bu iznin süresi, önemli ölçüde değişiklikler göstermekte ve sürelerin uzatılması yönünde olumlu eğilimler gözlenmektedir. Almanya'da anne için izin süresi 6 aydır. Danimarka'da da 6 aylık bir süre tanınmış ise de bir değişiklik yapılarak bu süre anne için 14 hafta, buna ek olarak kocası için de 10 hafta olarak belirlenmiştir.

Üçüncü bir önlem de, çocukların eğitilmesi amacıyla uzun süreli, çocuğun hastalanması gibi olaylarda da kısa süreli olmak üzere ailevi sebeplere dayanan izin hakkıdır. Bu önlemlerin temel özelliği, izinden sonra işe alınmanın güvence altına alınmış olmasıdır. Aslında, bu önlemler, ana-babanın geçici olarak işten ayrılabilmesi imkânını kapsamaktadır. Buna benzer önlemler, eğitim amaçlı izin biçiminde Fransa'da ve Almanya'nın bazı bölgelerinde mevcut olup Almanya'da 1990'dan itibaren 18 aya çıkabilecektir. Belçika'da ailevi sebepler de dahil çeşitli gerekçelerle, ebeveynlerden birisinin mesleğine 5 yıla kadar ara verebileceği hususunda önlemler alınmıştır. Genel olarak, bu konuda iki sınırlama getirilmiştir. Bu önlemlerin çoğu sadece devlete ait kurumlarda uygulanmaktadır. Ancak, çoğu hallerde devlet kurumlarında pilot proje olarak uygulanmakta ve müteakiben ana-babanın gelir durumuna bağlı olarak özel sektör alanında da uygulamaya geçilmektedir. Almanya'da uygulanan eğitim amaçlı izin, ailenin gelir durumuna bağlı olmasına rağmen hem kamu sektörünü hem de özel sektörü kapsamaktadır.

Bazı ülkelerde iş ve aile sorunu, aile politikasının en önemli sorunu olarak kabul edilmekte ve aile ile iş arasındaki ilişkiler iki bakımdan bir sorunsal oluşturmaktadır:

a) Kan-kocanın rolleri paylaşması düşüncesine karşı olarak işlerin karı-koca arasında bölüştürülmesi,

b) Aileye karşı işe zaman ayrılması, yani dışarıda bir işte çalışma durumunun aksine, evde yapılacak işe ayrılacak zaman ile bu işlerin uyuşmaması. Mesai vakitlerinde esneklik sağlanması sorunu ya da part-time çalışabilme imkânı bu durumda tehlikede demektir. Bu iki unsurun karşılıklı olarak birbiriyle ilişkili olduğunu belirtmek gerekir. 1988 yılında annelerin evde oturarak çocuklarına bakabilmesi ve eğitilebilmesi hakkının tanındığı Lüksemburg dışında, diğer bütün önlemler bunun tam tersi etkiyi yapacak hedefleri amaçlıyor:

a) Karı-koca arasında daha simetrik bir görev dağılımı,

b) Evdeki işleri yüklenmede kan-kocanın üstlendiği ikili rolün doğurduğu gerilimin azaltılması.

Vergilendirme

Bütün Avrupa Topluluğu ülkelerinde ailelerin ödediği vergileri hafifletici bazı usuller vardır. Vergi indirimleri İtalya'daki gibi sembolik olmasına karşın, bir tür "bölümlere ayırma" sisteminin uygulandığı Almanya'daki gibi köklü olabilmektedir. Hepsinde ortak

olan bir nitelik, kaynak aktarma sisteminin gerçekten çok karmaşık olmasıdır. İndirimden faydalananlar ikiye ayrılır : a) Çocuk sayısına göre vergi indirimi b) Çalışmayan eş için vergi indirimi (genellikle kadın için). Bu bakımdan Hollanda'nın raporu, hükümeti, ev kadınlığı müessesesini koruyucu bir tutum içine girmekle itham etmektedir. Fransa gibi bazı ülkelerde, ayrılan kaynakların sadece ailenin kazancının daha büyük bölümünü ayırabilmesini değil, aynı zamanda aile için bir tür ek gelir sağlamayı da amaçlamaktadır. Bu ek yardımların ailenin gelir kaynaklarıyla bağlantılı olduğunu belirtmeğe gerek yoktur.

Sosyal Güvenlik

Bütün Avrupa Topluluğu ülkelerinde çocukları destekleyici önlemler alınmış bulunmaktadır. Bu ülkelerin çoğunda, destekleme programları çocuk yardımı biçiminde yürütülmekte ve sosyal güvenlik sistemi kapsamına girmektedir. Bu yardımlar çocukların yaşına ve sırasına göre artmaktadır. Bütün ülkelerde, çocuk yardımı sosyal güvenlik kapsamında olmasa da vergiden muafır. Yine çoğu ülkede, çocuk yardımları ailenin gelir düzeyine bağlı değildir. Bunun tek istisnası, yardımın pek cüzi olduğu ve gelir düzeyine bağlandığı İtalya'dır. Pek az ülkede ise, tek ebeveynli ailelere mahsus olmak üzere özel çocuk yardımları ödenmektedir. Bütün ülkeler, çocuk yardımlarının yanında, ayrıca doğum yardımı da ödemektedir. Fransa ve Lüksemburg gibi bazıları ayrıca çocuğun okula başlaması dolayısıyla bir miktar yardım yapmaktadır. Seksenli yılların başında çocuk yardımlarına daha fazla sınırlamalar getirildiğini, ikinci yarıyından sonra ise yardım çarkının tersine döndüğünü ve yardım planlarının daha cömert biçimde düzenlendiğini kaydetmek gerekiyor. Bu durum 1987'de Danimarka ve 1986'da Almanya için geçerli olup 1990'da tam olarak uygulamaya konulmuş olacaktır. Hollanda'da da benzer bir eğilim gözlenmektedir.

Çocuğu dünyaya getiren anneye ek emeklilik olanaklarının sağlandığı tek ülke Almanya'dır. Bu önlemlerin, aile mi yoksa nüfus politikası içinde mi mütalaa edileceği tartışılabilir. Bütün ülkelerde aile yardımları, çocukların refahını artırıcı önlemler olarak ve / veya sosyal eşitliğe katkıda bulunmak amacıyla yapılmaktadır. Bu önlemler, doğumu özendirici önlemler olarak savunulmamaktadır. Bu konudaki siyasî literatür, nasıl aile lehinde ifadeler taşıyorsa, aile yardımlarının doğumu özendirici sonuçlar doğurmayacak ölçüde ufak olduğunu belirten ulusal raporlar da öyledir.

Sosyal Yardım

Çoğu Avrupa Topluluğu ülkesinde sosyal yardım programları aile yapısındaki ve aynı zamanda ailenin kurumsallaşmasındaki değişiklikler ile yüz yüzedir. Biçimsel yapı konusunda raporların çoğu tek ebeveynli ailelerin ekonomik bakımdan hassas ve nâzik oluşuna dikkati çekmekte ve bu olayla kamu yardımları programı arasında bağlantı kurmaktadır. Her ne kadar tek ebeveynli ailelerin ekonomik duyarlılığını çok büyütme-

mek gerekiyorsa da, zaman içinde bu eşlerin tekrar bir araya gelebilmeleri aşaması hesaba katıldığında, bunların sosyal yardım kurumlarında hak ettiklerinden fazla temsil edildikleri görülüyor. Belçika'da yapılan deneysel bir çalışma, yardımı hak edenlerin % 50'yi bulmasına karşın tek ebeveynli ailelerin sadece % 2'sinin kamu yardımlarıyla geçindiklerini gösteriyor.

Kamu yardımı programları, bütün aile bireylerinin yararını düşünmekten çok aile yapısını göz önüne almaktadır. Belçika'ya ait raporda anneye ödenmesi garanti edilen gelirin, çocukları için almakta olduğu yardım miktarı kadar düşürüldüğü belirtiliyor. Burada çocuk yardımı, çocukların ekonomik düzeyini yükseltmeğe katkıda bulunan bir destek olarak değil, kadının geçinme ve bakım faaliyetleri için sağlanan bir yardım biçiminde tanımlanıyor.

Raporların büyük bir bölümü, kamu yardımlarını, aile politikasının bir unsuru olarak görmüyor. Bu da, bilimsel araştırmalar gibi siyasi programların da, refah sisteminde çok vergi ve sosyal güvenlik sistemine ağırlık verdiğinin bir göstergesi olabilir. Sonuç olarak, aile politikasının hedef aldığı halk toplulukları, muhtaç durumda olan ailelerden çok, toplumun orta tabakasını oluşturan ya da toplumda marjinal grup olarak adlandırılan aileleri kapsıyor.

Gayri Maddî Refah Politikası

Gayri maddî refah politikasının çatısı altında, yukarıda belirtildiği üzere, iki ayrı tip politika yer alır: birisi koruyucu yani part-time, diğeri tedavi edici yani ailedeki hizmetleri kısmen karşılayan politikalar.

Aile Hayatı ile İlgili Eğitim

Çoğu ülkelerde, gebeliği önleyici yöntemlerin kullanılması ile ilgili bilgilendirme kampanyaları aile politikası çerçevesi içinde devlet tarafından üstlenilmiştir. Maddî amaçlı olmayan aile politikasının bütünlüğü gereği, hükümetler bu görevleri özel kurumlar arasında bölüştürme eğilimindedirler. Çoğulcu toplumlara özgü olan bu duruma göre, hükümetler maddî yardımların bu toplumda yardımı hak ve talep eden kişilere dağıtılmasından yanadırlar.

Belçika, Lüksemburg ve İrlanda dışındaki bütün Avrupa Topluluğu ülkelerinde az veya çok sınırlı olmakla birlikte belirli şartlar altında kürtaja izin veren kanunlar yürürlüktedir. Bu önlemlerin, (aile politikası, aile planlaması doğrultusunda uygulandığı sürece) aile politikasıyla ilişkili olduğu kabul edilebilir. Bu, "La Famille heureuse" ya da "istenilen çocuk mutlu çocuktur" adı altında hizmet veren veya kampanyalar yürüten kuruluşların beyan ve ifadelerinde bile gözlenebilir. Hizmetler ve eğitsel programlar, altmışlı ve yetmişli yıllarda, seksenli yıllara göre daha göze çarpan bir biçimde yürütülüyordu. Ne var ki, Yunanistan gibi bazı ülkelerde seksenli yıllara kadar tam anlamıyla işlemiyordu.

Aile danışmanlığı hizmetlerinin henüz gelişme aşamasında olduğu Portekiz ve Yunanistan dışındaki diğer A.T. ülkelerinde aile danışmanlığı ve rehberlik hizmetleri iyi organize edilmiş ve geliştirilmiştir. Çoğu ülkelerde, bu hizmetler aile politikasının unsurları olarak algılanıyor. Yine de, Hollanda gibi bazı ülkelerde, aileyle ilişkili olmayan ve genel psikolojik ve tedavi edici hizmetlerle bütünleştirildiği, öte yandan Belçika'nın Flanders bölgesinde bu hizmetlerin genel sosyal refah sistemi içinde mütalaa edilmesi eğilimi göze çarpıyor.

Ailenin Yerini Alacak Hizmet ve Kurumlar

İrlanda dışındaki bütün ülkelerde çocukların gündüz bakımı için bir sistem geliştirilmiştir. Bütün ülkelerin raporları, özellikle ana-babanın ihtiyaçlarını gidermek bakımından gerek nicelik gerek nitelik olarak talepleri karşılamaktan uzaktır. Nitelik yönünden Danimarka'nın raporu tehlikeli sağlık şartlarına işaret etmektedir. Diğer birçok ülkelerin raporlarında da kurumsal sorunlardan söz edilmiştir. Kreşlerin yanında, A.T. ülkelerinde kreşlerden tutunuz, ev işi esasına dayalı özel aile bakım tesislerine kadar geniş bir gündüz bakım şebekesi geliştirilmektedir.

Ülkelerin çoğunda, aileye bakmakla görevli ev kadınının geçici olarak evden ayrılması durumunda onun yerini tutacak aile yardımı sistemi geliştirilmiştir. Çoğu ülkede bu tür hizmetler yavaş, yavaş uygulamaya konulmakta, ancak bu hizmetler, küçük çocuklu ailelerden ziyade yaşlılardan oluşan aileler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Aile hizmetleriyle ilgili önlemlerin hızla gelişmesinin ve yaygınlaşmasının aksine (son yıllarda malî güçlükler dolayısıyla kısıntıya gidilmesine rağmen) nüfus politikasıyla ilgili herhangi bir önlem veya girişim hemen, hemen yok gibidir ve olduğu durumlarda da aile politikası çerçevesinde içinde algılanmakta ve yapılandırılmaktadır.

Aile Politikası ile Rakip Politika Alanları Arasındaki Çakışmalar ve İhtilaflar

Aile politikası, hükümetlerin dikkatinin kendileri üzerinde yoğunlaşmasını ve kıt kaynakların yeniden dağılımını isteyen diğer çıkar gruplarıyla amaçları bakımından çakışmakta ve potansiyel olarak aralarında ihtilaflar bulunmaktadır. Bu sorun ile başa çıkabilmenin iki yolundan birisi a) Resmî beyan ve yayımlar; diğeri de b) Girişilen işlem ve faaliyetler düzeyinde olabilir. Resmî beyan ve yayımlar konusunda birçok değişik mücadele stratejileri geliştirilebilir. Bunlardan biri sorunun çözümüne niyetli ve taraftar olmadığı halde öyle görünmektedir. Çeşitli olaylar vesilesiyle girişilecek işlem ve faaliyetlere gelince raporlar birbirleriyle çatışan amaçlara aynı anda ve birlikte ulaşılmak istendiğini, ancak ortak belirleyici faktörün, çoğunlukla uygulanan stratejilerle bunları uzlaştırmak olduğunu belirtiyorlar. A.T. ülkelerinde birbiriyle çakışan ve rekabet eden üç alan ortaya çıkmaktadır: a) Nüfus politikası, b) Kadınlara daha fazla hak ve özgürlük tanınması, c) Sosyal refah politikası.

Nüfus Politikası

Raporların birçoğu, açık bir nüfus politikası bulunmadığına göre, çatışmaya da pek fazla yer olmadığını belirtiyorlar. Yine de, aynı raporların bazıları, nüfus politikası ile aile politikasının karşılıklı olarak birbirleri yararına işlev yaptığını gösteriyor. Daha ayrıntılı biçimde ifade edersek, maddî olarak nitelendirilen aile politikası, ailelere ekonomik destek vermekle, sosyal güvenlik yardımı sağlayan ve yaygınlaştıran nüfus politikası ile elbette çakışacaktır. Bunun aksine, gebeliği önleme ile ilgili bilgilendirme konusuna ağırlık veren gayri maddî aile politikası da nüfus politikası perspektifi içinde kuşkusuz yer alamaz ve doğumu Özendirici amaçlara ters düşer. Raporların bazılarında açıklandığı gibi, kürtaj sorunu ahlâkî bir sorun olarak ele alınmış ancak henüz nüfus sorunları açısından tartışılmamıştır. Aile politikası konusunda alınacak önlemlerin maddî olmayan araç ve gereçlerle işletilebileceği düşünülebilir. Zira aile politikası, niceliğe değil niteliğe önem veren bir nüfus politikasına dayanır. Ne var ki, A.T. ülkelerinin hiçbirisi siyasi beyan ve yayınlarda bile niteliğe önem veren bir nüfus politikası izlememiştir. Niteliği ön plana alan bu politikayla ilgili olarak gözlenebilen tek unsur, genellikle sağcı fraksiyonlar olarak adlandırılan gruplar tarafından, göç eden nüfus içindeki bazı gruplardaki farklı doğum oranına işaret edilerek ileri sürülen bir takım endişelerden ibarettir. Resmî hükümet politikası bu gibi tepkileri ırkçılık ya da yabancı düşmanlığı diye nitelendirmek suretiyle böyle eğilimleri etkisiz hâle getirmeğe çalışmaktadır. Yüksek teknolojinin uygulanmasıyla doğurganlık alanında bilgi ve ehliyetin gittikçe artması, üstün nitelikli bebeklerin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Şimdiye kadar kaydedilen demografik sonuçlar önemsenecek ölçüde değildir ve çocuğa bakacak bir anne bulmak gibi teknik içerikli olmayan olgular nüfus problemi yönünden algılanmamakta, ancak ümitsiz hastayı acı çekmemesi için öldürmek olayında olduğu gibi bir çeşit biyolojik-ahlakî sorun olarak görülmektedir.

Kadınlara Özgürlük Politikası

Aile politikasıyla özgürlük politikası arasındaki ilişki, aile politikasıyla nüfus politikası arasındaki ilişkinin tersi bir durumu yansıtıyor. İkinci tür ilişkide, maddî unsurlar içermeyen aile politikası uyumsuz bir politika olarak algılandığı halde, birinci ilişkide ters düşen ya da uyumsuz olan politika, ekonomik politika olmaktadır. Uyumsuzluk gösteren özellik ve nitelikler bir aynadaki görüntüler gibidir. Aileye verilen maddî destek ve yardımlar, kadını mutfığa ve çocuklara bağlamak suretiyle onu eve hapsetmek biçiminde tanımlanmaktadır. Doğum kontrolü konusunda verilen bilgiler gibi maddî olmayan destek ve hizmetler ise kadınların özerkliğini etkileyen sonuçlar doğuracak nitelikte algılanıyor. Hemen, hemen bütün ülkelerde (Lüksemburg hariç) aile politikası çatısı altında alınan en son önlemler her iki amaca, yani özerklik tanıma ve aileye intibak sağlama amaçlarına birlikte hizmet eden önlemler olarak nitelendirilebilir. Bu durumda, hiç değilse siyasi beyan ve yayınlarda, iş ile ev ve çocuk bakımı rolleri

birleştirilmiş oluyor. Aynı eğilim, "analık" teriminin yerine yavaş, yavaş annenin yanında babanın rolünün de yer aldığı, daha doğrusu rollerin değişebileceğini gösteren "ana-babalık" teriminin almasıyla siyasi ifade ve beyanlara da yansıyor. Aslında, çoğu durumlarda bir tür uzlaşmaya varıldığı görülüyor. Meselâ Belçika raporunda ana-babaya verilen izin hakkının, "işe ara verme" konusundaki toplu programda yer almadığı sürece, siyasi bakımdan mümkün olmadığı belirtiliyor. Hatta bu eğilim tek sesli olmadığı gibi bu konudaki gelişmeler de tek yönlü olarak nitelendirilemez. Birçok A.T. ülkesinde bazı kadın grupları evdeki bakım işlerinin toplum tarafından değerli sayılmasını ve sonuç olarak kendilerine sosyal güvenlik alanında emeklilik, vergilendirmede ve diğer maddî yardımlarda bazı haklar tanınmasını talep etmektedirler. Lüksemburg dışında bu konuda henüz siyasi önlemler alınmış değildir. Ancak, Avrupa Konseyi'nde de ifade edildiği gibi ev işlerinin ekonomik değerinin kabul edilmesi yönünde genel bir eğilim vardır.

Sosyal Refah Politikası

Burada iki unsur tehlikeye maruzdur:

a) Gelirin ya da aile politikasına temel teşkil eden imkân ve fırsatların düşey dağılımına karşı yatay dağılım düşüncesi,

b) Küçük yaştaki çocuklara, hasta ve özürlü kişilere verilen (aile bireyleri olarak) bakım ve hizmetlerin başlıca kaynağı olan ailenin yeniden tanımlanması konusundaki artan eğilim, ya da Hollanda raporunda yer aldığı şekilde, bu görevlerin refah devletinden alınıp bakım sağlayacak olan topluma verilmesi eğilimi.

Yukarıda da belirtildiği gibi, yetmişli yıllarda ve seksenli yılların başında aile politikası ile ilgili önlemlerin gittikçe artan biçimde aile gelirinine bağlı kılınması eğilimi gözlenebilmektedir. Bu alanda, çok çeşitli düzenlemeler uygulamaya konulmaktadır. Bunlar, gelire bağlı olarak yardımı hak edenlere uygulanan değişken basamaklı yardım programlarına kadar uzanıyor. Hatta, burada iki husustan söz etmek gerekiyor: a) Çoğu ülkelerde yardımlar henüz ailenin gelir durumuna göre dağıtılmamakta, b) Çok yakın geçmişte kişilerin yardıma muhtaç olup olmadığını belirlemek için yapılan anket ve testlerin yürürlükten kaldırılması konusunda bazı düzeltmeler yapıldığı gözlenebilmektedir.

Tehlikeye maruz bulunan büyük sorun yalnızca bunalım dönemlerinde uygulanan programların artan maliyeti değil, sosyal güvenlik, vergilendirme ve hizmetlerde tanınan hakların ve yapılan yardımların birey esasına göre belirlenip belirlenemeyeceği ya da bireysel haklar olarak algılanıp algılanamayacağı yahut bu hak ve yardımların aile (hâne) durumuna göre yapılması ya da en azından buna göre tadilâta tâbi tutulup tutulmayacağı meselesine dayanan gerçekten büyük ve önemli bir sorundur. Bu sorun, sadece bir sosyal adalet sorunu değil, burada söz konusu olan tarafların yükünü taşıma sorunudur.

Son on yılda, özellikle seksenli yılların ikinci yarısında engelli, yaşlı ve hasta kişilerin bakımı alanında, ev içinde yapılacak bakıma aşın harcamalar yapmak yerine bu

alanda destek sağlayan bakım şebekelerine daha fazla önem vermek yönünde eğilimler gözlenmektedir. Akrabalık ilişkileri ve hâne yapılan, daha doğrusu aileler, bakım sağlayan unsurlar olarak yeniden değerlendirilmekte ve bir dereceye kadar bu eğilimleri teşvik eden planlı ve ciddi politikaların konusu olmaktadır. Aile içinde kadın, bakım görevinde münhasıran olmasa bile tabii olarak en büyük payı üstlenen kişi olarak farz ve kabul edildiğine göre, özellikle feminist guruplardan ve simetrik aile kurumunu savunanlardan, bu eğilimin kadınlara daha fazla hak ve özgürlük tanınması alanında olumsuz ve ters sonuçlar doğuracağı yolunda kaygılar yükseliyor. Bu yüzden, bir çok A.T. ülkesinde, hükümetin gerekli değerlendirmeleri yapmak, sosyal güvenlik hataları haklan tanımak, maddî yardımlarda bulunmak ve başka uygun önlemler almak suretiyle bu görevlerin değerini kabul etmesi yolunda taleplerde bulunmaktadır. Her ne kadar bazı ülkelerde ilgi grupları tarafından ayrıntılı planlar geliştirilmişse de, ülke raporlarının hiçbiri kendi ülkelerince herhangi bir önlem alındığından söz etmemektedir.

Aile Politikasının Organizasyonu

Aile politikasının üç ayrı türde kurumlaştırıldığı görülmektedir :

a) Fransa, Almanya, Belçika gibi bazı ülkelerde aile işlerinden sorumlu bakanlar vardır ve bakanların görevleri arasında aile sözü açıkça belirtilmiştir. Ancak, birçok bakımdan, meselâ bu bakanlığın sağlık, gençlik, kadın v.s. gibi diğer sorumlulukları da aile işleri ile birleştirip birleştiremeyeceği gibi konularda farklılıklar görülüyor. Bir diğer tedricî değişiklik de bu yetkililerin kabine üyesi kişiler mi yoksa bakan yardımcısı ya da müsteşar gibi daha alt düzeyde kişiler mi olacağı noktasında ortaya çıkıyor, b) Aile kelimesinin bakanların görevleri ve ünvanları arasında yer almadığı Hollanda ve Portekiz gibi ülkelerde belirli bir bakanın başkanlığında bir genel müdürlüğe bağlı bir şube veya alt şube aile işlerinden sorumludur ve bu genel müdürlüğün adında aile kelimesi yer alır. c) B. Britanya ve Danimarka gibi, aile işlerinden herhangi bir bakanlık ya da genel müdürlüğün görevli ve sorumlu olmadığı ülkeler de vardır.

Özetlersek, bazı ülkelerde aile politikası belirli bakanların ya da hükümet mekanizmasının sorumlu olduğu bir ilgi alanı olarak kabul edilmektedir, öteki ülkelerde ise aile adının yer aldığı sadece bir bürokratik mekanizma vardır. Üçüncü gurupta ise ne siyasi otoritenin ne de bürokratik bir mekanizmanın açıkça böyle bir görev aldığı belirtilmemiştir.

Her ne kadar böyle farklılıklar gösteren topografya değişik konumlan ve görüşleri yansıtmakta ve ilgili ülkelerde aile politikasına aynı derecede önem verilmediği gerçeğini göstermekte ise de, yine de bu konuda Avrupa ülkeleri arasındaki eşitsizliğin görüldüğü kadar dramatik olmadığı anlaşılıyor. Aslında, ülkelerin hiçbirinde hatta aile işleriyle görevli tam yetkili bakanların bulunduğu ülkelerde bile, aile politikası konusundaki hak ve yetkiler tek bir yetkili veya dairenin yönetimi altında değildir. Bütün ülkelerde, aile politikasının hayatî bölümleri değişik yönetim birimleri arasında

dağıtılmıştır. Böylece, vergi indirimleri maliye, aile yardımları (Almanya hariç) sosyal güvenlik, iş hayatı ile ilgili önlemler de çalışma genel müdürlüğünün yetkisi altındadır. Aileden sorumlu yönetimler, yetkilerinin bu raporda maddî olmayan aile politikasıyla sınırlandırıldığına ve / veya Hollanda'da olduğu gibi kendilerine sadece bir koordinasyon görevi verildiğine inanmaları ihtimali vardır (Hollanda'da bu dönemde aile işleriyle ilgilenen bir bakan vardır). Maddî olmayan aile politikasının, genellikle özel ya da yarı-özel kuruluşlar arasında alt bölümlere ayrıldığını ve böylelikle aile işlerinden sorumlu bakanların rolünün koordinasyon ya da teşvik görevinden öte bir yönetim görevi olduğunu belirtmek gerekir. Ne var ki, başka gurupların da çalışmalarını yürütebileceği genel bir çerçeve plan meydana getirilebilir. Bu görevin diğer kabine üyeleri tarafından yürütüldüğü ülkelerde, meselâ Portekiz'deki şimdiki hükümette çalışma ve sosyal güvenlik sorumlusu bakanın durumu böyledir.

Açık aile politikası güden ülkelerde hükümetler Aile Yüksek Danışma Konseyleri adı altında aile politikası konusunda danışma organları kurmuşlardır. Bu konseyler, Belçika, Fransa ve Hollanda'da olduğu gibi "aile kurumları"nın temsilcilerinde oluşur. Almanya ve Portekiz'de ise daha bilimsel doğrultuda olup aile sorunlarıyla ilgilenen bilim adamlarından meydana gelir. Çoğu ülkede hükümetler, aile alanında hükümete bağlı enstitüler kurmuşlardır. Bu bilimsel kuruluşlar, demografi ve nüfus sorunları üzerinde çalışan enstitülerden ayrılabilir ya da onlarla birleştirilebilir. Ayrıca, sürekli olan bu organlara ilâveten son on yıllık süreler içinde birçok ülkede hükümetler aile politikası konusunda teklif ve tasarılar hazırlayacak geçici komisyonlar kurmuşlardır. Bu önerilerin uygulanması konusunda birbiriyle çelişen belirtiler vardır. Lüksemburg raporu, komisyon raporunun, aile politikasında basamaklıp önlemler ihtiva etmesine rağmen, hükümetin herhangi bir işlem yapması veya harekete geçmesi sonucunu doğurmadığını açıkça ifade ediyor. Bunun aksine, İtalya raporu ise, komisyon raporunun, İtalya aile politikasında yapılan toplu ve dramatik değişikliklere temel teşkil ettiğini açıklıyor.

Ülke çapında genel politika tiplerine göre, aile politikası Fransa'da olduğu gibi, son derece merkezîyetçi bir nitelik kazanma eğilimi gösteriyor, ya da mahallî yönetimlerin yetkisine bırakıldığı Belçika'daki gibi adem-i merkezîyetçidir. Aile politikası yalnızca ülkenin siyasî yapısına göre farklılıklar göstermez, aynı zamanda ulusal ya da federal, merkezî hükümet ya da yerel yönetim gibi çeşitli düzeylerdeki karar ve icra güçlerine dayandırılabilir. Hemen, hemen bütün ülkelerde, çeşitli düzeylerde alınan politika önlemlerinin, bir kurumun ya da organın yerine bir başkasını koyan (ikameci) olmaktan çok, destekleyici ve tamamlayıcı biçimde olduğu görülüyor.

Fransa ve Belçika gibi pek az ülkede, aile sendikası olarak nitelendirilebilecek güçlü aile kuruluşları vardır. Almanya gibi ülkelerde aile kuruluşları kilise ile ilişkilidir ve mezheplerle bağlantılı olma eğilimi göstermektedir. Britanya gibi ülkelerde ise bu tür kuruluşlar yoktur. Ancak bütün ülkelerde aileyle ilişkili olan ve profesyonel olarak nitelendirilebilecek kuruluşlar varsa da bunlar aile politikasını pek etkileyemezler. Aile ku-

ruluşlarının olduğu kadar hükümetler tarafından kurulan ve hükümetlerde temsil edilme ihtimâli olan danışma organlarının asıl gücü hükümet faaliyetleri için fikir ve öneri üretmektir. Bu fikirlerin gerçekten uygulanması işçi sendikalarının ve işveren ve çiftçi sendikaları gibi benzer kuruluşların olduğu kadar, siyasî partilerin de desteğine ve kabulüne bağlıdır. Siyasal iktidara gelince, aile kuruluşlarının sosyal bakımdan denk kuruluşlar olarak sayılmaması ve aile politikası ile ilgili sorunlar üzerinde anlaşmaya varılan ilgili sosyo-ekonomik konseyler gibi karar ve pazarlık yetkisi bulunan organlarda temsil edilmesi yönünde eğilimler vardır.

Aile Politikasının İşlerliği ve Etkileri

Aile politikasının, demografik yönden ve doğumu özendirici niteliği bakımından etkilerine gelince, bunun sonuçlarının semereli olduğu söylenemez. Raporlar da sonuçların ne olumlu ne de olumsuz nitelikte olduğunu ifade ediyorlar. Ailenin refahı konusuna gelince, araştırma sonucunda elde edilen bulgu ve kanıtlar sadece bazı ülkelerle sınırlı olup toplumun orta düzeydeki gruplarının gerek nakdî gerek aynî bakımdan toplumun marjinal gruplarına nazaran daha fazla yararlandıklarını gösteren sonuçlar ise oldukça elverişlidir.

Aile Politikasında Son Eğilimler

Aile politikasındaki son gelişmeler ve potansiyel gelişmeleri teşvik edici proje ve planlar ulusal raporlarda ortaya konulan gözlemlerden çıkarılabilir. Burada iki yaklaşım görülüyor : birisi gözlenen tarihî eğilimlerden yararlanmaktan ibaret olan yaklaşım, diğeri de sosyal değişimleri gösteren ve siyasî önlemlerde değişiklikler yapılmasını yani, değişen durumlara yeterince ayak uydurabilmek için alternatif çareler bulunmasını isteyen, gerçek gelişmelere dayanan yaklaşım.

• Bazı ülkelerde, raporları hazırlayan yazarlar birbiri ardından takip edilen değişik aile politikası biçimlerini karakterize eden çeşitli aşamalar belirtiyorlar. Dumon, bu farklı aşamaların, birbirinin yerini alan politikaları temsil etmediğini, daha ziyade birbirlerini tamamlayan politika tabakaları olarak nitelendirebileceğini iddia ediyor. Raporda ortaya konulan kanıtlar, her iki eğilimin gözlenebildiğini gösteriyor : rol ve görevlerin yavaş ,yavaş yer değiştirmesi yanında aynı zamanda destekleme ve tamamlama yani yenilenme. Çoğu ülkelerde seksenli yıllardaki refah politikasında kısmî ve sektörel bir bütünleşmeye doğru bir değişiklik gözlenebiliyor. Ancak aile politikasının çoğu özelliğinin, bu konuda alınan önlemlerin ve aynı zamanda aile politikası için kullanılan birtakım alet ve vasıtaların refah politikası olarak nitelendirilmesi hayli zordur. Bunun bir göstergesi, aile gelirine bağlı olmaması ve dolayısıyla da düşey gelir dağılımından çok yatay dağılım sistemine ait oluşudur. Ayrıca, raporların çoğu islah edici olarak nitelendirilen belirli bir eğilimden söz ediyorlar. Bu da, ailenin, bir kategori olarak, yeniden ele alınması ya da politika üretmenin bir objesi veya süjesi olarak yeniden önem kazanmasıdır.

• Raporların çoğunluğu, değişen demografik durumlar hakkında olduğu kadar, değişen aile modelleri ve işlevleri konusunda da gerçek ve geçerli bilgiler veriyor. Değişen demografik durumlar konusunda üç unsurun üzerinde duruluyor: a) İrlanda hariç bütün A.T. ülkelerinde doğum oranının, nüfusun yenilenme düzeyinin altına düşmesi, b) Yalnızca doğum oranının düşmesi nedeniyle değil, yaşlanma yani ortalama ömrün uzaması nedeniyle de nüfus yapısının değişmesi, c) Üçüncü faktör de, birçok raporda belirtildiği üzere, göç olayıdır.

Aile modelleri konusunda, kanıtlanan olaylar arasında : a) evlilik dışı çocukların sayısının gittikçe artması ve tüm doğumların % 25 "i gibi azımsanamayacak bölümünü oluşturması, b) Tek ebeveynli ailelere daha fazla önem verilmesine ve çok sayıda çocuğun en azından hayatlarının bir bölümünü başka ailelerin yanında geçirmesine neden olan yüksek boşanma oranları, c) Ömrün uzaması ve başka nedenlerle tek kişilik hanelerin sayısının artması. Aile yapısının değişmesi yanında, çoğu raporda, bakım görevi yapmak gibi ailenin işlevlerine olan ilginin yeniden arttığı vurgulanıyor. Raporların olgulara dayalı bilgiler sağladığı şeklindeki gerçek, yazarların aile politikalarını pek düşünmeden olduğu gibi kabul etmelerinin, rasyonel bir hareket olduğu ve bu hareket sayesinde politika üretkenlerin aktüel durumlara tepki gösterebildiklerini ifade ediyor

Her ne kadar bu sorun açık-seçik ifade edilmemiş olan bu duruma göre ele alınabilir ve üretilen politikaların çoğunun başka faktörlere atfedilebileceği ileri sürülebilirse de (meselâ sembolik bir anlamı olduğu ve şüphesiz bir de kültürel unsuru bulunduğu gibi) yine de yazarların aile politikasındaki aşamaları iyi belirlemelerinin -değişen yapısal unsurlara uygun olarak- değişen demografik ve aile durumlarına dikkati çektiği bir gerçektir.

Değişen demografik durum, özellikle düşmekte olan doğum oranı, politikacıların, aile politikası çatısı altına girmeyen bir tür nüfus politikası geliştirmeleri beklentisine götürebilir. Bilimsel çevrelerde ve nüfus alanında uzman olanlara göre böyle bir politikanın gerekliliği hatta verimliliği konusunda çok çeşitli görüşler vardır. Yine de hemen ,hemen bütün raporlar düşük doğum oranı ile aile politikası alanında alınan önlemlere öncelik ve önem verilmesi arasında olumlu ya da olumsuz bir ilişki bulunduğu konusunda birleşiyorlar. Kadınlara daha fazla hak ve özgürlük verilmesi yönündeki eğilimlere gelince, bu tür önlemlerin uygun ve uygulanabilir olduğu gittikçe kabul görmekte ve özgürlük politikası ile aile politikası arasında bir uzlaşma zemini ortaya çıkarmaktadır. Evlilik dışı çocukların sayısı durmadan arttığundan, son zamanlarda alınan önlemler, çocuk zammı konusundaki ilke ve esaslarda dramatik değişiklikler göstermekte ve bu konuda yardıma temel teşkil eden kişi olarak, ağırlık aileden çocuğa kaydırılmaktadır.

Danimarka'nın çocuk yardımı politikasında olduğu gibi, bu haktan yararlanmağa hak kazanılmasına temel faktör artık ana-babanın yaptığı iş değil (sosyal güvenlik), çocuğun kendisi ve içinde bulunduğu şartlardır (tek veya iki ebeveynli ailede yaşamak gibi). Yardıma hak kazanacak kişinin ana-baba yerine çocuk olması, ailenin parçalanması, süt

annelik veya başka kadının yanına verilmek gibi çocuğa bakan kişilerin değişmesi sorunlarına çözüm getirmekte ve meşruiyet konusunu da bertaraf etmiş olmaktadır.

Göç ve göçün demografik sonuçları arasındaki ilişki gittikçe daha fazla A.T. ülkesinde bir sorun olarak kabul edilmektedir. Göçmenlerin bir faktör olarak istatistiklerde olduğu kadar gerçekte de var olan önemi sadece bilimsel çevrelerde değil politik çevrelerde de kabul görmektedir. Doğurganlık sorunu ile göç hareketlerinin sabit nüfusa etki eden faktörler olarak karşıt durumlarda yer alışı bilimsel ve siyasal alanlarda tartışılan bir sorun olmuştur. Nüfus içindeki değişik ırklara göre farklılık gösteren doğum oranı bir başka sorun ortaya çıkarıyor. Ne var ki, eldeki kanıtlar göçmenlerin ülke halkının doğurganlık konusundaki davranışlarına bazı hallerde fazlasıyla uyum gösterdiklerini ortaya koyuyor.

İtalya dahil hemen ,hemen bütün A.T. ülkelerinde etnik azınlıkların gittikçe artan ölçüde göze çarpması, sadece demografik alanda değil aile politikası alanında da önlemler alınmasını gerektiriyor. Refah politikası düzeyinde alınan ve göçmenlerin toplumla bütünleşmesini amaçlayan önlemler, çoğu ülkelerde, aile alanında alınan ek önlemlerle, özellikle çocukların vasilik ve sorumluluk hakları, ülke dışında büyütülen çocuklara yardım edilmesi gibi önlemlerle destekleniyor.

Refah devletindeki (haklar ve imkânlar sağlayan devlet) bunalım, imkân ve hizmet sağlayan ve bakım hizmetleri sunan kuruluşlar ağını gayri resmi yoldan destekleyen programlara hız vermiştir. Bu konuda, aralarında akrabalık bağları bulunan yapılar, yani aileler ve hâne halkları iki yönlü gelişmenin sonuç ve etkilerini yaşıyorlar. Üzerinde önemle durulan ilk husus bakım hizmetlerinin evden alınıp gezici ekiplere ve evde hizmet veren kişilere aktarılmasıdır. Bu değişme, tıbbi bakım alanında olduğu kadar yaşlı ve engellilerin bakımında da gözleniyor. Kadının konumu gibi, aile içindeki kişilerin konumlarından yukarıda söz etmiştik.

Aile politikası alanında, bazı ülkelerde ailede verilen hizmetleri desteklemek gibi yeni girişimler yapılmaktadır. İkinci bir unsur da, kişilerin kendi imkânlarına dayanmaları ve kendi kendilerine yardımcı olmaları konusu üzerinde durmaktır. Ayrıca, çok kere tek kişilik aileler oluşturan yaşlı, engelli ve benzeri diğer kişilerin kendi evlerinde oturabilmelerini sağlamak gibi, bu kişilere bir tür özerklik kazandırma yönünde önlemler alınıyor. Her ne kadar Danimarka raporu yaşlıların bakımı işinin Danimarka'nın sosyal hizmetler bağlamında aile politikası kapsamına girmediğini açıkça ifade ediyorsa da, yine de çoğu Avrupa ülkesinde hiç değilse kısmen ve bir ölçüde de olsa bu tür önlemler aile politikasıyla çakışmakta ve bazı hallerde bu politikanın bir bölümünün oluşturmakta ve hatta onun yerini tutmaktadır.

SONUÇLAR

- Ulusal aile politikalarındaki gelişmeler birçok bakımlardan büyük ölçüde benzerlik ve uyuma gösterdiği gibi, bazı hususlarda da birbirine zıt eğilimler ve uyumsuzluklar

ifade etmektedir. Bununla birlikte, demografi ve aile yapılarındaki asıl ve temel değişiklikler de kayda değer benzerlikler göstermektedir. Bu durum büyük çapta bilgi değişimini gerektirmekte ve hükümet kuruluşlarında ve hükümet dışındaki teşekküllerde olduğu kadar uluslararası ve toplumlar-üstü düzeylerde de karşılıklı istişare ve danışma ihtiyacını gittikçe arttırmaktadır.

- Gerek demografik gerek aile politikalarının, çoğulcu bir toplumda geniş ölçüde farklılıklar gösteren değerler, normlar ve beklentilerle temelde ilişkili olduğu gerçeği göz önünde bulundurulursa, nüfus ve aile politikalarıyla ilgili sorunların birçoğunun da birbiriyle çelişkili olacağına şüphe yoktur. Bu yüzden, bu alanda girilecek herhangi bir hareketin, bilimsel yöntemlere dayalı ve toplumun her kesimine ulaşabilecek nitelikte gerçek bulgulara dayandığı taktirde etkili olacağı ve belirginlik kazanacağı açıktır. Bu da, gerek ulusal gerek uluslar-üstü düzeylerde bilgi ve bulguları birbirlerine aktarma araçlarını olduğu kadar, uluslararası ve uluslar-üstü kuruluşlar aracılığıyla ulusal düzeyde gelişmeleri izleyecek ve elde edilen sonuçları bildirecek sürekli bir sistem bulunmasını da gerektirmektedir.

- EEC (AT) bağlamında, nüfus düzeyindeki gelişmelerin ulus ve Avrupa Topluluğu düzeyinde nicelikli ve / veya nitelikli (kalitatif ya da kantitatif) bir aile politikasına gerek olup olmadığı konusunda daha fazla tartışma ve görüşmeler yapılmasını gerektirmektedir. Ailenin gelişmesindeki dramatik değişikliklerin ister açık biçimde ister sosyal güvenlik, sosyal refah veya başka bir düzenleme veya faaliyet alanıyla bütünleştirilmiş biçimde olsun bir tür aile politikası uygulanmasını gerektirdiğine şüphe yoktur. Kişilerin, mal ve sermayenin toplumda serbestçe dolaşımı ve aktarımı, aile politikası açısından alınacak önlemlerle ilgilenen ülkeler arasında işbirliğini, hiç değilse bir uzlaşmayı gerektirmektedir. Ulusal aile kuruluşlarının ve bunların Avrupa Topluluğu düzeyindeki federasyonlarının (ICOFA gibi) tanınması, hiç değilse bir uzlaşmayı gerektiriyor.

- Nüfus ve aile ile ilgili geleneksel olarak belirlenen gelişmeler yanında, tıp, iş, ulaşım ve iletişim alanlarındaki yeniliklerin aile üzerinde büyük, hatta bazı siyasal eylemleri gerektirecek etkileri bulunmaktadır. Bunun bir örneği eve dayalı işin gelişmesinde görülebilir. Kapsamlı bir aile politikası hiç bir ülkede yoktur. Onun için topluluk düzeyinde ortaya çıkması da mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, bütün ülkelerde aile kimi siyasal dikkatlerin odak noktası olmaktadır. Çoğu ülke kendilerine bu tür bir politikayı yönetip uygulamada yardımcı olacak spesifik araçlar geliştirmişlerdir. Eğer Avrupa daha gelişmiş bir birliğe doğru yol alacaksa, topluluk düzeyindeki bu tür araçların ortaya konması, söz konusu hedefe ulaşılmasında bir fonksiyon üstlenecektir. Bunun ötesinde, bu, Avrupa'yı bürokratik bir örgütten öte, yurttaşlarının refahı açısından işlevi bulunan bir şey olduğunu tanımayı gerektirecektir.

